

Sp.

1. Tillaga til þingsályktunar

um inntökubeiðni Íslands í bandalag hinna sameinuðu þjóða.

(Lögð fyrir Alþingi á 65. löggjafarþingi, 1946.)

Alþingi ályktar að veita ríkisstjórninni heimild til þess að sækja fyrir hönd Íslands um inntöku í bandalag hinna sameinuðu þjóða (The United Nations) og takast á hendur þær skyldur, sem samkvæmt sáttmála bandalagsins eru samfara þátttöku í því.

Athugasemdir við þingsályktunartillögu þessa:

Hinn 25. febrúar 1945 samþykkti Alþingi svo hljóðandi yfirlýsingu:

„Alþingi álitur, að það sé Íslendingum mikil nauðsyn að verða nú þegar þátttakandi í samstarfi hinna sameinuðu þjóða og telur, að vegna afnota Bandamanna af Íslandi í þágu styrjaldarinnar eigi Íslendingar sanngirniskröfu á því.

Íslendingar geta hins vegar hvorki sagt öðrum þjóðum stríð á hendur né háð styrjöld af augljósum ástæðum, sem Alþingi felur ríkisstjórninni að gera grein fyrir.“

Hinn 6. nóvember s. l. skrifaði ríkisstjórnin stjórn Bandaríkjanna að gefnu tilefni svo hljóðandi:

„Hinn 25. febrúar síðastliðinn lýstu allir flokkar Alþingis yfir því, að þeir óskuðu þess, að Íslendingar yrðu þá þegar viðurkenndir sem ein hinna sameinuðu þjóða.

Enda þótt Ísland hafi enn eigi öðlazi þessa viðurkenningu, þykir mega treysta því, að mjög bráðlega komi að því, að svo verði, og er ríkisstjórn Íslands þakklát ríkisstjórn Bandaríkjanna fyrir það fyrirheit, er hún hefur gefið um að stuðla að því.

Íslendingum er ljóst, að ein afleiðing þess, að þeir verði viðurkenndir sem ein hinna sameinuðu þjóða, er sú, að þeir takist á hendur þær kvaðir um þátttöku í ráðstöfunum til tryggingar heimsfriðnum, sem sáttmáli hinna sameinuðu þjóða gerir ráð fyrir.“

Nú hefur ríkisstjórninni borizt tilkynning um, að öryggisráð hinna sameinuðu þjóða hafi með tilvisun til 4. gr. sáttmála hinna sameinuðu þjóða samþykkt svo hljóðandi ályktun varðandi umsóknir um upptöku í hinar sameinuðu þjóðir:

„Umsóknir um upptöku, sem hafa borizt eða kunna að berast aðalforstjóranum, skulu teknar til meðferðar í öryggisráðinu á fundi eða fundum, sem halda skal í ágústmánuði 1946 í þessum sérstaka tilgangi.

Umsóknum um upptöku, sem hafa borizt eða kunna að berast aðalforstjóranum fyrir 15. júlí 1946, skal visað til nefndar, sem í eru fulltrúar allra meðlima öryggisráðsins, eigi síðar en 1. ágúst 1946, og skal sú nefnd athuga málið og gefa skýrslu um það til ráðsins.“

Umsókn um upptöku skal því samkvæmt framansögðu stíluð beint til aðalforstjóra hinna sameinuðu þjóða. Samkvæmt 4. gr. sáttmálans er það skilyrði fyrir þátttöku í bandalaginu, að þjóðir þær, sem æskja upptöku, takist á hendur þær skuldbindingar, er í sáttmálanum felast. Þarf því að fylgja upptökubeiðninni yfirlýsing þar að lútandi.

Öryggisráðið sendir umsóknir um þátttöku til alþjóðapingsins, sem haldið er einu sinni á ári samkvæmt IV. kafla 20. gr. sáttmálans.

Ákveðið er, að næsta reglulegt alþjóðþing skuli koma saman hinn 23. september þ. á. Æski Ísland þátttöku á þessu ári, þarf samkvæmt upplýsingum, sem ríkisstjórninni hafa borizt, að senda umsókn þess til öryggisráðsins sem fyrst og sennilega helst fyrir 1. ágúst þ. á.

Eftir að ríkisstjórninni barst framangreind vitneskja, tók hún málið þegar til athugunar og hefur rætt það við utanríkismálanefnd. Á fundi nefndarinnar, sem haldinn var hinn 11. þ. m., var samþykkt að fela tveimur fræðimönnum að athuga sáttmála hinna sameinuðu þjóða og gefa álit um, hverjar skuldbindingar Ísland mundi þurfa að takast á hendur, ef það vildi gerast meðlimur í bandalaginu. Til þessa starfs voru þeir Einar Arnórsson fyrrv. hæstaréttardómari og Gunnar Thoroddsen prófessor fengnir. Fylgir greinargerð þeirra hér á eftir, og visast til hennar. (Fylgiskjal 1.)

Eftir viðræður við aðurnefnda menn ákvað ríkisstjórnin, með ráði utanríkismálanefndar, að leggja til við forseta Íslands að kveðja saman Alþingi til að ákveða, hvort Ísland skuli sækja um upptöku í bandalagið, og er ríkisstjórnin því fylgjandi.

Fylgiskjal 1.

Greinargerð um skipulag og starfsháttu bandalags sameinuðu þjóðanna.

Aðdragandi.

Þegar heimsstyrjöldin síðari hafði geisað um hrið, komu upp raddir um það, að stofna yrði til nýs bandalags þjóðanna, til þess að reyna að tryggja heimsfriðinn og koma í veg fyrir frekari styrjaldir. Það bandalag yrði að byggjast á viðtækari þátttöku stórveldanna og öflugra valdi bandalagsins heldur en hið fyrra þjóðabandalag, sem stofnað var að frumkvæði Wilsons Bandaríkjaforseta með Versalasáttmálanum 1919.

Í ágústmánuði 1941 áttu þeir fund með sér forseti Bandaríkjanna, Franklin D. Roosevelt, og forsætisráðherra Bretlands, Winston Churchill, á norðanverðu Atlantshafi. Létu þeir þaðan boð út ganga um gervallan heim um þær grundvallarreglur og fyrirheit, er síðan hafa hlotið heitið „Atlantshafssáttmálinn“. Þar setja þeir fram í átta liðum óskir um frelsi, framfarir og sjálfsákvörðunarrétt þjóðanna, og eru í 8. lið sáttmálans látnar í ljós vonir um að koma á viðtækum og varanlegum félagskap til almenns öryggis.

Á nýársdag 1942 staðfestu 26 þjóðir, sem voru bandamenn í styrjöldinni, þennan sáttmála með svokallaðri „yfirlýsingu hinna sameinuðu þjóða“.

Í októbermánuði 1943 var haldinn fyrsti fundur utanríkisráðherra stórveldanna í Moskva. 30. okt. gáfu þeir út yfirlýsingu, undirritaða af utanríkisráðherrum Sovétríkjanna, Bretlands, Bandaríkjanna og Kína. Er þar lýst yfir nauðsyn þess að koma á fót, svo fljótt sem auðið sé, almennri og alþjóðlegri stofnun, sem byggð sé á meginreglunum um fullveldi og jafnrétti allra friðsamra þjóða, í því skyni að varðveita alþjóðafrið og öryggi, og skuli öllum slíkum þjóðum heimil þátttaka. Þessi yfirlýsing var síðan styrkt og staðfest af stjórnarforsetum þessara fjögurra þjóða á ráðstefnunum í Kairo og Teheran í nóvember og desember sama ár.

Var nú unnið að undirbúningi slíkrar stofnunar. Ráðgjafarnefnd, sem starfað hafði um alllangt skeið í Bandaríkjunum undir forsæti Cordell Hull utanríkisráðherra, lagði til mest af undirbúningsstarfinu. Skiptust ríkisstjórnir stórveldanna fjögurra, Bandaríkjanna, Bretlands, Kína og Sovétríkjanna, á frumvörpum um þessa alþjóðastofnun. Var síðan efnt til ráðstefna um málið í Dumbarton Oaks í Washington. 21. ágúst til 28. september 1944 fóru þar fram viðræður milli fulltrúa frá Bandaríkjunum, Bretlandi og Sovétríkjunum, og 29. sept. til 7. október milli fulltrúa Bandaríkjanna, Bretlands og Kína. Náðist þar samkomulag, sem nefnt hefur

verið Dumbarton-Oaks-tillögurnar, um að koma á fót alþjóðastofnun, er bæri heitið „hinar sameinuðu þjóðir“. Var samið ýtarlegt frumvarp að stofnskrá, er síðan varð grundvöllur þess sáttmála, er samþykktur var í San Francisco. En þótt eining yrði í Dumbarton Oaks um stofnun bandalagsins og ýmsar meginreglur, voru mörg þýðingarmikil atriði óleyst, t. d. um atkvæðagreiðslur í öryggisráðinu. Sömdu þeir Churchill, Roosevelt og Stalin um það á Krim-fundinum í febrúar 1945. Sú regla var síðan tekin upp í sáttmála sameinuðu þjóðanna og er kölluð Yalta-atkvæðareglan. Segir hún, að til ákvarðana öryggisráðsins um önnur mál en starfstilhögun (procedure) þurfi jákvæði 7 ráðsmanna af 11, þar með talin jákvæði allra hinna fimm föstu ráðsmanna, þ. e. Bandaríkjanna, Bretlands, Frakklands, Kína og Sovétríkjanna.

25. apríl 1945 kom saman ráðstefna í San Francisco í Bandaríkjunum til þess að stofna hið fyrirhugaða bandalag. Voru þar saman komnir fulltrúar 50 ríkja. Ráðstefnan stóð í tvo mánuði. Grundvöllurinn, sem á var byggt, var Dumbarton-Oaks-tillögurnar. Var borinn fram fjöldi breytingartillagna, og miklar umræður urðu og ágreiningur um ýmis atriði. En allt jafnaðist að lokum, og 26. júní lauk ráðstefnunni með því, að fulltrúar hinna 50 þjóða undirrituðu sáttmála hinna sameinuðu þjóða, ásamt samþykktum um alþjóðadóm. Þessar þjóðir voru: Bandaríkin, Frakkland, Kína, Sovétríkin, Stóra-Bretland, Argentína, Ástralía, Belgía, Bólvía, Brazília, Canada, Chile, Colombia, Costa Rica, Cuba, Danmörk, Dóminíkanska lýðveldið, Ecuador, Egyptaland, Etiópía, Filippseyjar, Grikkland, Guatemala, Haítí, Honduras, Indland, Irak, Iran, Júgóslavía, Libanon, Liberia, Luxemburg, Mexico, Holland, Nicaragua, Noregur, Nýja-Sjáland, Panama, Paraguay, Peru, Salvador, Saudi-Arabía, Suður-Afrika, Sýrland, Tékkóslóvakía, Tyrkland, Ukraina, Uruguay, Venezuela og Hvíta-Rússland.

Þessi ríki, sem undirrituðu sáttmálann og fullgiltu hann síðar, teljast stofnendur bandalagsins; enn fremur þau ríki, er tóku ekki þátt í San Francisco ráðstefnunni, en höfðu áður undirritað yfirlýsingu sameinuðu þjóðanna frá 1. janúar 1942 og fullgilda sáttmálann, t. d. Pólland. Inngöngu í bandalagið geta aðrar friðsamar þjóðir fengið, sem takast á hendur þær skuldbindingar, er í sáttmálanum greinir, og eru að dómi öryggisráðsins færar og fúsar til að standa við þær.

Sáttmállinn skyldi samkvæmt 110. gr. hans ganga í gildi, þegar stórveldin fimm og meiri hluti hinna 45 ríkja hefðu fullgilt hann. Samkvæmt því gekk sáttmállinn í gildi 24. október 1945.

Markmið og meginreglur.

Í inngangi sáttmálans er lýst þeim aðalmarkmiðum, sem hinar sameinuðu þjóðir vilja vinna að: Bjarga komandi kynslóðum frá hörmungum styrjalda, treysta trúna á mannréttindi og mannhelgi, jafnrétti þjóða, karla og kvenna, skapa skilyrði þess, að hægt sé að halda uppi réttlæti og virðingu fyrir þjóðréttarskyldum, stuðla að félagslegum framförum og bættum lífskjörum við vaxandi frelsi. Í þessu skyni ætla þær að lifa saman í friði og umburðarlyndi, sameina mátt sinn til að varðveita heimsfriðinn, tryggja, að vopnavaldi verði ekki beitt, nema í þágu sameiginlegra hagsmuna, og starfrækja alþjóðaskipulag til að efla fjárhags- og félagslegar framfarir allra þjóða.

Með innganginum er aðeins lýst hinum almenna tilgangi samtakanna, en ekki lagðar tilteknar skyldur á félagana. Það er gert síðar í sáttmálanum. En formállinn getur samt leiðbeint um skýringar á ákvæðum sáttmálans.

1. gr. sáttmálans telur upp í fjórum liðum tilgang stofnunarinnar. Í fyrsta lagi að varðveita heimsfrið og öryggi og gera í því skyni virkar, sameiginlegar ráðstafanir. Í öðru lagi að efla vinsamlega sambúð þjóða í milli, er byggð sé á jafnrétti þeirra og sjálfsákvörðunarrétti. Í þriðja lagi að koma á alþjóðasamvinnu um lausn fjárhags-, félags-, menningar- og mannúðarmála, og til að styrkja virðingu fyrir mannréttindum og mannfrelsi, án tillits til kynþátta, kyns, tungu og trúar. Í fjórða lagi að vera miðstöð til að samræma aðgerðir þjóðanna í þessu skyni.

2. gr. telur síðan upp þau meginboðorð, sem sameinuðu þjóðirnar skuli fylgja, til þess að ná þeim markmiðum, er í 1. gr. segir.

Samkvæmt 1. lið 2. greinar byggist bandalagið á fullvalda jafnrétti allra meðlima þess („sovereign equality of all its Members“). Þessi setning mun eiga að tákna, að öll ríkin, sem eru í bandalaginu eða ganga í það síðar, séu fullvalda og skuli að alþjóðalögum njóta jafnræðis. Um fyrra atriðið er þó rétt að taka fram, að ekki eru allir stofnendur bandalagsins fullvalda (sovereign) í venjulegum skilningi þess orðs. Og um jafnræðið gerir sáttmálinn sjálfur m. a. þá undantekningu, að 5 stórveldi eiga fast sæti í öryggisráðinu. Eiga þau enn fremur þar að því leyti ríkari atkvæðisrétt en aðrir meðlimir, að hvert þeirra um sig hefur neitunarvald. En þrátt fyrir þær takmarkanir á jafnræði ríkjanna, sem stafa í reynd af misjöfnum styrk þeirra, og samkv. sáttmálanum af ólíkri réttarstöðu í öryggisráðinu, er ákvæði 1. liðar grundvallarregla, sem hlýtur að gilda um alla starfsemi stofnunarinnar, þar sem ekki er mælt á annan veg í sáttmálanum.

2. liður mælir svo fyrir, að allir meðlimir skuli af heilum hug standa við skuldbindingar sínar samkvæmt sáttmálanum. Er þetta ákvæði fyrst og fremst hvatning til þeirra um að vinna trúlega og af alhug að markmiðum stofnunarinnar.

3. liður kveður svo á, að félagar bandalagsins skuli leysa milliríkjadeilur sínar á friðsamlegan hátt, þannig að eigi sé í hættu stefnt alþjóðafriði, öryggi og réttvísi. Með þessu lofa meðlimir því að grípa ekki til valdbeitingar við úrlausn deilumála sinna, og er það atriði beint tekið fram í 4. lið. Hins vegar verður ekki talið, eins og sumir vilja vera láta, að með þessu ákvæði sé lögð jákvæð skylda á alla félaga að leysa öll ágreiningsmál sín. Ágreiningsmál, sem eigi tefla alþjóðafriði og öryggi í tvísýnu, má því láta liggja óútljás.

4. liður bannar félögum bandalagsins að beita í milliríkjaskiptum valdi eða hótunum um valdbeitingu gegn landamærahelgi eða stjórnslegu sjálfstæði nokkurs ríkis (þ. e. hvort sem það er félagi í bandalaginu eða ekki), eða á neinn þann hátt, sem kemur í bága við markmið sameinuðu þjóðanna. Með þessu ákvæði skuldbinda ríkin sig til þess að heyja ekki milliríkjastyrjaldir og beita ekki valdi eða hótunum um valdbeitingu framur en sáttmálinn sjálfur heimilar, en það leyfir hann um valdbeitingu öryggisráðsins samkv. VII. kafla, um sjálfsvörn samkv. 51. gr., aðgerðir samkv. svæðisbundnum samningum eftir 53. gr. og samkv. bráðabirgðaákvæðum sáttmálans. Með ákvæðum 4. liðar eru ríki ekki bannaðar aðrar aðgerðir en valdbeiting og hótanir um það til að knýja fram vilja sinn. Það er því ekki brot á sáttmálanum, þótt ríki beiti viðskiptalegum eða fjárhagslegum áhrifum sínum til að beygja annað ríki undir vilja sinn, nema að því leyti sem 3. liður, um að alþjóðafriði, öryggi og réttlæti megi ekki stofna í hættu, kynni að takmarka slíkar aðgerðir.

5. liður skuldbindur félagana til þess að veita sameinuðu þjóðunum alla aðstoð í aðgerðum þeirra samkvæmt sáttmálanum, og er sú skuldbinding endurtekin í 25. gr. Jafnframt lofa þær að aðstoða ekki ríki, sem stofnunin beitir aðgerðum gegn.

Í 6. lið segir, að bandalagið skuli tryggja, að ríki, sem eru ekki félagar hinna sameinuðu þjóða, starfi í samræmi við þessar grundvallarreglur, þ. e. þær, er nú hafa verið taldar, að því skapi sem nauðsyn er til varðveislu heimsfriði og öryggi.

Þessi krafa er ekki í samræmi við þær þjóðréttarreglur, sem hingað til hafa verið taldar réttar. Þjóðarétturinn hefur kennt, að engir milliríkjasamningar, hversu víðtækir sem þeir væru, og þótt allur þorri þjóðanna stæði að þeim, gætu skuldbundið þau ríki, sem standa utan þeirra. Og ihlutun um málefni annarra ríkja gegn vilja þeirra hefur verið talin óheimil. Hugsanlegt er, að þjóðarétturinn taki þeim breytingum fyrir áhrif sameinuðu þjóðanna, að þær reglur, sem allur þorri ríkja kemur sér saman um að setja, verði taldar bindandi þjóðréttarreglur. En hvað sem því liður, hafa sameinuðu þjóðirnar talið nauðsynlegt, til að varðveita alheimsfrið og öryggi, að ætlast til þess, að ríki utan bandalagsins hliti meginreglum þess, og að skylda félagana til þess að sjá um, að svo verði. Með þessu ákvæði er stofnunin skylduð til

þess að tryggja, að ríki utan hennar leysi deilur sínar á friðsamlegan hátt, beiti ekki valdi eða hótunum um valdbeitingu gagnvart nokkru ríki, hjálpi ekki ríki, sem bandalagið beitir aðgerðum, og jafnvel, samkv. 5. lið, veiti sameinuðu þjóðunum sérhverja aðstoð við aðgerðir þeirra samkvæmt sáttmálanum. Eftir þessu ákvæði er það því tilgangur og skylda bandalagsins að tryggja, að ríki, er utan þess standa, hegði sér um þessar skyldur eins og þau væru í bandalaginu.

Í 7. lið segir, að sameinuðu þjóðirnar megi ekki skipta sér af málum, sem falla í aðalatriðum undir lögsögu ríkis, en þó skuli þessi regla ekki útiloka þvingunarráðstafanir skv. VII. kafla sáttmálans. Meginhugsunin virðist vera sú, að bandalagið skuli ekki skipta sér af hreinum innanríkismálum. En mörkin eru ekki glögg, enda mjög skiptar skoðanir, hvernig skýra skuli þetta ákvæði. Ágreiningur gæti komið upp um skilning á þessari grein í sambandi við tollamál, ríkisborgararétt, réttindi útlendinga og jafnvel um meðferð ríkis á borgurum þess sjálfs. Sem dæmi má nefna, að í umræðum í brezka þinginu í ágústmánuði 1945 taldi forsætisráðherra Bretlands, að Gyðingaofsóknir af hálfu hins opinbera gætu haft svo viðtæk áhrif, að þær teldust ekki innanríkismál, heldur réttlættu afskipti sameinuðu þjóðanna.

Félagar bandalagsins.

I. 1. *Upphaflegir félagar.* Ákvæði stofnskrár (Charter) sameinuðu þjóðanna skyldi ganga í gildi, er stórveldin fimm og meiri hluti aðila þeirra, er undir hana höfðu ritað í San Francisco 26. júní 1945, hefðu skilað fullgildingunni sinni á henni til geymslu í skjalasafni Bandaríkjanna Norður-Ameríku. Það gerðist 24. okt. 1945, og má reikna þann dag upphafsdag bandalagsins. Allir þeir aðilar, sem undirritað og fullgilt hafa stofnskrána, eru upphaflegir félagar bandalagsins, 3. gr. og 4. tölul. 110. gr. stskr. Eiginlega verður þó ekki sagt, að þeir njóti nokkurra forréttinda þess vegna. Stofnskráin minnst ekki á slíkt.

2. *Síðari félagar.* Samkvæmt 1. tölulið 4. gr. stskr. er öllum „friðunnandi þjóðum“ heimil innganga í bandalagið. Ísland er vafalaust eitt hinna friðunnandi ríkja og fullnægir að því leyti upptökuskilyrðum í bandalagið. Sá, er í bandalagið gengur, skal einnig

a) gangast undir skyldur þær, er í stofnskrá bandalagsins greinir, og

b) hafa bæði vilja og mátt til þess að inna skyldur þær af hendi, 4. gr. stjkskr.

Um a). Hver, sem í bandalagið gengur, verður þar með skyldur til þess að rækja allar þær félagsskyldur, sem í stofnskrá greinir og hér taldar verða. Inntaka í félagsskapinn virðist vera því skilyrði bundin, að aðili hafi vilja og mátt til þess að efna skyldur þessar. Ekki mun efi um viljann verða, þar sem aðilar þeir eiga hlut að máli, er verið hafa hlutlausir að dómi öryggisráðsins í síðustu styrjöld eða veitt hafa sameinuðu þjóðunum lið í styrjöldinni við þýzka ríkið eða samherja þess. Ísland má væntanlega telja í þeim flokki, með því að það gerði samning við Bandaríkin um hvernd þeirra með þeim kostum, að her þeirra hafði hér stöðvar, og þessar stöðvar hafa vegna legu landsins verið svo mikilsverðar, að tvísýnt hefur þótt, hvort bandamenn hefðu unnið sigur, ef þeir hefðu ekki haft þær. Hins vegar eru þau ríki, sem beinlínis hafa tekið þátt í styrjöldinni gegn bandamönnum. Mun svo talið, að þau bresti skilyrði til félagsskapar sameinuðu þjóðanna. Mun verða litið svo á, að með andstæðingum bandamanna í styrjöldinni þurfi hugarfarsbreytingar til þess að þeir verði taldir hæfir til þátttöku í félagsskapnum. Það verður svo matsatriði, hvenær þessir aðilar hafi svo breytt um stefnu og stjórnháttu, að þeir verði hæfir til slíkrar þátttöku. Loks eru ríki, er hafa að visu verið hlutlaus í styrjöldinni, en kunna þó að teljast hafa verið meiri vinir Möndulveldanna svo nefndu en bandamanna. Loks munu þau ríki, sem ekki þykja hafa það lýðræðis- skipulag, sem bandalag sameinuðu þjóðanna telur vera eiga, ekki verða talin hæf til félagsskaparins, fyrr en sú breyting hefur orðið þar á, er bandalagið telur nauð-

synlega. Það verður á sínum tíma matsatriði, hvort þessir aðilar hafi tekið þeirri hugarfarsbreytingu, að þá megi telja hæfa til félagsskaparins. Þangað til svo verður metið, munu þeir verða utan bandalagsins.

Um b). Það verður matsatriði hverju sinni, er aðili sækir um upptöku í bandalagið, hvort hann sé eða verði fær um það að efna þær skuldbindingar, sem stofnskrá þess leggur honum á herðar. Margar þessara skuldbindinga eru svo vaxnar, að aðila á að vera fært að efna þær, svo sem þær, að hann jafni ágreining sinn við aðra aðila með friðsamlegum hætti, ráðist ekki á aðra með vopnavaldi, taki þátt í þeim aðgerðum félagslegs eða menningarlegs eðlis, sem bandalagið ætlar að framkvæma, o. s. frv. Um ýmsar aðrar skuldbindingar þarf meira til. Koma hér fyrst til greina þær beinu fjárkvaðir, sem félagsskapnum eru samfara, svo sem árgjald til hans og fé til þátttöku í funda- og nefndastörfum bandalagsins. Þetta atriði skiptir félagsskapinn eigi litlu máli. Gamla þjóðabandalagið átti við mikla örðugleika að stríða vegna vanskila félaga um árlegar greiðslur til félagsskaparins. Og getur þetta endurtekið sig um hið nýja bandalag. Auk þessara beinu fjárgjalda eru félögum lagðar á herðar skyldur bæði fjárhagslegs og hernaðarlegs eðlis. Í 5. tölul. 2. gr. stskr. segir í almennum orðum, að félagar bandalagsins skuli veita sameinuðu þjóðunum alla aðstoð til þeirra aðgerða, sem þær framkvæma samkvæmt stofnskránni. Aðalmáli skipta hér aðgerðir samkvæmt VII. kafla stofnskrárinnar. Má sjálfsagt segja, að hver aðili *geti* látið til afnota land sitt og mannvirki til aðgerða samkvæmt 43., sbr. 42. gr. stofnskr. En öðru máli kann að gegna um önnur framlög, svo sem her í lofti, á landi og hafi, og enn önnur framlög, sem til greina kunna að koma. Sérstaklega kann að vera ástæða til að minnst hér á ákvæði 45. gr. stskr. Þar er svo mælt, að félagar í bandalagi sameinuðu þjóðanna skuli „ætið hafa reiðubúnað lofthersveitir sínar til sameiginlegra alþjóðlegra þvingunaraðgerða“, til þess að gera sameinuðu þjóðunum kleift að hefja aðkallandi hernaðaraðgerðir, enda ákveði öryggisráð með aðstoð herförlingjanefndarinnar, innan takmarka hinna sérstöku samninga, sem í 43. gr. segir, styrk og viðbúnað þessara sveita. Nú er það svo að visu, að sérsamninga þarf eftir 43. gr. milli öryggisráðs og aðila, hvað hann skuli leggja af mörkum í þessu skyni. En svo má skilja 45. gr. stskr., að gert sé ráð fyrir því, að aðili hafi einhvern loftflota til taks, hvenær sem er. Er þá annaðhvort, að hann eigi slíkan loftflota, þegar hann gengur í bandalagið, eða hann komi sér upp loftherflota síðar og svo snemma, að hann verði til taks, þegar þörf krefur. Athugandi er þá, hvort sameinuðu þjóðirnar geta veitt eða vilja veita nokkrum aðila undanþágu undan þessu ákvæði, svo framarlega sem sá skilningur er réttur, sem hér er orðaður. Um það verður hér auðvitað ekkert sagt, hvort slík undanþága verði veitt, ef hún á annað borð þykir nauðsynleg.

II. Þá er athugandi, hvort og með hvaða hætti aðili geti farið úr bandalaginu að vilja sínum, og hvort hann verði rekinn eða félagaréttindi hans af honum tekin um sinn.

1. Samkvæmt stofnskrá þjóðabandalagsins gamla var félaga heimilt að segja sig úr félagsskapnum, þegar hann vildi, og neyttu ýmsir félagar þessarar heimildar. Í stofnskrá sameinuðu þjóðanna er ekkert ákvæði, er leyfi úrsögn eða banni. Þetta atriði var þó rætt á þinginu í San Francisco 1945. Varð samkomulag um það, að ekkert skyldi um það sagt í stofnskránni, en þingið samþykkti ályktun, borna upp af einni nefndinni þar, til leiðbeiningar, ef skera þyrfti síðar úr um lögmæti úrsagnar, svolátandi:

„Nefndin aðhyllist þá skoðun, að stofnskráin ætti ekki að geyma nokkurt bert ákvæði, er heimili eða banni úrsögn úr félagsskapnum. Nefndin telur það æðstu skyldu þeirra þjóða, sem vilja verða félagar, að halda áfram samstarfi í stofnuninni til viðhalds friði milli ríkja og öryggis. Þó er það ekki tilgangur stofnunarinnar að knýja félaga, sem vegna sérstakra atvika þykist neyddur til að fara úr

félagsskapnum og láta hina félagana bera byrðar af viðhaldi friðar og öryggis, til þess að halda áfram samstarfi í stofnuninni.

Það er einkum auðsætt, að úrsagnir eða slit félagsskaparins mundu verða óhjákvæmileg, ef hann brygðist svo vonum mannkynsins, að honum reyndist ókleift að halda uppi friði, eða gæti það því aðeins, að lögum og réttlæti væri traðkað.

Ekki mundi féлага heldur vera skylt að vera áfram í félagsskapnum, ef félagaréttindum hans og skyldum væri breytt með breytingum á stofnskrá, sem hann hefur ekki samþykkt eða þykir sér ófært að samþykkja, eða ef breyting, sem löglega hefur verið samþykkt á þinginu eða allsherjarfundi, nær ekki fullgildingu, sem nauðsynleg er til þess að hún fái gildi.

Af þessum ástæðum hefur nefndin ákveðið að sleppa tillögu um það, að sett verði nokkur fyrirmæli í stofnskrána um heimild til úrsagnar eða bann við henni.

Ef einn eða fleiri máttarviða bandalagsins segðu sig úr því, þá mundi það svo veikjast, að vafasamt er, hvort það mætti standast, og ekki mundi það halda áfram starfi með sama hætti sem áður. Úrsögn annarra aðila mundi hins vegar ekki skipta slíku máli og sumra raunverulega engu. Úrsögn einhvers stórveldis mundi og að líkindum leiða til úrsagnar einhverra hinna smærri ríkja og mundi því einnig að því leyti veikja bandalagið. Stofnendur bandalagsins hafa séð það, að almennt mundi ekki vera unnt eða heppilegt að halda aðila nauðugum í bandalaginu. Og viðurkennt er það, að engum féлага sé skylt að þola skerðingu félagaréttinda sinna. Og einnig er það viðurkennt, að aðrar ástæður geti réttlætt úrsögn. Hins vegar yrði úrsögn án nokkurra sæmilegra ástæðna að dómi bandalagsins (sjálfsagt þingsins) naumast talin gild. Mætti þá hugsa sér, að hún yrði talin brot á félagsskyldu, sem mæta mætti með hótun um viðurlög eða með viðurlögum samkvæmt 41. gr. stskr. Mun mega telja svo í stuttu máli, að úrsögn sé gild, ef hún helgast af skerðingu félagsréttinda aðila eða er þeim rökum studd, er þing bandalagsins metur gild.

2. Féлага má svipta atkvæði á þinginu um sinn:

- Vegna vanskila á árgjaldi til félagsskaparins, 19. gr. stskr., svo framarlega sem nemur tillögunum fyrir tvö síðastliðin ár eða meira. En þingið getur þó leyft aðila að greiða atkvæði, ef því þykir vanskilin stafa af atvikum, sem aðili ræður ekki við. Ekki segir um það, hversu lengi svo má standa. Ef félagi lætur fyrirfarast að greiða tillag sitt, enda þótt hann hefði getað gert það, þá hefur hann brotið þá grundvallarreglu félagsskaparins, að félagi hver efni skyldur sínar af heilum hug, sbr. 2. tölul. 2. gr. stskr., ef vanskilin standa langan tíma, og þá má gera hann rækan úr bandalaginu samkvæmt 6. gr. stskr.
- Þann féлага, er hefur orðið að sæla varnaðarráðstöfunum eða þvingunar, sbr. 41. og 42 gr. stskr., má svipta öllum félagsréttindum um sinn. Ef hann lætur skipast, getur öryggisráð fengið honum aftur þessi réttindi, 5. gr. stskr. Hér er átt við atkvæðisrétt og rétt til þátttöku í störfum, sem við félagsskapinn eru tengd. Aðili mun því verða, meðan réttindasviptingin stendur, líkt settur og aðili utan bandalagsins. Ef hún stendur lengi og aðili skipast ekki við ráðstafanir bandalagsins, má gera hann rækan úr félagsskapnum samkvæmt 6. gr. stskr.
- Í 6. gr. stskr. er almennt ákvæði um brottrekstur úr bandalagi sameinuðu þjóðanna. Hver sá félagi, er að staðaldri hefur brotið grundvallarreglur (principles) stofnskrárinnar, má verða gerður rækur úr félagsskapnum. Hér sýnist vera átt við þær grundvallarreglur, sem í 2. gr. stskr. segir. Það verður vitanlega hverju sinni matsatriði, hvort brotið sé stórfellt og svo langvarandi, að brottrekstri megi varða.

III. Umsóknir um upptöku í bandalagið eru lagðar fyrir öryggisráð, er metur það, hvort aðili sé tækur, og gerir tillögur um það til þingsins, 2. tölul. 4. gr. stskr. Einnig gerir ráðið tillögur um það, hvort félagi skuli sviptur réttindum um sinn

eftir 5. gr. stskr., og sjálfsagt mundi ráðið einnig gera tillögur um það, hvort félagi skuli gerður rækur eftir 6. gr. stskr. Þingið ákveður svo með $\frac{2}{3}$ atkvæða, hvort aðili skuli tekinn í bandalagið, hvort hann skuli svipta félagaréttindum um stundarsakir eða gerður rækur, 4., 5. og 18. gr. stskr.

IV. Aðili heldur fullveldi sínu (suverænitet), þótt hann gerist félagi í bandalagi sameinuðu þjóðanna. En hann leggur á sig ýmiss konar bönd, sem bezt má sjá, er litið er yfir skyldur hans samkvæmt upptalningunni hér á eftir. En hvert ríki verður að leggja á sig margs konar bönd, bæði samkvæmt almennum þjóðréttarreglum og samkvæmt samningum við önnur ríki. Einstakur maður glatar ekki lögræði sínu, þótt hann undirgangist margháttaðar skuldbindingar. Ríki missir ekki heldur fullveldi sitt, þótt það undirgangist ýmsar skuldbindingar með samningum við önnur ríki. Slíkar skuldbindingar sem stofnskrá sameinuðu þjóðanna greinir, svipta ríki því eigi fullveldi sínu.

Svo segir í 1. tölul. 2. gr. stskr. bandalagsins, að það byggist á „principle of the sovereign equality of all its members“ (þ. e. á grundvallarreglunni um fullvalda jafnrétti allra félaga sinna). Þar með er sagt, að félagarnir skuli allir vera jafnir að lögum. Afbrigði eru þó frá þessu mjög mikilsverð. Stórveldin fimm, Bandaríki Norður-Ameríku, Bretland, Frakkland, Kína og Sovét Rússland, eiga, sem fyrr segir, fast sæti í öryggisráði, og hvert eitt þeirra getur með synjunaratkvæði sínu heft framgang mála almennt, 1. tölul. 23. og 3. tölul. 27. gr. stskr. Og aðrir félagar standa ekki jafnt þeim að vígi að lögum um kjör til setu í öryggisráði. Í því efni skal hafa hliðsjón til framlaga þeirra til viðhalds friði milli ríkja og öryggi og til annarra markmiða félagsskaparins, 1. tölul. 23. gr. stskr. Aðili mun venjulega leggja því minna til markmiða þessara sem hann er minni og veikari, og minnstu ríkin hafa því venjulega minnstar líkur til kjörs í öryggisráð. Á þingi bandalagsins hefur hver aðili eitt atkvæði, 1. tölul. 18. gr. stskr. Þegar litið er til þess, hversu mikið vald öryggisráðið hefur, svo sem um ákvörðun allra öryggis- og þvingunarráðstafana, þá er ljóst, að stórveldin fimm, sem þar geta öllu ráðið, ef þau eru sammála og hafa með sér tvo aðra félaga ráðsins, hafa raunverulegt úrslitavald í öllum eða flestum þýðingarmestu málunum. En stórveldin leggja líka mest fram til félagsskaparins, bæði fé og herafla, ef til valdbeitingar samkvæmt 42. gr. kemur. Og þau bera raunverulega ábyrgðina á viðhaldi og þróun félagsskaparins. Um mál þau, sem öryggisráðið fer með, eru aðrir félagar bandalagsins raunverulega áhrifalausir eða að minnsta kosti mjög áhrifalítillir. Ef fyrir liggur mál, sem varðar sérstaklega hagsmuni aðila, sem ekki á sæti í ráðinu, er honum þó rétt að taka þar þátt í umræðum um málið, án atkvæðisréttar, 31. gr. stskr. En annars getur hann ekki komið þar að áliti sínu, nema ef til vill að því leyti sem hann kynni að geta orkað nokkru um það á þinginu, að þaðan kæmi málaleitun til ráðsins um tiltekið efni samkvæmt 10.—15. gr. stskr., eða með viðræðum við einhvern aðila í ráðinu einstaklega.

V. *Skuldbindingar*, sem aðili tekur á sig með þátttöku í félagsskapnum.

1. Samkv. inngangi sáttmálans: Lifa í friði, beita ekki vopnavaldi nema í þágu sameiginlegra hagsmuna, stuðla að félagslegum framförum og bættum lífskjörum, treysta trúna á mannréttindi, jafnrétti karla og kvenna, stórra og smárra þjóða.
2. Skv. 2. gr.:

Til þess að ná þeim markmiðum, sem lýst er í 1. gr., skulu meðlimir: uppfylla af heilum hug (in good faith) skuldbindingar sínar samkv. sáttmálanum (2. tölul.),

leysa milliríkjaágreining sinn friðsamlega (3. tölul.),

afneita beitingu valds eða hótunum um valdbeiting í alþjóðamálum (4. tölul.),

veita sameinuðu þjóðunum alla aðstoð í sérhverri aðgerð þeirra samkvæmt sáttmálanum og aðstoða ekkert ríki, sem sameinuðu þjóðirnar beita aðgerðum gegn (5. tölul.).

Stofnunin á að tryggja, að ríki, sem eru ekki meðlimir sameinuðu þjóðanna, starfi í samræmi við þessar meginreglur að svo miklu leyti sem nauðsynlegt er til að viðhalda alþjóðafriði og öryggi (6. tölul.).

3. Samkv. 17. gr. skulu meðlimirnir greiða kostnað við stofnunina eftir niðurjöfnun allsherjarþings.
4. Samkv. 24. gr. fela meðlimir öryggisráðinu aðalábyrgð á varðveislu friðar og öryggis og samþykkja, að öryggisráðið starfi fyrir þeirra hönd við framkvæmd skyldustarfa sinna.
5. 25. gr.: Meðlimir sameinuðu þjóðanna fallast á að samþykkja og framkvæma ákvarðanir öryggisráðsins í samræmi við þennan sáttmála.
6. 33. gr.: Aðilum deilu, sem er líkleg til að verða hættuleg heimsfriði og öryggi, er skylt að leita fyrst lausnar með samningatillaunum, rannsókn, miðlun, sáttumleitan, gerð, dómsúrlausn, notkun svæðisbundinna (regional) stofnana eða samninga eða öðrum friðsamlegum ráðum að eigin vali.
7. 37. gr.: Ef eigi tekst að leysa deilu samkv. 33. gr., er aðilum skylt að tilkynna það öryggisráðinu.
8. Samkv. 39. gr., sbr. 25. gr., skuldbinda meðlimir sig til þess að hlita ákvörðunum öryggisráðsins um það, hvenær sé fyrir hendi ógnun við friðinn, friðrof eða árás og til hverra aðgerða skuli gripið samkvæmt 41. og 42. gr.
9. Samkv. 41. gr. getur öryggisráð ákveðið að beita öðrum aðgerðum en vopnavaldi: að rjúfa að öllu eða nokkru viðskiptasambönd og samgöngur með járnbrautum, á sjó, í lofti, með pósti, síma, útvarpi og öðrum samgöngutækjum og að slíta stjórnmálasambandi. Ráðið getur þá skorað á meðlimi að framkvæma þessar ráðstafanir, og er þeim skylt að gera það skv. 25. gr.
10. Samkv. 42. gr. getur öryggisráðið ákveðið að hefja þær aðgerðir með lofther, sjóher eða landher, sem það telur nauðsynlegar til að halda við eða koma á aftur alþjóðafriði og öryggi. Slíkar aðgerðir geta falið í sér ögrun með hersýningum, hafnbann og aðrar hernaðaraðgerðir. Um skyldu einstakra meðlima til þátttöku í þessum aðgerðum fer eftir ákvæðum 43. gr.
11. Skv. 43. gr. gangast meðlimirnir undir að láta öryggisráðinu í té, eftir áskorun þess og í samræmi við sérstakan samning eða samninga milli þess og þeirra, vopnað lið, aðstoð og fyrirgreiðslu, þar á meðal umferðarrétt, að því leyti sem nauðsynlegt er til varðveislu alþjóðafriðar og öryggis. (Sjá síðar nánari skýringu á 43. gr.).
12. 45. gr.: Meðlimir eiga að hafa hluta af lofther sínum reiðubúinn til fyrirvara lausrar notkunar við sameiginlegar hernaðaraðgerðir sameinuðu þjóðanna. Um þetta skal nánar ákveðið af öryggisráðinu með aðstoð herforingjaráðs sameinuðu þjóðanna innan þeirra takmarka, er samningur samkv. 43. gr. segir.
13. 49. gr. skuldbindur meðlimina til þess að sameinast um að veita gagnkvæma aðstoð við framkvæmd þeirra ráðstafana, sem öryggisráðið hefur ákveðið.
14. Skv. 55. gr. skulu sameinuðu þjóðirnar stuðla að:
 - a. bættum lífskjörum, atvinnu handa öllum, fjárhagslegum og félagslegum framförum,
 - b. lausn alþjóðlegra vandamála á sviði fjárhags-, félags-, heilbrigðismála og skyldra mála; enn fremur alþjóðlegu samstarfi í menningar- og uppeldismálum,
 - c. að almennt séu virt og vernduð mannréttindi öllum til handa, án tillits til kynþátta, kynferðis, tungu eða trúar.
- Skv. 56. gr. skuldbinda meðlimirnir sig til þess að vinna að þessum markmiðum, í sameiningu og hverjir fyrir sig, í samvinnu við stofnunina.
15. Skv. 93. gr. eru allir meðlimir sameinuðu þjóðanna um leið (ipso facto) aðilar að samþykktum alþjóðadómstólsins og skuldbinda sig skv. 94. gr. til að hlita úrskurðum hans.

16. Skv. 102. gr. skal sérhver milliríkjasamningur, sem meðlimur sameinuðu þjóðanna er aðili að og gerður er eftir gildistöku sáttmálans, skrásettur hjá aðal-skrifstofunni og birtur af henni.
17. 103. gr.: Ef skuldbindingar meðlima sameinuðu þjóðanna samkv. þessum sáttmála og skuldbindingar þeirra samkv. öðrum milliríkjasamningum rekast á, skulu hinar fyrrnefndu ganga fyrir.
18. Skv. 104. og 105. gr. skulu meðlimirnir veita stofnuninni þá réttarstöðu og sér-réttindi, sem nauðsynleg eru fyrir starfsemi hennar.

VI. *Árlegur kostnaður.* Árlegur kostnaður þjóðabandalagsins gamla var orðinn 35½ milljón gullfranka, enda fór hann lengstum hækkandi. Tillögum félaga-anna var skipt í gjaldeiningar, sem orðnar voru yfir 1000. Gjaldеining hver nam um 1930 nálægt 33 þúsund gullfrönkum. Líklegt er, að Íslandi hefði verið gert að greiða eina gjaldeiningu, ef það hefði gengið í þjóðabandalagið. Gjaldáætlun sameinuðu þjóðanna hefur 1946 verið ákveðin nálægt 25 milljónum dollara, eða nálægt 162 milljónum ísl. króna. Eftir 17. gr. stskr. ákveður þing sameinuðu þjóðanna skiptingu árgjaldsins á félaga, eins og fyrr segir og eins og ákveðið var í sáttmála þjóðabandalagsins gamla. Ef gert er ráð fyrir svipaðri skiptingu, þannig að gjaldеiningar verði um 1000, þá mundi sennilega koma í hlut Íslands um 160 þúsund króna árgjald. En annars er ekki kunnugt, hvernig skiptingin verður. Gera má ráð fyrir því, að kostnaður vaxi frá því, er í upphafi var áætlað. Upphaflega var t. d. kostnaður af þjóðabandalaginu gamla áætlaður 25 millj. gullfranka, en nokkru eftir 1930 var hann orðinn 35 millj., eins og áður getur, og hækkunin nam því um 40% af upphaflegu áætluninni. Svipað er líklegt að fari um kostnað af starfsemi hinna sameinuðu þjóða. Má því búast við, að árgjald Íslands til stofnunarinnar geti orðið um 250 þús. kr. Svo kemur kostnaður af þátttöku í þingi hennar, sem vitanlega er ekki unnt að áætla. Samkvæmt 19. gr. stskr. fyrirgerir sá félagi atkvæðisrétti á þingi bandalagsins, sem kominn er í vanskil á árgjöldum, ef vanskilin nema tiltekinni fjárhæð, sbr. að framan. Ekkert segir um það, hvaða verkanir vanskil aðila, sem á sæti í öryggisráði, hafi, en þetta atriði skiptir Ísland varla máli, því að líkur til þess, að það fái sæti í ráðinu, sýnast eigi vera miklar fyrst um sinn.

VII. *Staða aðila, sem ekki eru í bandalaginu.* Samkvæmt 2. gr. sáttmálans 6. tölul. á bandalagið að tryggja það, að aðilar, sem eru utan við það, hagi sér í samræmi við grundvallarreglur þær, sem bandalagið hefur sett sér, svo fremi það þykir nauðsynlegt til viðhalds friðar milli ríkja og öryggis. Þó er bandalaginu óheimilt samkvæmt 7. tölul. sömu greinar að skipta sér af málum slíks ríkis, sem í aðalatriðum má telja til innanríkismála, en þó má beita þvingunarráðstöfunum samkvæmt VII. kafla stskr. gagnvart þessum aðilum. Ef aðgerðir slíks aðila, hvort sem þær koma fram í stjórn innanríkis eða gagnvart öðrum ríkjum, t. d. friðrof, eru að áliti öryggisráðsins hættulegar friði eða öryggi, þá getur öryggisráðið ákveðið þvingunarráðstafanir á hendur honum, svo sem slit stjórnmalasambands eða viðskipta í heild, og þar með einangrað hann algerlega. Eins og kunnugt er, hefur slíkt komið til umræðu í öryggisráðinu gagnvart Spáni vegna stjórnarskipunar og stjórnarfars þar. Ef aðili, sem er utan bandalagsins, er aðili í deilu, sem öryggisráðið hefur tekið til meðferðar, þá skal bjóða honum að taka þátt í umræðum um deilumálið með þeim hætti, sem öryggisráðinu þykir réttlátur, en atkvæðisrétt hefur hann ekki. Hér er fyrst og fremst átt við alveg tiltekið (konkret) ágreiningsefni. Og er víst vafamál, hvort ákvæði þetta taki einnig til mála, þar sem aðili utan bandalagsins þykir annars hættulegur friði og öryggi milli ríkja. Um Spán hefur ekki verið bindandi úr því skorið í öryggisráðinu, að hann væri hættulegur í þessu efni. En ekki var Spáni boðið að taka þátt í umræðum öryggisráðsins um það. Hins vegar er hverjum aðila, sem ekki er í bandalaginu, heimilt að vekja athygli öryggisráðsins eða þings sameinuðu þjóðanna á hverri þeirri deilu, sem hann er aðili að, svo framarlega sem hann viðurkennir fyrirfram, að því leyti sem það deilumál varðar,

skyldu þá, sem mælt er í sáttmálanum til friðsamlegrar lausnar deilum, 35. gr. 2. tölul. stskr. Þing sameinuðu þjóðanna getur þá gert tillögur um meðferð málsins og vísað því til öryggisráðsins, ef málið hefur verið borið upp fyrir þinginu. En ef það hefur verið borið upp fyrir öryggisráðinu og það tekur málið til meðferðar, getur þingið ekki skipt sér af því á meðan. 11. og 12. gr. stskr. Ef aðili þykir með hegðan sinni stofna friði eða öryggi í hættu, þá getur öryggisráðið beitt þvingunarráðstöfunum samkvæmt VII. kafla stskr.

Ljóst er samkvæmt því, sem sagt hefur verið, að aðili utan bandalagsins er alls ekki frjáls athafna sinna, ef þar þykja að dómi öryggisráðsins hættulegar friði eða öryggi milli ríkja. Jafnvel innanlandsstjórn ríkis utan bandalagsins getur orkað afskiptum öryggisráðsins. Og það er heldur óljóst, hvort slíkur aðili verður dæmdur án þess, að hann geti borið hönd fyrir höfuð sér á fundi öryggisráðs eða ekki. Svo virðist jafnvel helzt sem Spánn hefði orðið dæmdur til að þola þvingunarráðstafanir án málflutnings af sinni hendi, ef lögfull ákvörðun hefði fengizt um það í öryggisráði. Ef hins vegar aðili, sem er í bandalaginu, þætti ef til vill eiga að sæta þvingunarráðstöfunum samkvæmt VII. kafla stskr., þá er honum heimilt að taka þátt í umræðum um málið í öryggisráði. Þó án atkvæðisréttar, 31. gr. stskr. Og er hér aðstöðumunur. Sérstakur réttur er veittur aðila utan bandalagsins eftir 50. gr. stskr. Þar ræðir um það, ef þvingunarráðstafanir gegn aðila, t. d. viðskipta-slit, koma sérstaklega hart niður á aðila utan bandalagsins. Hefur hann þá jafnt og bandalagsaðili rétt til að leita ráða hjá öryggisráði um lausn vandamáls síns. Í þessu hlýtur það að felast, að öryggisráðið eigi að hjálpa honum með ráðum og væntanlega einnig í verki, ef nokkur tók eru á því. Varla þarf að geta þess, að aðili utan bandalagsins hefur sama rétt til sjálfsvarnar sem félagar bandalagsins hafa samkvæmt 52. gr. stskr., ef á hann er ráðizt, og hvort sem áráðaðili er í bandalaginu eða utan þess. Svo er og auðsætt, að öryggisráðið á að taka til sinna ráða, ef aðili í bandalaginu eða utan þess sýnir aðila utan bandalagsins háttsemi, er setji frið eða öryggi í hættu. Loks má geta þess, að aðili utan bandalagsins getur orðið aðili að milliríkjadómi þess, og jafnvel þótt hann verði það ekki, má vera, að hann fái þar mál dæmt, samþ. dómsins 4. gr. 3. tölul. og 35. gr. 2. tölul. Aðili utan bandalagsins hefur því eigi litlar skyldur gagnvart bandalaginu og einnig nokkur réttindi.

Þing sameinuðu þjóðanna (General Assembly).

I. Með samgöngutækjum þeim, sem nú eru notuð á þessari jörð, getur atburður svo að segja hvar sem er á henni orðið heyrinkunnur á sama degi sem hann gerist. Útvarp flytur tíðindin, og dagblöðin dreifa fregnum hvarvetna um löndin. Flug-samgöngur gera mönnum mögulegt að hittast fyrirvaralítið svo að segja hvar sem er á jörðinni, og símskeyti og póstsendingar berast milli fjarlægustu staða á mjög skömmum tíma. Fyrir þessar sakir eru nú margfalt betri skilyrði en áður til útbreiðslu fregna og skoðanamyndunar meðal almennings um atburði og málameðferð þeirra, er valdið hafa. Og fyrirsvarsmönnum ríkja er kleift að finnast og ráða ráðum sínum með örskömmum fyrirvara. Allt þetta auðveldar samstarf milli ríkja. Að þessu leyti eru skilyrði slíks samstarfs miklu betri en þau voru, þegar þjóðabandalagið gamla var stofnað.

II. 1. Bandalag sameinuðu þjóðanna verður auðvitað að hafa stofnanir og starfslið til þess að rækja hlutverk sitt. Æðstu stofnun þess mun verða að telja þing þess, enda þótt bæði öryggisráðið og milliríkjadómurinn starfi mjög svo sjálfstætt. Allar þessar stofnanir leiða vald sitt frá hinni fullgiltu stofnskrá, sem undirrituð var í San Francisco 26. júní 1945. Hvorki ráðið né dómstóllinn geta þó starfað án atbeina þingsins, með því að það á þátt í kjöri dómenda í dómstólinn og kjöri aðila í ráðið og leggur af mörkum fé til starfa hvors tveggja.

2. Þingið er skipað fyrirsvarsmönnum allra félaga bandalagsins, enda má enginn hafa þar fleiri en fimm fulltrúa, 9. gr. stskr. Þingið heldur árlega reglulegan fund,

en aukafundi skal halda eftir beiðni öryggisráðs eða meiri hluta félaga bandalagsins, 20. gr. stskr. Þingið kýs sér forseta og setur sér þingsköp, 21. gr. stskr. Þingið er þó um þingsköp að sjálfsögðu bundið við ákvæði stofnskrárinnar, sem hefur í 18. gr. mikilvægar þingskapareglur. Samkvæmt henni hefur hver félagi bandalagsins eitt atkvæði, og er að því leyti jafnræði með aðilum. Það sýnist vera lagt á vald þingsins að ákveða í þingsköpum sínum, hversu margir félagar þurfi að sækja fund til þess að þingið sé ályktunarfært, enda leiðir það af eðli málsins, að félögum sé skylt að sækja þingið. Aðalreglan er sú, að þingið getur gert löglega ályktun, ef *meiri hluti viðstaddra félaga greiðir henni atkvæði*. Þeir, sem við eru að visu, en greiða ekki atkvæði, koma ekki til greina, 18. gr. stskr. Til löglegrar ályktunar í nokkrum málum, er sérstaklega mikilvæg þykja, þarf þó *jáatkvæði tveggja þriðju hluta viðstaddra félaga, er atkvæði greiða*.

Þetta tekur til:

- a. Tillagna um viðhald friðar og öryggis milli ríkja, sbr. 11. gr. stofnskr.
- b. Kjörs í hin lausu sæti (þ. e. þau, sem stórveldin fimm skipa ekki) í öryggisráði, kjörs í fjárhags- og félagsmálaráð og kjörs í gæzluverndarráð, sbr. 86. gr. stskr. 1. tölul. c.
- c. Inntöku nýrra félaga í bandalagið, sviptingu félagaréttinda um stundarsakir og brottrekstur úr félagsskapnum.
- d. Mála varðandi starfsemi gæzluverndarráðs.
- e. Mála varðandi fjárhagsáætlun bandalagsins.
- f. Breytinga á stofnskrá hinna sameinuðu þjóða, 108. gr. stskr.

3. Verkefni þingsins eru talin í 10.—17. gr. stskr. hin helztu. En sum hafa hér áður verið nefnd, svo sem varðandi inntöku nýrra félaga og brottrekstur, meðferð fjármála bandalagsins og kosning í ýmis ráð þess o. s. frv., svo og kjör framkvæmdastjóra samkvæmt 97. gr. stskr. og kjör dómenda í milliríkjadóminn, 4. gr. samþykkt dómsins, o. s. frv. Auk þessara starfa hefur þingið með höndum störf, er skipta má í þrjár deildir:

a. Umræður og eftir atvikum ályktun um mál varðandi hlutverk bandalagsins, stjórn þess og stofnana í sambandi þar við, og loks varðandi breytingar á stofnskrá hinna sameinuðu þjóða.

Þingið getur tekið til umræðu í almennum orðum sagt öll þau mál, er í stofnskránni greinir, og getur gert tillögur eða ályktun um þau til félaga og stofnana bandalagsins, þar á meðal mál varðandi frið og öryggi ríkja milli, tillögur um lausn deilna eða annarra vandamála innan verkabringis síns, eða til þess að efla alþjóðasamvinnu í stjórnmálum, fjármálum, menningarmálum o. s. frv. Meðan öryggisráð fer með mál út af ágreiningi eða hættulegu ástandi samkvæmt stofnskránni, skal þingið þó ekki gera neina tillögu um það, nema öryggisráð fari þess á leit, 12. gr. stskr.

b. Þingið getur sett á stofn stofnanir til framkvæmdar verkefnum bandalagsins og hefur yfirstjórn þeirra, nema öðruvísi sé mælt í stofnskránni, sbr. 22., 57., 58., 60., 87., 88. og 101. gr. stskr., og ákveður störf þeirra innan þeirra marka, sem hún setur.

c. Þingið getur samþykkt breytingar á einstökum ákvæðum stofnskrár sameinuðu þjóðanna, og taka slíkar breytingar gildi, ef tveir þriðju félaga fullgilda þær, þar á meðal öll stórveldin fimm, er fast sæti eiga í öryggisráði, 108. gr. stskr. Svo getur þingið ákveðið með samþykki sjö aðila í öryggisráði, hverra sem vera skal, að félagar haldi samkomu til þess að endurskoða stofnskrána, enda skal slíka samkomu halda, ef hún hefur ekki verið haldin áður en tíunda árlegt þing bandalagsins hefur verið haldið, ef meiri hluti þingsins samþykkir það og einhverjir sjö aðilar öryggisráðsins. Hver breyting, sem samkoman hefur samþykkt með $\frac{2}{3}$ atkvæða, skal taka gildi, þegar $\frac{2}{3}$ félaga, þar á meðal öll stórveldin fimm, hafa fullgilt hana, 109. gr. stskr.

Öryggisráðið (Security Council).

I. *Skipun öryggisráðs*. Það er skipað ellefu aðilum. Fast sæti eiga þar stórveldin fimm, Bandaríkin, Bretland, Frakkland, Kína og Sovét Rússland, eins og fyrr segir. Í ráði þjóðabandalagsins gamla áttu og tiltekin stórveldi fast sæti, en þar í tóku Bandaríkin ekki þátt, og Rússland og Þýzkaland tóku ekki fyrr en síðar þátt í þjóðabandalaginu. En nú eru þar öll þau stórveldi, er börðust gegn Þýzkalandi og samherjum þess. Auk stórvelda þessara eiga sex félagar bandalagsins sæti í ráðinu, kjörnir til þriggja ára, enda má ekki endurkjósa aðila þegar er kjörtími hans er liðinn. Fyrsta sinni skal þó velja þrjá til einungis árs. Hver aðili hefur aðeins einn fulltrúa, 23. gr. stskr. Ráðið skal geta starfað óslitið. Það setur sér þingskóp og skipar sér forseta, 28. og 30. gr. stskr. Fulltrúi hvers aðila skal vera að staðaldri á aðsetursstað ráðsins, enda skal það halda fundi, þegar þörf gerist og þar sem hentast þykir hverju sinni. Það gefur þinginu árlega skýrslur um störf sín, 3. tölul. 24. gr. stskr. Hver aðili hefur eitt atkvæði. Það tekur löglegar ákvarðanir um starfstílhögun sína með sjö atkvæða meiri hluta einhverra aðila í ráðinu, en annars þarf fyrst og fremst sjö atkvæða meiri hluta til löglegrar ályktunar, en auk þess þurfa öll áðurnefnd fimm stórveldi að vera henni samþykkt, 27. gr. stskr. Eitt þeirra getur því heft þær ályktanir, svo sem því sýnist. Það þarf ekki að beygja sig fyrir meiri hlutanum, þó að það standi eitt á móti hinum tíu aðilum ráðsins. Ráðið starfar í raun og veru mjög svo sjálfstætt og hefur mikið vald. Stórveldin fimm verða ráðandi í því að mestu, og í framkvæmdinni allsráðandi, ef þau standa saman, því að varla kemur til þess, að allir hinir sex aðilarnir greiði atkvæði gegn stórveldunum fimm. En þau hafa líka aðalabyrgðina á framkvæmdum ráðsins. Og þau munu leggja mest af mörkum til þeirra framkvæmda. Félögum bandalagsins er yfirleitt skylt að framkvæma ályktanir ráðsins í samræmi við stofnskrána, 25. gr. stskr., sbr. og 2. gr. 5. tölul. og 48. gr., þar á meðal að taka þátt í aðgerðum samkvæmt 41. og 42. gr. hennar. Og ráðið ber höfuðabyrgðina á viðhaldi friðar og öryggis milli ríkja samkvæmt 1. tölul. 24. gr. stskr. Ráðið starfar um þessi mál fyrir hönd bandalagsins, enda þótt þingið geti jafnan, ef mál þessa eðlis sætir ekki meðferð ráðsins, sjálft beint því til þess til meðferðar og gert tillögur um meðferð þess.

II. *Verkefni ráðsins* er, auk nokkurra starfa, sem getið hefur verið eða getið verður á sínum stöðum og minni háttar eru, *viðhald friðar og öryggis milli ríkja*. Þess vegna skulu aðilar þess hafa fulltrúa sinn að staðaldri á aðsetursstað ráðsins, svo að það geti haldið fundi, hvenær sem viðsjár í skiptum milli ríkja eða ástandi í milliríkjaskiptum veita efni til. Störfum ráðsins í þessum efnum má skipta í tvo flokka, ráðstafanir til friðsamlegrar lausnar ágreinings milli ríkja og þvingunar-ráðstafanir gagnvart aðila, er ógnar friði eða öryggi, til þess að viðhalda öryggi eða afstýra styrjöld eða bæla hana niður.

A. Um friðsamlega lausn deilumála eru fyrirmæli í VI. kafla stskr. Það er grundvallarregla, að allir aðilar bandalagsins, sbr. 3. og 4. tölul. 2. gr. stskr., og aðilar utan bandalagsins einnig, sbr. 6. tölul. sömu greinar, skuli jafna deilur sínar við önnur ríki með friðsamlegum hætti. Öryggisráðið skiptir sér auðvitað einungis af milliríkjadeilum eða ástandi, sem friði eða öryggi er hættulegt, eða þeim, sem það telur eftir rannsókn samkvæmt 34. gr. stskr., að leiða muni til slíkrar hættu. Margt konar ágreiningur getur upp komið, án þess að slík hætta sé á ferðum. Hann fellur þá niður eða verður jafnaður friðsamlega, svo sem aðilum er skylt. Ef ágreiningur ris milli ríkja, þá geta bæði aðilar í bandalaginu og utan þess, auk þingsins, bent ráðinu á hann, 35. gr. stskr. Ef aðilar jafna ágreininginn ekki sjálfir með samningi um málið sjálft eða með atbeina þriðja aðila (málamiðlun, gerð eða úrlausn dómstóls o. s. frv.), sbr. 33. gr. stskr., getur öryggisráðið gert tillögur um úrlausn með þeim hætti, er það telur líklegastan til árangurs, 36. gr. stskr. Ef ekki tekst að leysa málið friðsamlega, þá er aðilum skylt að leggja það fyrir

öryggisráðið, sem getur þá stungið upp á hverri þeirri friðsamlegri aðferð til að leysa það, sem það telur líklegasta, 37. gr. stskr., eða jafnvel gert tillögur til málamiðlunar, ef aðilar óska þess, 38. gr. stskr. Vera má, að aðilar biðji ráðið, fyrr en þinar leiðirnar hafa verið reyndar til þrautar, að miðla málum. En ekki er þar með loku skotið fyrir tilraunir til lausnar þess með öðrum friðsamlegum hætti síðar, þótt málamiðlun ráðsins hafi ekki leitt til árangurs. Ef allar tilraunir til friðsamlegrar lausnar hafa reynzt árangurslausar, enda telji öryggisráð ágreininginn hættulegan öryggi eða friði, þá getur það tekið til þvingunarráðstafana samkvæmt VII. kafla stskr.

Aðgerðir vegna ófriðarhættu, friðrofa og árása.

Í VI. kafla sáttmálans er rætt um leiðir til friðsamlegrar lausnar á deilumálum þjóða í milli. En sagan sýnir, að ekki leysast öll ágreiningsmál með þeim hætti. Í VII. kafla sáttmálans eru ákvæði um þær raunhæfu aðgerðir, er grípa skal til, ef uggyænlega horfir um friðinn.

Sáttmáli hinna sameinuðu þjóða gerir ráð fyrir tvenns konar ráðstöfunum: Annars vegar eru hömlur á viðskiptum og samgöngum, hins vegar hernaður. Um hið fyrra ræðir í 41. gr., um hið síðara í 42. gr.

Í þjóðabandalaginu gamla hafði hvert ríki sjálft úrskurðarvald um það, hvort það ástand hefði skapast, að ástæða væri til að grípa til refsiaðgerða. Með 39. gr. sáttmála hinna sameinuðu þjóða er hins vegar skýrt fram tekið, að það eru ekki hinir einstöku félagar bandalagsins, ríkin, heldur öryggisráðið, sem ákveður, hvernær aðgerðum skuli beitt. Það skal ákveða, hvort fyrir hendi sé ógnun við friðinn, friðrof eða árás. Engar frekari leiðbeiningar eða skýringar eru um þetta í sáttmálanum, og hefur öryggisráðið því allviðtækt vald til að skýra í hverju einstöku tilviki, hvort slíkt ástand hafi skapast. Ógnun við friðinn getur birzt í orðum og athöfnum, t. d. með sendingu hers að landamærum aðila eða flota að ströndum hans eða höfnum. En öryggisráðið skal skv. 39. gr. meta þetta og úrskurða, og er öllum félögum bandalagsins skylt að hlíta þeim úrskurði, sbr. 25. gr.

En áður en ráðið ákveður að grípa til þeirra aðgerða, sem 41. og 42. gr. heimila, getur það, í því skyni að koma í veg fyrir að ástandið versni, farið þess á leit við deiluaðila samkv. 40. gr., að þeir hliti bráðabirgðaráðstöfunum, er ráðið ákvarðar, og er ráðinu skylt að taka tillit til þess við frekari aðgerðir, ef slíkum bráðabirgðaráðstöfunum er ekki fylgt fram.

Samkvæmt 41. gr. er öryggisráðinu heimilt að ákveða að rjúfa viðskipti, samgöngur og stjórnmálasamband. Er þá ætlað til, að heraflla sé ekki beitt. Verzlunar-samböndum við aðila, einstaka menn og félög á yfirráðasvæði hans yrði slitið. Skip frá honum yrðu ekki afgreidd í höfnum þeirra ríkja, er tækju þátt í þessum ráðstöfunum. Póst- og skeytasendingar yrðu ekki afgreiddar og ef til vill öllu stjórnmálasambandi slitið. Er því ljóst, að slíkar ráðstafanir geta haft í för með sér þungar búsifjar fyrir félaga bandalagsins.

Samkvæmt 41. gr. sáttmálans, samanborið við 25. gr. hans, er hver aðili skyldur til að taka þátt í þeim viðskipta-, samgöngu- og stjórnmálaaðgerðum, sem 41. gr. mælir fyrir um og öryggisráðið kann að ákveða. Verður þetta enn ljósara, þegar gerður er samanburður við 42. og 43. gr., en þar er áskilinn fyrirfram gerður samningur til þess að skuldbindingar 43. gr. komi til greina. Skylda hvers ríkis til þátttöku í einangrunaraðgerðum skv. 41. gr. er ákvörðuð með samþykkt öryggisráðsins, hvort sem ríki líkar það betur eða verr. En ríki hefur samkvæmt 50. gr. sáttmálans rétt til að leita ráða öryggisráðsins út af sérstökum fjárhagsvandræðum ríkisins, er stafa kunna frá aðgerðunum.

Ekki er skylt að beita aðgerðum samkv. 41. gr., áður en gripið er til hernaðaraðgerða skv. 42. gr. Venjulega yrði slíkt reynt fyrst. En ef öryggisráðið álitur, að slíkar öryggisráðstafanir mundu verða ónógar eða hafa reynzt svo, getur það gripið til hernaðaraðgerða á landi, sjó og í lofti, með hafnbönnum, hersýningum

og öðrum aðgerðum til þess að varðveita eða koma á aftur alheimsfriði og öryggi samkv. 42. gr.

Um 43. gr. sáttmálans.

Með 43. gr. skuldbinda félagar sameinuðu þjóðanna sig til að láta öryggisráðinu í té herafla, aðstoð og fyrirgreiðslu, þar á meðal umferðarrétt, að því leyti sem nauðsynlegt er til þess að varðveita alþjóðafrið og öryggi. Þó skal þetta aðeins gert eftir áskorun öryggisráðsins og samkvæmt sérstökum samningi eða samningum við ráðið.

Fyrsta skilyrði þess, að aðila sé skylt að veita þessi hlunnindi, er það, að samningur hafi verið gerður. Samkv. 3. tölulið 43. gr. skal öryggisráðið eiga frumkvæði að samningsgerðinni, en það skal verða svo fljótt sem unnt er. Aðilar eru annars vegar öryggisráðið og hins vegar meðlimir eða hópar meðlima. Meðan enginn samningur liggur fyrir, hvílir engin skylda á ríki til þess að láta í té hlunnindi 43. gr. Hins vegar getur meðlimur ekki skotið sér undan þeim með því að tregðast við að hefja samninga, þegar öryggisráðið hefur farið þess á leit. Ríkinu er þá skylt að taka upp samninga. Um aðferðina við samningsgerðina fer eftir venjulegum reglum um milliríkjasamninga, þannig að þeir öðlast ekki gildi fyrr en þeir hafa verið fullgiltir (ratificeraðir) í samræmi við stjórnlög hlutaðeigandi ríkis, þ. e. að því er Ísland snertir, fullgiltir af forseta Íslands og að fengnu samþykki Alþingis skv. 21. gr. stjórnarskrárinnar, ef um kvaðir á landi, landhelgi eða lofthelgi er að ræða.

Við þessa samningsgerð verður að lita á öryggisráðið og hlutaðeigandi ríki sem jafnréttiháa aðila að lögum. Öryggisráðið hefur ekki sjálfðæmi, ríkinu er ekki skylt að verða við öllum óskum þess um hlunnindi, þótt þau hlunnindi kynnu að rúmast innan 43. gr., eins og síðar verður nánar vikið að. Má að nokkru draga þessa ályktun af ákvæðum 2. tölul. 1. gr., sem leggur áherzlu á jafnrétti og sjálfsákvörðunarrétt þjóðanna, og ákvæðum 1. tölul. 2. gr., um að þessi stofnun sé byggð á grundvallarreglunni um fullvalda jafnrétti meðlimanna. En samanburður á 41. og 43. gr. tekur af öll tvímæli. Þegar öryggisráðið ákveður aðgerðir varðandi viðskipti og samgöngur skv. 41. gr., er meðlimum skylt að hlíta þeim fyrirmælum, og ekki er ætlað til, að neinir samningar séu á undan gengnir um þau mál. En þegar gripa skal til hernaðaraðgerða skv. 42. gr., er engum meðlim skylt að láta í té herafla, aðstoð eða fyrirgreiðslu skv. 43. gr. framar en fyrir fram gerður samningur segir til um. Að því er viðskipta- og samgöngubönn snertir, hefur öryggisráðið þannig sjálfðæmi um skyldur meðlimanna, en um hernaðaraðgerðir eru framlögin samningsmál.

Hins vegar hlýtur að hvíla á meðlimunum einhver lágmarksskylda um veiting hlunninda með hinum fyrirhuguðu samningum. Ber þá fyrst að athuga, hvað orðin „armed forces, assistance and facilities“ fela í sér.

Fyrsta skilyrðið, um herafla, skiptir ekki máli fyrir Ísland. Undir „assistance and facilities“ mundi t. d. og einkum falla: Beinar fjárgreiðslur, afhending matvæla, herútbúnaðar, vopna, skotfæra, lán samgöngutækja: járnbrauta, bifreiða, skipa, loftfara, pósts, síma og útvarps, flutningur herliðs, hergagna, vista, réttur til að flytja herlið, hergögn og annað um yfirráðasvæði ríkis (enda sérstaklega getið um rights of passage), afnot herstöðva fyrir flugvélar, herskip, kaþbáta, landher.

Allar þessar tegundir aðstoðar geta fallið undir 43. gr. En af því leiðir ekki, að ríki sé skylt að láta þær allar í té, þótt öryggisráðið færi þess á leit, né það magn eða viðtæki hvorrar tegundar hlunninda, sem það færi fram á. Ýmsir meðlimir sameinuðu þjóðanna virðast og gera ráð fyrir því sem sjálfsögðu, að þeir geti takmarkað verulega hlunnindin og sett hin margvíslegustu skilyrði. Överbefälhavenen sænski segir t. d.: „Da avtal skal träffas mellan organisationen och medlemmen. är denne formellt säkrad mot att andra prestationer utkrävas än dem han önskar själv fullgöra.“ Leggur hann áherzlu á, að við væntanlega samninga verði af Sviþjóðar hendi sett ýmis skilyrði til að takmarka skyldur landsins skv. 43. gr. Í Bandaríkjunum hefur því verið haldið fram, — en andmælt af öðrum, — að Bandaríkin

ættu að geta sett það skilyrði, að herafli þeirra verði aðeins notaður innan svonefnds hagsmunasvæðis þeirra. Í utanríkisnefnd bandaríska senatsins var því haldið fram af áhrifamönnum, að ýmis ríki muni ekki samþykka, að her þeirra verði notaður nema í næsta nágrenni þeirra, og einnig, að 43. gr. veiti ríkjunum rétt til að setja þá skilmála, er þau vilja.

2. tölul. 43. gr. segir, að samningurinn skuli kveða á um tegund þeirrar aðstoðar og fyrirgreiðslu, sem látin skuli í té. Það, hvað í té verður látið, er því samningsmál, að öðru leyti en því, að *einhverja* aðstoð verður ríkið að láta í té til þess að standa við skuldbindingar sínar samkv. 43. gr. og 5. tölulið 2. gr. En hér verður að sjálfsgöðu að hafa í huga, að ekki þarf að fara saman það tvennt: hverju vér höfum *rétt* til að neita og hverju vér höfum *mátt* til að neita.

Ekkert segir beint í 43. gr. um það, á hvaða tíma skylt sé að láta aðstoðina í té, né hvort hún skuli veitt til langs eða skamms tíma. T. d. verður ekkert af greininni ráðið um það, hvort öryggisráðið gæti krafist af Íslandi herstöðva til langs tíma, þ. e. varanlegar, bæði á friðar- og ófriðartímum. 43. gr. segir aðeins, að láta skuli í té þá aðstoð etc., sem sé „necessary for the purpose of maintaining international peace and security“. En við skýringu á 43. gr. verður að líta á VII. kaflann í heild. Fyrirsögn hans er: Aðgerðir gagnvart ógnunum við friðinn, friðrofum og árásum. Í 39. gr. er öryggisráðinu falið að ákvarða hverju sinni, hvort þessi tilvik séu fyrir hendi, og jafnframt, hvort beita skuli viðskipta- og samgöngubanni samkv. 41. gr., eða vopnavaldi skv. 42. gr., í því skyni, að „maintain or restore international peace and security“. Í beinu framhaldi af þessum ákvæðum og í sama kafla, með fyrrgetinni fyrirsögn, eru fyrmæli 43. gr. um skyldu meðlimanna til að láta í té heraflla, aðstoð og fyrirgreiðslu. Er því eðlilegast að skýra 43. gr. svo, að skilyrði þess, að henni verði beitt í framkvæmd sé, að það ástand hafi skapast, sem 39. gr. talar um. Er þessi skýring og í samræmi við þá viðurkenndu skýringarreglu þjóðaréttarins, að í vafatilvikum beri að velja þann skilning, er feli í sér minni skuldbindingu fyrir samningsaðila. Eftir þessum skilningi væri meðlim að sjálfsgöðu skylt að gera samning, þegar öryggisráðið krefðist. En hin umsamda aðstoð, friðindi og her yrði ekki látin í té, fyrr en ráðið hefði lýst yfir skv. 39. gr., að friði sé ógnað, hann rofinn eða árás hafin. Og skyldan félli niður um leið og þessu ástandi væri lokið.

Ef öryggisráðið og ríki koma sér ekki saman um tegund eða umfang aðstoðar, eru engin ákvæði til um úrskurðarvald í því efni. Ráðið er annar aðili og getur ekki átt slíkt vald. Undir alþjóðadómstólinn yrði slíkur ágreiningur ekki borinn, þegar af þeirri ástæðu, að skv. 34. gr. samþykktu dómsins geta aðeins ríki verið aðilar fyrir þeim dómi, en ekki alþjóðlegar stofnanir, eins og t. d. öryggisráðið. Allsherjarþingið mun breyta heimild til slíks úrskurðar. Slíkt gæti leitt til brottfarar ríkis úr bandalaginu eða þess, þegar önnur ríki en stórveldi ættu í hlut, að ríkið neyddist til að beygja sig fyrir vilja öryggisráðsins.

Um atkvæðagreiðslur í öryggisráði eru ákvæði í 27. gr. sáttmálans. Aðalreglan er í 3. tölul. Til ákvarðana þarf samþykki allra 5 fulltrúa stórveldanna og til viðbótar samþykki 2 annarra fulltrúa. Þessi atkvæðaregla gildir bæði um það, þegar krefjast skal samninga skv. 43. gr. og um ákvörðun þess, hvort ráðið skuli í einstökum tilfellum krefjast þeirrar aðstoðar, er slíkur samningur kann að áskilja.

Svæðisbundnir samningar.

Í VIII. kafla er gert ráð fyrir svæðisbundnum samningum, eða svokölluðum „regional arrangements“. eru það samningar, er ná til nokkurra ríkja, er eiga saman landfræðilega legu eða hafa aðra sameiginlega hagsmuni. Sem dæmi má nefna bandalag Ameríkubjóða og Arababjóða. Sáttmálinn leyfir tilveru og starfsemi slíkra sambanda, og getur öryggisráðið falið því ráðstafanir, eftir því sem nánar greinir í þessum kafla.

Félagsmál, fjárhagsmál o. fl. (IX.—X. kafli).

Í framhaldi þess tilgangs og þeirra skuldbindinga, sem inngangur sáttmálans og tvær fyrstu greinar hans mæla fyrir um, ákveða 55. og 56. gr., að félagar bandalagsins skuldbindi sig til þess að vinna að bættum lífsskjörum, atvinnu öllum til handa, framförum og þróun félags- og fjárhags-, heilbrigðis-, menningar-, mannúðar- og uppeldismála og til eflingar mannréttindum. Til þess að vinna að þessu viðtæka markmiði skal allsherjarþing sameinuðu þjóðanna kjósa sérstakt fjárhags- og félagsmálaráð, skipað 18 mönnum. Er þess að vænta, að starfsemi þessa ráðs verði ákaflega mikilvæg, og að því sjálfu eða deildum þess verði falin stórvægileg störf á sviði alþjóðamála.

XI.—XIII. kafla þykir ekki ástæða til að skýra sérstaklega vegna islenzkra hagsmuna.

Ákvæði um milliríkjasamninga (XVI. kafli).

Samkvæmt 102. gr. skulu allir milliríkjasamningar, sem einhver hinna sameinuðu þjóða gerist aðili að, eftir gildistöku sáttmálans, skrásettir hjá skrifstofu bandalagsins svo fljótt sem unnt er og birtir af henni. Getur ríki ekki notið neins slíks samnings fyrir neinni stofnun sameinuðu þjóðanna, fyrr en hann hefur verið skrásettur.

103. gr. ákveður þá mikilvægu reglu, að rekist skuldbindingar skv. sáttmálans á skuldbindingar skv. öðrum milliríkjasamningi, skuli hinar fyrrnefndu ganga fyrir.

Þetta ákvæði gæti komið til álita, ef gripið væri til aðgerða gagnvart ríki, sem stæði utan bandalagsins. Félagi hinna sameinuðu þjóða hefði ef til vill viðskiptasamning við þá þjóð, sem skyldaði hann til að láta af hendi vissar vörur á tilteknum tíma. Þá kæmi til álita, hvort ríki það, sem fyrir aðgerðum öryggisráðs verður, geti krafist skaðabóta af því ríki, er viðskiptasamninginn hefði gert.

Milliríkjadómstóllinn (The International Court of Justice).

I. Hugmyndin um fastan dóm í milliríkjamálum var tekin upp í sambandi við þjóðabandalagið gamla, og voru gerð ákvæði um slíkan dóm, er svo starfaði í Haag. Á stofnfundi sameinuðu þjóðanna í San Francisco 1945 var hugmyndin aftur tekin upp, ákvæði um stofnun hans sett í XIV. kafla stofnskrárinnar, en reglur um hann eru annars settar í samþykktum, sem vera skulu einn hluti stofnskrárinnar. Allir félagar bandalags sameinuðu þjóðanna eru aðilar að dómnum án sérstakrar skuldbindingar þar um. Aðilar utan bandalagsins geta einnig orðið aðilar að dómnum með þeim skilyrðum, er þingið setur, ef öryggisráðið mælir með því. Sams konar gildi og um aðila utan þjóðabandalagsins, enda voru t. d. Bandaríkin aðili að dómnum, enda þótt þau væru ekki í þjóðabandalaginu. Félagar bandalags sameinuðu þjóðanna skuldbinda sig til þess að una dómi dómstólsins um öll þau mál, þar sem þeir eru aðilar. Sama hlýtur og að gilda um aðila utan bandalagsins, ef hann gerist aðili að dómnum, enda getur öryggisráðið tekið til sinna ráða gagnvart aðila, sem ekki fullnægir skyldum sínum samkvæmt úrlausn dómstólsins, ef gagnaðili óskar atbeina þess í því efni, 93. og 94. gr. stskr. Aðilum er þó frjálst að leggja deilumál sín til hvers annars dómstóls, ef þeir koma sér saman um það eða samningar standa annars til þess, 95. gr. stskr.

II. Dómurinn er skipaður fimmtán dómendum, kjörnum af þingi og öryggisráði með þeim hætti, er greinir í 4.—12. gr. samþykktanna, til níu ára, enda má endurkjósa þá. Kjósa skal vammlausu menn, er gegnt hafa æðstu dómarastöðum lands síns eða eru viðurkenndir lærdómsmenn í þjóðarétti. Dómendur njóta launa og eftirlauna samkvæmt ákvæðum þingsins, 31. gr. samþ., og slíkra hlunninda sem stjórn málaerindrekar ríkja njóta. Þeir verða ekki sviptir stöðu sinni fyrir lok kjörtíma síns, nema hinir dómararnir allir telji þá einróma hafa misst almenn dómara-

skilyrði. Ekki mega þeir gegna öðru embætti eða atvinnusýslan og ekki vera umboðsmenn aðila fyrir dómi, ráðunautar eða málflytjendur, 16.—19. gr. samþ. Dómurinn er stöðugt starfsskyldur, nema dómleyfi sé, og ákveður dómstóllinn þau, 23. gr. samþ. Hvorum aðila er rétt að hafa einn dómara af sínu þjóðerni, þegar dómstóllinn fer með mál hans, 31. gr. samþ. Dómstóllinn kys sér forseta og varaforseta til þriggja ára og dómritara, 21. gr. samþ. Bandalag sameinuðu þjóðanna kostar dómstóllinn eftir ákvörðun þingsins, 33. gr. samþ. Þingmál dómstólsins er franska og enska eftir samkomulagi aðila, 39. gr. samþ. Mál er þingfest, er aðili hefur sent dómritara sérstakan samning við gagnaðila sinn um það eða beiðni um meðferð tiltekins máls, 40. gr. samþ. Málflutningur er bæði skriflegur og munnlegur, ekki ósvipað því, sem hér er samkvæmt lögum nr. 86/1936, 43. gr. samþ. Málflutningur fer venjulega fram fyrir opnum dyrum, 46. gr. samþ. Ráðagerðir dómenda fara hins vegar fram innan luktra dyra, en sérattkvæði dómenda skal birta, ef þeir óska þess. Ef jöfn verða atkvæði, sker atkvæði forseta úr, 55. og 57. gr. samþ.

Mál má taka upp af nýju, ef staðreynd kemur í ljós eftir uppsögu dóms, sem dómstóllinn og aðili þekktu þá ekki, enda verði aðila ekki sök á þeirri vanþekkingu gefin, og aldrei mega vera liðnir meira en sex mánuðir frá því, er staðreynd varð kunn, og aldrei má heldur taka mál upp eftir að liðin eru tíu ár frá uppsögu dóms. Annars er dómur óraskanlegur, 60.—61. gr. samþ.

III. 1. Verkahringur dómstólsins er bæði bundinn við aðila og mál. Um þá, er gerzt hafa aðilar að dóminum, er áður talað. Er dómstólnum skylt að dæma mál þeirra. Einungis ríki (states) geta verið aðilar. Ríkjum utan bandalagsins getur öryggisráðið veitt heimild til að leggja mál fyrir dómstóllinn, 34. og 35. gr. samþ. Dómstólnum er skylt að dæma öll mál, sem aðili leggur til hans, og öll efni, sem sérstaklega greinir í stofnskrá sameinuðu þjóðanna eða gildandi milliríkjasamningum. Aðilar bandalagsins geta bundið sig gagnvart öðrum aðilum, sem sams konar skuldbindingu undirgangast við þá, til þess að leggja til dómstólsins allar deilur um túlkun milliríkjasamnings, vafamál um þjóðréttarreglu, hvort staðreynd sé fyrir hendi, sem fela mundi í sér brot á samningi, ef sönnuð væri, og hvers konar bætur og hve miklar gjalda skuli fyrir rof á samningi, 36. gr. samþ. Dómstóllinn dæmir eftir reglum þjóðaréttar (samningum, venjum) og getur stuðzt við kennisetningar fræðimanna, ef aðrar reglur þrýtur, og loks getur hann dæmt *ex aequo et bono* (eftir sanngirni), ef aðilar samþykkja, 38. gr. samþ.

2. Dómstólnum er skylt að láta í té álit um lögfræðileg atriði, er þing eða öryggisráð leggur fyrir hann. Aðrar stofnanir bandalagsins og aðrar stofnanir, sem þingið veitir heimild þar til, geta og beiðzt álits dómstólsins um sams konar efni, 96. gr. stskr. og 65. gr. samþ.

Aðalskrifstofa bandalagsins (General Secretariat).

I. Vegna margháttaðra verkefna sinna þarf bandalagið auðvitað skrifstofu og starfslið. Með því að aðilar eru mismunandi þjóðernis og byggja mismunandi hluta jarðarinnar, menning þeirra og lögskipun er mismunandi, þá er nauðsynlegt, að starfsliðið sé valið samkvæmt því. Yfirmaður aðalskrifstofu bandalagsins hefur vandasamt og margháttað verkefni. Hann er framkvæmdastjóri bandalagsins, og hann á að stjórna skrifstofu og starfsliði. Hann á að fylgjast með gerðum allra stofnana bandalagsins og þeim atburðum utan þess, er bandalagið kann að varða. Honum er því nauðsynleg þekking á þjóðarétti, stjórnámum og þjóðhögum. Hann þarf að vera áhugasamur, samvirkusamur, starfsamur og stjórnsamur, lipur í umgengni og laginn, því að oft mun hann þurfa að synda milli skers og báru í starfi sínu. Hann mun og verða að vera vel fær í ensku og frönsku, starfstungum bandalagsins. Staða hans er því mjög vandasöm og mikilvæg. Honum má sjálfsagt að mörgu leyti þakka það, ef vel er unnið, og kenna, ef illa er unnið. Má og búast við því, að fulltrúar aðila leiti til hans um margs konar leiðbeiningar og upplýs-

ingar varðandi starfsemi stofnunarinnar og þann hátt, er þeir skuli hafa á umgengni og starfsemi sinni, er þeir fara með umboð þjóðar sinnar.

II. Aðalákvæðin um framkvæmdastjóra bandalagsins (General secretary) og skrifstofuna eru í XV. kafla stofnskrárinnar. Hann er aðalframkvæmdastjóri bandalagsins. Þingið kys hann til óákveðins tíma með einföldum meiri hluta atkvæða. En með því að starf hans er allnátengt störfum öryggisráðsins, þá hefur það hönd í bagga um kjör hans. Það skal mæla með manni í stöðuna, 97. gr. stskr. Gildir þar um regla 27. gr. stskr. 3. tölul. Sá einn getur því fengið lögmæt meðmæli ráðsins, er öll stórveldin fimm og að minnsta kosti tveir hinna lausu ráðs-manna vilja hafa.

Framkvæmdastjórinn velur starfsmenn skrifstofunnar eftir reglum, sem þingið setur, þar á meðal starfsmenn fjárhagsráðs, félagsmálaráðs og gæzluverndarráðs, og annarra stofnana bandalagsins, eftir því sem þörf krefur. Þegar ráða skal starfsmenn og ákveða starfsháttu, þá skal höfuðáherzlu leggja á það, að störfin verði sem greiðast af hendi leyst, að starfsmennirnir séu duglegir og heiðarlegir og að þeir verði valdir svo víða að sem unnt er, 101. gr. stskr. Síðasta ákvæðið er sett með það fyrir augum, að jafnan verði kostur manna á skrifstofunni, er sérþekkingu hafa á háttum og högum sem flestra félaga bandalagsins, og að enginn þeirra verði afskiptur um val manna til starfa á skrifstofunni. Hvorki framkvæmdastjórinn né starfslið hans skal leita fyrirsmæla né taka við fyrirsmælum frá nokkurri ríkisstjórn né öðrum valdhafa utan bandalagsins. Þeir mega ekkert gera, sem kynni að vera ósamrýmanlegt stöðu þeirra. Þeir eru alþjóðastarfsmenn og bera einungis ábyrgð gagnvart bandalaginu, enda má enginn félagi bandalagsins reyna að hafa áhrif á þá í starfi þeirra, og er félögum skylt að virða alþjóðlegt eðli og alþjóðlega ábyrgð stöðu þeirra, 101. gr. stskr.

Framkvæmdastjórinn skal sækja alla fundi þingsins, öryggisráðsins og annarra ráða bandalagsins og rækja yfir höfuð þau störf, sem honum eru falin af stofnunum þessum, enda skal hann gefa þinginu árlega skýrslu um störf bandalagsins, 98. gr. stskr. Öryggisráði skal hann og benda á sérhvert mál, þar sem öryggi eða friði er hætta búin að hans áliti, 99. gr. stskr. Á ýmsum stöðum eru sérákvæði í stofnskránni um störf hans, er getið er á sínum stöðum í greinargerð þessari.

Fylgiskjal 2.

Sáttmáli hinna sameinuðu þjóða.

Vér, hinar sameinuðu þjóðir, staðráðnar í að bjarga komandi kynslóðum undan hörmungum ófriðar, sem tvisvar á ævi vorri hefur leitt ósegjanlegar þjáningar yfir mannkynið,

að staðfesta að nýju trú á grundvallarréttindi manna, virðingu þeirra og gildi, jafnrétti karla og kvenna og allra þjóða, hvort sem stórar eru eða smáar.

að skapa skilyrði fyrir því, að hægt sé að halda uppi réttlæti og virðingu fyrir skyldum þeim, er af samningum leiðir og öðrum heimildum þjóðaréttar,

að stuðla að félagslegum framförum og bættum lífskjörum án frelsisskerðingar,

Charter of the United Nations

We, the peoples of the United Nations, determined to save succeeding generations from the scourge of war, which twice in our lifetime has brought untold sorrow to mankind, and

to reaffirm faith in fundamental human rights, in the dignity and worth of the human person, in the equal rights of men and women and of nations large and small, and

to establish conditions under which justice and respect for the obligations arising from treaties and other sources of international law can be maintained, and

to promote social progress and better standards of life in larger freedom,

og ætlum í þessu skyni
að sýna umburðarlyndi og lifa saman
í friði, svo sem góðum nágrönnum sæmir,
að sameina mátt vörn til að varðveita
heimsfrið og öryggi,

að tryggja það með samþykki grund-
vallarreglna og skipulagsstofnunar, að
vopnavaldi skuli eigi beita, nema í þágu
sameiginlegra hagsmuna, og

að starfrækja alþjóðaskipulag til etl-
ingar fjárhagslegum og félagslegum
framförum allra þjóða,

höfum orðið ásáttar um að sameina
krafta vora til að ná þessu markmiði.

Því hafa ríkisstjórnir vorar, hver um
sig, fyrir milligöngu fulltrúa, er saman
eru komnir í borginni San Francisco og
lagt hafa fram uniboðsskjöl sín, er reynzt
hafa í góðu og réttu lagi, komið sér sam-
an um þennan sáttmála hinna sameinuðu
þjóða og stofna hér með alþjóðabanda-
lag, sem bera skal heitið hinar samein-
uðu þjóðir.

I. KAFLI

Markmið og grundvallarreglur.

1. gr.

Markmið hinna sameinuðu þjóða er:

1. að varðveita heimsfrið og öryggi og
gera í því skyni virkar, sameiginlegar
ráðstafanir til að koma í veg fyrir og
eyða hættu á friðrofi og til að bæla
niður árársaraðgerðir eða friðrof og til
að á friðsamlegan hátt og í samræmi
við grundvallarreglur réttvísar og þjóða-
réttar koma á sættum eða lausn milli-
ríkja deilumála eða ástands, sem leiða
kann til friðrofs,

2. að efla vinsamlega sambúð þjóða á
milli, er byggð sé á virðingu fyrir grund-
vallaratriði jafnréttis og sjálfsákvörðun-
arréttar og að gera aðrar hæfilegar ráð-
stafanir til að styrkja alheimsfrið,

3. að koma á alþjóðasamvinnu um
lausn alþjóðavandamála, fjárhagslegs, fé-
lagslegs, menningarlegs og mannúðar-
legs eðlis, og að styrkja og stuðla að
virðingu fyrir mannréttindum og grund-
vallarfrelsisréttindum allra án tillits til
kynþáttar, kyns, tungu eða trúar-
bragða, og

4. að vera miðstöð til samræmingar

and for these ends

to practise tolerance and live together
in peace with one another as good neigh-
bours, and

to unite our strength to maintain inter-
national peace and security, and

to ensure, by the acceptance of prin-
ciples and the institution of methods, that
armed force shall not be used, save in the
common interest, and

to employ international machinery for
the promotion of the economic and social
advancement of all peoples

have resolved to combine our efforts to
accomplish these aims.

Accordingly, our respective Govern-
ments, through representatives assembled
in the City of San Francisco, who have
exhibited their full powers found to be in
good and due form, have agreed to the
present Charter of the United Nations and
do hereby establish an international or-
ganisation to be known as the United
Nations.

Chapter I.—Purposes and Principles

Article 1

The Purposes of the United Nations
are:—

1. To maintain international peace and
security, and to that end: to take effective
collective measures for the prevention
and removal of threats to the peace and
for the suppression of acts of aggression
or other breaches of the peace, and to
bring about by peaceful means, and in
conformity with the principles of justice
and international law, adjustment or set-
tlement of international disputes or situ-
ations which might lead to a breach of
the peace;

2. To develop friendly relations among
nations based on respect for the prin-
ciple of equal rights and self-determi-
nation of peoples, and to take other ap-
propriate measures to strengthen univer-
sal peace;

3. To achieve international co-operation
in solving international problems of an
economic, social, cultural, or humanita-
rian character, and in promoting and en-
couraging respect for human rights and

á aðgerðum þjóða til að ná þessu sameiginlega markmiði.

2. gr.

Bandalagið og meðlimir þess skulu í viðleitni sinni til að ná því markmiði, er um getur í 1. grein, fara eftir þessum grundvallarreglum:

1. Bandalagið byggist á grundvallarreglunni um fullvalda jafnræði allra meðlima þess.

2. Í því skyni að tryggja öllum meðlimum þau réttindi og hlunnindi, er af þátttöku leiðir, skulu allir meðlimir trúlega standa við skuldbindingar þær, sem þeir hafa á sig tekið með sáttmála þessum.

3. Allir meðlimir skulu leysa milliríkjadeilur sínar á friðsamlegan hátt, þannig að heimsfriði, öryggi og réttvísi sé ekki í hættu stofnað.

4. Allir meðlimir skulu í milliríkja-skiptum varast hótanir um valdbeitingu eða beitingu valds gegn landamærahelgi eða stjórnmálasjálfsstæði nokkurs ríkis eða á neinn annan hátt, sem kemur í bága við markmið hinna sameinuðu þjóða.

5. Meðlimir skulu veita hinum sameinuðu þjóðum alla aðstoð í sérhverju starfi, sem þær framkvæma samkvæmt þessum sáttmála, og skulu ekki aðstoða nokkurt ríki, sem hinar sameinuðu þjóðir beita hindrunar- eða þvingunarráðstöfunum.

6. Bandalagið skal tryggja að ríki, sem ekki eru meðlimir hinna sameinuðu þjóða, starfi í samræmi við þessar grundvallarreglur, að svo miklu leyti sem það er nauðsynlegt til varðveislu heimsfriði og öryggi.

7. Ekkert ákvæði þessa sáttmála heimilur hinum sameinuðu þjóðum að skipta sér af málum, sem koma í aðalatriðum undir eigin lögsögu ríkis eða skyldar meðlimi til að leggja slík mál fyrir til lausnar samkvæmt þessum sáttmála; þessi grundvallarregla skal samt ekki hindra framkvæmd þvingunaraðgerða samkvæmt VII. kafla.

for fundamental freedoms for all without distinctions as to race, sex, language, or religion; and

4. To be a centre for harmonising the actions of nations in the attainment of these common ends.

Article 2

The Organisation and its Members, in pursuit of the purposes stated in Article 1, shall act in accordance with the following principles:

1. The Organisation is based on the principle of the sovereign equality of all its members.

2. All Members, in order to ensure to all of them the rights and benefits resulting from membership, shall fulfil in good faith the obligations assumed by them in accordance with the present Charter.

3. All Members shall settle their international disputes by peaceful means in such a manner that international peace and security, and justice, are not endangered.

4. All Members shall refrain in their international relations from the threat or use of force against the territorial integrity or political independence of any State, or in any other manner inconsistent with the Purposes of the United Nations.

5. All Members shall give the United Nations every assistance in any action it takes in accordance with the present Charter, and shall refrain from giving assistance to any State against which the United Nations is taking preventive or enforcement action.

6. The Organisation shall ensure that States which are not Members of the United Nations act in accordance with these Principles so far as may be necessary for the maintenance of international peace and security.

7. Nothing contained in the present Charter shall authorise the United Nations to intervene in matters which are essentially within the domestic jurisdiction of any State or shall require the Members to submit such matters to settlement under the present Charter; but this principle shall not prejudice the application of enforcement measures under Chapter VII.

II. KAFLI

Þátttaka.

3. gr.

Stofnmeðlimir hinna sameinuðu þjóða eru þau ríki, sem tóku þátt í ráðstefnu hinna sameinuðu þjóða um alþjóðabandalag í San Francisco eða hafa áður undirritað yfirlýsingu hinna sameinuðu þjóða frá 1. janúar 1942, og undirrita þennan sáttmála og staðfesta í samræmi við 110. gr.

4. gr.

1. Þátttaka í hinum sameinuðu þjóðum er heimil öllum friðsömum ríkjum, sem takast á hendur skuldbindingarnar í þessum sáttmála og að áliti bandalagsins eru hæf og fús til að fullnægja þessum skuldbindingum.

2. Allsherjarþingið tekur ákvörðun um inngöngu hvers slíks ríkis eftir tillögu frá öryggisráðinu.

5. gr.

Nú hefur öryggisráðið beitt meðlim hindrunar- og þvingunarráðstöfunum, og getur allsherjarþingið þá eftir tillögu öryggisráðsins tekið af honum heimild til að nota réttindi og sérréttindi meðlima. Öryggisráðið getur veitt á ný heimild til að nota þessi réttindi og sérréttindi.

6. gr.

Allsherjarþingið getur eftir tillögu öryggisráðsins rekið úr bandalaginu meðlim, sem hefur hvað eftir annað brotið grundvallarreglur þessa sáttmála.

III. KAFLI

Stofnanir.

7. gr.

1. Þessar eru aðalstofnanir hinna sameinuðu þjóða: Allsherjarþing, öryggisráð, fjárhags- og félagsmálaráð, gæzluverndarráð, alþjóðadómstóll og skrifstofa.

2. Þær undirstofnanir, sem kunna að

Chapter II.—Membership

Article 3

The original members of the United Nations shall be the states which, having participated in the United Nations Conference on International Organisation at San Francisco, or having previously signed the Declaration by United Nations of January 1, 1942, sign the present Charter and ratify it in accordance with Article 110.

Article 4

1. Membership in the United Nations is open to all other peace-loving states which accept the obligations contained in the present Charter and, in the judgment of the Organisation, are able and willing to carry out these obligations.

2. The admission of any such state to membership in the United Nations will be effected by a decision of the General Assembly upon the recommendation of the Security Council.

Article 5

A Member of the United Nations against which preventive or enforcement action has been taken by the Security Council may be suspended from the exercise of the rights and privileges of membership by the General Assembly upon the recommendation of the Security Council. The exercise of these rights and privileges may be restored by the Security Council.

Article 6

A Member of the United Nations which has persistently violated the Principles contained in the present Charter may be expelled from the Organisation by the General Assembly upon the recommendation of the Security Council.

Chapter III.—Organs

Article 7

1. There are established as the principal organs of the United Nations: a General Assembly, a Security Council, an Economic and Social Council, a Trusteeship Council, an International Court of Justice and a Secretariat.

verða nauðsynlegar, má setja á fót samkvæmt þessum sáttmála.

8. gr.

Hinar sameinuðu þjóðir skulu ekki setja neinar takmarkanir á val karla og kvenna til þátttöku í hvaða störfum sem er, við jöfn skilyrði, hjá aðal- og undirstofnunum þeirra.

IV. KAFLI

Allsherjarþingið. Skipan.

9. gr.

1. Allsherjarþingið er skipað meðlimum hinna sameinuðu þjóða.

2. Hver meðlimur skal ekki hafa fleiri en fimm fulltrúa á allsherjarþinginu.

Störf og völd.

10. gr.

Allsherjarþingið má fjalla um öll mál og málefni, sem koma undir þennan sáttmála eða snerta vald og störf allra stofnana, sem um ræðir í þessum sáttmála, og að undanskildu því, sem segir í 12. grein, er heimilt að gera tillögur til meðlima hinna sameinuðu þjóða eða öryggisráðsins eða hvort tveggja varðandi öll slík mál og málefni.

11. gr.

1. Allsherjarþinginu er heimilt að fjalla um hinar almennu grundvallarreglur fyrir samstarfi til varðveislu heimsfriðar og öryggis, þar með taldar þær grundvallarreglur, sem gilda um afvopnun og skipan herbúnaðar, og er heimilt að gera tillögu varðandi þessar grundvallarreglur til meðlimanna eða öryggisráðsins eða hvort tveggja.

2. Allsherjarþinginu er heimilt að ræða öll mál varðandi varðveislu heimsfriðar og öryggis, sem eru lögð fyrir það af sérhverjum meðlim hinna sameinuðu þjóða eða öryggisráðinu eða ríki, sem er ekki meðlimur hinna sameinuðu þjóða, sbr. 35. gr., 3. lið, og er heimilt, að undanskildu því, sem getið er í 12. gr., að gera

2. Such subsidiary organs as may be found necessary may be established in accordance with the present Charter.

Article 8

The United Nations shall place no restrictions on the eligibility of men and women to participate in any capacity and under conditions of equality in its principal and subsidiary organs.

Chapter IV.—The General Assembly— Composition

Article 9

1. The General Assembly shall consist of all the Members of the United Nations.

2. Each Member shall have not more than five representatives in the General Assembly.

Functions and Powers

Article 10

The General Assembly may discuss any questions or any matters within the scope of the present Charter or relating to the powers and functions of any organs provided for in the present Charter and, except as provided in Article 12, may make recommendations to the members of the United Nations or to the Security Council or to both on any such questions or matters.

Article 11

1. The General Assembly may consider the general principles of co-operation in the maintenance of international peace and security, including the principles governing disarmament and the regulation of armaments, and may make recommendations with regard to such principles to the Members or to the Security Council or both.

2. The General Assembly may discuss any questions relating to the maintenance of international peace and security brought before it by any Member of the United Nations, or by the Security Council, or by a state which is not a member of the United Nations in accordance with Article 35, paragraph two, and, except as

tillögu um öll mál til viðkomandi ríkis eða ríkja eða til öryggisráðsins eða hvort tveggja. Sérhverju máli, sem þarf framkvæmdar við, skal allsherjarþingið vísa til öryggisráðsins annaðhvort fyrir eða eftir að umræður hafa farið fram.

3. Allsherjarþingið má vekja athygli öryggisráðsins á ástandi, sem getur stofnað heimsfriði og öryggi í hættu.

4. Þau völd allsherjarþingsins, sem um ræðir í þessari grein, takmarka ekki ákvæði 10. greinar.

provided in Article 12, may make recommendations with regard to any such questions to the state or states concerned or to the Security Council or to both. Any such question, on which action is necessary, shall be referred to the Security Council by the General Assembly either before or after discussion.

3. The General Assembly may call the attention of the Security Council to situations which are likely to endanger international peace and security.

4. The powers of the General Assembly set forth in this Article shall not limit the general scope of Article 10.

12. gr.

1. Á meðan öryggisráðið fer með það vald, sem því er falið í þessum sáttmála, út af deilumáli eða ástandi, skal allsherjarþingið ekki gera neina tillögu viðvikjandi sömu deilumálum og ástandi, nema öryggisráðið fari þess á leit.

2. Aðalforstjórinn skal með samþykki öryggisráðsins skýra allsherjarþinginu við hvert þinghald frá öllum málum varðandi varðveislu heimsfriðar og öryggis, sem öryggisráðið hefur til afgreiðslu, og skal einnig tilkynna allsherjarþinginu eða meðlimum hinna sameinuðu þjóða, ef allsherjarþingið stendur ekki yfir, strax og öryggisráðið hættir að fjalla um slík mál.

Article 12

1. While the Security Council is exercising in respect of any dispute or situation the functions assigned to it in the present Charter, the General Assembly shall not make any recommendation with regard to that dispute or situation unless the Security Council so requests.

2. The Secretary-General, with the consent of the Security Council, shall notify the General Assembly at each session of any matters relative to the maintenance of international peace and security which are being dealt with by the Security Council and shall similarly notify the General Assembly, or the Members of the United Nations if the General Assembly is not in session, immediately the Security Council ceases to deal with such matters.

13. gr.

1. Allsherjarþingið skal koma á stað rannsóknum og gera tillögur með það fyrir augum að:

- a. efla alþjóðasamvinnu á sviði stjórn mála og stuðla að þróun þjóðaréttar og flokkun hans.
- b. efla alþjóðasamvinnu á sviði fjárhags- og félagsmála, menningar, menntamála og heilbrigðismála, og stuðla að framkvæmd mannréttinda og grundvallarfrelsis fyrir alla án tillits til kynþáttar, kyns, tungu og trúarbragða.

2. Frekari ábyrgðar, starfa og valda allsherjarþingsins, að því er snertir mál um-

Article 13

1. The General Assembly shall initiate studies and make recommendations for the purpose of:

- (a) Promoting international co-operation in the political field and encouraging the progressive development of international law and its codification;
- (b) Promoting international co-operation in the economic, social, cultural, educational, and health fields, and assisting in the realisation of human rights and fundamental freedoms for all without distinction as to race, sex, language, or religion.

rædd í 1. lið hér að ofan, er getið í IX. og X. kafla.

2. The further responsibilities, functions, and powers of the General Assembly with respect to matters mentioned in paragraph 1 (b) above are set forth in Chapters IX and X.

14. gr.

Með þeim takmörkunum, sem felast í ákvæðum 12. greinar, er allsherjarþingiinu heimilt að mæla með aðgerðum, er miða að friðsamlegri lausn á vandamáli, án tillits til uppruna þess, sem það álitur að geti líklega spilt almennri hagsæld og vinsamlegri sambúð þjóða á milli, þar með talin brot á ákvæðum þessa sáttmála um markmið og grundvallarreglur hinna sameinuðu þjóða.

Article 14

Subject to the provisions of Article 12, the General Assembly may recommend measures for the peaceful adjustment of any situation, regardless of origin, which it deems likely to impair the general welfare or friendly relations among nations including situations resulting from a violation of the provisions of the present Charter setting forth the Purposes and Principles of the United Nations.

15. gr.

1. Allsherjarþingið tekur á móti og athugar árlegar og sérstakar skýrslur frá Öryggisráðinu. Í skýrslum þessum skal gerð grein fyrir þeim ráðstöfunum, sem Öryggisráðið hefur samþykkt til varðveislu heimsfriði og öryggi.

2. Allsherjarþingið tekur á móti og athugar skýrslur frá öðrum stofnunum hinna sameinuðu þjóða.

Article 15

1. The General Assembly shall receive and consider annual and special reports from the Security Council; these reports include an account of the measures that the Security Council has decided upon or taken to maintain international peace and security.

2. The General Assembly shall receive and consider reports from the other organs of the United Nations.

16. gr.

Allsherjarþingið framkvæmir þau störf í sambandi við alþjóða gæzluverndarkerfið, sem því er falið samkvæmt XII. og XIII. kafla, þar með samþykki gæzluverndarsamninganna fyrir landsvæði, sem ekki teljast hafa hernaðarlega þýðingu.

Article 16

The General Assembly shall perform such functions with respect to the international trusteeship system as are assigned to it under Chapters XII and XIII, including the approval of the trusteeship agreements for areas not designated as strategic.

17. gr.

1. Allsherjarþingið athugar og samþykkir fjárhagsáætlun bandalagsins.

2. Meðlimirnir bera kostnað við bandalagið samkvæmt skiptingu allsherjarþingsins.

3. Allsherjarþingið athugar og samþykkir ráðstafanir varðandi fjármál og fjárhagsáætlanir, sem gerðar eru við sérstofnanir þær, sem um getur í 57. grein, og fer yfir rekstraráætlun þessara sérstofnana með það fyrir augum að gera tillögur til hlutaðeigandi stofnana.

Article 17

1. The General Assembly shall consider and approve the budget of the Organisation.

2. The expenses of the Organisation shall be borne by the Members as apportioned by the General Assembly.

3. The General Assembly shall consider and approve any financial and budgetary arrangements with specialised agencies referred to in Article 57 and shall examine the administrative budgets of such specialised agencies with a view to making recommendations to the agencies concerned.

Atkvæðagreiðsla.**18. gr.**

1. Hver meðlimur allsherjarþingsins hefur eitt atkvæði.

2. Ákvarðanir allsherjarþingsins í þýðingarmiklum málum skulu samþykktar með atkvæðum tveggja þriðju hluta þeirra meðlima, sem viðstaddir eru og greiða atkvæði. Til þeirra mála teljast: tillögur varðandi varðveizlu heimsfriðar og öryggis, kosning þeirra meðlima öryggisráðsins, sem ekki eiga þar fast sæti, kosning meðlima í fjárhags- og félagsmálaráðið, kosning meðlima í gæzluverndarráðið, sbr. lið 1 c 86. greinar, inntaka nýrra meðlima í hinar sameinuðu þjóðir, afnám til bráðabirgða á réttindum og sérréttindum, sem fylgir þátttöku, brottrekstur meðlima, mál varðandi framkvæmd gæzluverndarkerfisins og mál varðandi fjárhagsáætlanir.

3. Ákvarðanir um önnur mál, þar með talin ákvörðunin um aðra málaflokka til viðbótar, sem taka skal ákvörðun um með tveimur þriðju hlutum atkvæða, skulu hafa atkvæði meiri hluta þeirra meðlima, sem viðstaddir eru og atkvæði greiða.

19. gr.

Nú skuldar meðlimur hinna sameinuðu þjóða framlag til bandalagsins, og skal hann þá ekki hafa atkvæðisrétt á allsherjarþingi, ef skuldin er jöfn eða meiri en framlög þau, sem honum ber að greiða fyrir tvö undanfarin ár. Samt sem áður getur allsherjarþingið heimilað slíkum meðlimi að greiða atkvæði, ef það er fullvissað um, að van-skilin orsakast af ástandi, sem meðlimurinn ræður ekki við.

Þingsköp.**20. gr.**

Allsherjarþingið kemur saman árlega til reglulegs þings, en til aukabings eins og ástæður krefjast. Aðalforstjórinn kveður saman aukabing eftir tilmælum öryggisráðsins eða meiri hluta hinna sameinuðu þjóða.

Voting**Article 18**

1. Each member of the General Assembly shall have one vote.

2. Decisions of the General Assembly on important questions shall be made by a two-thirds majority of the members present and voting. These questions shall include: recommendations with respect to the maintenance of international peace and security, the election of the non-permanent members of the Security Council, the election of the members of the Economic and Social Council, the election of members of the Trusteeship Council in accordance with paragraph 1 (c) of Article 86, the admission of new Members to the United Nations, the suspension of the rights and privileges of membership, the expulsion of Members, questions relating to the operation of the trusteeship system, and budgetary questions.

3. Decisions on other questions, including the determination of additional categories of questions to be decided by two-thirds majority, shall be made by a majority of the members present and voting.

Article 19

A Member of the United Nations which is in arrears in the payment of its financial contributions to the Organisation, shall have no vote in the General Assembly if the amount of its arrears equals or exceeds the amount of the contributions due from it for the preceding two full years. The General Assembly may, nevertheless, permit such a Member to vote if it is satisfied that the failure to pay is due to conditions beyond the control of the Member.

Procedure**Article 20**

The General Assembly shall meet in regular annual sessions and in such special sessions as occasion may require. Special sessions shall be convoked by the Secretary-General at the request of the Security Council or of a majority of the Members of the United Nations.

21. gr.

Allsherjarþingið setur sér sjálft þingsköp. Það kýs forseta fyrir hvert þing.

Article 21

The General Assembly shall adopt its own rules of procedure. It shall elect its President for each session.

22. gr.

Allsherjarþinginu er heimilt að setja á fót þær undirstofnanir, sem það telur nauðsynlegar til að framkvæma störf sín.

Article 22

The General Assembly may establish such subsidiary organs as it deems necessary for the performance of its functions.

V. KAFLI

Öryggisráðið.

Skipan.

Chapter V.—The Security Council—Composition

23. gr.

Öryggisráðið skipa ellefu meðlimir hinna sameinuðu þjóða. Lýðveldið Kína, Frakkland, Sovétrikin, Sameinaða konungsríki Stóra Bretlands og Norður-Írlands og Bandaríki Ameríku eiga fast sæti í Öryggisráðinu. Allsherjarþingið kýs í Öryggisráðið sex aðra meðlimi hinna sameinuðu þjóða, og eiga þeir þar eigi fast sæti, og skal í fyrsta lagi tekið tillit til þess, hversu meðlimir hinna sameinuðu þjóða hafa stuðlað að varðveislu heimsfriðar og öryggis og unnið að markmiði bandalagsins að öðru leyti, og enn fremur til jafnrar dreifingar eftir hnattstöðu.

Article 23

1. The Security Council shall consist of 11 Members of the United Nations. The Republic of China, France, the Union of Soviet Socialist Republics, the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland, and the United States of America shall be permanent members of the Security Council. The General Assembly shall elect six other Members of the United Nations to be non-permanent members of the Security Council, due regard being specially paid, in the first instance to the contribution of Members of the United Nations to the maintenance of international peace and security and to the other purposes of the Organisation, and also to equitable geographical distribution.

2. Meðlimir Öryggisráðsins, sem ekki eiga þar fast sæti, eru kosnir til tveggja ára. Við fyrstu kosningar þessara meðlima skulu þó þrír kosnir til eins árs. Fráfarandi meðlimir er ekki heimilt að endurkjósa strax.

2. The non-permanent members of the Security Council shall be elected for a term of two years. In the first election of the non-permanent members, however, three shall be chosen for a term of one year. A retiring member shall not be eligible for immediate re-election.

3. Hver meðlimur Öryggisráðsins hefur einn fulltrúa.

3. Each member of the Security Council shall have one representative.

Störf og völd.

Functions and Powers

24. gr.

Article 24

1. Til þess að tryggja skjótar og haldgóðar aðgerðir af hálfu hinna sameinuðu þjóða, fela meðlimir þeirra Öryggisráðinu aðalábyrgð á varðveislu heimsfriðar og öryggis og eru ásáttir um, að Öryggisráðið starfi fyrir þeirra hönd, þegar það

1. In order to ensure prompt and effective action by the United Nations, its Members confer on the Security Council primary responsibility for the maintenance of international peace and security, and agree that in carrying out its duties

framkvæmir skyldustörf sín í samræmi við þessa ábyrgð.

2. Öryggisráðið skal við framkvæmd skyldustarfa sinna starfa í samræmi við markmið og grundvallarreglur hinna sameinuðu þjóða. Hin ákveðnu völd, sem öryggisráðinu eru veitt til framkvæmdar þessum skyldustörfum, eru skilgreind í VI., VII., VIII. og XII. kafla.

3. Öryggisráðið skal leggja fyrir allsherjarþingið til athugunar ársskýrslu og, þegar nauðsynlegt þykir, sérstakar skýrslur.

25. gr.

Meðlimir hinna sameinuðu þjóða eru ásáttir um að fallast á og framkvæma ákvarðanir öryggisráðsins í samræmi við ákvæði þessa sáttmála.

26. gr.

Í þeim tilgangi að stuðla að því að koma á fót og varðveita heimsfrið og öryggi, þannig að sem minnst af mannafla og fjárhagslegri orku heimsins fari í framleiðslu hergagna, skal öryggisráðið, með aðstoð herforingjanefndarinnar, sem getið er í 47. gr., bera ábyrgð á samningu áætlana um stofnun kerfis fyrir skipan herbúnaðar, og skulu þær lagðar fyrir meðlimi hinna sameinuðu þjóða.

Atkvæðagreiðsla.

27. gr.

1. Hver meðlimur öryggisráðsins hefur eitt atkvæði.

2. Til ákvarðana öryggisráðsins í málum um fundarsköp þarf jákvæð atkvæði sjö meðlima ráðsins.

3. Til ákvarðana í öllum öðrum málum þarf jákvæð atkvæði sjö meðlima, að meðtöldum atkvæðum hinna föstu meðlima, þó með því skilyrði, að í ákvörðunum mála, sem nefnd eru í VI. kafla og í 3. lið 52. gr., skuli deiluaðili sitja hjá við atkvæðagreiðslu.

Fundarsköp.

28. gr.

1. Öryggisráðið skal þannig skipulagt, að það sé ætíð starfhæft. Hver meðlimur

under this responsibility the Security Council acts on their behalf.

2. In discharging these duties the Security Council shall act in accordance with the Purposes and Principles of the United Nations. The specific powers granted to the Security Council for the discharge of these duties are laid down in Chapters VI, VII, VIII and XII.

3. The Security Council shall submit annual and, when necessary, special reports to the General Assembly for its consideration.

Article 25

The Members of the United Nations agree to accept and carry out the decisions of the Security Council in accordance with the present Charter.

Article 26

In order to promote the establishment and maintenance of international peace and security with the least diversion for armaments of the world's human and economic resources, the Security Council shall be responsible for formulating, with the assistance of the Military Staff Committee referred to in Article 47, plans to be submitted to the Members of the United Nations for the establishment of a system for the regulation of armaments.

Voting.

Article 27

1. Each member of the Security Council shall have one vote.

2. Decisions of the Security Council on procedural matters shall be made by an affirmative vote of seven members.

3. Decisions of the Security Council on all other matters shall be made by an affirmative vote of seven members including the concurring votes of the permanent members; provided that, in decisions under Chapter VI and under paragraph 3 of Article 52, a party to a dispute shall abstain from voting.

Procedure

Article 28

1. The Security Council shall be so organised as to be able to function con-

öryggisráðsins skal í þessu skyni ætíð hafa fulltrúa á aðsetursstað bandalagsins.

2. Öryggisráðið heldur við og við fundi, þar sem hverjum meðlim ráðsins er heimilt, ef hann óskar þess, að láta stjórnarmeðlim eða annan sérstaklega tilnefndan mann mæta sem fulltrúa sinn.

3. Öryggisráðinu er heimilt að halda fundi á þeim stöðum, öðrum en aðsetursstað bandalagsins, sem eftir dómi ráðsins munu á beztan hátt auðvelda störf þess.

29. gr.

Öryggisráðinu er heimilt að setja á fót undirstofnanir sér til aðstoðar í starfi sínu, eftir því sem það álitur nauðsynlegt.

30. gr.

Öryggisráðið setur sér fundarsköp, þar með fyrirkomulag um val forseta þess.

31. gr.

Sérhverjum meðlim hinna sameinuðu þjóða, sem ekki er meðlimur öryggisráðsins, er heimilt, án atkvæðagreiðslu, að taka þátt í umræðum um sérhvert mál, sem lagt er fyrir öryggisráðið, þegar hið síðarnefnda álitur, að slíkt snerti hagsmuni þess meðlims sérstaklega.

32. gr.

Sérhverjum meðlim hinna sameinuðu þjóða, sem á ekki sæti í öryggisráðinu, eða sérhverju ríki, sem er ekki meðlimur í hinum sameinuðu þjóðum, skal boðið, ef það er aðili að deilumáli, sem er til athugunar hjá öryggisráði, að taka þátt í umræðum um það deilumál, án atkvæðisréttar.

Öryggisráðið getur sett þau skilyrði, sem það telur réttmæt, fyrir þátttöku ríkis, sem ekki er meðlimur í hinum sameinuðu þjóðum.

VI. KAFLI

Friðsamleg lausn deilumála.

33. gr.

1. Aðilar að sérhverju deilumáli, sem með áframhaldi gæti stofnað í hættu

tinuously. Each member of the Security Council shall for this purpose be represented at all times at the seat of the Organisation.

2. The Security Council shall hold periodic meetings at which each of its members may, if it so desires, be represented by a member of the government or by some other specially designated representative.

3. The Security Council may hold meetings at such places other than the seat of the organisation as in its judgment will best facilitate its work.

Article 29

The Security Council may establish subsidiary organs as it deems necessary for the performance of its functions.

Article 30

The Security Council shall adopt its own rules of procedure, including the method of selecting its President.

Article 31

Any Member of the United Nations which is not a member of the Security Council may participate, without vote, in the discussion of any question brought before the Security Council whenever the latter considers that the interests of that Member are specially affected.

Article 32

Any Member of the United Nations which is not a member of the Security Council or any state which is not a Member of the United Nations, if it is a party to a dispute under consideration by the Security Council, shall be invited to participate, without vote, in the discussion relating to the dispute.

The Security Council shall lay down such conditions as it deems just for the participation of a state which is not a Member of the United Nations.

Chapter VI.—Pacific Settlement of Disputes.

Article 33

1. The parties to any dispute, the continuance of which is likely to endanger

heimsfriði og öryggi, skulu fyrst leita lausnar á deilumálinu með samningaumleitunum, rannsókni, miðlun, sættargerð, gerðardómi, dómsúrskurði, afnotum svæðisstofnana eða samninga, eða með öðrum friðsamlegum aðferðum, skv. eigin vali.

2. Ef öryggisráðinu þykir nauðsyn krefja, skal það kveðja deiluaðila til að leita lausnar á deilumáli sínu á slíkan hátt.

34. gr.

Öryggisráðinu er heimilt að rannsaka sérhvert deilumál eða sérhvert vandamál, sem gæti leitt til milliríkja áreksturs eða valdið deilu, til þess að ganga úr skugga um, hvort áframhald deilunnar eða vandamálsins sé líklegt til þess að stofna heimsfriði og öryggi í hættu.

35. gr.

1. Hverjum meðlim hinna sameinuðu þjóða er heimilt að vekja athygli öryggisráðsins eða allsherjarþingsins á hverju slíku deilumáli eða vandamáli, sem um getur í 34. grein.

2. Nú er ríki ekki meðlimur hinna sameinuðu þjóða, og er því þá heimilt að vekja athygli öryggisráðsins eða allsherjarþingsins á hverri þeirri deilu, sem það er aðili að, ef það fyrirfram skuldbindur sig til að fylgja reglum þeim um friðsamlega lausn deilumála, sem settar eru í þessum sáttmála.

3. Þingstörfum allsherjarþingsins í meðferð mála, sem athygli þess hefur verið vakin á, samkvæmt ákvæðum þessarar greinar, skal hagað í samræmi við ákvæði 11. og 12. gr.

36. gr.

1. Heimilt er öryggisráði, á hvaða stigi máls sem er, að mæla með hæfilegum aðferðum eða aðferðum til leiðréttingar á deilumáli eða vandamáli þess eðlis, sem um ræðir í 33. gr.

2. Öryggisráðinu ber að taka til greina allar þær aðferðir til lausnar deilumálsins, sem deiluaðilar hafa þegar tekið upp.

3. Er öryggisráðið gerir tillögur sínar samkvæmt grein þessari, skal það einnig taka til greina, að fylgja skal þeirri venju, að deiluaðilar leggi lagadeilur

the maintenance of international peace and security, shall, first of all, seek a solution by negotiation, inquiry, mediation, conciliation, arbitration, judicial settlement, resort to regional agencies or arrangements, or other peaceful means of their own choice.

2. The Security Council shall, when it deems necessary, call upon the parties to settle their dispute by such means.

Article 34

The Security Council may investigate any dispute, or any situation which might lead to international friction or give rise to a dispute, in order to determine whether the continuance of the dispute or situation is likely to endanger the maintenance of international peace and security.

Article 35

1. Any Member of the United Nations may bring any dispute or any situation of the nature referred to in Article 34 to the attention of the Security Council or of the General Assembly.

2. A state which is not a Member of the United Nations may bring to the attention of the Security Council or of the General Assembly any dispute to which it is a party, if it accepts in advance, for the purposes of the dispute, the obligations of pacific settlement provided in the present Charter.

3. The proceedings of the General Assembly in respect to matters brought to its attention under this article will be subject to the provisions of Article 11 and 12.

Article 36

1. The Security Council may, at any stage of a dispute of the nature referred to in Article 33 or of a situation of like nature, recommend appropriate procedures or methods of adjustment.

2. The Security Council should take into consideration any procedures for the settlement of the dispute which have already been adopted by the parties.

3. In making recommendations under this Article the Security Council should also take into consideration that legal dis-

fyrir alþjóðadómstólinn, í samræmi við ákvæði samþykktar dómstólsins.

37. gr.

1. Ef aðilum að deilu þess eðlis, sem um ræðir í 33. grein, tekst ekki að leysa deiluna á einhvern þann hátt, sem um getur í þeirri grein, skulu þeir vísa deilumálinu til öryggisráðsins.

2. Nú álitur öryggisráðið, að framhald deilunnar muni að líkindum stofna heimsfriði og öryggi í hættu, og skal það þá ákveða, hvort það skuli hefja aðgerðir skv. 36. gr. eða gera þær tillögur um lausn málsins, sem það álitur heppilegar.

38. gr.

Ef báðir eða allir deiluaðilar óska þess, er öryggisráðinu heimilt að gera tillögur með friðsamlega lausn deilumálsins fyrir augum, án þess að það komi í bága við 33.—37. gr.

VII. KAFLI

Aðgerðir vegna ófriðarhættu, friðrofa og árása.

39. gr.

Öryggisráðið skal úrskurða, hvort fyrir hendi sé ófriðarhætta, friðrof eða árás, og skal gera tillögur um, eða ákveða, hvaða ráðstafanir skuli gerðar í samræmi við 41. og 42. grein, til þess að varðveita eða koma á aftur heimsfriði og öryggi.

40. gr.

Til þess að koma í veg fyrir, að ástandið verði alvarlegra, er öryggisráðinu heimilt, áður en það gerir tillögur þær eða ráðstafanir, sem tilgreindar eru í 39. gr., að fara þess á leit við deiluaðila, að þeir hegði sér í samræmi við bráðabirgðaráðstafanir, sem ráðið telur nauðsynlegar eða æskilegar.

Slíkar bráðabirgðaráðstafanir skulu ekki skerða réttindi, kröfur eða aðstöðu hlutaðeigandi aðila. Öryggisráðið skai

putes should as a general rule be referred by the parties to the International Court of Justice in accordance with the provisions of the Statute of the Court.

Article 37

1. Should the parties to a dispute of the nature referred to in Article 33 fail to settle it by the means indicated in that article, they shall refer it to the Security Council.

2. If the Security Council deems that the continuance of the dispute is in fact likely to endanger the maintenance of international peace and security, it shall decide whether to take action under Article 36 or to recommend such terms of settlement as it may consider appropriate.

Article 38

Without prejudice to the provisions of Articles 33—37, the Security Council may, if all the parties to any dispute so request, make recommendations to the parties with a view to a pacific settlement of the dispute.

Chapter VII—Action with Respect to Threats to Peace, Breaches of the Peace, and Acts of Aggression.

Article 39

The Security Council shall determine the existence of any threat to the peace, breach of the peace, or act of aggression and shall make recommendations, or decide what measures shall be taken in accordance with Articles 41 and 42, to maintain or restore international peace and security.

Article 40

In order to prevent an aggravation of the situation, the Security Council may, before making the recommendations or deciding upon the measures provided for in Article 39, call upon the parties concerned to comply with such provisional measures as it deems necessary or desirable. Such provisional measures shall be without prejudice to the rights, claims or position of the parties concerned. The Security Council shall duly take account

taka fullt tillit til þess, ef misbrestur verður á að framfylgja slíkum bráðabirgðaráðstöfunum.

of failure to comply with such provisional measures.

41. gr.

Öryggisráðinu er heimilt að ákveða, hvaða aðgerðir, aðrar en hernaðaraðgerðir, skuli viðhafðar til þess að framfylgja ákvörðunum þess, og getur það kvatt félagi hinna sameinuðu þjóða til þess að heita slíkum aðgerðum. Aðgerðir þessar mega vera fólgnar í því að slíta viðskiptasambandi að nokkru eða öllu leyti og rjúfa samgöngur með járnbrautum, á sjó, í lofti, einnig póst-, síma- og loftskýttasamband, og slíta stjórnmálambandi.

42. gr.

Nú álitur öryggisráðið, að ráðstafanir þær, sem um getur í 41. gr., mundu verða ónógar eða hafi reynzt ófullnægjandi, og getur ráðið þá gripið til hernaðaraðgerða með lofther, flota eða landher, eftir því sem nauðsyn krefur, til að varðveita eða koma á aftur heimsfriði og öryggi. Slíkar aðgerðir mega vera fólgnar í ögrun, hafnbanni og öðrum aðgerðum lofthers, flota eða landhers meðlima hinna sameinuðu þjóða.

43. gr.

1. Í því skyni að stuðla að varðveislu heimsfriðar og öryggis, takast allir meðlimir hinna sameinuðu þjóða á hendur að láta öryggisráðinu í té, þegar það krefst þess, samkvæmt sérstökum samningi eða samningum, herlið, aðstoð og friðindi, þar með talinn réttur til yfirferðar, eins og nauðsynlegt er til varðveislu heimsfriði og öryggi.

2. Slíkur samningur eða samningar skulu ákveða tölu og tegundir liðsveita, viðbúnað þeirra og almennt aðsetur, og eðli friðinda þeirra og aðstoðar, sem láta skal í té.

3. Gera skal samninginn eða samningana eins fljótt og hægt er, og skal öryggisráðið hafa frumkvæðið. Þeir skulu gerðir milli öryggisráðsins við einstaka meðlimi eða milli öryggisráðsins og meðlimahópa og skulu síðan staðfestir af samningsríkjum samkv. stjórnskipunarvenjum í hverju landi.

Article 41

The Security Council may decide what measures not involving the use of armed force are to be employed to give effect to its decisions, and it may call upon the Members of the United Nations to apply such measures. These may include complete or partial interruption of economic relations and of rail, sea, air, postal, telegraphic, radio, and other means of communication, and the severance of diplomatic relations.

Article 42

Should the Security Council consider that measures provided for in Article 41 would be inadequate or have proved to be inadequate, it may take such action by air, sea, or land forces as may be necessary to maintain or restore international peace and security. Such action may include demonstrations, blockade and other operations by air, sea, or land forces of Members of the United Nations.

Article 43

1. All Members of the United Nations, in order to contribute to the maintenance of international peace and security, undertake to make available to the Security Council, on its call and in accordance with a special agreement or agreements, armed forces, assistance, and facilities, including rights of passage, necessary for the purpose of maintaining international peace and security.

2. Such agreement or agreements shall govern the numbers and types of forces, their degree of readiness and general location, and the nature of the facilities and assistance to be provided.

3. The agreement or agreements shall be negotiated as soon as possible on the initiative of the Security Council. They shall be concluded between the Security Council and Members or between the Security Council and groups of Members and shall be subject to ratification by the signatory states in accordance with their respective constitutional processes.

44. gr.

Nú hefur öryggisráðið ákveðið að beita valdi, og skal það þá, áður en það krefst þess, að meðlimur, sem ekki á sæti í ráðinu, leggi fram herlið í samræmi við þær skuldbindingar, sem hann hefur tekizt á hendur skv. 43. gr., bjóða þeim meðlim, ef hann óskar þess, að eiga þátt í ákvörðunum öryggisráðsins um beitingu þess herliðs, sem hann leggur fram.

45. gr.

Til þess að gera hinum sameinuðu þjóðum kleift að hefja aðkallandi hernaðaraðgerðir, skulu meðlimir ætíð hafa reiðubúnaðar eigin loftthersveitir til sameiginlegra alþjóðlegra þvingunaraðgerða. Öryggisráðið skal, með aðstoð herforingjanefndarinnar, ákvarða, innan takmarka þeirra sérstöku samninga, sem um getur í 43. gr., styrk og viðbúnað þessara sveita og áætlanir um sameiginlegar aðgerðir þeirra.

46. gr.

Öryggisráðið skal, með aðstoð herforingjanefndarinnar, gera áætlanir um notkun herafla.

47. gr.

1. Setja skal á stofn herforingjanefnd til þess að gefa öryggisráðinu aðstoð og ráðleggingar um öll þau mál, sem varða hernaðarþarfir öryggisráðsins til varðveislu heimsfriðar og öryggis, notkun og stjórn herja þeirra, sem það fær til umráða, ákvæði um skipan herbúnaðar og hugsanlega afvopnun.

2. Herforingjanefndina skipa foringjar herforingjaráða hinna föstu meðlima öryggisráðsins, eða fulltrúar þeirra. Hverjum meðlim hinna sameinuðu þjóða, sem ekki á fast sæti í herforingjanefndinni, skal af nefndinni boðið að vinna með henni, þegar samstarf þess meðlims er nauðsynlegt til að tryggja góðan árangur af skyldustörfum nefndarinnar.

3. Herforingjanefndin skal bera ábyrgð gagnvart öryggisráðinu á hernaðarlegri stjórn þeirra herja, sem fengnir eru öryggisráðinu til umráða. Síðan skulu

A.Ít. 1946. A. (65. löggjafarþing).

Article 44

When the Security Council has decided to use force it shall, before calling upon a Member not represented on it to provide armed forces in fulfilment of the obligations assumed under Article 43, invite that member, if the member so desires, to participate in the decisions of the Security Council concerning the employment of contingents of that Member's armed forces.

Article 45

In order to enable the United Nations to take urgent military measures, Members shall hold immediately available national air-force contingents for combined international enforcement action. The strength and degree of readiness of these contingents and plans for their combined action shall be determined, within the limits laid down in the special agreement or agreements referred to in Article 43 by the Security Council with the assistance of the Military Staff Committee.

Article 46

Plans for the application of armed force shall be made by the Security Council with the assistance of the Military Staff Committee.

Article 47

1. There shall be established a Military Staff Committee to advise and assist the Security Council on all questions relating to the Security Council's military requirements for the maintenance of international peace and security, the employment and command of forces placed at its disposal, the regulation of armaments, and possible disarmament.

2. The Military Staff Committee shall consist of the Chiefs of Staff of the permanent members of the Security Council or their representatives. Any member of the United Nations not permanently represented on the Committee shall be invited by the Committee to be associated with it when the efficient discharge of the Committee's responsibilities requires the participation of that Member in its work.

3. The Military Staff Committee shall

teknar ákvarðanir um forustu slíkra her-sveita.

4. Samkv. heimild frá öryggisráðinu og í samráði við hlutaðeigandi svæðisstofnanir getur herforingjaneftindin sett á stofn undirnefndir fyrir einstök svæði.

be responsible under the Security Council for the strategic direction of any armed forces placed at the disposal of the Security Council. Questions relating to the command of such forces shall be worked out subsequently.

4. The Military Staff Committee, with the authorisation of the Security Council and after consultation with appropriate regional agencies, may establish regional sub-committees.

48. gr.

1. Eftir því sem öryggisráðið ákveður, skulu allir meðlimir hinna sameinuðu þjóða, eða aðeins sumir þeirra, taka þátt í aðgerðum þeim, sem nauðsynlegar eru til að framfylgja ákvörðunum ráðsins til varðveislu heimsfriðar og öryggis.

2. Slíkum ákvörðunum skal framfylgja af meðlimum hinna sameinuðu þjóða beint, svo og með aðgerðum þeirra í hlutaðeigandi alþjóðastofnunum, þar sem þeir eru meðlimir.

Article 48

1. The action required to carry out the decisions of the Security Council for the maintenance of international peace and security shall be taken by all the Members of the United Nations or by some of them, as the Security Council may determine.

2. Such decisions shall be carried out by the Members of the United Nations directly and through their action in the appropriate international agencies of which they are members.

49. gr.

Meðlimir hinna sameinuðu þjóða skulu taka höndum saman og veita hver öðrum gagnkvæma hjálp í framkvæmd þeirra aðgerða, sem öryggisráðið hefur ákveðið.

Article 49

The Members of the United Nations shall join in affording mutual assistance in carrying out the measures decided upon by the Security Council.

50. gr.

Nú hefur öryggisráðið hindrunar- eða þvingunarráðstafanir gegn einhverju ríki, og skal þá hvaða annað ríki sem er, hvort sem það er meðlimur hinna sameinuðu þjóða eða ekki, sem telur sig hafa mætt sérstökum fjárhagslegum vandamálum vegna framkvæmda þessara ráðstafana, hafa rétt til að leita ráða öryggisráðsins um lausn á vandamálum þessum.

Article 50

If preventive or enforcement measures against any State are taken by the Security Council, any other State, whether a Member of the United Nations or not, which finds itself confronted with special economic problems arising from the carrying out of those measures, shall have the right to consult the Security Council with regard to a solution of those problems.

51. gr.

Engin ákvæði þessa sáttmála skulu takmarka hinn örjufanlega rétt ríkis til sjálfsvarnar, eitt sér eða með öðrum ríkjum, ef ráðizt er með herveldi á meðlim hinna sameinuðu þjóða, þangað til öryggisráðið hefur gert þær ráðstafanir, sem nauðsynlegar eru til varðveislu heimsfriðar og öryggis. Ráðstafanir, gerðar af meðlimum við framkvæmd

Article 51

Nothing in the present Charter shall impair the inherent right of individual or collective self-defence if an armed attack occurs against a Member of the United Nations, until the Security Council has taken the measures necessary to maintain international peace and security. Measures taken by Members in the exercise of this right of self-defence shall be

þessa sjálfsvarnarréttar, skulu undireins tilkynntar öryggisráðinu, og skulu þær á engan hátt skerða vald og ábyrgð öryggisráðsins samkv. þessum sáttmála til að hefja, hvenær sem er, þær aðgerðir, sem það álitur nauðsynlegar til að varðveita eða koma á aftur heimsfriði og öryggi.

VIII. KAFLI

Svæðissamningar.

52. gr.

1. Í þessum sáttmála eru engin þau ákvæði, sem útiloka, að gera megi svæðissamninga eða stofna svæðisstofnanir til meðferðar á málum til varðveislu heimsfriði og öryggi, sem hæfileg þykja til svæðisframkvæmda, svo fremi sem slíkir samningar eða stofnanir og störf þeirra að öðru leyti séu í fullu samræmi við markmið og reglur hinna sameinuðu þjóða.

2. Þeir meðlimir hinna sameinuðu þjóða, sem gera slíka samninga eða setja á fót stofnanir, skulu gera allt, sem í þeirra valdi stendur, til þess að friðsamleg lausn deilumála á staðnum fáið fyrir atbeina þessara svæðissamninga eða stofnana, áður en sú leið er farin að vísa þeim til aðgerða öryggisráðsins.

3. Öryggisráðið skal vinna að því, að friðsamleg lausn deilumála á staðnum fáið, fyrir atbeina svæðissamninga eða stofnana, annaðhvort að frumkvæði þeirra ríkja, sem hlut eiga að máli, eða samkvæmt tilvísun öryggisráðsins.

4. Þessi grein takmarkar á engan háti 34. og 35. gr.

53. gr.

1. Þar sem það á við skal öryggisráðið hagnýta sér slíka svæðissamninga eða svæðisstofnanir til þvingunarráðstafana, að svo miklu leyti sem vald þess nær til, en engar þvingunaraðgerðir má framkvæma í skjóli slíkra svæðissamninga eða fyrir atbeina slíkra svæðisstofnana með heimild öryggisráðsins, að undanteknum ráðstöfunum gegn óvinaríki, sbr. skýringu í 2. lið þessarar gr., eins og ráð er fyrir gert samkv. 107. gr. eða í svæðissamningum, sem beinast gegn endurnýjðri árársstefnu af hendi slíks ríkis,

immediately reported to the Security Council and shall not in any way affect the authority and responsibility of the Security Council under the present Charter to take at any time such action as it deems necessary in order to maintain or restore international peace and security.

Chapter VIII.—Regional Arrangements

Article 52

1. Nothing in the present Charter precludes the existence of regional arrangements or agencies for dealing with such matters relating to the maintenance of international peace and security as are appropriate for regional action, provided that such arrangements or agencies and their activities are consistent with the Purposes and Principles of the United Nations.

2. The members of the United Nations entering into such arrangements or constituting such agencies shall make every effort to achieve pacific settlement of local disputes through regional arrangements or by such regional agencies before referring them to the Security Council.

3. The Security Council shall encourage the development of pacific settlement of local disputes through such regional arrangements or by such regional agencies either on the initiative of the states concerned or by reference from the Security Council.

4. This Article in no way impairs the application of Articles 34 and 35.

Article 53

1. The Security Council shall, where appropriate, utilise such regional arrangements or agencies for enforcement action under its authority. But no enforcement action shall be taken under regional arrangements, or by regional agencies without the authorisation of the Security Council, with the exception of measures against any enemy State, as defined in paragraph 2 of this Article, provided for pursuant to Article 107 or in regional arrangements directed against renewal of aggressive policy on the part of any such

þar til bandalaginu kann, samkv. beiðni þeirra ríkisstjórna, sem hlut eiga að máli, að vera fengið það hlutverk að koma í veg fyrir frekari árásaðgerðir af hendi slíks ríkis.

2. Orðið óvinaríki í 1. lið þessarar gr. á við sérhvert það ríki, sem í síðari heimsstyröldinni hefur verið óvinur einhvers þess ríkis, sem er aðili að undirskrift þessa sáttmála.

54. gr.

Ætíð skal gera öryggisráðinu fulla grein fyrir framkvæmdum til varðveislu heimsfriðar og öryggis, sem gerðar eru eða áformaðar samkvæmt svæðissamningum eða af svæðisstofnunum.

IX. KAFLI

Alþjóðasamvinna í fjárhags- og félagsmálum.

55. gr.

Í þeim tilgangi að skapa það jafnvægis- og velmegunarástand, sem er skilyrði fyrir friðsamlegri og vinsamlegri sambúð á milli þjóðanna og grundvallast á virðingu fyrir jafnréttishugsjóninni og sjálfsákvörðunarrétti þjóða, skulu sameinuðu þjóðirnar vinna að:

a. bættum lífskjörum, fullri atvinnu og aðstæðum til fjárhagslegra og félagslegra framfara og þróunar,

b. lausn alþjóðafjárhagsmála, félagsmála, heilbrigðismála og mála, sem þeim eru skyld, alþjóðasamvinnu í menningar- og menntamálum og

c. að efla og halda í heiðri mannréttindum og grundvallarfrelsishugsjónum án tillits til kynþáttar, kyns, tungu eða trúarbragða.

56. gr.

Allir meðlimir skulu skuldbinda sig sameiginlega og hver í sínu lagi til að starfa í samvinnu við stofnunina að því að ná því marki, sem um ræðir í 55. gr.

57. gr.

1. Hinar ýmsu sérstofnanir, sem settar hafa verið á fót með samkomulagi ríkisstjórna og hafa á hendi viðtækar alþjóðaskyldur, svo sem ráð er fyrir gert í starfs-

state, until such time as the Organisation may, on request of the governments concerned, be charged with the responsibility for preventing further aggression by such a state.

2. The term enemy State as used in paragraph 1 of this Article applies to any state which during the Second World War has been an enemy of any signatory of the present Charter.

Article 54

The Security Council shall at all times be kept fully informed of activities undertaken or in contemplation under regional arrangements or by regional agencies for the maintenance of international peace and security.

Chapter IX.—International Economic and Social Co-operation

Article 55

With a view to the creation of conditions of stability and well-being which are necessary for peaceful and friendly relations among nations based on respect for the principle of equal rights and self-determination of peoples, the United Nations shall promote:—

(a) Higher standards of living, full employment, and conditions of economic and social progress and development;

(b) solutions of international economic, social, health and related problems; and international cultural and educational co-operation; and

(c) universal respect for, and observance of, human rights and fundamental freedoms for all without distinction as to race, sex, language or religion.

Article 56

All Members pledge themselves to take joint and separate action in co-operation with the Organisation for the achievement of the purposes set forth in Article 55.

Article 57

1. The various specialised agencies, established by inter-government agreement and having wide international responsibilities, as defined in their basic instru-

reglum, sem þeim eru settar, í fjárhagsmálum, félagsmálum, menningarmálum, menntamálum, heilbrigðismálum og málum, sem þeim eru skyld, skulu ná til hinna sameinuðu þjóða samkv. því, sem segir í 63. gr.

2. Stofnanir, sem þannig eru komnar í samband við hinar sameinuðu þjóðir, skulu hér eftir kallaðar sérstofnanir.

58. gr.

Bandalagið skal gera tillögur um samræmingu starfsaðferða og framkvæmda sérstofnananna.

59. gr.

Nú þykir æskilegt, að settar séu á fót sérstofnanir til viðbótar til þess að ná því marki, sem um ræðir í 55. gr., og skal bandalagið í því skyni hefja samninga við þau ríki, sem hlut eiga að máli.

60. gr.

Allsherjarþingið svo og fjárhags- og félagsmálaráðið, sem starfar undir stjórn þess og nýtur í því skyni réttinda samkv. X. kafla, ber ábyrgð á, að þau störf bandalagsins, sem um ræðir í þessum kafla, séu unnin.

X. KAFLI

Fjárhags- og félagsmálaráðið. Skipan.

61. gr.

1. Fjárhags- og félagsmálaráðið skipa 18 meðlimir hinna sameinuðu þjóða, kjörnir af allsherjarþinginu.

2. Samkvæmt ákvæðum 3. liðs skulu 6 meðlimir í fjárhags- og félagsmálaráði kjörnir ár hvert til þriggja ára. Nú vikur meðlimur úr ráðinu, og er þá heimilt að endurkjósa hann strax.

3. Við fyrstu kosningu skal kjósa 18 meðlimi fjárhags- og félagsmálaráðsins. Kjörtímabil 6 manna, sem kosnir eru á þennan hátt, rennur út eftir 1 ár, annarra 6 eftir 2 ár, samkvæmt reglum, sem allsherjarþingið setur.

ments, in economic, social, cultural, educational, health and related fields, shall be brought into relationship with the United Nations in accordance with the provisions of Article 63.

2. Such agencies thus brought into relationship with the United Nations are hereinafter referred to as specialised agencies.

Article 58

The Organisation shall make recommendations for the co-ordination of the policies and activities of the specialised agencies.

Article 59

The Organisation shall, where appropriate, initiate negotiations among the states concerned for the creation of any new specialised agencies required for the accomplishment of the purposes set forth in Article 55.

Article 60

Responsibility for the discharge of the functions of the Organisation set forth in this Chapter shall be vested in the General Assembly and, under the authority of the General Assembly, in the Economic and Social Council, which shall have for this purpose the powers set forth in Chapter X.

Chapter X.—The Economic and Social Council—Composition

Article 61

1. The Economic and Social Council shall consist of 18 Members of the United Nations elected by the General Assembly.

2. Subject to the provisions of paragraph 3, six members of the Economic and Social Council shall be elected each year for a term of three years. A retiring member shall be eligible for immediate re-election.

3. At the first election, 18 members of the Economic and Social Council shall be chosen, the term of office of six members so chosen shall expire at the end of one year, and of six other members at the end

4. Sérhver meðlimur fjárhags- og félagsmálaráðs skal hafa einn fulltrúa.

Störf og völd.

62. gr.

1. Fjárhags- og félagsmálaráð getur gert rannsóknir og gefið skýrslur eða átt frumkvæði að rannsóknum og skýrslugerð varðandi alþjóðleg fjárhags- og félagsmál, menningar-, mennta- og heilbrigðismál og mál, sem þeim eru skyld, og gert tillögur um slík mál til allsherjarþingsins, til meðlima hinna sameinuðu þjóða og til þeirra sérstofnana, sem hlut eiga að máli.

2. Það getur gert tillögur, sem miða að því að efla og halda í heiðri virðingunni fyrir mannréttindum og grundvallar-frelsishugsjónum öllum til handa.

3. Það getur gert uppkast að samningum, sem leggja skal fyrir allsherjarþingið varðandi málefni, sem undir það heyra.

4. Það getur kvatt saman alþjóðafundi í samræmi við þær reglur, sem hinar sameinuðu þjóðir hafa sett, til að fjalla um málefni, sem undir það heyra.

63. gr.

1. Fjárhags- og félagsmálaráðið getur gert samning við hverja þá stofnun, sem um getur í 57. gr., um þá skilmála, sem uppfylla þarf þegar koma á þeirri stofnun, sem um er að ræða, í samband við hinar sameinuðu þjóðir. Slíkir samningar skulu háðir samþykki allsherjarþingsins.

2. Það getur samræmt störf sérstofnananna með því að ráðgast við og gera tillögur til slíkra stofnana og með því að ráðgast við og gera tillögur til allsherjarþingsins og meðlima hinna sameinuðu þjóða.

64. gr.

1. Fjárhags- og félagsmálaráðið getur gert þær ráðstafanir, sem við eiga, til þess að fá skýrslur reglulega frá sérstofnununum. Það getur gert samkomulag við meðlimi hinna sameinuðu þjóða og sérstofnanirnar um að fá skýrslur um

of two years, in accordance with arrangements made by the General Assembly.

4. Each member of the Economic and Social Council shall have one representative.

Functions and Powers

Article 62

1. The Economic and Social Council may make or initiate studies and reports with respect to international, economic, social, cultural, educational, health and related matters and may make recommendations with respect to any such matters to the General Assembly, to the Members of the United Nations, and to the specialised agencies concerned.

2. It may make recommendations for the purpose of promoting respect for, and observance of human rights and fundamental freedoms for all.

3. It may prepare draft conventions for submission to the General Assembly, with respect to matters falling within its competence.

4. It may call, in accordance with the rules prescribed by the United Nations, international conferences on matters falling within its competence.

Article 63

1. The Economic and Social Council may enter into agreements with any of the agencies referred to in Article 57, defining the terms on which the agency concerned shall be brought into relationship with the United Nations. Such agreements shall be subject to approval by the General Assembly.

2. It may co-ordinate the activities of the specialised agencies through consultation with and recommendations to such agencies and through recommendations to the General Assembly and to the Members of the United Nations.

Article 64

1. The Economic and Social Council may take appropriate steps to obtain regular reports from specialised agencies. It may make arrangements with the Members of the United Nations and with the specialised agencies to obtain reports on

þær ráðstafanir, sem gerðar hafa verið til framkvæmda á þess eigin tillögum og tillögum allsherjarþingsins um mál, sem undir það heyra.

2. Það getur tilkynnt allsherjarþinginu athugasemdir sínar um skýrslur þessar.

65. gr.

Fjárhags- og félagsmálaráðið getur útvegað öryggisráðinu upplýsingar og skal vera öryggisráðinu til aðstoðar, ef það óskar þess.

66. gr.

1. Við framkvæmd tillagna allsherjarþings skal fjárhags- og félagsmálaráðið vinna þau störf, sem undir þess svið heyra.

2. Það getur með samþykki allsherjarþings framkvæmt störf samkvæmt beiðni meðlima hinna sameinuðu þjóða og sérstofnana.

3. Að öðru leyti skal það vinna störf samkvæmt því, sem annars staðar er tilgreint í sáttmála þessum eða því kunna að verða falin af allsherjarþinginu.

Atkvæðagreiðsla.

67. gr.

1. Hver meðlimur fjárhags- og félagsmálaráðsins hefur eitt atkvæði.

2. Ákvarðanir fjárhags- og félagsmálaráðsins skulu samþykktar af meiri hluta þeirra, sem viðstaddir eru og atkvæði greiða.

Fundarsköp.

68. gr.

Fjárhags- og félagsmálaráðið skal skipa nefndir, er fjalla um fjárhags- og félagsmál og eflingu mannréttinda, auk þeirra annarra nefnda, sem þurfa þykir til að framkvæma þau störf, sem ráðinu hafa verið falin.

69. gr.

Nú er mál þannig vaxið, að það skiptir miklu einhvern meðlim hinna sameinuðu þjóða, og skal þá fjárhags- og félagsmálaráðið bjóða þeim meðlim þátttöku án atkvæðisréttar í fundum sínum um það mál.

the steps taken to give effect to its own recommendations and to recommendations on matters falling within its competence made by the General Assembly.

2. It may communicate its observations on these reports to the General Assembly.

Article 65

The Economic and Social Council may furnish information to the Security Council and shall assist the Security Council upon its request.

Article 66

1. The Economic and Social Council shall perform such functions as fall within its competence in connection with the carrying out of the recommendations of the General Assembly.

2. It may, with the approval of the General Assembly, perform services at the request of Members of the United Nations and at the request of specialised agencies.

3. It shall perform such other functions as are specified elsewhere in the present Charter or as may be assigned to it by the General Assembly.

Voting

Article 67

1. Each member of the Economic and Social Council shall have one vote.

2. Decisions of the Economic and Social Council shall be made by a majority of the members present and voting.

Procedure

Article 68

The Economic and Social Council shall set up commissions in economic and social fields and for the promotion of human rights, and such other commissions as may be required for the performance of its functions.

Article 69

The Economic and Social Council shall invite any Member of the United Nations to participate, without vote, in its deliberations on any matter of particular concern to that Member.

70. gr.

Fjárhags- og félagsmálaráðið getur séð svo um, að fulltrúar sérstofnananna geti án atkvæðisréttar tekið þátt í fundarhöldum þess og í fundarhöldum þeirra nefnda, sem skipaðar eru af ráðinu. Einnig skal fulltrúum ráðsins heimil þátttaka í fundarhöldum sérstofnananna.

71. gr.

Fjárhags- og félagsmálaráðið getur gert þær ráðstafanir, sem við eiga, til þess að ráðgast við stofnanir, sem ekki eru ríkisstofnanir, en fjalla um mál, sem undir það heyra. Slikt má koma sér saman um við alþjóðastofnanir og, þegar það á við, við stofnanir í tilteknu landi, eftir að hafa ráðgast við þann meðlim hinna sameinuðu þjóða, sem hlut á að máli.

72. gr.

1. Fjárhags- og félagsmálaráðið setur sér sjálft þingsköp, þar með talið, hvernig skuli kjósa forseta þess.

2. Fjárhags- og félagsmálaráðið skal koma saman eftir því sem krafist er samkvæmt reglum þess, en í þeim skulu vera ákvæði um fundarboð samkvæmt beiðni meiri hluta meðlima þess.

XI. KAFLI

Yfirlýsing varðandi lendur, sem ekki ráða sér sjálfar.

73. gr.

Meðlimir hinna sameinuðu þjóða, sem hafa á hendi eða taka að sér forræði lendna, þar sem íbúarnir hafa ekki enn öðlzt fulla sjálfstjórn, viðurkenna þá grundvallarreglu, að hagsmunir íbúa þessara lendna séu fyrir öllu og telja sér það heilaga skyldu að stuðla af fremsta megni að velliðan íbúa þessara lendna, innan þess kerfis til varðveislu heimsfriðar og öryggis, sem stofnað er til með sáttmála þessum og í því skyni:

- a. að tryggja með fullu tilliti til menningar þeirra þjóða, sem hlut eiga að máli, stjórn mála-, fjárhags-, félagsmála- og menntunarframfarir þeirra, réttláta meðferð á þeim og vernd gegn misnotkun;

Article 70

The Economic and Social Council may make arrangements for representatives of the specialised agencies to participate, without vote, in its deliberations and in those of the commissions established by it, and for its representatives to participate in the deliberations of the specialised agencies.

Article 71

The Economic and Social Council may make suitable arrangements for consultation with non-governmental organisations which are concerned with matters within its competence.

Such arrangements may be made with international organisations and, where appropriate, with national organisations after consultation with the Member of the United Nations concerned.

Article 72

1. The Economic and Social Council shall adopt its own rules of procedure including the method of selecting its President.

2. The Economic and Social Council shall meet as required in accordance with its rules, which shall include provision for the convening of meetings on request of a majority of its members.

Chapter XI.—Declaration Regarding Non-Self-Governing Territories.

Article 73

Members of the United Nations which have or assume responsibilities for the administration of territories whose peoples have not yet attained a full measure of self-government recognise the principle that the interests of the inhabitants of these territories are paramount, and accept as a sacred trust the obligation to promote to the utmost, within the system of international peace and security established by the present Charter, the well-being of the inhabitants of these territories, and to this end:—

- (a) To ensure, with due respect for the culture of the peoples concerned, their political, economic, social and educational advancement, their just

- b. að þroska þær til sjálfsstjórnar, að taka réttmætt tillit til stjórnmalalegra óska þjóðanna og aðstoða þær að því er snertir framþróun hinna frjálsu stjórnmalalegu stofnana þeirra í samræmi við hina sérstöku staðhætti hvernar lendu, aðstæður íbúa hennar og hið mismunandi þroskastig þeirra;
- c. að stuðla að varðveislu heimsfriðar og öryggis.
- d. að gera ráðstafanir til eflingar framfara og þróunar, stuðla að vísindastarfsemi og hafa með sér samvinnu, og hvar og hvenær sem við á að hafa samvinnu við sérstakar alþjóðastofnanir í því skyni að framkvæma á sem haganlegastan hátt félagslegt, fjárhagslegt og vísindalegt markmið, sem um getur í þessari grein, og
- e. að senda aðalforstjóranum reglulega til leiðbeininga, að því leyti sem öryggisástandur og stjórnarfarsleg ákvæði leyfa, upplýsingar hagfræðilegar og tæknilegar varðandi fjárhags-, félagsmála- og menntunar-ástand lendnanna, sem þeir hver um sig hafa forræði yfir, en nær þó ekki til þeirra lenda, sem XII. og XIII. kafli taka til.

74. gr.

Meðlimir hinna sameinuðu þjóða eru einnig á einu máli um það, að starfsaðferðir þeirra að því er þær lendum varðar, sem þessi kafli tekur til, skuli ekki síður en í þeirra eigin löndum grundvallast á hinn almennu meginreglu um vinsamlega sambúð, að tillit skuli tekið til hagsmuna og velliðanar annarra þjóða í félagslegum, fjárhagslegum og viðskiptalegum efnum.

XII. KAFLI

Alþjóða gæzluverndarkerfi.

75. gr.

Hinar sameinuðu þjóðir setja á stofn samkvæmt valdi sínu alþjóða gæzluverndarkerfi til stjórnar og eftirlits með slíkum lendum, sem þær kunna að fá for-

Alpt. 1946. A. (65. löggjafarþing).

treatment, and their protection against abuses;

- (b) To develop self-government, to take due account of the political aspirations of the peoples, and to assist them in the progressive development of their free political institutions, according to the particular circumstances of each territory and its peoples and their varying stages of advancement;
- (c) To further international peace and security;
- (d) To promote constructive measures of development, to encourage research, and to co-operate with one another and, when and where appropriate, with specialised international bodies with a view to the practical achievement of the social, economic and scientific purposes set forth in this Article; and
- (e) To transmit regularly to the Secretary-General for information purposes subject to such limitation as security and constitutional considerations may require, statistical and other information of a technical nature relating to economic, social and educational conditions in the territories for which they are respectively responsible other than those territories to which Chapters XII and XIII apply.

Article 74

Members of the United Nations also agree that their policy in respect of the territories to which this Chapter applies, no less than in respect of their metropolitan areas, must be based on the general principle of good neighbourliness due account being taken of the interests and well-being of the rest of the world, in social, economic and commercial matters.

Chapter XII.—International Trusteeship System

Article 75

The United Nations shall establish under its authority an international trusteeship system for the administration and supervision of such territories as may be

ræði yfir samkvæmt siðari sérslaklega gerðum samningum. Hér á eftir verða þessar lendar nefndar gæzluverndarlendar.

76. gr.

Megintilgangur gæzluverndarkerfisins samkvæmt aðaltilgangi hinna sameinuðu þjóða, eins og hann er skilgreindur í 1. gr. þessa sáttmála, skal vera:

- a. að efla heimsfrið og öryggi;
- b. að stuðla að framförum íbúa gæzluverndarlendnanna á sviði stjórn mála, fjármála, félagsmála og menntamála, og að vaxandi þróun þeirra til sjálfsstjórnar eða sjálfstæðis eins og hæfilegt kann að þykja með tilliti til hinna sérstöku kringumstæðna í sérhverri lendu og þeirra þjóða, sem þar eru, og eigin óska hlutaðeigandi þjóða, sem þeim er frjálst að láta í ljós, svo og samkvæmt þeim skilmálum, sem settir verða í sérhverjum gæzluverndarsamningi;
- c. að auka virðingu fyrir mannréttindum og grundvallarfrelsisréttindum fyrir alla án tillits til kynþáttar, kyns, tungu eða trúarbragða, og til að auka viðurkenningu á gagnkvæmri samheldni milli þjóða heimsins, og
- d. að tryggja sömu meðferð til handa öllum meðlimum hinna sameinuðu þjóða og ríkisborgara þeirra í félags-, fjárhags- og viðskiptamálum, og einnig sömu meðferð fyrir hina siðarnefndu í réttarfarsmálum, án þess þó að spilla fyrir því, að framangreindur tilgangur náist, svo og með tilliti til ákvæða 80. gr.

77. gr.

1. Gæzluverndarkerfið skal ná til þeirra lendna í eftirfarandi flokkaskipun, sem verða lagðar undir það samkvæmt gæzluverndarsamningum:

- a. lendna, sem nú eru umboðssvæði;
- b. lendna, sem verða aðskildar frá óvinaríkjum vegna siðari heimsstyrjaldarinnar, og
- c. lendna, sem af frjálsum vilja eru settar undir kerfið af ríkjum, sem bera ábyrgð á stjórn þeirra.

placed thereunder by subsequent individual agreements. These territories are hereinafter referred to as Trust Territories.

Article 76

The basic objectives of the trusteeship system, in accordance with the Purposes of the United Nations laid down in Article 1 of the present Charter, shall be:—

- (a) To further international peace and security;
- (b) To promote the political, economic, social and educational advancement of the inhabitants of the Trust Territories, and their progressive development towards self-government or independence as may be appropriate to the particular circumstances of each territory and its peoples and the freely expressed wishes of the people concerned, and as may be provided by the terms of each trusteeship agreement;
- (c) To encourage respect for human rights and for fundamental freedoms for all without distinction as to race, sex, language, or religion, and to encourage recognition of the interdependence of the peoples of the world; and
- (d) To ensure equal treatment in social, economic and commercial matters for all Members of the United Nations and their nationals, and also equal treatment for the latter in the administration of justice, without prejudice to the attainment of the foregoing objectives and subject to the provisions of Article 80.

Article 77

1. The trusteeship system shall apply to such territories in the following categories as may be placed thereunder by means of trusteeship agreements:—

- (a) Territories now held under mandate;
- (b) Territories which may be detached from enemy states as a result of the Second World War; and
- (c) Territories voluntarily placed under the system by states responsible for their administration.

2. Það fer eftir samningi síðar, hvaða lendur í framangreindri flokkaskipun skulu heimfærðar undir gæzluverndarkerfið og samkvæmt hvaða skilmálum.

78. gr.

Gæzluverndarkerfið nær ekki til lendna, sem hafa orðið meðlimir hinna sameinuðu þjóða, en sambandið milli hinna síðarnefndu skal byggt á virðingu fyrir þeirri grundvallarreglu, sem felst í jafnræði fullvalda ríkja.

79. gr.

Ákvæðin um gæzluvernd fyrir sérhverja lendu, sem setja skal undir gæzluverndarkerfið, þar á meðal sérhver breyting eða leiðrétting, skulu samþykkt af þeim ríkjum, sem málið skiptir beint, þar á meðal umboðsríkinu, þegar um lendu er að ræða, sem meðlimur hinna sameinuðu þjóða hefur sem umboðssvæði, og skulu þau samþykkt eins og fyrir er mælt í 83. og 85. gr.

80. gr.

1. Að undanteknu því, sem samið kann að verða um í einstökum gæzluverndarsamningum, gerðum samkvæmt ákvæðum 77., 79. og 81. gr., sem setja sérhverja lendu undir gæzluverndarkerfið, og þar til slíkir samningar hafa verið gerðir, skal ekkert í þessum kafla beint eða óbeint skýrt þannig, að það á nokkura hátt breyti þeim réttindum, hvers kyns sem þau eru, nokkurra ríkja eða nokkurra þjóða eða ákvæðum gildandi alþjóðasamninga, sem meðlimir hinna sameinuðu þjóða kunna að vera aðilar að.

2. 1. liður þessarar greinar skal ekki skýrður þannig, að í honum felist ástæða til tafar eða frestunar samningaumleitunar og samningagerðar viðvíkjandi heimfærslu umboðssvæðis eða annarra lendna undir gæzluverndarkerfið samkvæmt fyrirráðum 77. gr.

81. gr.

Í gæzluverndarsamningnum skulu í sérhverju tilfelli vera ákvæði, sem gæzluverndarlendunni skal stjórnað eftir, og þar skal mælt fyrir um þau stjórnarvöld, sem hafa skulu framkvæmda-

2. It will be a matter for subsequent agreement as to which territories in the foregoing categories will be brought under the trusteeship system and upon what terms.

Article 78

The trusteeship system shall not apply to territories which have become Members of the United Nations, relationship among which shall be based on respect for the principle of sovereign equality.

Article 79

The terms of trusteeship for each territory to be placed under the trusteeship system, including any alteration or amendment, shall be agreed upon by the states directly concerned, including the mandatory power in the case of territories held under mandate by a Member of the United Nations, and shall be approved as provided for in Articles 83 and 85.

Article 80

1. Except as may be agreed upon in individual trusteeship agreements, made under Articles 77, 79 and 81, placing each territory under the trusteeship system, and until such agreements have been concluded, nothing in this Chapter shall be construed in or of itself to alter in any manner the rights whatsoever of any states or any peoples or the terms of existing international instruments to which Members of the United Nations may respectively be parties.

2. Paragraph 1 of this Article shall not be interpreted as giving grounds for delay or postponement of the negotiation and conclusion of agreements for placing mandated and other territories under the trusteeship system as provided for in Article 77.

Article 81

The trusteeship agreement shall in each case include the terms under which the trust territory will be administered and designate the authority which will exercise the administration of the trust terri-

stjórn í gæzluverndarlendunni á hendi. Þessi stjórnarvöld, sem hér á eftir verða nefnd framkvæmdastjórnin, geta verið eitt eða fleiri ríki eða bandalagið sjálft.

82. gr.

Heimilt er að ákveða eitt eða fleiri hernaðarleg svæði í sérhverjum gæzluverndarsamningi, sem geta náð yfir hluta af eða alla gæzluverndarlenduna, sem samningurinn gildir um, en slíkt skal þó eigi brjóta í bága við neinn sérsamning eða sérsamninga, sem gerðir eru samkvæmt 43. gr.

83. gr.

1. Öll störf hinna sameinuðu þjóða viðvíkjandi hernaðarlegum svæðum, þar á meðal samþykki á ákvæðum gæzluverndarsamninganna og breytingum eða leiðréttingum á þeim, skulu framkvæmd af Öryggisráðinu.

2. Sá megintilgangur, sem nefndur er í 76. gr., skal ná til íbúanna á sérhverju hernaðarlegu svæði.

3. Öryggisráðið skal samkvæmt ákvæðum gæzluverndarsamninganna og án þess að slíkt komi í bága við það tillit, sem taka þarf til Öryggis, færa sér í nyt aðstoð gæzluverndarráðsins við framkvæmd þeirra starfa hinna sameinuðu þjóða samkvæmt gæzluverndarkerfinu, sem snerta stjórnsmál, fjárhagsmál, félagsmál og menntamál á hernaðarlegu svæðunum.

84. gr.

Framkvæmdastjórninni ber skylda til að tryggja, að gæzluverndarlendan taki sinn þátt í að varðveita heimsfrið og öryggi. Í þeim tilgangi heimilast framkvæmdastjórninni að færa sér í nyt sjálfbæðið, friðindi og aðstoð frá gæzluverndarlendunni við framkvæmd þeirra skuldbindinga gagnvart Öryggisráðinu, sem framkvæmdastjórnin hefur tekið á hendur í þessu tilliti, svo og til varnar ákveðnum tilteknum stöðum og viðhalds lögum og rétti innan gæzluverndarlendunnar.

85. gr.

1. Allsherjarþingið hefur með höndum störf hinna sameinuðu þjóða sam-

tory. Such authority, hereinafter called the administering authority, may be one or more states or the Organisation itself.

Article 82

There may be designated, in any trusteeship agreement, a strategic area or areas which may include part or all of the trust territory to which the agreement applies, without prejudice to any special agreement or agreements made under Article 43.

Article 83

1. All functions of the United Nations relating to strategic areas, including the approval of the terms of the trusteeship agreements and of their alteration or amendment, shall be exercised by the Security Council.

2. The basic objectives set forth in Article 76 shall be applicable to the people of each strategic area.

3. The Security Council shall, subject to the provisions of the trusteeship agreements and without prejudice to security considerations, avail itself of the assistance of the Trusteeship Council to perform those functions of the United Nations under the trusteeship system relating to political, economic, social, and educational matters in the strategic areas.

Article 84

It shall be the duty of the administering authority to ensure that the trust territory shall play its part in the maintenance of international peace and security. To this end the administering authority may make use of volunteer forces, facilities, and assistance from the trust territory in carrying out the obligations towards the Security Council undertaken in this regard by the administering authority, as well as for local defence and the maintenance of law and order within the trust territory.

Article 85

1. The functions of the United Nations with regard to trusteeship agreements

kvæmt gæzluverndarsamningum fyrir öll svæði, sem ekki hefur verið ákveðið, að séu hernaðarleg svæði, þar á meðal samþykkt ákvæða gæzluverndarsamninganna og breytingar eða leiðréttingar á þeim.

2. Gæzluverndarráðinu, sem starfar í umboði allsherjarþingsins, ber að aðstoða allsherjarþingið við framkvæmd þessara starfa.

XIII. KAFLI

Gæzluverndarráðið. Skipan.

86. gr.

1. Gæzluverndarráðið skal skipa þessum meðlimum hinna sameinuðu þjóða:
 - a. þeim meðlimum, sem fara með stjórn gæzluverndarlendna;
 - b. þeim meðlimum þeirra, sem nefndir eru með nafni í 23. gr. og ekki fara með stjórn gæzluverndarlendna, og
 - c. svo mörgum öðrum meðlimum, kjörnum til þriggja ára af allsherjarþinginu, sem nauðsynlegt kann að vera til að tryggja það, að heildartala meðlima gæzluverndarráðsins skiptist að jöfnu milli þeirra hinna sameinuðu þjóða, sem fara með stjórn gæzluverndarlendna, og hinna, sem ekki gera það.
2. Hver meðlimur gæzluverndarráðsins skal tilnefna einn mann, sérstaklega til þess hæfan, að vera fulltrúa sinn í ráðinu.

Störf og völd.

87. gr.

Til að framkvæma störf sín er allsherjarþinginu og gæzluverndarráðinu í umboði þess heimilt:

- a. að athuga skýrslur lagðar fram af framkvæmdastjórninni;
- b. að taka við bænaskrá og rannsaka þær í samráði við framkvæmdastjórnina;
- c. að sjá öðru hverju um heimsóknir til hinna ýmsu gæzluverndarlendna, og hafi verið samið um heimsóknartímann við framkvæmdastjórnina; og
- d. að haga þessum og öðrum framkvæmdum í samræmi við ákvæði gæzluverndarsamninganna.

for all areas not designated as strategic, including the approval of the terms of the trusteeship agreements and of their alteration or amendment, shall be exercised by the General Assembly.

2. The Trusteeship Council, operating under the authority of the General Assembly, shall assist the General Assembly in carrying out these functions.

Chapter XIII.—The Trusteeship Council—Composition

Article 86

1. The Trusteeship Council shall consist of the following Members of the United Nations:
 - (a) Those Members administering trust territories;
 - (b) Such of those members mentioned by name in Article 23 as are not administering trust territories; and
 - (c) As many other Members elected for three-year terms by the General Assembly as may be necessary to ensure that the total number of members of the Trusteeship Council is equally divided between those Members of the United Nations which administer trust territories and those which do not.
2. Each member of the Trusteeship Council shall designate one specially qualified person to represent it therein.

Functions and Powers.

Article 87

The General Assembly and, under its authority, the Trusteeship Council, in carrying out their functions, may:—

- (a) Consider reports submitted by the administering authority;
- (b) Accept petitions and examine them in consultation with the administering authority;
- (c) Provide for periodic visits to the respective Trust Territories at times agreed upon with the administering authority; and
- (d) Take these and other actions in conformity with the terms of the trusteeship agreements.

88. gr.

Gæzluverndarráðið skal semja spurningaskrá um stjórnmála-, fjárhags-, félagsmála- og menntunarframfarir íbúanna í hverri gæzluverndarlendu, og framkvæmdastjórnin í hverri gæzluverndarlendu, sem undir allsherjarþingið fellur, skal gefa allsherjarþinginu árlega skýrslu á grundvelli þessarar spurningaskrár.

Atkvæðagreiðsla.

89. gr.

1. Hver meðlimur gæzluverndarráðsins hefur eitt atkvæði.

2. Ákvarðanir gæzluverndarráðsins skulu teknar af meiri hluta meðlima, sem viðstaddir eru og atkvæði greiða.

Fundarsköp.

90. gr.

1. Gæzluverndarráðið skal sjálft ákveða fundarsköp sín og starfsreglur, þar með talið, hvernig forseta ráðsins skuli kjósa.

2. Gæzluverndarráðið skal koma saman eftir þörfum samkvæmt því, er starfsreglur þess ákveða, en í þeim skulu vera ákvæði um kvaðningu til funda að ósk meiri hluta meðlima þess.

91. gr.

Gæzluverndarráðið skal, þegar henta þykir, færa sér í nyt aðstoð fjárhags- og félagsmálaráðsins og sérstofnananna um þau mál, sem þessa aðila varða sérstaklega.

XIV. KAFLI

Alþjóðadómstóllinn.

92. gr.

Alþjóðadómstóllinn skal vera aðal-dómstóll hinna sameinuðu þjóða. Hann skal starfa samkvæmt hjálagðri samþykkt, sem byggð er á samþykktinni fyrir millirikjadómstólinn og er óaðskiljanlegur hluti þessa sáttmála.

93. gr.

1. Allir meðlimir hinna sameinuðu þjóða eru *ipso facto* aðilar að samþykkt alþjóðadómstólsins.

Article 88

The Trusteeship Council shall formulate a *questionnaire* on the political, economic, social and educational advancement of the inhabitants of each trust territory, and the administering authority for each trust territory within the competence of the General Assembly shall make an annual report to the General Assembly upon the basis of such a *questionnaire*.

Voting

Article 89

1. Each member of the Trusteeship Council shall have one vote.

2. Decisions of the Trusteeship Council shall be made by a majority of the members present and voting.

Procedure

Article 90

1. The Trusteeship Council shall adopt its own rules and procedure, including the method of selecting its President.

2. The Trusteeship Council shall meet as required in accordance with its rules, which shall include provision for the convening of meetings on the request of a majority of its members.

Article 91

The Trusteeship Council shall, when appropriate, avail itself of the assistance of the Economic and Social Council and of the specialised agencies in regard to matters with which they are respectively concerned.

Chapter XIV.—The International Court of Justice

Article 92

The International Court of Justice shall be the principal judicial organ of the United Nations. It shall function in accordance with the annexed Statute, which is based upon the Statute of the Permanent Court of International Justice and forms an integral part of the present Charter.

Article 93

1. All Members of the United Nations are *ipso facto* parties to the Statute of the International Court of Justice.

2. Ríki, sem ekki telst til hinna sameinuðu þjóða, getur orðið aðili að samþykkt alþjóðadómstólsins með skilyrðum, sem ákveða skal í hverju sérstöku tilfelli af allsherjarþinginu að tillögu öryggisráðsins.

94. gr.

1. Sérhver meðlimur hinna sameinuðu þjóða skuldbindur sig til þess að hlíta úrskurði alþjóðadómstólsins í hverju því máli, sem hann er aðili að.

2. Láti nokkur aðili að máli bregðast að framkvæma þær skuldbindingar, sem honum ber samkv. dómsúrskurði alþjóðadómstólsins, getur hinn aðilinn skotið máli sínu til öryggisráðsins, sem getur, ef því þykir nauðsynlegt, gert tillögur eða ákveðið aðgerðir til þess að dómnum verði fullnægt.

95. gr.

Ekkert í þessum sáttmála getur hindrað meðlim hinna sameinuðu þjóða í því að fela öðrum dómstólum að útkljá deilumál sín samkvæmt samningum, er áður hafa verið gerðir eða gerðir kunna að verða.

96. gr.

1. Allsherjarþinginu eða öryggisráðinu er heimilt að æskja þess af alþjóðadómstólnum, að hann láti í té til leiðbeiningar álit sitt um sérhvert lagalegt atriði.

2. Aðrar stofnanir hinna sameinuðu þjóða og sérstofnanir, sem allsherjarþingið getur á hverjum tíma veitt slíka heimild, mega einnig æskja álitsgerða af dómstólnum til leiðbeiningar varðandi lagaleg atriði, er fram kunna að koma á verksviði þeirra.

XV. KAFLI

Skrifstofan.

97. gr.

Skrifstofan skal skipuð aðalforstjóra og því starfsliði, sem bandalagið þarfnast. Aðalforstjórinn skal skipaður af allsherjarþinginu samkvæmt tillögu öryggisráðsins. Hann hefur aðalframkvæmdastjórn bandalagsins með höndum.

2. A state which is not a Member of the United Nations may become a party to the Statute of the International Court of Justice on conditions to be determined in each case by the General Assembly upon the recommendation of the Security Council.

Article 94

1. Each Member of the United Nations undertakes to comply with the decision of the International Court of Justice in any case to which it is a party.

2. If any party to a case fails to perform the obligations incumbent upon it under a judgment rendered by the Court, the other party may have recourse to the Security Council, which may, if it deems necessary, make recommendations or decide upon measures to be taken to give effect to the judgment.

Article 95

Nothing in the present Charter shall prevent Members of the United Nations from entrusting the solution of their differences to other tribunals by virtue of agreements already in existence or which may be concluded in the future.

Article 96

1. The General Assembly or the Security Council may request the International Court of Justice to give an advisory opinion on any legal question.

2. Other organs of the United Nations and specialised agencies, which may at any time be so authorised by the General Assembly, may also request advisory opinion of the Court on legal questions arising within the scope of their activities.

Chapter XV.—The Secretariat

Article 97

The Secretariat shall comprise a Secretary-General and such staff as the Organisation may require. The Secretary-General shall be appointed by the General Assembly upon the recommendation of the Security Council. He shall be the chief administrative officer of the Organisation.

98. gr.

Aðalforstjórinn skal sem slíkur sitja alla fundi allsherjarþingsins, öryggisráðsins, fjárhags- og félagsmálaráðsins og gæzluverndarráðsins og annast önnur þau störf, sem honum eru falin af þessum stofnunum. Aðalforstjórinn skal gefa allsherjarþinginu árlega skýrslu um starf bandalagsins.

99. gr.

Aðalforstjórinn getur vakið athygli öryggisráðsins á hverju því máli, sem að hans dómi kann að stofna í hættu varðveislu heimsfriðar og öryggis.

100. gr.

1. Við skyldustörf sín skal aðalforstjórinn og starfsliðið hvorki leita fyrir-mæla né taka við fyrirmælum frá nokkurri stjórn né nokkru öðru yfirvaldi utan bandalagsins. Þeir skulu varast hverja þá athöfn, sem er ósamrýmanleg stöðu þeirra sem alþjóðaembættismenn, er ábyrgir eru einvörðungu fyrir bandalaginu.

2. Sérhver meðlimur hinna sameinuðu þjóða skuldbindur sig til þess að virða hið algera alþjóðlega eðli þeirrar ábyrgðar, sem á aðalforstjóranum og starfsmönnum hans hvílir, og reyna ekki að hafa áhrif á þá við framkvæmd skyldustarfa þeirra.

101. gr.

1. Aðalforstjórinn skal skipa starfsmenn samkvæmt reglugerðum, er allsherjarþingið setur.

2. Hæfilegt fast starfslið skal ráðið til fjárhags- og félagsmálaráðsins, gæzluverndarráðsins og eftir þörfum annarra stofnana hinna sameinuðu þjóða. Þessi starfslið teljast hluti skrifstofunnar.

3. Höfuðatriðið við ráðningu starfsmanna og ákvörðun um starfskjör skal vera að tryggja, að fullnægt sé ýrustru kröfum um dugnað, hæfni og heiðarleik. Gæta skal tilhlýðilega mikilvægi þess, að starfsmenn séu ráðnir á eins breiðum grundvelli landfræðilega og unnt er.

Article 98

The Secretary-General shall act in that capacity in all meetings of the General Assembly, of the Security Council, of the Economic and Social Council, and of the Trusteeship Council, and shall perform such other functions as are entrusted to him by these organs. The Secretary-General shall make an annual report to the General Assembly on the work of the Organisation.

Article 99

The Secretary-General may bring to the attention of the Security Council any matter which in his opinion may threaten the maintenance of international peace and security.

Article 100

1. In the performance of their duties the Secretary-General and the staff shall not seek or receive instructions from any government or from any other authority external to the Organisation. They shall refrain from any action which might reflect on their position as international officials, responsible only to the Organisation.

2. Each Member of the United Nations undertakes to respect the exclusively international character of the responsibilities of the Secretary-General and the staff and not to seek to influence them in the discharge of their responsibilities.

Article 101

1. The staff shall be appointed by the Secretary-General under regulations established by the General Assembly.

2. Appropriate staff shall be permanently assigned to the Economic and Social Council, the Trusteeship Council, and, as required, to other organs of the United Nations. These staffs shall form a part of the Secretariat.

3. The paramount consideration in the employment of the staff and in the determination of the conditions of service shall be the necessity of securing the highest standards of efficiency, competence and integrity. Due regard shall be paid to the importance of recruiting the staff on as wide a geographical basis as possible.

XVI. KAFLI

Ýmis ákvæði.

102. gr.

1. Allir sáttmálar og allir alþjóðasamningar, sem einhver meðlimur hinna sameinuðu þjóða kann að gerast aðili að eftir að þessi sáttmáli tekur gildi, skal skrásettur hjá skrifstofunni eins fljótt og unnt er og birtur af henni.

2. Enginn aðili að slíkum sáttmála eða alþjóðasamningi, sem ekki hefur verið skrásettur samkvæmt ákvæðum 1. liðs þessarar greinar, getur áskilið sér not af þeim sáttmála eða samningi fyrir nokkurri stofnun hinna sameinuðu þjóða.

103. gr.

Ef svo ber til, að árekstur verði milli kvaða meðlima hinna sameinuðu þjóða samkvæmt þessum sáttmála og kvaða þeirra samkvæmt einhverjum öðrum alþjóðasamningi, skulu kvaðir þeirra samkvæmt þessum sáttmála sitja í fyrirrúmi.

104. gr.

Bandalagið skal njóta á umráðasvæði sérhvers meðlimanna þeirrar réttarstöðu, sem nauðsynleg kann að vera til framkvæmdar starfsemi þess og tilgangi.

105. gr.

1. Bandalagið skal njóta á umráðasvæði sérhvers meðlima þess þeirra sérréttinda og friðhelgi, sem nauðsyn er til þess að það nái tilgangi sínum.

2. Fulltrúi meðlima hinna sameinuðu þjóða og embættismenn bandalagsins skulu sömuleiðis njóta þeirra sérréttinda og friðhelgi, sem nauðsynleg er til þess að þeir geti óháðir unnið störf sín í sambandi við bandalagið.

3. Allsherjarþingið getur gert tillögur í því skyni að ákveða í hverju atriði, hvernig framkvæma skuli ákvæði 1. og 2. liðs þessarar greinar, eða lagt tillögur um samþykktir í þessu skyni fyrir meðlimi hinna sameinuðu þjóða.

Chapter XVI.—Miscellaneous Provisions

Article 102

1. Every treaty and every international agreement entered into by any Member of the United Nations after the present Charter comes into force shall as soon as possible be registered with the Secretariat and published by it.

2. No party to any such treaty or international agreement which has not been registered in accordance with the provisions of paragraph 1 of this Article may invoke that treaty or agreement before any organ of the United Nations.

Article 103

In the event of a conflict between the obligations of the Members of the United Nations under the present Charter and their obligations under any other international agreement, their obligations under the present Charter shall prevail.

Article 104

The Organisation shall enjoy in the territory of each of its Members such legal capacity as may be necessary for the exercise of its functions and the fulfilment of its purposes.

Article 105

1. The Organisation shall enjoy in the territory of each of its Members such privileges and immunities as are necessary for the fulfilment of its purposes.

2. Representatives of the Members of the United Nations and officials of the Organisation shall similarly enjoy such privileges and immunities as are necessary for the independent exercise of their functions in connection with the Organisation.

3. The General Assembly may make recommendations with a view to determining the details of the application of paragraphs 1 and 2 of this Article or may propose conventions to the Members of the United Nations for this purpose.

XVII. KAFLI
Millibils-öryggisákvæði.

106. gr.

Þar til gildi taka þeir sérstöku samningar, sem vikið er að í 43. gr. og að dómi Öryggisráðsins heimila því að hefja störf sín samkvæmt 42. gr., skulu aðilarnir að fjögurra þjóða yfirlýsingunni, sem undirrituð var í Moskva 30. október 1943, svo og Frakkland, ráðgast hver við annan samkvæmt ákvæðum 5. gr. þeirrar yfirlýsingar, og eftir því sem ástæða er til við aðra meðlimi hinna sameinuðu þjóða. Í því skyni að framkvæma sameiginlega fyrir hönd bandalagsins þær aðgerðir, sem nauðsynlegar kunna að vera til þess að varðveita heimsfrið og öryggi.

107. gr.

Ekkert í þessum sáttmála skal ógilda eða koma í veg fyrir aðgerð, sem varðar eitthvert ríki, er í síðari heimsstyrjöldinni hefur verið óvinur einhvers þess aðila, er undirritað hefur þennan sáttmála, enda hafi hún verið framkvæmd eða heimiluð sökum þeirrar styrjaldar af ríkisstjórnunum, sem ábyrgar eru fyrir slíkri aðgerð.

XVIII. KAFLI
Breytingar.

108. gr.

Tillögur til breytinga á þessum sáttmála skulu ganga í gildi fyrir alla meðlimi hinna sameinuðu þjóða, þegar þær hafa verið samþykktar með atkvæðum tveggja þriðju hluta af meðlimum allsherjarþingsins og staðfestar samkvæmt stjórnskipunarvenjum hvers um sig af tveim þriðju hlutum meðlima hinna sameinuðu þjóða, þar í taldir allir fastir meðlimir Öryggisráðsins.

109. gr.

1. Halda má allsherjarráðstefnu meðlima hinna sameinuðu þjóða í því skyni að endurskoða sáttmála þennan á þeim stað og stundu, sem ákveðið er með tveimur þriðju hlutum atkvæða fulltrúa á allsherjarþinginu og með atkvæðum 7

Chapter XVII.—Transitional Security Arrangements

Article 106

Pending the coming into force of such special agreements referred to in Article 43 as in the opinion of the Security Council enable it to begin the exercise of its responsibilities under Article 42, the parties to the Four-Nation Declaration, signed at Moscow, 30th October, 1943, and France, shall, in accordance with the provisions of paragraph 5 of that Declaration, consult with one another and as occasion requires with other Members of the United Nations with a view to such joint action on behalf of the Organisation as may be necessary for the purpose of maintaining international peace and security.

Article 107

Nothing in the present Charter shall invalidate or preclude action, in relation to any state which during the Second World War has been an enemy of any signatory to the present Charter, taken or authorised as a result of that war by the Governments having responsibility for such action.

Chapter XVIII.—Amendments

Article 108

Amendments to the present Charter shall come into force for all members of the United Nations when they have been adopted by a vote of two-thirds of the members of the General Assembly and ratified in accordance with their respective constitutional processes by two-thirds of the members of the United Nations, including all the permanent members of the Security Council.

Article 109

1. A General Conference of the Members of the United Nations for the purpose of reviewing the present Charter may be held at a date and place to be fixed by a two-thirds vote of the members of the General Assembly and by a vote of any

fulltrúa í öryggisráðinu. Sérhver meðlimur hinna sameinuðu þjóða hefur eitt atkvæði á ráðstefnunni.

2. Hver sú breyting á sáttmála þessum, sem tveir þriðju hlutar atkvæða á ráðstefnunni mæla með, tekur gildi, er hún hefur verið staðfest samkvæmt stjórnskipunarvenjum hvers um sig af tveimur þriðju hlutum meðlima hinna sameinuðu þjóða, þar með taldir allir hinir föstu meðlimir öryggisráðsins.

3. Hafi slík ráðstefna eigi verið haldin áður en tíunda árlega allsherjarþingið kemur saman til fundar eftir að sáttmáli þessi gengur í gildi, skal tillaga um að boða til slíkrar ráðstefnu sett á dagskrá þess allsherjarþings, og ráðstefnan haldin, ef meiri hluti fulltrúa allsherjarþingsins greiðir því atkvæði og sjö meðlimir öryggisráðsins.

XIX. KAFLI

Staðfesting og undirskriftir.

110. gr.

1. Sáttmáli þessi skal staðfestur af samningsaðilum samkvæmt stjórnskipunarvenjum hvers um sig.

2. Staðfestingar skulu fengnar til varðveislu ríkisstjórn Bandaríkja Ameríku, sem tilkynna skal öllum samningsaðilum hverja staðfestingu, svo og aðalforstjóra bandalagsins, þegar hann hefur verið skipaður.

3. Sáttmáli þessi skal ganga í gildi, er lagðar hafa verið fram staðfestingar lýðveldisins Kína, Frakklands, Sovétríkjanna, hins Sameinaða konungsríkis Stóra Bretlands og Norður-Írlands, Bandaríkja Ameríku og meiri hluta annarra samningsaðila. Ríkisstjórn Bandaríkja Ameríku skal því næst láta skrá í gerðabók þær staðfestingar, sem frain hafa verið lagðar, og senda afrit af henni til allra samningsaðila.

4. Aðilar að sáttmála þessum, sem staðfesta hann eftir að hann hefur gengið í gildi, verða stofnmeðlimir hinna sameinuðu þjóða á þeim degi, er þeir leggja fram staðfestingu sína.

seven members of the Security Council. Each Member of the United Nations shall have one vote in the conference.

2. Any alteration of the present Charter recommended by a two-thirds vote of the conference shall take effect when ratified in accordance with their respective constitutional processes by two-thirds of the Members of the United Nations including all the permanent members of the Security Council.

3. If such a conference has not been held before the tenth annual session of the General Assembly following the coming into force of the present Charter, the proposal to call such a conference shall be placed on the agenda of that session of the General Assembly, and the conference shall be held if so decided by a majority vote of the members of the General Assembly and by a vote of any seven members of the Security Council.

Chapter XIX.—Ratification and Signature

Article 110

1. The present Charter shall be ratified by the signatory states in accordance with their respective constitutional processes.

2. The ratification shall be deposited with the Government of the United States of America, which shall notify all the signatory states of each deposit as well as the Secretary-General of the Organisation when he has been appointed.

3. The present Charter shall come into force upon the deposit of ratifications by the Republic of China, France, the Union of Soviet Socialist Republics, the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland, and the United States of America, and by a majority of the other signatory states. A protocol of the ratifications deposited shall thereupon be drawn up by the Government of the United States of America which shall communicate copies thereof to all the signatory States.

4. The states signatory to the present Charter which ratify it after it has come into force will become original members of the United Nations on the date of the deposit of their respective ratifications.

111. gr.

Sáttmáli þessi, sem gerður er á kínversku, frönsku, rússnesku, ensku og spönsku, og allir textarnir jafngildir, skal varðveittur í skjalasafni ríkisstjórnar Bandaríkja Ameríku. Sú ríkisstjórn skal senda ríkisstjórnnum annarra samningsaðila staðfest afrit af sáttmálunum.

Til staðfestu því hafa fulltrúar ríkisstjórna hinna sameinuðu þjóða* undirritað þennan sáttmála.

Gert í borginni San Francisco hinu tuttugasta og sjötta dag júnímánaðar árið eitt þúsund niuhundruð fjörutíu og fimm.

Samþykktir milliríkjadómsins.

1. gr.

Milliríkjadómurinn, sem stofnaður er samkvæmt stofnskrá sameinuðu þjóðanna og er aðaldómstóll þeirra, skal vera skipaður og starfa samkvæmt samþykktum þessum.

I. KAFLI

Skipun dómstólsins.

2. gr.

Dómstóllinn skal vera skipaður óháðum dómendum. Eigi skiptir þjóðerni þeirra máli, enda skulu þeir vera vammlausir menn og búnir þeim kostum, sem heimtaðir eru í landi hvers þeirra um sig til skipunar í æðstu lögfræðiebætti eða vera viðurkenndir sérfræðingar í þjóðarétti.

* *Aths.* Fulltrúar þessara ríkisstjórna undirrituðu sáttmálann: Kína. Sovétríkin. Hið Sameinaða konungsríki Stóra Bretland og Norður-Írland. Frakkland. Argentína. Ástralía. Belgía. Bólvía. Brazília. Hvíta Rússland. Kanada. Chile. Colombía. Costa Rica. Kúba. Tékkóslóvakía. Danmörk. Dominíska lýðveldið. Ecuador. Egyptaland. Salvador. Abessinía. Grikkland. Guatemala. Haítí. Hondúras. Indland. Íran. Írak. Líbanon. Líbería. Luxembúrg. Mexíkó. Holland. Nýja Sjáland. Nícaragua. Noregur. Panama. Paragúay. Perú. Filippseyjar. Saudí Arabía. Sýrland. Tyrkland. Úkraína. Suður-Afríka. Úrugúay. Venezucla. Jugo-slavía. Bandaríki Ameríku.

Article 111

The present Charter of which the Chinese, French, Russian, English and Spanish texts are equally authentic, shall remain deposited in the archives of the Government of the United States of America. Duly certified copies thereof shall be transmitted by that Government to the Governments of the other signatory states.

In faith whereof the representatives of the Governments of the United Nations* have signed the present Charter.

Done at the City of San Francisco the twenty-sixth day of June, one thousand nine hundred and forty-five.

Statute of the International Court of Justice

Article 1

The international Court of Justice established by the Charter of the United Nations as the principal judicial organ of the United Nations shall be constituted and shall function in accordance with the provisions of the present Statute.

Chapter I.—Organisation of the Court

Article 2

The Court shall be composed of a body of independent judges, elected regardless of their nationality from among persons of high moral character, who possess the qualifications required in their respective countries for appointment to the highest judicial offices, or are jurisconsults of recognised competence in international law.

* *Note.*—Representatives of the following Governments signed the Charter:—China. Union of Soviet Socialist Republics. United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland. France. Argentina. Australia. Belgium. Bolivia. Brazil. Byelo-Russian S.S.R. Canada. Chile. Columbia. Costa Rica. Cuba. Czechoslovakia. Denmark. Dominican Republic. Ecuador. Egypt. El Salvador. Ethiopia. Greece. Guatemala. Haítí. Hondúras. India. Íran. Íraq. Líbanon. Líbería. Luxembúrg. Mexico. Netherlands. New Zealand. Nicaragua. Norway. Panama. Paragúay. Perú. Philippine Commonwealth. Saudí Arabía. Syria. Turkey. Ukrainian S.S.R. Union of South Africa. Urugúay. Venezucla. Yugo-slavia. United States of America.

3. gr.

1. Dómstóllinn skal vera skipaður fimmtán dómendum, enda mega engir tveir þeirra vera þegnar sama ríkis.

2. Nú kann að mega telja einhvern þeirra, er til greina má koma til kjörs í dómstólinn, þegn tveggja eða fleiri ríkja, og skal þá meta hann þegn þess ríkis, þar sem hann neytir að jafnaði borgaralegra og þjóðlegra réttinda.

4. gr.

1. Þing (General Assembly) hinna sameinuðu þjóða og öryggisráð (Security Council) velur dómendur úr mönnum, sem dómaranefndir hvers ríkis í fasta gerðardóminum í Haag hafa tilnefnt, samkvæmt fyrirmælum þeim, sem hér fara á eftir.

2. Nú er félagi í bandalagi sameinuðu þjóðanna ekki aðili um fasta gerðardóminn, og skulu dómaræfni þá tilnefnd af dómaranefndum, er hlutaðeigandi ríkisstjórnir nefna með þeim hætti, sem mælt er um dómendur fasta gerðardómsins í 44. gr. samþykktarinnar í Haag frá 1907, um friðsamlega lausn milliríkjadeilna.

3. Nú er ríki aðili um milliríkjadóminn, en ekki félagi í bandalagi hinna sameinuðu þjóða, og skal þá þing þeirra ákveða eftir tillögum öryggisráðsins, með hverjum hætti ríkið megí taka þátt í kjöri dómara í milliríkjadóminn, enda hafi ekki verið samið um það sérstaklega.

5. gr.

1. Framkvæmdastjóri hinna sameinuðu þjóða skal að minnsta kosti þremur mánuðum fyrir dómarakjörið senda aðilum fasta gerðardómsins, sem eru einnig aðilar um milliríkjadóminn, og dómaranefndum, skipuðum svo sem í 4. gr. 2. tölul. greinir, skrifleg tilmæli um það, að þeir tilnefni innan tiltekins tíma, hver nefnd fyrir sig, hæfa menn til setu í dómstólnum.

2. Engin dómaranefnd má tilnefna fleiri en fjóra, enda mega ekki fleiri en tveir vera samþegnar hennar. Og aldrei mega tilnefndir dómendur vera meira en

Article 3

1. The Court shall consist of fifteen members, no two of whom may be nationals of the same state.

2. A person who for the purposes of membership in the Court could be regarded as a national of more than one state shall be deemed to be a national of the one in which he ordinarily exercises civil and political rights.

Article 4

1. The members of the Court shall be elected by the General Assembly and by the Security Council from a list of persons nominated by the national groups in the Permanent Court of Arbitration, in accordance with the following provisions.

2. In the case of Members of the United Nations not represented in the Permanent Court of Arbitration, candidates shall be nominated by national groups appointed for this purpose by their Governments under the same conditions as those prescribed for members of the Permanent Court of Arbitration by Article 44 of the Convention of The Hague of 1907 for the pacific settlement of international disputes.

3. The conditions under which a state which is a party to the present Statute but is not a Member of the United Nations may participate in electing the members of the Court shall, in the absence of a special agreement, be laid down by the General Assembly upon recommendation of the Security Council.

Article 5

1. At least three months before the date of the election, the Secretary-General of the United Nations shall address a written request to the members of the Permanent Court of Arbitration belonging to the states which are parties to the present Statute, and to the members of the national groups appointed under Article 4, paragraph 2, inviting them to undertake, within a given time, by national groups, the nomination of person in a position to accept the duties of a member of the Court.

2. No group may nominate more than

tvöfalt fleiri en þau dómaraæti, er í skal skipa.

four persons, not more than two of whom shall be of their own nationality. In no case may the number of candidates nominated by a group be more than double the number of seats to be filled.

6. gr.

Mælt er til þess, að sérhver dómara-nefnd ráðfæri sig við æðsta dómstól sinn, lagadeildir sínar og lagaskóla og háskóla sína og deildir alþjóða háskóla, þar sem laganám er stundað, áður en hún tilnefni dómaraefni.

Article 6
Before making these nominations, each national group is recommended to consult its highest court of justice, its legal faculties and schools of law, and its national academies and national sections of international academies devoted to the study of law.

7. gr.

1. Framkvæmdastjóri (General Secretary) sameinuðu þjóðanna skal gera skrá í stafrófsröð um öll tilnefnd dómaraefni, enda skulu þau ein vera kjör-geng, sbr. þó ákvæði 12. gr. 2. tölul.

2. Framkvæmdastjóri skal leggja skrána fyrir þing sameinuðu þjóðanna og öryggisráðið.

Article 7
1. The Secretary-General shall prepare a list in alphabetical order of all the persons thus nominated. Save as provided in Article 12, paragraph 2, these shall be the only persons eligible.

2. The Secretary-General shall submit this list to the General Assembly and to the Security Council.

8. gr.

Þing hinna sameinuðu þjóða og öryggisráð skulu hvort öðru óháð vinna að kjöri dómenda.

Article 8
The General Assembly and the Security Council shall proceed independently of one another to elect the members of the Court.

9. gr.

Þegar velja skal dómendur, þá skulu kjósendur jafnan bæði gæta þess, að dómaraefni séu hvert um sig búin þeim kostum, sem krafist er, og einnig að tryggt sé, að í dómnum í heild sinni verði málsvarar höfuðmenningartegunda og höfuðlögskipana heimsins.

Article 9
At every election, the electors shall bear in mind not only that the persons to be elected should individually possess the qualifications required, but also that in the body as a whole the representation of the main forms of civilisation and of the principal legal systems of the world should be assured.

10. gr.

1. Dómaraefni, sem algeran meiri hluta atkvæða hafa hlotið á þingi sameinuðu þjóðanna og í öryggisráði, skal telja kjörna.

2. Um atkvæðagreiðslu í öryggisráði er svo mælt, að engan mun skal gera á atkvæðum fastra eða lausra félaga þess, hvort sem um er að tefla kjör dómenda eða tilnefningu til samkomu þeirrar, er í 12. gr. segir.

3. Nú fá fleiri en einn þegn sama ríkis algeran meiri hluta atkvæða bæði

Article 10
1. Those candidates who obtain an absolute majority of votes in the General Assembly and in the Security Council shall be considered as elected.

2. Any vote of the Security Council, whether for the election of judges or for the appointment of members of the conference envisaged in Article 12, shall be taken without any distinction between permanent and non-permanent members of the Security Council.

3. In the event of more than one na-

þings og öryggisráðs, og skal þá einungis hinn eldri eða elzti þeirra teljast kjörinn.

11. gr.

Nú verða eitt eða fleiri sæti laus eftir að fyrsti kjörfundur hefur verið haldinn, og skal þá halda annan fund eða hinn þriðja, ef nauðsyn ber til.

12. gr.

1. Nú verða eitt eða fleiri sæti auð eftir þriðja fundarhaldið, og má þá eftir kröfu þings eða öryggisráðs hvenær sem er efna til sameiginlegrar samkomu, er skipuð sé 6 mönnum, enda nefni þing og öryggisráð sína þrjá hvort. Á samkoma þessi að tilnefna með algerum meiri hluta atkvæða einn mann í hvert autt sæti, enda skal kjörið lagt fyrir þing og ráð til samþykkis þeirra hvors um sig.

2. Nú tilnefnir sameiginlega samkoman með öllum atkvæðum dómara, sem er öllum lögmæltum kostum búinn, og getur hún þá sett hann á dómarskrá, enda þótt hann sé ekki á skrá dómaraefna, þeirri er í 7. gr. getur.

3. Nú hefur sameiginlega samkoman gengið úr skugga um það, að henni muni ekki heppnast að leiða kjörið til lykta, og skulu þá þeir dómendur milliríkjadómsins, sem þegar hafa verið kjörnir, gera gangskör að því að skipa í auðu sætin innan þess tíma, er öryggisráð ákveður, enda skal velja dómendur úr dómaraefnum þeim, sem annaðhvort hafa fengið atkvæði á þingi eða í öryggisráði.

4. Nú verða atkvæði dómenda jafnmörg hvorum megin, og ræður þá atkvæði elzta dómarsins.

13. gr.

1. Dómara milliríkjadóms skal velja til 9 ára, enda má endurkjósa þá. Þó er svo mælt, að fimm þeirra dómenda, sem fyrsta sinni voru kjörnir, skuli fara frá að þremur árum liðnum, og að aðrir fimm dómendur skuli fara frá eftir sex ár.

2. Dómendur þeir, er fara skulu frá að

tional of the same state obtaining an absolute majority of the votes both of the General Assembly and of the Security Council, the eldest of these only shall be considered as elected.

Article 11

If, after the first meeting held for the purpose of the election, one or more seats remain to be filled, a second and, if necessary, a third meeting shall take place.

Article 12

1. If, after the third meeting, one or more seats still remain unfilled, a joint conference consisting of six members, three appointed by the General Assembly and three by the Security Council, may be formed at any time at the request of either the General Assembly or the Security Council, for the purpose of choosing by the vote of an absolute majority one name for each seat still vacant, to submit to the General Assembly and the Security Council for their respective acceptance.

2. If the joint conference is unanimously agreed upon any person who fulfils the required conditions, he may be included in its list, even though he was not included in the list of nominations referred to in Article 7.

3. If the joint conference is satisfied that it will not be successful in procuring an election, those members of the Court who have already been elected shall, within a period to be fixed by the Security Council, proceed to fill the vacant seats by selection from among those candidates who have obtained votes either in the General Assembly or in the Security Council.

2. In the event of an equality of votes among the judges, the eldest judge shall have a casting vote.

Article 13

1. The members of the Court shall be elected for nine years and may be re-elected; provided, however, that of the judges elected at the first election, the terms of five judges shall expire at the end of three years and the terms of five more judges shall expire at the end of six years.

liðnum áðurnefndum þremur og sex ára upphafstímabilum, skulu dregnir út með hlutkesti af framkvæmdastjóra þegar eftir lok fyrstu kosningar.

3. Dómendur skulu gegna störfum sínum þar til er sæti þeirra hafa verið skipuð af nýju. Lúka skulu þeir þó hverju því máli, er þeir hafa byrjað á, enda þótt annar komi í sæti þeirra.

4. Nú beiðist dómari lausnar, og skal hann þá stíla lausnarbeiðni sína til forseta dómsins, enda sé hún send áfram til framkvæmdastjóra. Verður sætið autt, er hún er þangað komin.

14. gr.

Skipa skal í sæti, er laust verður, með sama hætti og mælt var um kosningu fyrsta sinni, svo sem hér segir: Framkvæmdastjóri skal innan mánaðar eftir að sæti varð laust, senda tilmæli samkvæmt 5. gr., enda skal öryggisráð ákveða kjördag.

15. gr.

Dómandi, sem kjörinn hefur verið í stað dómara, sem ekki hefur endað kjörtíma sinn, skal gegna stöðunni, þar til er kjörtími formanns hans er liðinn.

16. gr.

1. Enginn dómari má gegna nokkru starfi í þágu framkvæmdavalds eða stjórn mála, né heldur taka þátt í nokkurri atvinnusýslan.

2. Dómurinn sker úr sérhverjum vafa í þessu efni.

17. gr.

1. Enginn dómari má vera umboðsmaður, ráðunautur eða talsmaður í nokkru máli.

2. Enginn dómari má taka þátt í meðferð máls, þar sem hann hefur áður verið umboðsmaður, ráðunautur eða talsmaður annars hvors aðila eða dómari í dómi einhvers ríkis eða í milliríkjadómi, í rannsóknarnefnd eða starfað að því með nokkrum öðrum hætti.

2. The judges whose terms are to expire at the end of the above-mentioned initial periods of three and six years shall be chosen by lot to be drawn by the Secretary-General immediately after the first election has been completed.

3. The members of the Court shall continue to discharge their duties until their places have been filled. Though replaced, they shall finish any cases which they may have begun.

4. In the case of the resignation of a member of the Court, the resignation shall be addressed to the President of the Court for transmission to the Secretary-General. This last notification makes the place vacant.

Article 14

Vacancies shall be filled by the same method as that laid down for the first election, subject to the following provision: The Secretary-General shall, within one month of the occurrence of the vacancy, proceed to issue the invitations provided for in Article 5, and the date of the election shall be fixed by the Security Council.

Article 15

A member of the Court elected to replace a member whose term of office has not expired shall hold office for the remainder of his predecessor's term.

Article 16

1. No member of the Court may exercise any political or administrative function, or engage in any other occupation of a professional nature.

2. Any doubt on this point shall be settled by the decision of the Court.

Article 17

1. No member of the Court may act as agent, counsel or advocate in any case.

2. No member may participate in the decision of any case in which he has previously taken part as agent, counsel, or advocate for one of the parties, or as a member of a national or international court, or of a commission of enquiry, or in any other capacity.

3. Dómur sker sjálfur úr sérhverjum vafa í þessu efni.

3. Any doubt on this point shall be settled by the decision of the Court.

18. gr.

1. Eigi verður dómanda vikið úr stöðu sinni, nema hann hafi samkvæmt einróma álit samdómenda sinna misst lögmaelt skilyrði til setu í dómi.

2. Þetta skal tilkynnt framkvæmdastjóra í embættisnafni.

3. Sæti dómarsins verður autt, er tilkynning hefur farið fram.

Article 18

1. No member of the Court can be dismissed unless, in the unanimous opinion of the other members, he has ceased to fulfil the required conditions.

2. Formal notification thereof shall be made to the Secretary-General by the Registrar.

3. This notification makes the place vacant.

19. gr.

Dómendur skulu, er þeir gegna störfum í þarfir dómsins, njóta sérréttinda og friðhelgi stjórn málaerindreka ríkja.

Article 19

The members of the Court, when engaged on the business of the Court, shall enjoy diplomatic privileges and immunities.

20. gr.

Sérhver dómandi skal gefa hátiðlega yfirlýsingu um það fyrir dómi í heyranda hljóði, áður en hann tekur til starfa, að hann skuli gegna stöðu sinni óhlutdrægt og samvirkusamlega.

Article 20

Every member of the Court shall, before taking up his duties, make a solemn declaration in open court that he will exercise his powers impartially and conscientiously.

21. gr.

1. Dómurinn velur forseta sinn og varaforseta til þriggja ára. Þá má endurkjósa.

2. Dómurinn skipar ritara sinn og sér um skipun annarra starfsmanna eftir þörfum.

Article 21

1. The Court shall elect its President and Vice-President for three years; they may be re-elected.

2. The court shall appoint its Registrar and may provide for the appointment of such other officers as may be necessary.

22. gr.

1. Dómurinn skal hafa aðsetur í Haag. Þetta skal þó ekki vera því til fyrirstöðu, að dómurinn heyi dómþing og gegni störfum hvar sem vera skal, hvenær sem hann telur það æskilegt.

2. Forseti dómsins og ritari skulu sitja á aðsetursstað hans.

Article 22

1. The seat of the Court shall be established at The Hague. This, however, shall not prevent the Court from sitting and exercising its functions elsewhere whenever the Court considers it desirable.

2. The President and the Registrar shall reside at the seat of the Court.

23. gr.

1. Dómurinn skal stöðugt vera starfskyldur, nema í dómleyfum, enda kveður dómurinn á um það, hvenær leyfi skuli vera og hversu löng.

2. Dómendum eru heimil leyfi um stundarsakir, enda lætur dómur mælt um það, hvenær og hversu löng leyfi skuli vera, og skal þá hafa hliðsjón af fjarlægðinni milli Haag og heimilis dómanda.

3. Dómendum skal skylt að vera stöð-

Article 23

1. The Court shall remain permanently in session, except during the judicial vacations, the dates and durations of which shall be fixed by the Court.

2. Members of the Court are entitled to periodic leave, the dates and duration of which shall be fixed by the Court, having in mind the distance between The Hague and the home of each judge.

3. Members of the Court shall be bound, unless they are on leave or prevented

ugt viðbúinir störfum í dómsins þágu, nema þeir eigi leyfi eða sjúkdómur eða aðrar alvarlegar nauðsynjar banni, enda sé forseta gerð viðeigandi grein fyrir þeim.

24. gr.

1. Nú telur dómandi sérstaka ástæðu til þess, að hann taki ekki þátt í meðferð tiltekins máls, og skal hann þá tjá forseta það.

2. Nú telur forseti sérstaka ástæðu til þess, að dómandi taki ekki þátt í meðferð tiltekins máls, og skal hann þá tjá dómanda hana.

3. Nú kemur hlutaðeigandi dómara og forseta ekki saman, og skal dómurinn þá skera úr.

25. gr.

1. Dómendur skulu allir taka þátt í meðferð máls, nema berum orðum sé öðruvísi mælt í samþykktum þessum.

2. Í reglugerð dómstólsins má kveða svo á, að leysa megí dómanda, einn eða fleiri, undan þátttöku í málsmeðferð eftir kringumstæðum og til skiptis, enda verði þeir dómendur, er dómþing heyja, aldrei færri en ellefu.

3. Rétt er að setja dómþing með níu dómendum.

26. gr.

1. Dómstólnum er rétt að skipa sér við og við í deildir, eina eða fleiri, skipaðar þremur dómendum eða fleiri eftir ákvörðun sinni, til þess að fara með sérstök mál, svo sem verkamál og samgöngumál.

2. Dómstólnum er rétt hvenær sem er að skipa sér í deildir til meðferðar einstakra mála. Dómurinn ákveður dómendafjölda í slíkri deild með samþykki málsaðila.

3. Deild samkvæmt þessari grein rannsakar og úrskurðar mál, ef aðilar krefjast þess.

27. gr.

Dóm, kveðinn upp af deild samkvæmt 26. og 29. grein, skal meta svo sem dómstóllinn hefði kveðið hann upp.

from attending by illness or other serious reasons duly explained to the President, to hold themselves permanently at the disposal of the Court.

Article 24

1. If, for some special reason, a member of the court considers that he should not take part in the decision of a particular case, he shall so inform the President.

2. If the President considers that for some special reason one of the members of the Court should not sit in a particular case, he shall give him notice accordingly.

3. If in any such case the member of the Court and the President disagree, the matter shall be settled by the decision of the Court.

Article 25

1. The full Court shall sit except when it is expressly provided otherwise in the present Statute.

2. Subject to the condition that the number of judges available to constitute the Court is not thereby reduced below eleven, the Rules of the Court may provide for allowing one or more judges, according to circumstances and in rotation, to be dispensed from sitting.

3. A quorum of nine judges shall suffice to constitute the Court.

Article 26

1. The Court may from time to time form one or more chambers, composed of three or more judges as the Court may determine, for dealing with particular categories of cases; for example, labour cases and cases relating to transit and communications.

2. The Court may at any time form a chamber for dealing with a particular case. The number of judges to constitute such a chamber shall be determined by the Court with the approval of the parties.

3. Cases shall be heard and determined by the chambers provided for in this Article if the parties so request.

Article 27

A judgment given by any of the chambers provided for in Articles 26 and 29 shall be considered as rendered by the Court.

28. gr.

Deildir samkvæmt 26. og 29. gr. mega, ef aðilar samþykkja, heyja dómþing og fara með störf sín hvar sem er utan Haagborgar.

29. gr.

Dómstóllinn skal árlega skipa deild fimm dómenda, er rannsaka skuli og úrskurða, samkvæmt kröfu aðila, mál með skjótlegrri meðferð, til þess að flýta fyrir afgreiðslu dómstarfanna. Til viðbótar skal velja tvo dómendur til þess að koma í stað dómenda, sem telja sér ómögulegt að taka þátt í meðferð máls.

30. gr.

1. Dómstóllinn skal setja reglugerð um framkvæmd starfa sinna. Sérstaklega skal þar kveða á um meðferð mála.

2. Í reglugerð dómstólsins má setja ákvæði um atkvæðislausu aukamenn, er taki sæti í dómstólnum eða deildum hans.

31. gr.

1. Dómandi sama þjóðernis sem annar hvor málsaðila skal halda rétti sínum til þátttöku í meðferð máls fyrir dómi.

2. Nú situr dómandi sama þjóðernis sem annar aðila í dómi, og má þá hinn aðilinn kjósa sér mann til meðferðar dómstarfa í því máli. Slikan dómandi skal einkum velja úr þeim, sem hafa verið tilnefndir dómaraefni samkvæmt 4. og 5. gr.

3. Nú situr enginn maður í dómi sama þjóðernis sem aðilar, og er þá hvorum þeirra rétt að velja dómara svo sem mælt er í 2. tölul. þessarar greinar.

4. Ákvæði þessarar greinar skulu og taka til tilvika þeirra, er í 26. og 29. gr. segir. Og skal þá forseti biðja einn eða, ef þörf krefur, tvo þeirra dómenda, er deild skipa, að vikja fyrir dómendum sama þjóðernis sem aðilar, og ef enginn er slíkur eða hann getur ekki tekið sæti, þá fyrir dómendum, er aðilar hafa sérstaklega kjörið.

5. Nú eru aðilar fleiri en einn að sama hagsmunamáli, og skal þá um framangreind ákvæði telja þá einn og sama aðila. Dómurinn sker úr sérhverju slíku vafaatriði.

6. Dómendur, kjörnir samkvæmt 2., 3.

Article 28

The chambers provided for in Articles 26 and 29 may, with the consent of the parties, sit and exercise their functions elsewhere than at The Hague.

Article 29

With a view to the speedy dispatch of business, the Court shall form annually a chamber composed of five judges which, at the request of the parties, may hear and determine cases by summary procedure. In addition, two judges shall be selected for the purpose of replacing judges who find it impossible to sit.

Article 30

1. The Court shall frame rules for carrying out its functions. In particular, it shall lay down rules of procedure.

2. The Rules of the Court may provide for assessors to sit with the Court or with any of its chambers, without the right to vote.

Article 31

1. Judges of the nationality of each of the parties shall retain their right to sit in the case before the Court.

2. If the Court includes upon the Bench a judge of the nationality of one of the parties, any other party may choose a person to sit as judge. Such person shall be chosen preferably from among those persons who have been nominated as candidates as provided in Articles 4 and 5.

3. If the Court includes upon the Bench no judge of the nationality of the parties, each of these parties may proceed to choose a judge as provided in paragraph 2 of this Article.

4. The provisions of this Article shall apply to the case of Articles 26 and 29. In such cases, the President shall request one or, if necessary, two of the members of the Court forming the chamber to give place to the members of the Court of the nationality of the parties concerned, and, failing such or if they are unable to be present, to the judges specially chosen by the parties.

5. Should there be several parties in the same interest, they shall, for the purpose of the preceding provisions, be reckoned as one party only. Any doubt upon

og 4. tölulið þessarar greinar, skulu fullnægja skilyrðum þeim, sem krafist er í 2. gr., 17. gr. (2. tölul.), 20. og 24. gr. samþykktu þessara. Þeir skulu taka þátt í dómsúrlausn með öllum sömu réttindum sem starfsbræður þeirra.

32. gr.

1. Dómandi hver skal fá árleg laun.
2. Forseti skal fá sérstaka árlega viðbót.
3. Varaforseti skal fá sérstaka viðbót fyrir hvern dag, er hann gegnir forsetastörfum.
4. Dómendur kjörnir samkvæmt 31. gr., aðrir en reglulegir dómendur, skulu fá þóknun fyrir hvern dag, er þeir gegna dómstörfum.
5. Laun þessi, launabætur og þóknun skal þingið ákveða.
6. Laun dómritara skal þingið ákveða eftir tillögum dómstólsins.
7. Þingið skal setja ákvæði um skilyrði til greiðslu eftirlauna til dómenda og dómritara og skilyrði til endurgreiðslu ferðakostnaðar til dómenda og dómritara.
8. Framangreind laun, launaviðbætur og þóknun skulu vera undan öllum sköttum þegin.

33. gr.

Hinar sameinuðu þjóðir greiða allan kostnað af dómnum með þeim hætti, er þingið ákveður.

II. KAFLI

Valdsvið dómstólsins.

34. gr.

1. Ríki ein mega vera aðilar mála fyrir dómstólnum.
2. Dómstóllinn getur, eftir fyrirmælum í reglugerð sinni og samkvæmt þeim, krafist upplýsinga af opinberum alþjóða-

this point shall be settled by the decision of the Court.

6. Judges chosen as laid down in paragraphs 2, 3 and 4 of this Article shall fulfil the conditions required by Articles 2, 17 (paragraph 2), 20 and 24 of the present Statute. They shall take part in the decision on terms of complete equality with their colleagues.

Article 32

1. Each member of the Court shall receive an annual salary.
2. The President shall receive a special annual allowance.
3. The Vice-President shall receive a special allowance for every day on which he acts as President.
4. The judges chosen under Article 31, other than members of the Court, shall receive compensation for each day on which they exercise their functions.
5. These salaries, allowances, and compensation shall be fixed by the General Assembly. They may not be decreased during the term of office.
6. The salary of the Registrar shall be fixed by the General Assembly on the proposal of the Court.
7. Regulations made by the General Assembly shall fix the conditions under which retirement pensions may be given to members of the Court and to the Registrar, and the conditions under which members of the Court and the Registrar shall have their travelling expenses refunded.
8. The above salaries, allowances, and compensation shall be free of all taxation.

Article 33

The expenses of the Court shall be borne by the United Nations in such a manner as shall be decided by the General Assembly.

Chapter II.—Competence of the Court.

Article 34

1. Only states may be parties in cases before the Court.
2. The Court, subject to and in conformity with its Rules, may request of public international organisations infor-

stofnunum varðandi mál, sem fyrir honum eru, enda skulu slíkar stofnanir veita dómstólnum þess konar upplýsingar ótilkvaddar.

3. Hvenær sem túlkun á stofnskrá opinberrar alþjóðastofnunar eða á milliríkjasamningi, gerðum í sambandi við hana, ber undir dóminn, þá skal dómritari tilkynna það hlutaðeigandi opinberri alþjóðastofnun og fá henni í hendur eftirrit af öllum málsskjölunum.

35. gr.

1. Dómurinn skal heimill öllum ríkjum, sem aðilar eru að samþykktum þessum.

2. Öryggisráðið ákveður skilyrði þess, að dómurinn megi heimill verða öðrum ríkjum, enda sé gætt sérákvæða í gildandi milliríkjasamningum, en aldrei má setja skilyrði, er raski jafnrétti aðila fyrir dómi.

3. Nú er ríki, sem ekki er félagi í bandalagi hinna sameinuðu þjóða, aðili sakar, og skal þá dómstóllinn ákveða fjárhæð, er aðili greiði upp í dómkostnaðinn. Ákvæði þetta á þó ekki við, ef slíkur aðili greiðir sinn ákveðna hluta af kostnaði vegna dómstólsins.

36. gr.

1. Dómurinn hefur lögsögu í öllum málum, sem aðilar að samþykktum þessum leggja til hans, og í málum þeim öllum, sem sérstaklega greinir í stofnskrá hinna sameinuðu þjóða eða í gildandi milliríkjasamningum.

2. Ríki, sem aðilar eru að samþykktum þessum, geta hvenær sem er lýst yfir því, að þau skuldbindi sig *ipso facto* og án sérstaks samkomulags gagnvart hverju öðru ríki, er gengst undir sömu skuldbindingu, til þess að hlíta lögsögu dómstólsins um allan lagalegan ágreining varðandi:

- Túlkun samninga;
- Hvert vafamál um milliríkjarétt;
- Hvort staðreynd hafi gerzt, sem, ef sönnuð væri, mundi fela í sér brot á skyldu í skiptum ríkja.
- Hvers konar og hve miklar bætur gjalda skuli fyrir brot á skyldu í skiptum ríkja.

mation relevant to cases before it, and shall receive such information presented by such organisations on their own initiative.

3. Whenever the construction of the constituent instrument of a public international organisation or of an international convention adopted thereunder is in question in a case before the Court, the Registrar shall so notify the public international organisation concerned and shall communicate to it copies of all the written proceedings.

Article 35

1. The Court shall be open to the states parties to the present Statute.

2. The conditions under which the Court shall be open to other states shall, subject to the special provisions contained in treaties in force, be laid down by the Security Council, but in no case shall such conditions place the parties in a position of inequality before the Court.

3. When a state which is not a Member of the United Nations is a party to a case, the Court shall fix the amount which that party is to contribute toward the expenses of the Court. This provision shall not apply if such state is bearing a share of the expenses of the Court.

Article 36

1. The jurisdiction of the Court comprises all cases which the parties refer to it and all matters specially provided for in the Charter of the United Nations or in treaties and conventions in force.

2. The states parties to the present Statute may at any time declare that they recognise as compulsory *ipso facto* and without special agreement, in relation to any other state accepting the same obligation, the jurisdiction of the Court in all legal disputes concerning:—

- The interpretation of a treaty;
- Any question of international law;
- The existence of any fact which, if established, would constitute a breach of an international obligation;
- The nature or extent of the reparation to be made for the breach of an international obligation.

3. The declarations referred to above may be made unconditionally or on con-

3. Yfirlýsingar þær, er hér að ofan greinir, má gefa skilorðslaust eða gegn því, að nokkur ríki eða tiltekin ríki gangist undir sömu skuldbindingar, eða um tiltekinna tíma.

4. Yfirlýsingar þessar skal leggja til geymslu hjá framkvæmdastjóra hinna sameinuðu þjóða, sem skal senda aðilum að samþykktum þessum og ritara dómstólsins eftirrit af þeim.

5. Yfirlýsingar, gefnar samkvæmt 36. gr. samþykktar fasta milliríkjadómsins og enn þá eru í gildi, skal í skiptum aðila að samþykktum þessum meta samþykki á lögskyldu til að hlíta lögsögu milliríkjadómsins þann tíma, sem þeim var ætlað að gilda í samræmi við ákvæði þeirra.

6. Dómstóllinn sker úr ágreiningi um það, hvort hann hafi lögsögu í máli.

37. gr.

Nú er svo mælt í gildandi milliríkjasamningi, að mál skuli leggja til dómstóls, er þjóðabandalagið skyldi hafa sett á stofn, eða fasta milliríkjadómsins, og skal það þá, ef aðilar að samþykktum þessum eiga hlut að máli, leggja til milliríkjadómsins.

38. gr.

1. Þá er leysa skal úr ágreiningsmálum, er til dómstólsins eru lögð, skal hann fara eftir:

- a. Milliríkjasamningum, hvort sem þeir eru almenns eða sérstaks eðlis, enda geymi þeir fyrirmæli berum orðum viðurkennd af sakaraðilum;
- b. Milliríkjavæningum, sem vegna almennrar og sannaðrar notkunar eru viðurkenndar eins og lög;
- c. Almennum grundvallarreglum laga, viðurkenndum af siðuðum þjóðum;
- d. Dómsúrlausnum, enda sé gætt fyrirmæla 59. gr., og kennisetningum beztu sérfræðinga ýmissa þjóða, er veita mega, er annað þrýtur, leiðbeiningar um tilvist og efni réttarreglna.

2. Þessi ákvæði skulu ekki skerða heimild dómstólsins til þess að úrskurða mál *ex aequo et bono*, ef aðilar eru því samþykkir.

dition of reciprocity on the part of several or certain states, or for a certain time.

4. Such declarations shall be deposited with the Secretary-General of the United Nations, who shall transmit copies thereof to the parties to the Statute and to the Registrar of the Court.

5. Declarations made under Article 36 of the Statute of the Permanent Court of International Justice and which are still in force shall be deemed, as between the parties to the present Statute, to be acceptances of the compulsory jurisdiction of the International Court of Justice for the period which they still have to run and in accordance with their terms.

6. In the event of a dispute as to whether the Court has jurisdiction, the matter shall be settled by the decision of the Court.

Article 37

Whenever a treaty or convention in force provides for reference of a matter to a tribunal to have been instituted by the League of Nations, or to the Permanent Court of International Justice, the matter shall, as between the parties to the present Statute, be referred to the International Court of Justice.

Article 38

1. The Court, whose function is to decide in accordance with international law such disputes as are submitted to it, shall apply:

- (a) International conventions, whether general or particular, establishing rules expressly recognised by the contesting states;
- (b) International custom, as evidence of a general practice accepted as law;
- (c) The general principles of law recognised by civilised nations;
- (d) Subject to the provisions of Article 59, judicial decisions and the teachings of the most highly qualified publicists of the various nations, as subsidiary means for the determination of rules of law.

2. This provisions shall not prejudice the power of the Court to decide a case *ex aequo et bono*, if the parties agree thereto.

III. KAFLI

Meðferð mála.

39. gr.

Franska og enska eru þingmál dómsins. Ef aðilar koma sér saman um það, að málsmeðferð skuli fara fram á frönsku, þá skal kveða dóm upp á frönsku. Ef aðilar koma sér saman um það, að málsmeðferð skuli fara fram á ensku, skal kveða dóm upp á ensku.

2. Nú er ekki samið um það, hvaða tungu nota skuli, og má þá hvor aðila flytja málið á þeirri tungunni, er hann vill heldur, en dómsúrlausn skal vera á ensku og frönsku, enda skal dómstóllinn þá samtímis ákveða, hvorn textannu tveggja skuli telja frumtexta.

3. Dómstóllinn skal, ef aðili krefst þess, löggilda tungu aðra en ensku eða frönsku, er aðili megi nota.

40. gr.

1. Mál er þingfest eftir atvikum annaðhvort með því að tilkynna sérsamning um það eða með skriflegri umsókn stíl-aðri til dómritara. Greina skal deiluefni og aðila, hvor leiðin sem farin er.

2. Dómritari skal þegar í stað skýra öllum hlutaðeigendum frá umsókninni.

3. Hann skal og tilkynna þetta félög-um bandalags hinna sameinuðu þjóða fyrir milligöngu framkvæmdastjóra þess, og einnig öðrum ríkjum, sem heimilt er að koma fyrir dómstólinn.

41. gr.

1. Dómstóllinn hefur vald til þess að ákveða, ef hann telur atvik heimta það, hverja þá bráðabirgðaráðstöfun, er hann telur þurfa að gera til hagsmunagæzlu hvors aðila.

2. Meðan á fullnaðarákvörðun stendur, skal þegar í stað skýra aðilum og öryggisráði frá þessum ráðstöfunum.

42. gr.

1. Aðilar láta umboðsmenn gæta hagsmuna sinna.

2. Rétt er þeim að hafa sér til aðstoðar ráðunauta eða málflutningsmenn fyrir dómi.

Chapter III.—Procedure

Article 39

1. The official languages of the Court shall be French and English. If the parties agree that the case shall be conducted in French, the judgment shall be delivered in French. If the parties agree that the case shall be conducted in English, the judgment shall be delivered in English.

2. In the absence of an agreement as to which language shall be employed, each party may, in the pleadings, use the language which it prefers; the decision of the Court shall be given in French and English. In this case the Court shall at the same time determine which of the two texts shall be considered as authoritative.

3. The Court shall, at the request of any party, authorise a language other than French or English to be used by that party.

Article 40

1. Cases are brought before the Court, as the case may be, either by the notification of the special agreement or by a written application addressed to the Registrar. In either case the subject of the dispute and the parties shall be indicated.

2. The Registrar shall forthwith communicate the application to all concerned.

3. He shall also notify the Members of the United Nations through the Secretary-General, and also any other states entitled to appear before the Court.

Article 41

1. The Court shall have the power to indicate, if it considers that circumstances so require, any provisional measures which ought to be taken to preserve the respective rights of either party.

2. Pending the final decision, notice of the measures suggested shall forthwith be given to the parties and to the Security Council.

Article 42

1. The parties shall be represented by agents.

2. They may have the assistance of counsel or advocates before the Court.

3. The agents, counsel, and advocates

3. Umboðsmenn, ráðunautar og málflutningsmenn aðila fyrir dómi njóta þeirra sérréttinda og friðhelgi, sem nauðsynleg er til óháðrar rækslu skyldna sinna.

43. gr.

1. Málsmeðferð er bæði skrifleg og munnleg.

2. Skriflega málsmeðferðin felur í sér framlagning sóknar fyrir dómstól og aðila, framlagning varnar og andsvör við þeim, er þörf þykir, svo og framlagning allra skjala og skilríkja þeim til stuðnings.

3. Dómritari er meðalgangari aðila og dómstólsins um skjöl þessi, enda skal leggja þau fram í þeirri röð og innan þess tíma, er dómstóllinn mælir.

4. Fá skal aðila staðfest eftirrit af hverju skjali, sem gagnaðili leggur fram.

5. Munnlega málsmeðferðin er fölginn í munnlegum greinargerðum vitna, sérfræðinga, umboðsmanna, ráðunauta og málflutningsmanna.

44. gr.

1. Nú þarf dómur að koma boðum til annarra manna en umboðsmanna, ráðunauta og málflutningsmanna, og snýr hann sér þá beini til stjórnar þess ríkis, er boð skal berast á landsvæði þess.

2. Sama skal gilda hvenær sem afla skal sönnunargagna á staðnum.

45. gr.

Forseti stjórnar munnlegu málsmeðferðinni eða varaforseti, ef hann getur ekki stýrt dómi. Ef hvorugur þeirra getur stýrt dómi, skal elzti dómariinn gera það.

46. gr.

Munnlega málsmeðferðin skal fara fram í heyranda hljóði fyrir dómstólnum, nema hann mæli öðruvísi eða aðilar krefjist þess, að almenningi sé bannaður aðgangur.

47. gr.

1. Skrá skal skýrslu í þingbók um hvert dómþing, og skulu dómritari og forseti undirrita hana.

of parties before the Court shall enjoy the privileges and immunities necessary to the independent exercise of their duties.

Article 43

1. The procedure shall consist of two parts: written and oral.

2. The written proceedings shall consist of the communication to the Court and to the parties of memorials, counter-memorials and, if necessary, replies; also all papers and documents in support.

3. These communications shall be made through the Registrar, in the order and within the time fixed by the Court.

4. A certified copy of every document produced by one party shall be communicated to the other party.

5. The oral proceedings shall consist of the hearing by the court of witnesses, experts, agents, counsel, and advocates.

Article 44

1. For the service of all notices upon persons other than the agents, counsel, and advocates, the Court shall apply direct to the government of the state upon whose territory the notice has to be served.

2. The same provision shall apply whenever steps are to be taken to procure evidence on the spot.

Article 45

The hearing shall be under the control of the President or, if he is unable to preside, of the Vice-President; if neither is able to preside, the senior judge present shall preside.

Article 46

The hearing in Court shall be public, unless the Court shall decide otherwise, or unless the parties demand that the public be not admitted.

Article 47

1. Minutes shall be made of each hearing and signed by the Registrar and the President.

2. Dómskýrslur þessar einar skulu hafa opinbert sönnunargildi.

2. These minutes alone shall be authentic.

48. gr.

Dómstóllinn setur reglur um málsmeðferð, ákveður ræðuform og innan hvers tíma hvor aðili skuli lúka ræðum sínum, og gerir allar ráðstafanir í sambandi við öflun sönnunargagna.

Article 48

The Court shall make orders for the conduct of the case, shall decide the form and time in which each party must conclude its arguments, and make all arrangements connected with the taking of evidence.

49. gr.

Dómstóllinn getur, jafnvel áður en munnleg málsmeðferð hefst, skorað á umboðsmenn að leggja fram skjöl eða láta í té skýringar. Nú er þessu ekki sinnt, og skal þess þá getið í þingbók.

Article 49

The Court may, even before the hearing begins, call upon the agents to produce any document or to supply any explanations. Formal note shall be taken of any refusal.

50. gr.

Dómstóllinn getur, hvenær sem er, falið einstökum manni, félagi, skrifstofu, nefnd eða annarri stofnun, er hann kann að kjósa þar til, að framkvæma rannsókn eða gefa sérfræðiálit.

Article 50

The Court may, at any time, entrust any individual, body, bureau, commission, or other organisation that it may select, with the task of carrying out an inquiry or giving an expert opinion.

51. gr.

Í munnlegu málsmeðferðinni á að leggja fyrir vitni og sérfræðinga hverja þá spurningu, er máli skiptir, með þeim hætti, er dómstóllinn ákveður í reglum þeim um málsmeðferð, er í 30. gr. getur.

Article 51

During the hearing any relevant questions are to be put to the witnesses and experts under the conditions laid down by the Court in the rules of procedure referred to in Article 30.

52. gr.

Eftir að dómstóllinn hefur tekið við sönnunargögnum og vitnaskýrslum innan þess tíma, er þar til var mæltur, getur hann neitað að taka við nokkrum frekari gögnum, munnlegum eða skriflegum, sem aðili kann að óska að koma að, nema gagnaðili samþykki.

Article 52

After the Court has received the proofs and evidence within the time specified for the purpose, it may refuse to accept any further oral or written evidence that one party may desire to present unless the other side consents.

53. gr.

1. Nú sækir annar aðila ekki dómþing eða lætur fyrirfarast að flytja mál sitt, og getur gagnaðili þá krafist þess, að dómur dæmi málið honum í vil eftir kröfu hans.

Article 53

1. Whenever one of the parties does not appear before the Court, or fails to defend his case, the other party may call upon the Court to decide in favour of its claim.

2. Áður en dómur gerir þetta, ber honum að ganga úr skugga eigi aðeins um það, að hann eigi lögsögu í málinu samkvæmt 36. og 37. gr., heldur og um það, að krafan sé vel rökum studd bæði um staðreyndir og réttarreglur.

2. The Court must, before doing so, satisfy itself, not only that it has jurisdiction in accordance with Articles 36 and 37 but also that the claim is well founded in fact and law.

54. gr.

1. Eftir að umboðsmenn, ráðunautar og málf lutningsmenn hafa með eftirliti dómsins lokið flutningi máls, þá skal forseti lýsa málf lutningi lokið.

2. Dómendur ganga þá afsíðis til ráðagerða um dómsúrlausn.

3. Ráðagerðir dómenda fara fram í kyrrþey, enda skal halda þeim leyndum.

55. gr.

1. Öllum atriðum skal ráða til lykta með meiri hluta atkvæða viðstaddra dómenda.

2. Nú verða atkvæði jafnmörg beggja megin, og ræður þá atkvæði forseta, eða þess dómara, er sæti hans skipar.

56. gr.

1. Í dómi skal greina ástæður þær, sem hann er byggður á.

2. Greina skal í dómi nöfn dómenda þeirra, sem tekið hafa þátt í dómsúrlausn.

57. gr.

Nú greinir dómsúrlausn að öllu eða einhverju leyti ekki einróma álit dómenda, og er þá hverjum dómanda sem er rétt að gera ágreiningsatkvæði.

58. gr.

Forseti og dómritari skulu undirrita dóm. Kveða skal hann upp á dómþingi í heyranda hljóði, enda hafi umboðsmönnum verið gert tilhlýðilega viðvart.

59. gr.

Dómsúrlausn bindur einungis aðila og einungis um það mál.

60. gr.

Úrlausn dómstólsins er úrslitadómur og verður ekki áfrýjað. Nú verður ágreiningur um efni dóms eða yfirgrip, og er dómstólnum þá rétt að skýra hann, ef aðili krefst þess.

61. gr.

1. Beiðni um endurskoðun dóms má einungis bera upp, þegar hún helgast af því, að komið hefur í ljós staðreynd þess eðlis, að hún hafi úrslitabýðingu,

Article 54

1. When, subject to the control of the Court, the agents, counsel, and advocates have completed their presentation of the case, the Presidents shall declare the hearing closed.

2. The Court shall withdraw to consider the judgment.

3. The deliberations of the Court shall take place in private and remain secret.

Article 55

1. All questions shall be decided by a majority of the judges present.

2. In the event of an equality of votes, the President or the judge who acts in his place shall have a casting vote.

Article 56

1. The judgment shall state the reasons on which it is based.

2. It shall contain the names of the judges who have taken part in the decision.

Article 57

If the judgment does not represent in whole or in part the unanimous opinion of the judges, any judge shall be entitled to deliver a separate opinion.

Article 58

The judgment shall be signed by the President and by the Registrar. It shall be read in open court, due notice having been given to the agents.

Article 59

The decision of the Court has no binding force except between the parties and in respect of that particular case.

Article 60

The judgment is final and without appeal. In the event of dispute as to the meaning or scope of the judgment, the Court shall construe it upon the request of any party.

Article 61

1. An application for revision of a judgment may be made only when it is based upon the discovery of some fact of such a nature as to be a decisive factor, which

enda hafi hún verið dómstólnum ókunnug, er dómur var upp kveðinn, og einnig þeim aðila, er endurskoðunar beiðist, og megi þó ekki telja honum ókunnugleika hans til vanrækslu.

2. Meðferð máls til endurskoðunar skal hefjast á úrskurði dómstólsins þar um, enda skal þar greinilega getið þess, að ný staðreynd hafi komið í ljós, það viðurkennt, að henni sé svo háttað, að taka beri málið upp af nýju, og því lýst yfir, að beiðnina verði að taka til greina af þessum ástæðum.

3. Dómstóllinn getur krafizt fyrirfram framkvæmdar aðila á ákvæðum úrskurðarins, áður en hann leyfir flutning endurupptökumálsins.

4. Beiðni um endurskoðun verður að bera upp eigi síðar en sex mánuðum eftir að hin nýja staðreynd varð kunn.

5. Aldrei má beiðni um endurskoðun bera upp eftir að 10 ár eru liðin frá dómssupsögudegi.

62. gr.

1. Nú telur ríki sig eiga lögmæta hagsmuni, sem raskað kunni að verða fyrir úrlausn sakar, og getur það þá leitað leyfis dómstólsins til þess að ganga inn í mál.

2. Dómurinn úrskurðar beiðnina.

63. gr.

1. Hvenær sem skýra skal milliríkjasamning, þar sem önnur ríki en þau, er að dómsmáli standa, eru aðilar, þá skal dómritari þegar í stað tilkynna það slíkum ríkjum.

2. Hverju því ríki, er slíka tilkynningu hefur fengið, er rétt að ganga inn í mál, en skýring sú, er dómstóll gefur, bindur það þá eins og hina aðilana, ef hann neytir þessa réttar.

64. gr.

Hvor aðili skal bera sinn kostnað af máli, nema dómur mæli öðruvísi.

IV. KAFLI

Álitsgerðir.

65. gr.

1. Dómurinn getur látið í té álit sitt um sérhvert réttaratriði eftir beiðni

fact was, when the judgment was given, unknown to the Court and also to the party claiming revision, always provided that such ignorance was not due to negligence.

2. The proceedings for revision shall be opened by a judgment of the Court expressly recording the existence of the new fact, recognising that it has such a character as to lay the case open to revision, and declaring the application admissible on this ground.

3. The Court may require previous compliance with the terms of the judgment before it admits proceedings in revision.

4. The application for revision must be made at latest within six months of the discovery of the new fact.

5. No application for revision may be made after the lapse of ten years from the date of the judgment.

Article 62

1. Should a state consider that it has an interest of a legal nature which may be affected by the decision in the case, it may submit a request to the Court to be permitted to intervene.

2. It shall be for the Court to decide upon this request.

Article 63

1. Whenever the construction of a convention to which states other than those concerned in the case are parties is in question, the Registrar shall notify all such states forthwith.

2. Every state so notified has the right to intervene in the proceedings; but if it uses this right, the construction given by the judgment will be equally binding upon it.

Article 64

Unless otherwise decided by the Court, each party shall bear its own costs.

Chapter IV.—Advisory Opinions

Article 65

1. The Court may give an advisory opinion on any legal question at the re-

hvaða samfélags sem vera skal, er hefur verið heimilað af sameinuðu þjóðunum eða samkvæmt stofnskrá þeirra að bera fram slíka beiðni.

2. Málefni, sem álits dómstólsins er leitað um, skal leggja fyrir hann í skriflegri beiðni, þar sem sakarefni sé nákvæmlega lýst, enda fylgi öll þau skjöl, sem líkleg eru til þess að varpa ljósi á málið.

66. gr.

1. Dómritari skal þegar í stað senda öllum þeim ríkjum, sem heimild hafa til þess að koma fyrir dómstólinn, tilkynningu um beiðni um álitsgerð.

2. Þar að auki skal dómritari sérstaklega og beinleiðis tilkynna hverju því ríki, sem heimilt er að koma fyrir dómstólinn, og hverri þeirri alþjóðastofnun, sem dómstóllinn eða, ef hann er þá ekki starfandi, forseti telur líklega til þess að geta veitt upplýsingar varðandi málefnið, það, að dómstóllinn sé við því búinn að taka við innan tímamarka, er forseti setur, skriflegri greinargerð eða munnlegri um málið á opinberu dómþingi, er háð verði í því skyni.

3. Ef eitthvert ríki, sem heimilt er að koma fyrir dómstólinn og ekki skyldi hafa fengið hina sérstöku vitneskju, sem í 2. tölul. greinar þessarar segir, lætur uppi ósk um að gefa skriflega greinargerð eða munnlega fyrir dómi, þá tekur dómstóllinn ákvörðun þar um.

4. Ríki og stofnanir, sem látið hafa afhendi skriflegar eða munnlegar greinargerðir eða hvort tveggja, skulu fá leyfi til þess að láta uppi álit sitt um greinargerðir, sem önnur ríki eða stofnanir hafa sent, í því formi og með því yfirgrip og innan þeirra tímamarka, sem dómstóllinn eða, ef hann er ekki starfandi, forseti ákveður hverju sinni. Samkvæmt þessu skal dómritari láta þeim ríkjum og stofnunum, sem sent hafa greinargerð, í té innan hæfilegs tíma vitneskju um slíkar greinargerðir.

67. gr.

Dómstóllinn skal birta álitsgerðir sínar á opinberu dómþingi, enda hafi fram-

quest of whatever body may be authorised by or in accordance with the Charter of the United Nations to make such a request.

2. Questions upon which the advisory opinion of the Court is asked shall be laid before the Court by means of a written request containing an exact statement of the question upon which an opinion is required, and accompanied by all documents likely to throw light upon the question.

Article 66

1. The Registrar shall forthwith give notice of the request for an advisory opinion to all states entitled to appear before the Court.

2. The Registrar shall also, by means of a special and direct communication, notify any state entitled to appear before the Court or international organisation considered by the Court or, should it not be sitting, by the President as likely to be able to furnish information on the question, that the Court will be prepared to receive, within a time limit to be fixed by the President, written statements, or to hear, at a public sitting to be held for the purpose, oral statements relating to the question.

3. Should any such state entitled to appear before the Court have failed to receive the special communication referred to in paragraph 2 of this Article, such state may express a desire to submit a written statement or to be heard; and the Court will decide.

4. States and organisations having presented written or oral statements or both shall be permitted to comment on the statements made by other states or organisations in the form, to the extent, and within the time limits which the Court, or, should it not be sitting, the President, shall decide in each particular case. Accordingly, the Registrar shall in due time communicate any such written statements to states and organisations having submitted similar statements.

Article 67

The Court shall deliver its advisory opinions in open court, notice having

kvæmdastjóra og umboðsmönnum félaga bandalags hinna sameinuðu þjóða, annarra ríkja og alþjóðastofnana, sem málið beinlínis varðar, verið gert viðvart.

68. gr.

Þegar dómstóllinn starfar að álitsgerðum, skal hann einnig hafa til leiðbeiningar þau ákvæði í samþykktum þessum, sem varða dómsmál, að því leyti sem hann telur þau nothæf.

V. KAFLI

Breytingar á samþykktum þessum.

69. gr.

Breytingar á samþykktum þessum skal gera með sama hætti sem mælt er í stofnskrá hinna sameinuðu þjóða um breytingar á henni, enda sé gætt sérhverra þeirra ákvæða, sem þingið kann að gera eftir tillögum öryggisráðsins varðandi þátttöku ríkja, sem eru aðilar að samþykktum þessum, en ekki eru felagrar í bandalagi hinna sameinuðu þjóða.

70. gr.

Dómstóllinn hefur vald til þess að slinga upp á breytingum á samþykktum þessum, er hann telur nauðsynlegar, enda láti hann framkvæmdastjóra í té skriflegar tillögur þar um, er athugaðar verði samkvæmt ákvæðum 69. gr.

been given to the Secretary-General and to the representatives of Members of the United Nations, of other states and of international organisations immediately concerned.

Article 68

In the exercise of its advisory functions the Court shall further be guided by the provisions of the present Statute which apply in contentious cases to the extent to which it recognises them to be applicable.

Chapter V.—Amendment

Article 69

Amendments to the present Statute shall be effected by the same procedure as is provided by the Charter of the United Nations for amendments to that Charter, subject, however, to any provisions which the General Assembly upon recommendation of the Security Council may adopt concerning the participation of states which are parties to the present Statute but are not Members of the United Nations.

Article 70

The Court shall have power to propose such amendments to the present Statute as it may deem necessary, through written communications to the Secretary General, for consideration in conformity with the provisions of Article 69.

Nd.

2. Frumvarp til laga

um heimild fyrir ríkisstjórnina til að framlengja fiskveiða- og atvinnuréttindi Dana á Íslandi.

(Lagt fyrir Alþingi á 65. löggjafarþingi, 1946.)

1. gr.

Meðan eigi er lokið samningum þeim, er nú standa yfir vegna niðurfellingar dansk-íslenska sambandslagasamningsins 30. nóvember 1918, heimilast ríkisstjórn Íslands að gera þær ráðstafanir, sem þörf er á til að láta danska ríkisborgara njóta áfram þeirra fiskveiða- og atvinnuréttinda hér á landi, er þeir hafa notið hingað til, þó eigi lengur en til 30. september 1946.

2. gr.

Lög þessi öðlast þegar gildi.

Athugasemdir við lagafrumvarp þetta:

Hinn 21. maí s. l. voru gefin út bráðabirgðalög samhljóða frumvarpi þessu, sem er lagt fyrir þingið samkvæmt 28. gr. stjórnarskrárinnar, og fylgja bráðabirgðalögin hér með sem fylgiskjal.

Fylgiskjal.

Bráðabirgðalög um heimild fyrir ríkisstjórnina til að framlengja fiskveiða- og atvinnuréttindi Dana á Íslandi.

FORSETI ÍSLANDS

gjörir kunnugt: Dómsmálaráðherra hefur tjáð mér, að samkvæmt lögum nr. 18 24. marz 1944, hafi réttindi danskra ríkisborgara á Íslandi, er þeim voru áskilin í 6. gr. sambandslaga Íslands og Danmerkur 30. nóvember 1918 fallið niður 5. marz 1946, en hann telji rétt, að danskir ríkisborgarar njóti áfram þeirra fiskveiði- og atvinnuréttinda hér á landi, er þeir hafa notið hingað til, þar til samningum þeim vegna niðurfellingar sambandslaganna, sem nú standa yfir, er lokið.

Með því að ég fellst á, að brýna nausðyn beri til að setja bráðabirgðalög samkvæmt 28. gr. stjórnarskrárinnar um framangreint efni, gef ég út bráðabirgðalög samkvæmt 28. gr. stjórnarskrárinnar á þessa leið:

1. gr.

Meðan eigi er lokið samningum þeim, er nú standa yfir vegna niðurfellingar dansk-íslenzka sambandslagasamningsins 30. nóvember 1918, heimilast ríkisstjórn Íslands að gera þær ráðstafanir, sem þörf er á til að láta danska ríkisborgara njóta áfram þeirra fiskveiði- og atvinnuréttinda hér á landi, er þeir hafa notið hingað til, þó eigi lengur en til 30. september 1946.

2. gr.

Lög þessi öðlast þegar gildi.

Gjört í Reykjavík, 21. maí 1946.

Sveinn Björnsson.

(L. S.)

Finnur Jónsson.

Ed.

3. Frumvarp til laga

um breyting á lögum nr. 81 23. júní 1936, um sveitarstjórnarkosningar.

(Lagt fyrir Alþingi á 65. löggjafarþingi, 1946.)

1. gr.

Hreppsnefndarkosningum þeim, sem ákveðnar eru síðasta sunnudag í júní-mánuði 1946, skal frestað og skulu þær fara fram 7. júlí 1946.

2. gr.

Lög þessi öðlast þegar gildi.

Athugasemdir við lagafrumvarp þetta:

Um frumvarp þetta, sem lagt er fyrir Alþingi samkvæmt 28. gr. stjórnarskrárinnar, vísast til fylgiskjalsins hér á eftir.

Fylgiskjal.

Bráðabirgðalög um breyting á lögum nr. 81 23. júní 1936, um sveitarstjórnarkosningar.

FORSETI ÍSLANDS

gjörir kunnugt: Félagsmálaráðherra hefur tjáð mér það, sem hér fer á eftir:

Í 4. gr. laga nr. 81 23. júní 1936, um sveitarstjórnarkosningar, er svo ákveðið, að í þeim hreppum þar sem $\frac{3}{4}$ hlutar íbúanna eru ekki búsettir í kaupúni, skuli hreppsnefndarkosningar fara fram síðasta sunnudag í júnimánuði.

Þar sem miklir annmarkar eru á því að láta hreppsnefndarkosningar fara fram samtímis alþingiskosningunum, er að þessu sinni fara fram 30. júní n. k., verður að telja nauðsynlegt að fresta þeim um vikutíma eða til 7. júlí 1946.

Með því að ég fellst á, að brýna nauðsyn beri til að setja bráðabirgðalög um téð efni samkvæmt 28. gr. stjórnarskrárinnar, set ég bráðabirgðalög á þessa leið:

1. gr.

Hreppsnefndarkosningum þeim, sem ákveðnar eru síðasta sunnudag í júnimánuði 1946, skal frestað og skulu þær fara fram 7. júlí 1946.

2. gr.

Lög þessi öðlast þegar gildi.

Gjört í Reykjavík, 14. maí 1946.

Sveinn Björnsson.

(L. S.)

Finnur Jónsson.

Ed.

4. Frumvarp til laga

um tilraunastöð á Keldum.

(Lagt fyrir Alþingi á 65. löggjafarþingi, 1946.)

1. gr.

Tilraunastöðin í sjúkdómafræði á Keldum í Mosfellssveit lýtur læknaeild Háskólans, enda skipar ráðherra sá, er fer með mál hans, þar forstöðumann og starfsfólk að fengnum tillögum læknaeildar og yfirdýralæknis. Hann setur að fengnum tillögum forstöðumanns þær reglur um stofnun þessa, er nauðsynlegar kunna að vera.

2. gr.

Lög þessi öðlast þegar gildi.

Athugasemdir við lagafrumvarp þetta:

Um frumvarp þetta, sem lagt er fyrir Alþingi samkvæmt 28. gr. stjórnarskrárinnar, vísast til fylgiskjalsins hér á eftir.

Fylgiskjal.

Bráðabirgðalög um tilraunastöð á Keldum.

FORSETI ÍSLANDS

gjörir kunnugt: Landbúnaðarráðherra hefur tjáð mér, að í frumvarpi til laga um atvinnudeild Háskólans, sem síðasta Alþingi hafði til meðferðar, en ekki náði fram að ganga, hafi verið ákveðið, að tilraunastöðin á Keldum skuli lúta læknadeild Háskólans. Jafnframt upplýsir ráðherrann, að Rockefellerstofnunin í Bandaríkjunum hafi gefið Háskóla Íslands nálega eina milljón króna til væntanlegrar stofnunar til rannsóknar á búfjár sjúkdómum og er ætlað að byrja nú þegar að reisa hús yfir stofnunina.

Í samræmi við skilyrði Rockefellerstofnunarinnar og tillögur nefndar þeirrar, sem undirbjó framangreint frumvarp, verður að teljast nauðsynlegt að koma þeirri skipan á nú þegar, að tilraunastöðin á Keldum skuli lúta læknadeildinni.

Með því að ég fellst á, að brýna nauðsyn beri til að setja bráðabirgðalög um téð efni samkvæmt 28. gr. stjórnarskrárinnar, set ég bráðabirgðalög á þessa leið:

1. gr.

Tilraunastöðin í sjúkdómafræði á Keldum í Mosfellssveit lýtur læknadeild Háskólans, enda skipar ráðherra sá, er fer með mál hans, þar forstöðumann og starfsfólk að fengnum tillögum læknadeildar og yfirdýralækni. Hann setur að fengnum tillögum forstöðumanns þar reglur um stofnun þessa, er nauðsynlegar kunna að vera.

2. gr.

Lög þessi öðlast þegar gildi.

Gjört í Reykjavík, 4. júní 1946.

Sveinn Björnsson.

(L. S.)

Pétur Magnússon.

Nd.

5. Frumvarp til laga

um heimild fyrir ríkisstjórnina til að ábyrgjast rekstrarlán fyrir Landssmiðjuna.

(Lagt fyrir Alþingi á 65. löggjafarþingi, 1946.)

1. gr.

Ríkisstjórninni veitist heimild til að ábyrgjast rekstrarlán fyrir Landssmiðjuna allt að 1500000 króna.

2. gr.

Lög þessi öðlast þegar gildi.

Athugasemdir við lagafrumvarp þetta:

Um frumvarp þetta, sem lagt er fyrir Alþingi samkvæmt 28. gr. stjórnarskrárinnar, vísast til fylgiskjalsins hér á eftir.

Fylgiskjal.

Bráðabirgðalög um heimild fyrir ríkisstjórnina til að ábyrgjast
rekstrarlán fyrir Landssmiðjuna.

FORSETI ÍSLANDS

gjörir kunnugt: Atvinnumálaráðherra hefur tjáð mér, að Landssmiðjan hafi orðið að leggja stórfé í húsakynni handa smiðjunni, sem hafi verið orðin með öllu óviðunandi. Enn fremur hafi hún orðið að kaupa dýra lóð undir húsið og athafnasvæði smiðjunnar. Loks hafi hún, einkum vegna bátasmiða fyrir ríkið, orðið að reisa dýra bátasmiðastöð við Elliðaárvog, auk þess sem hún verði jafnan að hafa fyrirbyggjandi ýmislegt smíðaeefni fyrir mörg hundruð þúsundir króna. Þar sem smiðjan þannig hafi orðið að festa mjög mikið fé, sé hún erfiðlega sett með rekstrarfé og ekki annað fært en að veita henni ríkis-ábyrgð fyrir láni í því skyni, sem muni verða að nema 1500000 krónum. Hefur ráðherrann farið fram á, að veitt verði heimild handa ríkisstjórninni til þessarar ábyrgðar með bráðabirgðalögum.

Með því að ég fellst á, að ekki verði hjá því komið að veita þessa ríkis-ábyrgð, sel ég samkvæmt 28. gr. stjórnarskrárinnar bráðabirgðalög á þessa leið:

1. gr.

Ríkisstjórninni veitist heimild til að ábyrgjast rekstrarlán fyrir Landssmiðjuna allt að 1500000 króna.

2. gr.

Lög þessi öðlast þegar gildi.

Gjört í Reykjavík. 14. maí 1946.

Sveinn Björnsson.

(L. S.)

Áki Jakobsson.

Nd.

6. Frumvarp til laga

um lántökuheimild fyrir ríkisstjórnina til að reisa lýsisherzluverksmiðju.

(Lagt fyrir Alþingi á 65. löggjafarþingi, 1946.)

1. gr.

Ríkisstjórninni heimilast að taka að láni f. h. ríkissjóðs allt að 7 milljónir króna til greiðslu stofnkostnaðar lýsisherzluverksmiðju.

2. gr.

Lög þessi öðlast þegar gildi.

Athugasemdir við lagafrumvarp þetta:

Um frumvarp þetta, sem lagt er fyrir Alþingi samkvæmt 28. gr. stjórnarskrárinnar, visast til fylgiskjalsins hér á eftir.

Fylgiskjal.

**Bráðabirgðalög um lántökuheimild fyrir ríkisstjórnina til að reisa
lýsisherzluverksmiðju.**

FORSETI ÍSLANDS

gjörir kunnugt: Atvinnumálaráðherra hefur tjáð mér, að rannsókn þeirri, sem gert er ráð fyrir í niðurlagi 1. gr. laga nr. 93 25. september 1942, til undirbúnings því að reisa verksmiðju til herzlu sildarlýsis, sé nú það langt komið, að ekkert sé því til fyrirstöðu, að hafið verði að reisa verksmiðjuna þegar fé er fyrir hendi í því skyni. Telur ráðherrann þetta þeim mun meira aðkallandi, sem vitanlegt sé, að alls staðar sé hinn mesti feitmetisskortur og skortur á hvers konar feiti, en lýsi þurfi yfirleitt að vera hreinsað og hert til þess að vera nothæf vara, hvort sem sé til manneldis eða iðnaðarnota. Auk þess sé verð á hertu lýsi stórum hærri en á lýsinu eins og það kemur fyrir sem hráefni og því von um miklu hærri verð og meiri erlendan gjaldeyri fyrir lýsið, ef það verði hert. Timi hafi ekki unnizt til að hafa lokið undirbúningi málsins svo snemma, að það gæti orðið lagt fyrir síðasta Alþingi, en málið þoli ekki bið til næsta þings. Til þess að koma verksmiðjunni upp þurfi mikið fé og sé því óhjákvæmilegt, að ríkisstjórnin fái heimild til að taka lán í því skyni, en það mun verða að nema allt að 7 milljónum króna, og óskar ráðherrann heimildar til þessa í bráðabirgðalögum.

Með því að ég fellst á, að brýna nauðsyn beri til þess að veita ríkisstjórninni ofangreinda lánsheimild, set ég samkvæmt 28. gr. stjórnarskrárinnar bráðabirgðalög á þessa leið:

1. gr.

Ríkisstjórninni heimilast að taka að láni f. h. rikissjóðs allt að 7 milljónir króna til greiðslu stofnkostnaðar lýsisherzluverksmiðju.

2. gr.

Lög þessi öðlast þegar gildi.

Gjört í Reykjavík, 12. júní 1946.

Sveinn Björnsson.

(L. S.)

Áki Jakobsson.

Ed.**7. Fyrirspurn**

til ríkisstjórnarinnar um framkvæmd laga nr. 58 frá 3. marz 1945. [Dýrtiðarráðstafanir].

Flm.: Páll Zóphóniasson, Bernharð Stefánsson.

Hvernig stendur á því, að ekki hefur enn verið greidd til bænda uppbót á vöruverð framléiðsluvara þeirra frá 15. sept. 1944 til 15. sept. 1945, eins og þó ber að gera samkvæmt lögum nr. 58 frá 3. marz 1945?

Nd.**8. Frumvarp til laga**

um breyting á lögum nr. 11 frá 2. apríl 1946, um verðlagningu landbúnaðarafurða o. fl.

Flm.: Steingrímur Steinþórsson, Bjarni Ásgeirsson, Jörundur Brynjólfsson,
Helgi Jónasson.

1. gr.

Aftan við lög nr. 11 frá 2. apríl 1946, um verðlagningu landbúnaðarafurða o. fl., komi svo hljóðandi

Ákvæði til bráðabirgða.

Verðlagsárið frá 15. sept. 1946 til jafnlengdar 1947 fer stjórn stéttarsambands bænda með framkvæmd þeirra mála, sem búnaðarráði og verðlagsnefnd landbúnaðarafurða eru falin samkvæmt lögum þessum, og koma þau ákvæði laganna ein til framkvæmda á meðan, sem samrýmast þeirri skipan.

2. gr.

Lög þessi öðlast þegar gildi.

Greinargerð.

Nú nálgast óðum sá tími, að taka verður ákvarðanir um verðlag landbúnaðarvara til nýrrar yfirvegunar í samræmi við þær verðlags- og kauplagsbreytingar, sem orðið hafa frá því er verðlag á vörum þessum var ákveðið síðast. Þar sem við teljum sjálfsagt, að stéttarsamband bænda hafi með höndum ákvörðun þessara mála, leggjum við til, að Alþingi það, sem nú situr, afhendi því vald það, sem þingið hefur áður af bændum tekið í málum þessum, svo að þeir geti þegar hafið undirbúning að starfi sínu. Það er mjög örlogaríkt fyrir islenzka bændur, hvernig það fer úr hendi, og því bæði réttlátt og eðlilegt, að bændurnir fái sjálfir um það að fjalla með frjálsu fulltrúakjöri og framkvæmdum. Við teljum að þessu sinni einfaldast að ákveða breytinguna með ákvæði því til bráðabirgða, sem hér er fram borið, en málinu yrði að sjálfsögðu að gera fyllri skil og til frambúðar á næsta reglulegu þingi.

Sp.**9. Breytingartillaga**

við till. til þál. um inntökubeiðni Íslands í bandalag hinna sameinuðu þjóða.

Frá Hannibal Valdimarssyni.

Tillögugreinin orðist svo:

Alþingi ályktar að veita ríkisstjórninni heimild til þess fyrir hönd Íslands að sækja um inntöku í bandalag hinna sameinuðu þjóða (United Nations) og takast á hendur þær skyldur, sem samkvæmt sáttmála bandalagsins eru samfara þátttöku í því, þó þannig, að tryggt verði, í samræmi við yfirlýstan vilja allra þingflokka nú fyrir nýafstaðnar alþingiskosningar — með sérstakri skírskotun til fámennis og vopnleysis þjóðarinnar —, að Ísland þurfi hvorki að láta í té hernaðarbækistöðvar fyrir erlendan herafla né heldur sjálft að taka þátt í neins konar hernaðaraðgerðum gegn öðrum ríkjum.

Jafnframt felur Alþingi ríkisstjórninni að krefjast þess, að herlið það, sem enn dvelur í landinu, hverfi þegar á brott samkvæmt gerðum samningum, svo að Ísland geti sem alfrjálst ríki gerzt aðili að bandalagi hinna sameinuðu þjóða.

Sp.**10. Tillaga til þingsályktunar**

um samþykki til frestunar á fundum Alþingis samkvæmt 23. gr. stjórnarskrár lýðveldisins Íslands, 17. júní 1944.

Frá forsætisráðherra.

Alþingi ályktar að veita samþykki sitt til þess, að fundum þingsins verði frestað frá 24. júlí 1946, enda verði það kvatt saman aftur eigi síðar en 28. september næstkomandi.

Sp.**11. Nefndarálit**

um till. til þál. um inntökubeiðni Íslands í bandalag hinna sameinuðu þjóða.

Frá utanríkismálanefnd.

Utanríkismálanefnd hefur haldið 3 fundi um tillögu þá um inntökubeiðni Íslands í bandalag hinna sameinuðu þjóða, er vísað var til nefndarinnar á fundi sameinaðs Alþingis í gær. Á fundunum hafa einnig mætt ríkisstjórnin, og auk hennar Gunnar Thoroddsen prófessor. Auk þess hafði nefndin haldið 2 fundi áður en Alþingi var kvatt saman, til þess að ræða um þetta mál og athuga ýmis gögn, ásamt með ríkisstjórninni. Hefur málið verið rætt ýtarlega, og nefndarmenn hafa kynnt sér eftir föngum sáttmála sameinuðu þjóðanna og þá álitserð, sem fylgir tillögunni.

Á undanförunum árum hefur Ísland tekið þátt í margvíslegu alþjóðlegu samstarfi og gerzt aðili að ýmsum samtökum sameinuðu þjóðanna. Verður það að teljast í beinu framhaldi af og í samræmi við þessa þátttöku, að Ísland sækir um inngöngu í bandalag sameinuðu þjóðanna. Er það og vilji alls þorra Íslendinga og í samræmi við hagsmunir þjóðarinnar, að hún leggi fram til hinnar alþjóðlegu samvinnu þann skerf, sem er eðlilegur frá hendi íslenzku þjóðarinnar og við hennar hæfi.

Um skipulag bandalagsins, stofnanir þess og starfshætti vill nefndin vísa til áðurnefndrar álitserðar. Þar er einnig, einkum á 9.—10. og 14.—17. bls., gerð grein fyrir þeim skyldum, er ríkið takist á hendur með inngöngu í bandalagið. Í því sambandi er rétt að geta þess, að skv. sáttmálanum er ætlað til, skv. 6. tölulið 2. gr., að þau ríki, er kunna að standa utan bandalagsins, verði að hlíta svipuðum kvöðum og skyldum og meðlimir þess, en njóta hins vegar ekki félagsréttinda.

Íslendingar eru reiðubúnir til þess að gangast undir þær skuldbindingar, er sáttmálinn leggur á meðlimina. Einna þýðingarmest ákvæðanna um skyldur og kvaðir er 43. gr. sáttmálans. Sú grein áskilur meðlimunum samningsrétt við öryggisráðið um kvaðir skv. greininni, og leggur nefndin þann skilning í ákvæðið, að engar slíkar kvaðir sé unnt að leggja á íslenzka ríkið, nema að fengnu samþykki þess sjálfs. Íslendingar eru eindregið andvígir herstöðvum í landi sínu og munu beita sér gegn því, að þær verði veittar.

Að þessu athuguðu leggur nefndin til, að Alþingi samþykki þá tillögu, sem hér liggur fyrir. Telur nefndin þó rétt að vikja örlítið við orðalagi tillögunnar, eins og hæstv. forsætisráðherra drap á í framsöguræðu sinni í gær. Leggur nefndin því til, að till. verði samþ. með þessari

BREYTINGU:

Tillgr. orðist svo:

Alþingi ályktar að veita ríkisstjórninni heimild til þess að sækja um inntöku Íslands í bandalag hinna sameinuðu þjóða (The United Nations) og takast jafnframt

á hendur fyrir landsins hönd þær skyldur, sem samkvæmt sáttmála bandalagsins eru samfara þátttöku í því.

Alþingi, 23. júlí 1946.

Bjarni Benediktsson,
formaður.

Stefán Jóh. Stefánsson,
fundaskr., frsm.

Hermann Jónasson.

Bjarni Ásgeirsson.

Jóhann P. Jósefsson.
Einar Olgeirsson.

Garðar Þorsteinsson.

Sp.

12. Breytingartillaga

við till. til þál. á þskj. 10 [Samþykki til frestunar á fundum Alþingis].

Frá Steingrími Stéinþórssyni og Bjarna Ásgeirssyni.

Í stað „28. september“ í tillgr. komi: 10. september.

Sp.

13. Tillaga til þingsályktunar

um brottför Bandaríkjahers af Íslandi.

Flm.: Einar Olgeirsson, Sigfús Sigurhjartarson, Áki Jakobsson, Steingrímur Aðalsteinsson, Brynjólfur Bjarnason, Sigurður Guðnason, Katrín Thoroddsen, Ásmundur Sigurðsson, Lúðvík Jósefsson, Hermann Guðmundsson.

Alþingi ályktar að fela ríkisstjórninni að krefjast þess, að herlið það, sem enn dvelur í landinu, hverfi nú þegar á brott eins og samningar standa til.

Sp.

14. Þingsályktun

um inntökubeiðni Íslands í bandalag hinna sameinuðu þjóða.

(Afgreidd frá Sp. 25. júlí.)

Alþingi ályktar að veita ríkisstjórninni heimild til þess að sækja um inntöku Íslands í bandalag hinna sameinuðu þjóða (The United Nations) og takast jafnframt á hendur fyrir landsins hönd þær skyldur, sem samkvæmt sáttmála bandalagsins eru samfara þátttöku í því.

Sp.

15. Breytingartillaga

við till. til þál. um samþykki til frestunar á fundum Alþingis samkvæmt 23. gr. stjórnarskrár lýðveldisins Íslands, 17. júní 1944.

Frá forsætisráðherra.

Fyrir „24. júlí“ í tillgr. kemur: 25. júlí.

Sp.**16. Breytingartillaga**

við brtt. á þskj. 15 (Samþykki til frestunar á fundum Alþingis).

Frá Sigfúsi Sigurhjartarsyni.

Fyrir „25. júlí“ kemur: 27. júlí.

Sp.**17. Þingsályktun**

um samþykki til frestunar á fundum Alþingis samkvæmt 23. gr. stjórnarskrár lýðveldisins Íslands, 17. júní 1944.

(Afgreidd frá Sp. 25. júlí.)

Alþingi ályktar að veita samþykki sitt til þess, að fundum þingsins verði frestað frá 25. júlí 1946, enda verði það kvatt saman aftur eigi síðar en 28. september næstkomandi.

Sp.**18. Tillaga til þingsályktunar**

um heimild fyrir ríkisstjórnina til að gera samning við Bandaríki Ameríku um niðurfelling hverndarsamningsins frá 1941 o. fl.

Frá forsætisráðherra.

Alþingi ályktar, að heimila ríkisstjórninni að gera samning við ríkisstjórn Bandaríkja Ameríku, samhljóða samningsuppkasti því, sem prentað er sem fylgiskjal með þessari ályktun.

Fylgiskjal.

Sendiráð Bandaríkjanna,
Reykjavík, 19. sept. 1946.

Legation of the United States of America,
Reykjavík, September 19, 1946.

Herra forsætis- og utanríkisráðherra,

Excellency:

Árið 1941 fól ríkisstjórn Íslands Bandaríkjunum hvernd landsins. Sú hætta, sem þá steðjaði að Íslandi og meginlandi Ameríku, er nú hjá liðin með hernaðaruppgjöf möndulveldanna. En þó eru enn við liði skuldbindingar, sem styrjöldin hafði í för með sér.

In 1941 the Government of Iceland entrusted the protection of Iceland to the United States. The threat to the security of Iceland and the American Continent then existing has been eliminated by the military defeat of the Axis forces. However, obligations arising out of the war still continue.

Með tilliti til breyttra aðstæðna og samkvæmt viðræðum, sem nýlega hafa fram farið milli yðar, hæstvirti ráðherra, og fulltrúa minnar eigin ríkisstjórnar, leyfi ég mér að leggja til að svo hljóðandi

In view of the changed conditions, and following recent conversations between Your Excellency and representatives of my Government, I have the honor to propose an agreement between the Govern-

samningur verði gerður milli ríkisstjórnar Bandaríkjanna og ríkisstjórnar Íslands:

1. Ríkisstjórn Bandaríkjanna og ríkisstjórn Íslands fallast á að hverndar-samningurinn, sem gerður var 1. júlí 1941, skuli niður falla, og falli hann úr gildi með gildistöku samnings þessa.

2. Flugvallarhverfið við Keflavík og flugvellirnir, sem hér eftir nefnast flugvöllurinn, ásamt öllum óhreyfanlegum mannvirkjum, er Bandaríkin hafa reist þar og talin verða upp í sameiginlegri skrá, er bandarísk og íslensk yfirvöld skulu gera samtímis afhendingu flugvallarins, skulu afhent íslensku stjórninni. Skal flugvöllurinn þá verða skýlaus eign íslenska ríkisins, samkvæmt þeim skuldbindingum, er Bandaríkin hafa áður tekizt á hendur þar að lútandi.

3. Umferðaréttindi og réttindi til lendingar og nauðsynlegrar viðdvalar skal veita flugförum, öðrum en hervélum, allra þjóða, er fá slík réttindi hjá ríkisstjórn Íslands.

4. Stjórn Bandaríkjanna mun svo fljótt sem auðið er flytja á brott það herlið og sjólið Bandaríkjanna, sem nú er í Reykjavík, og innan 180 daga frá gildistöku samnings þessa mun hún smátt og smátt flytja á brott allt annað herlið og sjólið Bandaríkjanna, sem nú er á Íslandi.

5. Flugförum þeim, sem rekin eru af Bandaríkjastjórn eða á hennar vegum í sambandi við framkvæmd þeirrar skyldu, er Bandaríkin hafa tekizt á hendur, að hafa á hendi herstjórn og eftirlit í Þýskalandi, skulu áfram heimil afnot af Keflavíkurflugvöllinum. Í þessu skyni skal stjórn Bandaríkjanna heimilt að halda uppi á eigin kostnað, beinlínis eða á sína ábyrgð, þeirri starfsemi, þeim tækjum og því starfslíði, sem nauðsynlegt kann að vera til slíkra afnota. Taka skal sérstakt tillit til sérstöðu slíkra flugfara og áhafna þeirra, hvað snertir tolla, landvistarleyfi og önnur formsatriði. Engin lendingargjöld skal greiða af slíkum flugförum.

ment of the United States and the Government of Iceland as follows:

1. The Government of the United States and the Government of Iceland agree to the abrogation of the defence agreement of July 1, 1941, which shall terminate upon the coming into force of the present agreement.

2. The Keflavík area and the airfields, hereinafter referred to as the airport, and the immovable installations constructed thereon by the United States which will be listed in a joint United States-Icelandic inventory to be prepared concurrently with the transfer of the airport, will be transferred to the Government of Iceland. The airport shall then become the undisputed property of the Icelandic State in fulfillment of the undertakings of the Government of the United States with respect thereto.

3. Transit and technical stop rights at the airport will be accorded to civil aircraft of all nations which are granted such rights by the Government of Iceland.

4. The Government of the United States will withdraw as promptly as possible United States military and naval personnel now in the city of Reykjavík and during a period of 180 days commencing upon the coming into force of the present agreement will progressively withdraw all other United States military and naval personnel now in Iceland.

5. The Keflavík airport will continue to be available for use by aircraft operated by or on behalf of the Government of the United States in connection with the fulfillment of United States obligations to maintain control agencies in Germany. To this end the Government of the United States shall have the right to and may, at its expense, maintain either directly or under its responsibility the services, facilities and personnel necessary to such use. The special character of these aircraft and their personnel will be respected as far as customs, immigration and other formalities are concerned. No landing fees shall be charged such aircraft.

6. Í sambandi við rekstur flugvallarins munu Bandaríkin, að svo miklu leyti sem kringumstæður leyfa, þjálfa íslenska starfsmenn í tækni flugvallarekstrar, svo að Ísland geti í vaxandi mæli tekið að sér rekstur flugvallarins að svo miklu leyti sem frekast er unnt.

7. Stjórnir Bandaríkjanna og Íslands skulu í samráði setja reglugerðir um rekstur, öryggi og önnur mál, er varða afnot allra flugfara af flugvöllum. Slík ákvæði raska þó ekki úrslitayfiráðum ríkisstjórnar Íslands hvað umráð og rekstur flugvallarins snertir.

8. Stjórnir Bandaríkjanna og Íslands koma sér saman um grundvöll, er báðar geti við unað, að sanngjarnri skiptingu sín á milli á kostnaði þeim, er af viðhaldi og rekstri flugvallarins stafar, þó þannig að hvorugri ríkisstjórninni skuli skylt að leggja í nokkurn þann kostnað af viðhaldi eða rekstri flugvallarins, sem hún telur sér ekki nauðsynlegan vegna eigin þarfa.

9. Eigi skal leggja neina tolla eða önnur gjöld á efni það, útbúnað, nauðsynjar eða vörur, sem inn er flutt til afnota fyrir stjórn Bandaríkjanna eða umboðsmenn hennar samkvæmt þessum samningi eða til afnota fyrir starfslið það, sem dvelur á Íslandi vegna starfa, er leiðir af framkvæmd samnings þessa. Útflutningsgjalda skal heldur eigi krefjast af útflutningi téðra vara.

10. Eigi skal leggja tekjuskatt á þær tekjur starfsliðs Bandaríkjanna, sem á Íslandi dvelur við störf, er leiðir af framkvæmd samnings þessa, er koma frá aðilum utan Íslands.

11. Þegar samningi þessum lýkur skal stjórn Bandaríkjanna heimilt að flytja af flugvöllum öll hreyfanleg mannvirki og útbúnað, sem þau eða umboðsmenn þeirra hafa látið gera eða lagt til eftir gildistöku samnings þessa, nema svo semjast, að ríkisstjórn Íslands kaupi mannvirki þessi eða útbúnað.

6. In connection with the operation of the airport the United States will train Icelandic personnel, to the extent circumstances permit, in airport techniques to enable Iceland to assume progressively the operation of the airport to the greatest possible extent.

7. The Government of the United States and the Government of Iceland will jointly determine operational safety, and similar regulations to govern use of the airport by all aircraft. Such regulations shall not, however, impair the ultimate authority of the Government of Iceland with respect to the control and operation of the airport.

8. The Government of the United States and the Government of Iceland will determine a mutually satisfactory formula for the equitable distribution between them of the cost of maintenance and operation of the airport, provided, however, that neither Government shall be obligated to incur any expense with regard to the maintenance and operation of the airport which it does not deem necessary to meet its own needs.

9. No duty or other taxes shall be charged on material, equipment, supplies or goods imported for the use of the Government of the United States, or its agents, under the agreement or for the use of personnel in Iceland by reason of employment pursuant to the agreement. No export tax shall be charged on the removal of such articles.

10. No personnel of the United States resident on the territory of Iceland by reason of employment pursuant to the agreement shall be liable to pay income tax on income derived from sources outside of Iceland.

11. Upon the termination of the present agreement the Government of the United States shall have the right to remove from the airport all movable installations and equipment which have been constructed or provided by the United States or its agents after the date of the agreement unless by agreement such installations and equipment are bought by the Government of Iceland.

12. Samningur þessi skal gilda á meðan á stjórn Bandaríkjanna hvílir sú skuldbinding að halda uppi herstjórn og eftirliti í Þýskalandi; þó má hvor stjórnin um sig hvenær sem er, eftir að fimm ár eru liðin frá gildistöku samnings þessa, fara fram á endurskoðun hans. Skulu þá stjórnirnar hefja viðræður svo fljótt sem auðið er. Leiði slíkar viðræður eigi til samkomulags innan sex mánaða frá því að fyrst kom fram beiðni um endurskoðun, er hvorri stjórninni um sig heimilt, hvenær sem er að þeim tíma liðnum, að tilkynna skriflega þá fyrirætlun sína að segja upp samningnum. Skal samningurinn þá falla úr gildi tólf mánuðum eftir dagsetningu slíkrar uppsagnar.

Ef ríkisstjórn Íslands skyldi vilja fallast á þær tillögur, sem settar eru fram hér að framan, bið ég yður, herra ráðherra, að senda mér staðfestingu á því í erindi, sem ásamt þessu erindi verður þá samningur beggja ríkisstjórnanna um þessi efni.

Ég leyfi mér enn á ný að fullvissa yður, hæstvirti ráðherra, um dýpstu virðingu mína.

Louis G. Dreyfus jr.
(sign.)

12. The agreement shall continue in effect until the obligations of the Government of the United States to maintain control agencies in Germany shall have been fulfilled; provided, however, that at any time after the lapse of five years from the coming into force of the present agreement, either Government may propose a review of the agreement. In such case the two Governments shall consult as soon as possible. If no agreement is reached as a result of such consultation within a period of six months from the date of original notification, either Government may at any time thereafter give notice in writing of intention to denounce the agreement which shall then terminate twelve months from the date of such notice.

Should the Government of Iceland accept the proposals set forth above, the affirmative reply of Your Excellency shall constitute, together with this note, the agreement of the two Governments in these matters.

Accept, Excellency, the renewed assurances of my highest consideration.

Louis G. Dreyfus jr.
(sign.)

Ed.

19. Fyrirspurn

til ríkisstjórnarinnar viðvíkjandi niðurgreiðslu á verði landbúnaðarvara.

Flm.: Páll Zóphóníasson, Björn Kristjánsson.

Hvað hyggst ríkisstjórnin fyrir um niðurgreiðslur á verði landbúnaðarvara á nýbyrjuðu verðlagsári?

Greinargerð.

Verðlagsnefnd búnaðarráðs hefur ákveðið verð á kjöti, mjólk og mjólkurvörum fyrir verðlagsárið 15. sept. 1946 til 15. sept. 1947, og hækkað þær nokkuð í verði. Ríkisstjórnin mun enn greiða mjólkurverðið niður eftir sömu reglum og gert var á síðast liðnu verðlagsári, en ekki er vitað, að ákvarðanir hafi verið teknar um að greiða niður verð á kjöti og kjötvörum. Hins vegar mun almenningur gera sér vonir um, að svo verði, en hætt er við, að hann fresti kjötkaupum, þar til það liggur fyrir. Að minnsta kosti varð sú raun á síðastliðið haust, að það hve seint ríkisstjórnin þá tók sínar ákvarðanir um niðurgreiðslu kjötverðsins, olli því, að mun minna seldist af kjöti framan af sláturtíðinni í fyrrahaust en vant var, og eru afleiðingar þess nú komnar í ljós, og er það meðal annars því að kenna, hve mikið er nú óselt af kjöti frá síðast liðnu hausti.

Nd.**20. Frumvarp til laga**

um breyting og viðauka við lög nr. 65 11. júní 1938, um skatt- og útsvarsgreiðslu útlendinga o. fl.

(Lagt fyrir Alþingi á 65. löggjafarþingi, 1946.)

1. gr.

Í stað orðanna „en hafa fasta atvinnu“ í 1. gr. laganna komi: en hafa hér atvinnutekjur.

2. gr.

Upphaf 2. gr. laganna verði þannig:

Hafi útlendingur dvalið hér eða haft hér atvinnutekjur 3 mánuði eða lengur, skapar það honum skattskyldu, og ber kaupgreiðanda hans o. s. frv.

3. gr.

Aftan við 6. gr. bætist:

Kaupgreiðandi skal tilkynna skattstjóra eða skattanefnd mánaðarlega kaupgreiðslu til manna þeirra, sem um ræðir í 1. og 2. gr.

4. gr.

Á eftir 6. gr. laganna komi 3 nýjar greinar, sem verði 7.—9. gr., og breytist greinatala samkvæmt því.

5. gr.

7. gr. laganna verði þannig:

Nú er einhver þeirra, sem um ræðir í 1. og 2. gr., á förum af landi burt, og skal honum þá skylt að tilkynna hlutaðeigandi skattstofu eða skattanefnd um það, með a. m. k. einnar viku fyrirvara. Sé kaupgreiðanda kunnugt um brottförina, ber honum einnig að tilkynna hana framangreindum aðilum. Jafnframt gefur kaupgreiðandi skattstofu eða skattanefnd skýrslu um allar kaupgreiðslur til gjaldanda hér á burtfararárinu til brottfarardags.

6. gr.

8. gr. laganna hljóði svo:

Skattstofa eða skattanefnd ákveður tekjuskatt gjaldanda af tekjum hans hér á burtfararárinu, frá komudegi til brottfarardags, og tilkynnir kaupgreiðanda, gjaldanda sjálfum og innheimtumanni skatts um álagninguna þegar í stað.

7. gr.

9. gr. laganna verði svo hljóðandi:

Tekjuskattur þeirra, sem hér um ræðir, ákveðst þannig: Hreinar tekjur gjaldanda, deilanlegar með 50, margfaldast með tölunni 12 og deilast síðan með fjölda þeirra mánaða, er hann hefur dvalizt hér á burtfararárinu. Brot úr mánuði telst heill mánuður.

Þegar tekjufjárhæð hefur verið hækkuð samkvæmt ofangreindu hlutfalli, skal tekjuskattur reiknaður eftir þeim reglum, sem ákveðnar eru í 14. gr. laga nr. 20 frá 1942, þó án þess að persónufrádráttur sé leyfður.

Tekjuskatturinn reiknaður samkvæmt framansögðu deilist með tölunni 12 og margfaldist með fjölda þeirra mánaða, sem gjaldandi hefur dvalizt hér á burtfararárinu. Tekjuskatturinn má þó aldrei vera lægri en 5% af skattskyldum tekjum.

8. gr.

Lög þessi öðlast þegar gildi.

Athugasemdir við lagafrumvarp þetta:

Um frumvarp þetta, sem lagt er fyrir Alþingi samkvæmt 28. gr. stjórnarskrárinnar, vísast til fylgiskjals hér á eftir.

Fylgiskjal.

Bráðabirgðalög um breyting og viðauka við lög nr. 65 11. júní 1938,
um skatt- og útsvarsgreiðslu útlendinga o. fl.

FORSETI ÍSLANDS

gjörir kunnugt: Fjármálaráðherra hefur tjáð mér, að brýna nauðsyn beri til þess að breyta nú þegar gildandi lagaákvæðum um skattgreiðslur útlendinga, sem hverfa héðan af landi burt, og færa ákvæði þessi til samræmis við tilsvarandi reglur útsvarslaga (nr. 66 1945). Sé þess vegna óhjákvæmilegt að heimila álagningu og innheimtu skatta hjá útlendingum og erlendis búsettum aðilum, þegar við brottför héðan af landi, í stað þess að slíku er nú frestað fram yfir næstu áramót eftir brottförina.

Fyrir því eru hér með sett bráðabirgðalög, samkvæmt heimild 28. gr. stjórnarskrárinnar, á þessa leið:

1. gr.

Í stað orðanna „en hafa fasta atvinnu“ í 1. gr. laganna komi: en hafa hér atvinnutekjur.

2. gr.

Upphaf 2. gr. laganna verði þannig:

Hafi útlendingur dvalið hér eða haft hér atvinnutekjur 3 mánuði eða lengur, skapar það honum skattskyldu, og ber kaupgreiðanda hans o. s. frv.

3. gr.

Aftan við 6. gr. bætist:

Kaupgreiðandi skal tilkynna skattstjóra eða skattanefnd mánaðarlega kaupgreiðslu til manna þeirra, sem um ræðir í 1. og 2. gr.

4. gr.

Á eftir 6. gr. laganna komi 3 nýjar greinar, sem verði 7.—9. gr., og breytist greinatala samkvæmt því.

5. gr.

7. gr. laganna verði þannig:

Nú er einhver þeirra, sem um ræðir í 1. og 2. gr., á förum af landi burt, og skal honum þá skylt að tilkynna hlutaðeigandi skattstofu eða skattanefnd um það, með a. m. k. einnar viku fyrirvara. Sé kaupgreiðanda kunnugt um brottförina, ber honum einnig að tilkynna hana framangreindum aðilum. Jafnframt gefur kaupgreiðandi skattstofu eða skattanefnd skýrslu um allar kaupgreiðslur til gjaldanda hér á burtfararárinu til brottfarardags.

6. gr.

8. gr. laganna hljóði svo:

Skattstofa eða skattanefnd ákveður tekjuskatt gjaldanda af tekjum hans hér á burtfararárinu, frá komudegi til brottfarardags, og tilkynnir kaupgreiðanda, gjaldanda sjálfum og innheimtumanni skatts um álagninguna þegar í stað.

7. gr.

9. gr. laganna verði svo hljóðandi:

Tekjuskattur þeirra, sem hér um ræðir, ákveðst þannig: Hreinar tekjur gjaldanda, deilanlegar með 50, margfaldast með tölunni 12 og deilast síðan með fjölda þeirra mánaða, er hann hefur dvalizt hér á burtfararárinu. Brot úr mánuði telst heill mánuður.

Þegar tekjufjárhæð hefur verið hækkuð samkvæmt ofangreindu hlutfalli, skal tekjuskattur reiknaður eftir þeim reglum, sem ákveðnar eru í 14. gr. laga nr. 20 frá 1942, þó án þess að persónufrádráttur sé leyfður.

Tekjuskatturinn reiknaður samkvæmt framansögðu deilist með tölunni 12 og margfaldist með fjölda þeirra mánaða, sem gjaldandi hefur dvalizt hér á burtfararárinu. Tekjuskatturinn má þó aldrei vera lægri en 5% af skattskyldum tekjum.

8. gr.

Lög þessi öðlast þegar gildi.

Gjört í Reykjavík, 12. september 1946.

Sveinn Björnsson.

(L. S.)

Pétur Magnússon.

Nd.

21. Frumvarp til laga

til laga um heimild fyrir ríkisstjórnina til að taka leigunámi barnaheimilið Sólheima í Hverakoti í Grímsnesi.

(Lagt fyrir Alþingi á 65. löggjafarþingi, 1946.)

1. gr.

Ríkisstjórninni er heimilt að taka leigunámi barnaheimilið Sólheima í Hverakoti í Grímsnesi, sem er sjálfseignarstofnun, ásamt jörðinni Hverakoti með húsum öllum og mannvirkjum, búpeningi, innanstokksmunum, ásamt annarri búslóð og öðru því, er stofnun þessari tilheyrir og ástæða þykir til að nota við rekstur heimilisins.

Um framkvæmd leigunáms þessa skal farið eftir ákvæðum laga nr. 61 14. nóv. 1917.

2. gr.

Lög þessi öðlast þegar gildi.

Athugasemdir við lagafrumvarp þetta:

Um frumvarp þetta, sem lagt er fyrir Alþingi samkvæmt 28. gr. stjórnarskrárinnar, vísast til fylgiskjals hér á eftir.

Fylgiskjal.

Bráðabirgðalög um heimild fyrir ríkisstjórnina til að taka leigunámi barnaheimilið Sólheima í Hverakoti í Grímsnesi.

FORSETI ÍSLANDS

gjörir kunnugt: Menntamálaráðherrann hefur tjáð mér, að þar sem eigi hafi náðst samkomulag um rekstur barnaheimilisins Sólheima í Hverakoti í Grímsnesi, en þörfin fyrir rekstur slíks heimilis sé brýn, telji hann nauðsynlegt að ríkisstjórnin fái heimild til að taka heimilið leigunámi.

Með því að ég fellst á að brýna nauðsyn beri til að setja bráðabirgðalög samkvæmt 28. gr. stjórnarskrárinnar um framangreint efni, tel ég rétt að gefa út bráðabirgðalög á þessa leið:

1. gr.

Ríkisstjórninni er heimilt að taka leigunámi barnaheimilið Sólheima í Hverakoti í Grímsnesi, sem er sjálfseignarstofnun, ásamt jörðinni Hverakoti með húsum öllum og mannvirkjum, búpeningi, innanstokksmunum, ásamt annarri búslóð og öðru því, er stofnun þessari tilheyrir og ástæða þykir til að nota við rekstur heimilisins.

Um framkvæmd leigunáms þessa skal farið eftir ákvæðum laga nr. 61 14. nóv. 1917.

2. gr.

Lög þessi öðlast þegar gildi.

Gjört í Reykjavík, 12. september 1946.

Sveinn Björnsson.

(L. S.)

Brynjólfur Bjarnason.

Ed.

22. Nefndarálit

um frv. til l. um breyt. á l. nr. 81 23. júní 1936, um sveitarstjórnarkosningar.

Frá allsherjarnefnd.

Nefndin hefur athugað frv. og leggur einróma til, að það verði samþykkt óbreytt.

Alþingi, 24. sept. 1946.

Bjarni Benediktsson,
form.

Ásmundur Sigurðsson,
fundaskr.

Lárus Jóhannesson,
frsm.

Sigurjón Á. Ólafsson.

Hermann Jónasson.

Nd.

23. Nefndarálit

um frv. til l. um heimild fyrir ríkisstjórnina til að ábyrgjast rekstrarlán fyrir Landsmiðjuna.

Frá fjárhagsnefnd.

Nefndin hefur athugað frumvarpið og leggja allir viðstaddir nefndarmenn til, að það verði samþykkt óbreytt.

Ingólfur Jónsson og Skúli Guðmundsson voru eigi viðstaddir.

Alþingi, 25. sept. 1946.

Ásgeir Ásgeirsson,
form.

Einar Olgeirsson,
frsm.

Hallgr. Benediktsson.

Nd.**24. Nefndarálit**

um frv. til l. um breyting og viðauka við lög nr. 65 11. júní 1938, um skatt- og útsvarsgreiðslu útlendinga o. fl.

Frá fjárhagsnefnd.

Viðstaddir nefndarmenn mæla með því, að frumvarpið verði samþykkt óbreytt. Ingólfur Jónsson og Skúli Guðmundsson voru ekki viðstaddir, þar eð ekki hafði tekizt að koma fundarboði til þeirra.

Alþingi, 25. sept. 1946.

Ásgeir Ásgeirsson,
form.

Hallgr. Benediktsson,
frsm.

Einar Olgeirsson.

Nd.**25. Nefndarálit**

um frv. til l. um lántökuheimild fyrir ríkisstjórnina til að reisa lýsisherzluverk-smiðju.

Frá sjávarútvegsnefnd.

Frv. þetta er samhljóða bráðabirgðalögum, sem út voru gefin um þetta efni 12. júní s. l.

Nefndin mælir með því, að frv. verði samþ. óbreytt.

Einn nefndarmanna (ÁÁ) var fjarverandi, er frv. var afgreitt.

Alþingi, 26. sept. 1946.

Sigurður Kristjánsson,
form., frsm.

Lúðvík Jósefsson,
fundaskr.

Pétur Ottesen.

Eysteinn Jónsson.

Ed.**26. Nefndarálit**

um frv. til l. um tilraunastöð á Keldum.

Frá menntamálanefnd.

Frumvarp þetta er samhljóða bráðabirgðalögum frá 4. júní 1946. Hefur nefndin athugað frv. og vill mæla með því með þeirri breytingu, að samráð verði haft við tilraunastöð búfjárræktar um reglur þær, er stofnunin starfar eftir. Leggur nefndin því til, að frv. verði samþykkt með eftirfarandi

BREYTINGU:

Við 1. gr. Á eftir orðunum: „að fengnum tillögum forstöðumanns“ komi: og í samráði við tilraunaráð búfjárræktar (sbr. lög nr. 64 7. maí 1940).

Alþingi, 26. sept. 1946.

Eiríkur Einarsson,
form.

Hannibal Valdimarsson,
fundaskr.

Bernh. Stefánsson,
frsm.

Jóhann Jósefsson.

Ásmundur Sigurðsson.

Ed.

27. Frumvarp til laga

um tilraunastöð á Keldum.

(Eftir 2. umr. í Ed.)

1. gr.

Tilraunastöðin í sjúkdómafræði á Keldum í Mosfellssveit lýtur læknadeild háskólans, enda skipar ráðherra sá, er fer með mál hans, þar forstöðumann og starfsfólk að fengnum tillögum læknadeildar og yfirdýralæknis. Hann setur að fengnum tillögum forstöðumanns og í samráði við tilraunaráð búfjárræktar (sbr. lög nr. 64 7. maí 1940) þær reglur um stofnun þessa, er nauðsynlegar kunna að vera.

2. gr.

Lög þessi öðlast þegar gildi.

Ed.

28. Breytingartillögur

við frv. til 1. um tilraunastöð á Keldum.

Flm.: Páll Zóphóníasson.

I. Í stað 1. gr. komi 5 nýjar greinar, er orðist svo:

1. (1. gr.) Að Keldum í Mosfellssveit skal stofna rannsóknarstöð, er vinni að rannsóknum á búfjársjúkdómum og öðrum skyldum verkefnum, eftir því sem nánar er ákveðið í 4. gr. laga þessara. Stofnun þessi nefnist: Rannsóknarstofnun Háskóla Íslands í búfjármeinafræði.
2. (2. gr.) Forstöðumaður Rannsóknarstofnunar Háskóla Íslands í búfjármeinafræði skal skipaður af kennslumálaráðherra, að fengnum tillögum dýralæknafélags Íslands og læknadeildar Háskóla Íslands.
3. (3. gr.) Kennslumálaráðherra ákveður, hversu margir dýralæknar og aðrir sérfræðingar vinni við stofnunina, og skipar þá, að fengnum tillögum forstöðumanns og yfirdýralæknis, og skulu þeir taka laun eins og kennarar læknadeildar.
4. (4. gr.) Rannsóknarstofnun Háskóla Íslands í búfjármeinafræði hefur ein rétt til að búa til hér á landi bólu efni og serum handa búfé landsmanna, enda skal hún kosta kapps um að hafa ætíð til hin algengu efni til bólu-setningar búfjár. Rannsóknaráð búfjárræktar skal ákveða árlega, hvaða verkefni er sérstaklega aðkallandi að leysa, og skal láta lausn þeirra ganga fyrir öðrum verkefnum, eftir því sem frekast er unnt. Að öðru leyti skal ráðherra ákveða starfssvið og verkefni stofnunarinnar með reglugerð, að fengnum tillögum forstöðumanns og í samráði við tilraunaráð búfjárræktar.
5. (5. gr.) Þau ákvæði laga nr. 64 frá 7. maí 1940, sem koma í bága við þessi lög, eru úr gildi fallin.

II. 2. gr. verður 6. gr.

Ed.**29. Nefndarálit**

um frv. til l. um heimild fyrir ríkisstjórnina til að ábyrgjast rekstrarlán fyrir Landssmiðjuna.

Frá fjárhagsnefnd.

Nefndin leggur til, að frv. verði samþykkt.

Alþingi, 27. sept. 1946.

Jóhann Jósefsson,
form., frsm.

Bernh. Stefánsson,
fundaskr.

Lárus Jóhannesson.

Ásmundur Sigurðsson.

Guðm. Í. Guðmundsson.

Ed.**30. Nefndarálit**

um frv. til l. um lántökuheimild fyrir ríkisstjórnina til að reisa lýsisherzluverk-smiðju.

Frá fjárhagsnefnd.

Nefndin leggur til, að frv. verði samþykkt.

Alþingi, 27. sept. 1946.

Jóhann Jósefsson,
form., frsm.

Bernh. Stefánsson,
fundaskr., með fyrirvara.

Lárus Jóhannesson.

Ásmundur Sigurðsson.

Guðm. Í. Guðmundsson.

Nd.**31. Frumvarp til laga**

um breyting á lögum nr. 119 31. des. 1945, um samkomudag reglulegs Alþingis 1946.

Fhm.: Ólafur Thors.

1. gr.

Fyrir „1. dag októbermánaðar“ í 1. gr. laganna kemur: 10. dag októbermánaðar.

2. gr.

Lög þessi öðlast þegar gildi.

Greinargerð.

Sýnt þykir, að ekki vinnist tími til þess að ljúka verkefnum þessa aukabings fyrir 1. október, en þá á reglulegt Alþingi 1946 að koma saman í síðasta lagi. Hins vegar verður að telja það óheppileg vinnubrögð að hætta við afgreiðslu mála í miðju kafi og taka þau upp aftur á nýju þingi. Er því lagt til að gera þá lagabreytingu, sem í frv. þessu felst.

Ed.**32. Breytingartillögur**

við frv. til l. um tilraunastöð á Keldum.

Frá menntamálanefnd.

I. Í stað 1. gr. komi 6 nýjar greinar, er orðist svo:

1. (1. gr.) Að Keldum í Mosfellssveit skal stofna rannsóknarstöð, er vinni að rannsóknum á búfjársjúkdómum og öðrum skyldum verkefnum, eftir því sem nánar verður ákveðið í reglugerð. Stofnun þessi nefnist: Rannsóknarstofnun háskólans í búfjármeinafræði.
2. (2. gr.) Forstöðumaður Rannsóknarstofnunar háskólans í búfjármeinafræði skal skipaður af menntamálaráðherra, að fengnum tillögum yfirdýralæknis Íslands og læknadeildar háskólans.
3. (3. gr.) Menntamálaráðherra ákveður, að fengnum tillögum læknadeildar háskólans, hversu margir dýralæknar og aðrir sérfræðingar vinni við stofnunina, og skipar þá, að fengnum tillögum forstöðumanns og yfirdýralæknis.
4. (4. gr.) Forstöðumaður tekur laun eftir öðrum flokki launalaga, en aðrir sérfræðingar samkvæmt 6. flokki. Laun annarra starfsmanna ákveðast af forstöðumanni, að fengnu samþykki fjármálaráðuneytisins.
5. (5. gr.) Menntamálaráðherra setur, að fengnum tillögum læknadeildar háskólans og tilraunaráðs búfjárræktar, reglugerð um starfsemi og starfsvið rannsóknarstofnunarinnar, sbr. 1. gr.
6. (6. gr.) Þau ákvæði laga nr. 64 frá 7. maí 1940, sem koma í bága við þessi lög, eru úr gildi fallin.

II. 2. gr. verður 7. gr.

Ed.**33. Lög**

um breyting á lögum nr. 119 31. des. 1945, um samkomudag reglulegs Alþingis 1946.

(Afgreidd frá Ed. 27. sept.)

Samhljóða þskj. 31.

Nd.**34. Frumvarp til laga**

um tilraunastöð á Keldum.

(Eftir 3. umr. í Ed.)

1. gr.

Að Keldum í Mosfellssveit skal stofna rannsóknarstöð, er vinni að rannsóknum á búfjársjúkdómum og öðrum skyldum verkefnum, eftir því sem nánar verður ákveðið í reglugerð. Stofnun þessi nefnist: Rannsóknarstofnun háskólans í búfjármeinafræði.

2. gr.

Forstöðumaður Rannsóknarstofnunar háskólans í búfjármeinafræði skal skipaður af menntamálaráðherra, að fengnum tillögum yfirdýralæknis Íslands og læknadeildar háskólans.

3. gr.

Menntamálaráðherra ákveður, að fengnum tillögum læknadeildar háskólans, hversu margir dýralæknar og aðrir sérfræðingar vinni við stofnunina, og skipar þá, að fengnum tillögum forstöðumanns og yfirdýralæknis.

Alþt. 1946. A. (65. löggjafarþing).

4. gr.

Forstöðumaður tekur laun eftir öðrum flokki launalaga, en aðrir sérfræðingar samkvæmt 6. flokki. Laun annarra starfsmanna ákveðast af forstöðumanni, að fengnu samþykki fjármálaráðuneytisins.

5. gr.

Menntamálaráðherra setur, að fengnum tillögum læknadeildar háskólans og tilraunaráðs búfjárræktar, reglugerð um starfsemi og starfssvið rannsóknarstofnunarinnar, sbr. 1. gr.

6. gr.

Þau ákvæði laga nr. 64 frá 7. maí 1940, sem koma í bága við þessi lög, eru úr gildi fallin.

7. gr.

Lög þessi öðlast þegar gildi.

Ed.**35. Nefndarálit**

um frv. til l. um breyting og viðauka við l. nr. 63 11. júní 1938, um skatt- og útsvars-greiðslu útlendinga o. fl.

Frá allsherjarnefnd.

Nefndin hefur athugað frv. þetta og leggur til, að það verði samþykkt óbreytt.

Vegna annarra þinganna voru Bjarni Benediktsson og Hermann Jónasson fjarverandi, er mál þetta var afgreitt.

Alþingi, 1. október 1946.

Lárus Jóhannesson,
frsm.

Ásmundur Sigurðsson,
fundaskr.

Sigurjón Á. Ólafsson.

Ed.**36. Lög**

um heimild fyrir ríkisstjórnina til að ábyrgjast rekstrarlán fyrir Landssmiðjuna.

(Afgreidd frá Ed. 1. okt.)

Samhljóða þskj. 5.

Ed.**37. Lög**

um lántökuheimild fyrir ríkisstjórnina til að reisa lýsisherzluverksmiðju.

(Afgreidd frá Ed. 1. okt.)

Samhljóða þskj. 6.

Sp.

38. Nefndarálit

um till. til þál. um heimild fyrir ríkisstjórnina til að gera samning við Bandaríki Ameríku um niðurfelling hverndarsamningsins frá 1941 o. fl.

Frá meiri hl. utanríkismálanefndar.

Tækni nútímans hefur gerbreytt aðstöðu Íslands. Áður var Ísland úr alfaraleið. Nú er það þýðingarmikill áfangi í samgöngukerfi heimsins.

Áhrif þessa komu margvíslega fram í síðustu heimsstyrjöld og leiddu meðal annars til hverndarsáttmálans frá 1941. Vafalaust hefðu flestir eða allir Íslendingar kosið, að ástand heimsins og aðstaða Íslands hefði verið slík, að á því líkum samningi hefði eigi verið þörf. En svo sem öll atvik voru er það áreiðanlega sannmæli, sem í þeim sáttmála segir af hálfu Íslendinga, að hann var gerður „í samræmi við hagsmuni Íslands“. Hefur reynslan óvæfengjanlega sýnt, að svo var.

Aðferðin við þá samningsgerð var þó slík, að þáverandi forsætisráðherra, Hermann Jónasson, gerði samninginn án vitundar utanríkismálanefndar og alþingis- manna, en einungis með samþykki ríkisstjórnarinnar og þeirra manna, er sérstaklega voru kallaðir til. Samningurinn var þá fyrst lagður fyrir Alþingi, er her Bandaríkjanna var kominn hingað, og aldrei var hann ræddur í utanríkismálanefnd.

Þrátt fyrir það þótt sáttmálinn frá 1941 væri vel athugaður af þeim, sem um hann fjölluðu, miðað við aðstæður allar, hefur raunin orðið sú, að tvenns konar skilningi hefur verið haldið fram um það, hvenær herinn skuli fara af landi brott. Öðrum af hálfu Íslendinga, hinum af Bandaríkjunum. Þessu tjáir eigi að neita né heldur því, að fyrir allra hluta sakir er það æskilegast, að vinsamleg lausn þeirrar deilu náist.

Verður að telja ólíkt skynsamlegra og betur í samræmi við hagsmuni Íslands að leiða þann ágreining til lykta með friðsamlegu samkomulagi heldur en að hefja kærur á hendur Bandaríkjunum, sem sennilega mundu leiða til þess, að Ísland drægist enn frekar en orðið er inn í deilur stórveldanna.

En þeim mun mikilsverðara er fyrir Ísland að ljúka þessu máli sem fyrst, þar sem Bandaríkin fyrir réttu ári fóru þess á leit að fá hér langæar herstöðvar. Þó að Íslendingar synjuðu þeirri málaleitun eindregið, er þess eigi að dyljast, að mörg ríki voldugri en Ísland hafa orðið að þola slíkar búisfjar af sterkari nágranna, og var því mikils um vert, að sem fyrst fengist úr því skorið, að slíkar ráðagerðir væru úr sögunni og ákveðin tímamörk sett fyrir dvöl erlends herliðs í landinu.

Samhliða því, sem sjálfsagt er að vísa á bug kröfum um erlendar herstöðvar og alla þá íhlutun, er skert geti sjálfstæði landsins og fullveldi, er hitt einsætt, að Íslendingar verða sem aðrar þjóðir að taka sanngjarnt tillit til réttmætra óska og þarfa annarra, svo sem löngu er viðurkennt í skiptum allra síðaðra þjóða.

Nú stendur svo á, að Ísland er mikilsverður áfangi á flugleiðinni yfir norðanvert Atlantshaf. Ber öllum saman um, að hagkvæmast sé að láta ýmsar tegundir flugflutninga fara yfir Ísland. Hitt er og óumdeilanlegt, að öryggi allra flugferða á þessum leiðum verður miklum mun meira, ef fullkominn flugvöllur er á Íslandi, svo að þar megi lenda í neyðartilfellum.

Er því sízt of djúpt tekið í árinna, þótt sagt sé, að það sé velsæmissskylda af Íslendingum að sjá um, að hér á landi sé til a. m. k. einn fullkominn flugvöllur. Á stríðsárunum voru gerðir hér á landi tveir allstórir flugvellir, annar í Reykjavík, hinn á Reykjanesi nærri Keflavík. Er hann miklu stærri en Reykjavíkurflugvöllurinn og raunar fleiri en einn völlur í einu flugvallahverfi.

Íslendingar hafa nú þegar að nokkru tekið við rekstri Reykjavíkurvallarins, en því fer mjög fjarri, að hann sé svo fullkominn sem skyldi. Eftir þeim litlu gögnum, sem fyrir liggja í þeim efnum, þarfnast völlurinn enn mikillar stækkunar, ef hann

á að verða talinn samilegur Atlantshafsflugvöllur. Mun stækkun hans kosta milljónatugi, gera nauðsynleg niðurrif 30 íbúðarhúsa auk æði margra annarra bygginga, og þó aldrei fá því áorkað, að völlurinn verði svo góður sem skyldi. Segir í skýrslu flugmálaráðherra um þetta efni, að fullnaðaruppdrættir liggi enn ekki fyrir og engin áætlun um það, hverju þurfi til að kosta til þess að gera Reykjavíkurflugvöllinn fullkominn á alþjóðavísu, og segir síðan orðrætt: „en víst er, að slíkar stórfelldar endurbætur á Reykjavíkurflugvöllinum verða aðeins gerðar, ef alþjóðafé kemur til að verulegu leyti“. En þá er þess að gæta, að enginn alþjóðasjóður er fyrir hendi, sem veiti slíka styrki, heldur mundi verða undir högg að sækja hjá stjórnnum einstakra ríkja um fjárframlög í þessu skyni, enda mundu þær þá geta sett þau skilyrði, er þeim sýndist. Hitt ógnar áreiðanlega mörgum Íslendingum, ef eini flugvöllur landsins, sá sem starfræktur væri fyrir stórar flugvélar, ætli að vera inni í miðri höfuðborg landsins. Sýnist mönnum hættunni þar með ærið gálauslega boðið heim.

Reynsla Íslendinga af rekstri flugvalla er enn harla lítil. Í fjárlögum þessa árs eru 600000 kr. ætlaðar til flugvallagerðar, reksturs flugvalla og lendingarbóta. Það, sem af er þessu ári, hefur nú þegar verið ávísað á Reykjavíkurvöllinn einan 2450000 kr., og er það raunar ekki allt greitt enn.

En í næsta árs fjárlögum hefur flugmálastjóri óskað, að til rekstrar Reykjavíkurvallarins yrði veittar 3150000 króna, og áætla hann einungis 600000 króna tekjur til að vega þar á móti, og er í þeirri upphæð ekkert áætlað til nýrra tækja, stækkana o. þ. h.

Í skýrslu sinni gerir flugmálaráðherra að vísu lítið úr kostnaði við rekstur Keflavíkurvallarins, ef hann verði eingöngu eða aðallega rekinn sem neyðarhöfn í sambandi við Reykjavíkurflugvöllinn sem aðalvöll. En hvort tveggja er, að ekki er æskilegt, að Reykjavíkurvöllurinn verði aðalflugvöllur landsins og að ráðherrann gerir ráð fyrir, að ef veruleg starfræksla verði á Keflavíkurvöllinum, þurfi til hennar „alþjóðlegt rekstrartillag“, sem þá þyrfti að semja við einstakar erlendar þjóðir um, eins og áður greinir.

Öll atvik í sambandi við stjórn þessara mála eru yfirleitt slík, að augljóst er, að Íslendingar eiga mikið eftir að læra um þau, og er það eigi annað en eðli málsins samkvæmt.

Að svo vöxnu máli fer því þess vegna fjarri, að Íslendingar séu þess viðbúnir að taka einir við rekstri Keflavíkurvallarins og halda honum við með samilegum hætti.

Stjórn Bandaríkjanna heldur því hins vegar fram, að vegna skyldu sinnar til herstjórnar og eftirlits í Þýzkalandi sé sér mikið nauðsyn að halda afnotum Keflavíkurvallarins, sem gerður var fyrir fé Bandaríkjanna. Hefur Bandaríkjastjórn einmitt fært fram þessa nauðsyn sína fyrir því, að hún hefur enn eigi flutt allan liðsafla sinn burt af landi héðan. Stjórn Stóra-Bretlands hefur einnig látið uppi við íslenzku ríkisstjórnina, að hún teldi þessa nauðsyn Bandaríkjanna vera mikla. Munu þeir og vera fáir, sem treysta sér með öllu til að neita þessari nauðsyn og synja þess algerlega, að við henni verði orðið.

Mundi vegur Íslands og áreiðanlega sízt vaxa við það, ef landsmenn neituðu að verða við þeim óskum, er tryggja samilegt öryggi á flugleiðum um norðanvert Atlantshaf, á meðan þeir eru þess ekki viðbúnir að taka sjálfir að öllu við rekstri vallarins.

Það, sem nú hefur verið sagt, skýrir að nokkru, af hverju um það er samið í samningi þeim, er nú er til athugunar, annars vegar að Bandaríkin skuli hið bráðasta flytja brott af landinu allan herafli sinn og sjóher, en hins vegar öðlast tíma-bundinn og takmarkaðan afnotarétt af Keflavíkurflugvöllinum.

Einstakar greinar samningsfrumvarpsins hafa sætt mikilli gagnrýni, og skal því gerð nokkur grein fyrir þeim og breytingartillögnum, sem fyrir liggja.

1. greinin er nauðsynleg alveg án tillits til ágreinings um það, hvenær herinn sé skyldur til að hverfa héðan af landi brott, því að ýms fleiri atriði eru í sáttmálanum, og þarf því að segja til um, hvenær hann skuli í heild falla úr gildi.

2. greinin fjallar einungis um afhending Keflavíkurvallarins til Íslendinga, og getur efni hennar ekki valdið ágreiningi.

3. gr. upphaflega samningsfrumvarpsins hefur sætt þeirri gagnrýni, að hún takmarkaði rétt Íslendinga yfir landi sínu. Sú aðfinning er að vísu á misskilningi byggð, en þar sem greinin hefur valdið ágreiningi og er efni sínu samkvæmt óþörf, er lagt til, að hún sé felld niður.

4. gr., sem verður 3. gr., hefur verið ranglega túlkuð. Lagt er til, að orðalagi hennar verði breytt svo, að eigi verði um það villzt, að allur her eigi að vera horfinn af landinu innan 180 daga. Var það ætíð tilætlunin. Þess skal getið, að þar sem í greininni er talað um herlið og sjólið, þá er þar inni falið fluglið, þar sem það er ekki sérstakur liðsafli, heldur heyrir til hinum almenna her Bandaríkjanna.

Í 5. gr. er annað höfuðákvæði samningsins, sem sé það, að Bandaríkjunum eru veitt viss réttindi á flugvöllum við Keflavík í sambandi við herstjórn þeirra og eftirlit í Þýskalandi. Réttindin eru berum orðum takmörkuð við þessa skyldu Bandaríkjanna. Öll önnur not Bandaríkjanna af völlum eru því óheimil samkvæmt þessum samningi. Hins vegar eru þessi not slík, að ákvæði loftferðasamningsins við Bandaríkin frá 1945 eru ekki fullnægjandi, því að hann fjallar einungis um viðskiptaflug. En þessi grein ræðir einmitt um afnot flugfara, sem rekin eru af Bandaríkjunum í sambandi við herstjórn þeirra í Þýskalandi.

Því hefur verið haldið fram, að með þessu ákvæði væri Bandaríkjunum gert mögulegt að stofna hér herstöð. Þetta er fjarstæða. Í sambandi við herstjórn og eftirlit Bandaríkjanna í Þýskalandi þarf enga herstöð á Íslandi. Og er hún þegar af þeirri ástæðu óheimil skv. þessum samningi, og mundi það vera hreint samningsrof, sambærilegt við óheimila hertöku landsins, ef henni væri komið upp undir yfirvarpi þessa samnings. Ef gert er ráð fyrir slíku réttarbroti Bandaríkjanna, er það hið sama og sagt væri, að þau væru í raun réttir ósamningshæf, og mundi Ísland vafalaust vera eina ríkið í veröldinni, sem slíka afstöðu tæki gegn þessu mikla og volduga menningarriki.

Ef menn líta svo á, að þau afnot, sem hér eru veitt, jafngildi herstöð, yrðu menn með sama hætti að telja, að umferðarréttur skv. 43. gr. sáttmála Sameinuðu þjóðanna væri herstöð, og hefur enginn enn haldið slíku fram, enda hefði þá verið ómögulegt fyrir Íslendinga að óska þess að ganga í félag Sameinuðu þjóðanna samtímis því, sem þeir lýstu yfir, að þeir vildu engar herstöðvar í landi sínu.

Í sambandi við hinn takmarkaða umferðarrétt, sem Bandaríkjunum er heimilaður um Keflavíkurvöllinn, er nauðsynlegt að sjá svo um, að völlum verði rekinn. Svo sem þegar er sagt, þá eru Íslendingar enn eigi þess búnir að taka einir við rekstri vallarins. Bandaríkjunum er því heimilað að halda uppi á eigin kostnað, beinlínis eða á sína ábyrgð, þeirri starfsemi, þeim tækjum og því starfsliði, sem nauðsynlegt kann að vera til slíkra afnota. Upphaflega var eigi berum orðum tekið fram, að allt þetta ætti einungis við Keflavíkurvöllinn einan, svo sem augljóst var þó eftir eðli málsins, og er það nú fært í það horf, að enginn efi kemst að.

Svo er ráð fyrir gert, að Bandaríkin geti ýmist látið sína eigin starfsmenn annast þessi störf eða falið þau t. d. flugfélagi á sína ábyrgð. En hvort heldur er, þá er þarna einungis um að ræða venjulega borgara, en ekki hermenn, og auðvitað eru öll hervirki á sjálfum völlum óheimil, því að ekki eru þau nauðsynleg hér uppi á Íslandi vegna umferðarréttar í sambandi við herstjórn og eftirlit Bandaríkjastjórnar í Þýskalandi.

Það skiptir meginmáli um réttarstöðu þessara manna, að þeir eru ekki hermenn, heldur venjulegir borgarar. Af þessum sökum lenda þeir að öllu undir íslenskri lög-

sögn, lúta íslenzkum dómstólum, íslenzkri lögreglu o. s. frv. Þeir þurfa hér bæði landsvistarleyfi og atvinnuleyfi, og er íslenzku stjórninni þar með fenginn heimill á, að eigi dvelji hér fleiri menn í þessu skyni en nauðsynlegt er að hennar dómi. Ef hún misbeitir því valdi sínu, verður hún hins vegar að hlíta þeirri meðferð, sem við liggur, ef samningurinn er rofinn. Mundi úrskurður í því efni annaðhvort koma undir gerðardóm, skv. gerðardómssamningi milli ríkjanna frá því 1930, eða lúta þeim reglum, er gilda um slíkan ágreining skv. reglum hinna sameinuðu þjóða.

Þá er það eigi síður ótvírætt, að vegna yfirráða Íslands á íslenzkri grund og eignarréttar landsins á sjálfum vellinum, er Bandaríkjastjórn óheimilt að gera þar önnur mannvirki eða stækkanir á vellinum aðrar en íslenska stjórnin samþykkir.

Um þau flugför og áhafnir, sem á vellinum lenda í sambandi við herstöjrn Bandaríkjanna og eftirlit í Þýskalandi gilda sérreglur. A. m. k. sumt af þeim flugförum mundi verða hernaðarvélar, og felst í 3. málsl. 4. gr. (áður 5. gr.), að um þær og áhafnir þeirra fari að alþjóðalögum, en þar eru settar ýtarlegar reglur um þetta efni, og er ekki fært að lúta öðrum reglum en þeim, ef menn á annað borð vilja leyfa þessum vélum hér viðkomu.

Eðlilegt er, að engin lendingargjöld séu greidd af þessum vélum, þar sem ákveðið er, að Bandaríkin skuli ein greiða allan kostnað við fyrirgreiðslu þá og lendingarmöguleika, sem þeim eru látnir í té.

Í þessari grein og 8. gr. eru fyrirmæli, er tryggja það, að enginn kostnaður af rekstri og viðhaldi vallarins lendi á ríkissjóði Íslands umfram það, sem ríkisstjórnin samþykkir.

Hins vegar hefur ætíð verið ætlað til, að völlurinn lyti íslenzkri stjórn, og að staða Bandaríkjamanna þar yrði svipuð sem t. d. útgerðarfyrirtækis, sem fær afgreiðslupláss og athafnamöguleika í venjulegri höfn. Slík aðstaða haggar í engu stjórn né eftirliti hafnarstjórans og því síður, að hún skerði í nokkru yfirráð löglegra yfirvalda á staðnum.

Til þess að taka af öll tvímæli í þessu er lagt til, að samþykkt verði ný 5. gr. svo hljóðandi: Hvorki ákvæðin í næstu grein á undan né neín önnur fyrirmæli þessa samnings raska fullveldisrétti né úrslitayfirráðum lýðveldisins Íslands varðandi umráð og rekstur vallarins og mannvirkjagerð eða athafnir þar. — Í samræmi við þetta er lagt til, að niðurlag 7. gr. samningsfrv. falli niður, því að það verður óþarft skv. þessu.

Ákvæðum 6. gr. er breytt svo, að réttur Íslendinga til þjálfunar í rekstri flugvallarins er gerður mun ótvíræðari en var skv. upphaflega frumvarpinu.

Orðalagi fyrri hluta 7. gr. er breytt svo, að nú verður ótvírætt, að það er íslenska stjórnin, sem setur reglur um rekstur, öryggi o. þ. h. á vellinum, en eðli málsins skv. skal hafa um þær samráð við Bandaríkjastjórn vegna hinna takmörkuðu nota hennar af vellinum.

Ákvæðin í 9., 10. og 11. gr. leiðir af því, að Bandaríkin eiga að standa undir miklum kostnaði í sambandi við rekstur flugvallarins, og þykir því ástæða til að leggja ekki skatta og tolla í ríkissjóð Íslands á þann kostnað þeirra, einkum þar sem öll óhreyfanleg verðmæti, er Bandaríkjastjórn hefur gert á sinn kostnað á vellinum, eiga að verða eign íslenska ríkissjóðsins að samningstíma liðnum.

Af hálfu Íslendinga er væntanlega enginn ágreiningur um það, að æskilegt hefði verið, ef svo hefði um samizt, að segja mætti samningnum fyrr upp en heimilað er í 12. gr. Um þetta hefur þó ekki fengizt samkomulag við gagnaðilann. Skýrist það af því, að hann ráðgerir, að verulegu fé þurfi að verja til viðhalds vellinum, einkanlega til að reisa þar viðunanlegar vistarverur, en svo sem kunnugt er, hefur ferðamönnum orðið mjög tíðrætt um, hversu lélegar þær eru nú. Þá lagði Bandaríkjastjórn á það megináherzlu, að samningurinn gildi allan tímann, sem herstöjrnarskylda hennar í Þýskalandi héldist. Á þetta var ekki unnt að fallast, og var þá samið um, að samningnum mætti segja upp, svo að hann þyrfti eigi að gilda lengur en í

6½ ár, en þó skemur, ef herstjórnarskyldan verður fyrr úr sögunni. Í þessu sambandi verður og að hafa það í huga, að ekki er öruggt, hversu skjótt herinn mundi hverfa úr landinu, ef þessi samningur kæmist ekki á.

Það er játað, að 6½ ár er alllangur tími. Í sögu íslenzku þjóðarinnar er hann þó eigi ýkja langur, og hefur hún sjaldan verið óvirt meira en þegar gefið er í skyn, að íslenzku þjóðerni stafi mikil hætta af, þó að nokkur hundruð útlendingar dvelji hér á afmörkuðu landssvæði um þetta árabíl. Því miður hefur þjóðin oft orðið að þola verri raun en þetta og þó haldið þjóðerni sínu, og svo mun enn verða.

Jafnfjarri sanni er það, að með samningi þessum sé færð ófriðarhætta yfir þjóðina. Atburðirnir 1940 sýndu, að enga samninga þurfti til slíkrar hattu, enda er við búið, að ef slíkar hörmungar hefjast að nýju, verði lítt spurt að lögum, og megum vér þó minnast þess, að 1941 vildu Bandaríkin ekki gera land vort að herstöð nema með samþykki réttra íslenzkra stjórnvalda.

Á hitt ber og að líta, að með samningi þessum er tryggt, að Reykjavíkurlugvöllurinn verði ekki a. m. k. á næstu árum eini stóri flugvöllurinn hér á landi, og raunar gert mögulegt að minnka hann, ef landsmenn vilja. Er þar með geigvænleg hætta færð frá höfuðstaðnum, ef illa fer.

Til slíks kemur vonandi ekki. Þetta samningsfrumvarp miðar og þvert á móti að því að létta undir með Sameinuðu þjóðunum um, að ein þeirra geti gætt skyldu sinnar við að halda uppi friði í heiminum, skyldu, sem Bandaríkin hafa tekizt á hendur gagnvart öllum Sameinuðu þjóðunum. Raunin mun og verða sú, að Keflavíkurlugvöllurinn verður vegna þessa samnings þýðingarmikil lendingarstöð í friðsamlegum samskiptum þjóðanna.

Það er kunnara en frá þurfi að segja, að miklum áróðri og æsingum er haldið uppi gegn samningsfrumvarpi þessu. Allt hvílir þetta þó á misskilningi á eðli samnings þessa og einstökum greinum hans, svo og vanmati á stöðu Íslands sem sjálfstæðs ríkis og röngum hugmyndum um eðlileg samskipti þjóðanna.

Af öllu þessu umróti hefur leitt, að ýmsir hafa krafizt þjóðaratkvæðis um frumvarp þetta, áður en það gengi í gildi. Slíkt væri sjálfsagt, ef með frv. væri skertur réttur þjóðarinnar yfir landi hennar eða tilveru hennar og sjálfstæði ógnað. En því fer fjarri, að svo sé, svo sem að framan hefur verið sýnt. Samningsfrumvarpið er Íslendingum í flesta staði hagkvæmt og gildistími þess mjög takmarkaður. Ef út af þessu, er því auðvelt að losna skjótlega undan samningnum, þegar reynslan hefur kveðið upp sinn dóm.

En hinn óhóflegi áróður, sem heitt hefur verið í máli þessu, gerir það að ríkri skyldu þingmanna að taka á sig ábyrgðina um úrlausn þess. Þeir einir hafa aðgang að öllum gögnum, sem úrslitum hljóta að ráða, og þeir hafa bezt tórn og yfirsýn til að gera sér grein fyrir öllum afleiðingum þessa máls.

Þingmenn mundu hrapallega bregðast skyldu sinni, ef þeir nú skytu sér undan ábyrgð þeirri, er stjórnarskráin leggur þeim á herðar. Þeim ber að hlýða samvizku sinni og engu öðru við ákvörðun slíks máls sem þessa.

Að öllu þessu athuguðu leggur meiri hluti utanríkismálanefndar til, að þingsályktunartill. verði samþykkt með svofelldum

BREYTINGUM:

Tillöugugreinin ásamt fylgiskjali orðist svo:

Alþingi ályktar að heimila ríkisstjórninni að gera samning við ríkisstjórn Bandaríkja Ameríku, samhljóða samningsfrumvarpi því, sem prentað er sem fylgiskjal með þessari ályktun.

Fylgiskjal.

1. Ríkisstjórn Íslands og ríkisstjórn Bandaríkjanna fallast á, að hverndar-samningurinn, sem gerður var 1. júlí 1941, skuli niður falla, og falli hann úr gildi með gildistöku samnings þessa.

2. Flugvallarhverfið við Keflavík og flugvellirnir, sem hér eftir nefnast flugvöllurinn, ásamt öllum óhreyfanlegum mannvirkjum, er Bandaríkin hafa reist þar og talin verða upp í sameiginlegri skrá, er íslensk og bandarísk yfirvöld skulu gera samtímis afhendingu flugvallarins, skulu afhent íslensku stjórninni. Skal flugvöllurinn þá verða skýlaus eign íslenska ríkisins, samkvæmt þeim skuld-bindingum, er Bandaríkin hafa áður tek-
izt á hendur þar að lútandi.

3. Stjórn Bandaríkjanna mun svo fljótt sem auðið er flytja á brott það herlið og sjólið Bandaríkjanna, sem nú er í Reykja-vík, og innan 180 daga frá gildistöku samnings þessa mun hún smátt og smátt flytja á brott allt herlið og sjólið Bandaríkjanna, sem nú er á Íslandi.

4. Flugförum þeim, sem rekin eru af Bandaríkjastjórn eða á hennar vegum í sambandi við framkvæmd þeirrar skyldu, er Bandaríkin hafa tekizt á hendur, að hafa á hendi herstjórn og eftirlit í Þýzka-landi, skulu áfram heimil afnot af Kefla-víkurflugvöllinum. Í þessu skyni skal stjórn Bandaríkjanna heimilt að halda uppi á flugvöllinum á eigin kostnað, bein-línis eða á eigin ábyrgð, þeirri starfsemi, þeim tækjum og því starfsliði, sem nauð-synlegt kann að vera til slíkra afnota. Taka skal tillit til sérstöðu slíkra flug-fara og áhafna þeirra að því er varðar tolla, landvistarleyfi og önnur formsat-riði. Engin lendingargjöld skal greiða af slíkum flugförum.

5. Hvorki ákvæðin í næstu grein á und-an né nein önnur ákvæði í samningi þess-

1. The Government of Iceland and the Government of the United States agree to the abrogation of the defense agreement of July 1, 1941, which shall terminate upon the coming into force of the present agreement.

2. The Keflavik area and the airfields, hereinafter referred to as the airport, and the immovable installations constructed thereon by the United States which will be listed in a joint Icelandic-United States inventory to be prepared concurrently with the transfer of the airport, will be transferred to the Government of Iceland. The airport shall then become the un-disputed property of the Icelandic State in fulfilment of the undertakings of the Government of the United States with re-spect thereto.

3. The Government of the United States will withdraw as promptly as possible United States military and naval person-nel now in the city of Reykjavik and dur-ing a period of 180 days commencing upon the coming into force of the present agreement will progressively withdraw all United States military and naval per-sonnel now in Iceland.

4. The Keflavik airport will continue to be available for use by aircraft operated by or on behalf of the Government of the United States in connection with the ful-filment of United States obligations to maintain control agencies in Germany. To this end the Government of the United States shall have the right to and may, at its expense, maintain at the airport either directly or under its responsibility the services, facilities and personnel neces-sary to such use. The special character of these aircraft and their personnel will be respected as far as customs, immigration and other formalities are concerned. No landing fees shall be charged such air-craft.

5. Neither the stipulations in the fore-going paragraph nor any other stipul-

um raska fullveldisrétti né úrslita yfirráðum lýðveldisins Íslands varðandi umráð og rekstur flugvallarins, mannvirkja-gerð eða athafnir þar.

6. Í sambandi við rekstur flugvallarins munu Bandaríkin þjálfa íslenska starfsmenn í tækni flugvallarekstrar, svo að Ísland geti í vaxandi mæli tekið að sér rekstur flugvallarins.

7. Ríkisstjórn Íslands setur, að höfðu samráði við ríkisstjórn Bandaríkjanna, reglur um rekstur, öryggi og því líkt, er varðar not allra flugfara af flugvælinum.

8. Stjórnir Íslands og Bandaríkjanna koma sér saman um grundvöll, er báðar geti við unað, að sanngjarnri skiptingu sín á milli á kostnaði þeim, er af viðhaldi og rekstri flugvallarins stafar, þó þannig, að hvorugri ríkisstjórninni skuli skylt að leggja í nokkurn þann kostnað af viðhaldi og rekstri flugvallarins, sem hún telur sér ekki nauðsynlegan vegna eigin þarfa.

9. Eigi skal leggja neina tolla eða önnur gjöld á efni það, útbúnað, nauðsynjar eða vörur, sem inn er flutt til afnota fyrir stjórn Bandaríkjanna eða umboðsmenn hennar samkvæmt þessum samningi eða til afnota fyrir starfslið það, sem dvelur á Íslandi vegna starfa, sem leiðir af framkvæmd samnings þessa. Útflutningsgjalda skal heldur eigi krefjast af útflutningi téðra vara.

10. Eigi skal leggja tekjuskatt á þær tekjur þess starfsliðs Bandaríkjanna, sem á Íslandi dvelur við störf, er leiðir af framkvæmd samnings þessa, er koma frá aðilum utan Íslands.

11. Þegar samningi þessum lýkur, skal stjórn Bandaríkjanna heimilt að flytja af flugvælinum öll hreyfanleg mannvirki og útbúnað, sem þau eða umboðsmenn þeirra hafa látið gera eða lagt til eftir gildis-

ations in this agreement shall impair the sovereign rights or the ultimate authority of the Republic of Iceland with regard to the control and operation of the airport or any construction or activities there.

6. In connection with the operation of the airport the United States will train Icelandic personnel in airport techniques to enable Iceland to assume progressively the operation of the airport.

7. The Government of Iceland after having consulted the Government of the United States will place in effect operational, safety, and similar rules to govern use of the airport by all aircraft.

8. The Government of Iceland and the Government of the United States will determine a mutually satisfactory formula for the equitable distribution between them of the cost of maintenance and operation of the airport, provided, however, that neither Government shall be obligated to incur any expense with regard to the maintenance and operation of the airport which it does not deem necessary to meet its own needs.

9. No duty or other taxes shall be charged on material, equipment, supplies or goods imported for the use of the Government of the United States, or its agents, under the agreement or for the use of personnel in Iceland by reason of employment pursuant to the agreement. No export tax shall be charged on the removal of such articles.

10. No personnel of the United States resident on the territory of Iceland by reason of employment pursuant to the agreement shall be liable to pay income tax on income derived from sources outside of Iceland.

11. Upon the termination of the present agreement the Government of the United States shall have the right to remove from the airport all movable installations and equipment which have been con-

töku samnings þessa, nema svo semjast, að ríkisstjórn Íslands kaupi mannvirki þessi og útbúnað.

structed or provided by the United States or its agents after the date of the agreement unless by agreement such installations and equipment are bought by the Government of Iceland.

12. Samningur þessi skal gilda á meðan á stjórn Bandaríkjanna hvílir sú skuldbinding að halda uppi herstjórn og eftirliti í Þýzkalandi; þó má hvor stjórnin um sig hvenær sem er, eftir að fimm ár eru liðin frá gildistöku samnings þessa, fara fram á endurskoðun hans. Skulu þá stjórnirnar hefja viðræður svo fljótt sem auðið er. Leiði slíkar viðræður eigi til samkomulags innan sex mánaða frá því að fyrst kom fram beiðni um endurskoðun, er hvorri stjórninni um sig heimilt, hvenær sem er að þeim tíma liðnum, að tilkynna skriflega þá fyrirætlun sína að segja upp samningnum. Skal samningurinn þá falla úr gildi tólf mánuðum eftir dagsetningu slíkrar uppsagnar.

12. The agreement shall continue in effect until the obligations of the Government of the United States to maintain control agencies in Germany shall have been fulfilled; provided, however, that at any time after the lapse of five years from the coming into force of the present agreement, either Government may propose a review of the agreement. In such case the two Governments shall consult as soon as possible. If no agreement is reached as a result of such consultation within a period of six months from the date of original notification, either Government may at any time thereafter give notice in writing of intention to denounce the agreement which shall then terminate twelve months from the date of such notice.

Alþingi, 1. okt. 1946.

Bjarni Benediktsson,
form., frsm.

Stefán Jóh. Stefánsson,
fundaskr.

Gunnar Thoroddsen.

Jóhann Þ. Jósefsson.

Sp.

39. Nefndarálit

um tillögu til þingsályktunar um heimild fyrir ríkisstjórnina til að gera samning við Bandaríki Ameríku um niðurfelling hverndarsamningsins frá 1941 o. fl.

Frá fyrsta minni hl. utanríkismálanefndar.

Utanríkismálanefnd hefur átt nokkra fundi um mál þetta síðan hún fekk tækifæri til að ræða það og athuga, eftir að það var lagt fyrir Alþingi. Nefndin hefur ekki orðið sammála um afgreiðslu málsins. Meiri hlutinn, fulltrúar Alþýðuflokksins og Sjálfstæðisflokksins, leggur til, að þingsályktunin verði samþykkt með nokkrum breytingum á samningnum, sem fylgir henni.

Annar minni hluti, fulltrúi Sósíalistaflokksins, leggur til, að tillagan verði felld.

Við undirritaðir fulltrúar Framsóknarflokksins teljum, að rétt sé að semja við Bandaríkin um afnot Keflavíkurflugvallarins á þeim grundvelli, að skýlaust sé, að Íslendingar einir ráði rekstri hans. Til þess að ná því marki, svo að öruggt sé, teljum við, að gera þurfi á samningnum allmiklu viðtækari breytingar en þegar eru fram komnar tillögur um frá meiri hluta utanríkismálanefndar. Munum við í þessu nefndaráliti gera grein fyrir þessu sjónarmiði okkar og breytingartillögum

heim, er við í samræmi við það berum fram á sérstöku þingskjali. — Þá teljum við og rétt að gera nokkra grein fyrir gangi þessa máls og meðferð þess í höndum ríkisstjórnarinnar. Það skýrir þá meðal annars, hvar málinu er nú komið og hverjum tókum helzt beri að taka á því til þess að greiða fram úr vandræðum.

Eftir upplýsingum frá utanríkismálaráðherra hafa samningar um flugvallamálið staðið yfir að minnsta kosti í tvo mánuði áður en Alþingi var kvatt til funda um það. Hverjir að þessum samningum hafa staðið af Íslands hálfu auk utanríkismálaráðherra, hefur ekki verið upplýst. Hins vegar er það vitað, að málið var aldrei horið upp né rætt í utanríkismálanefnd meðan á samningunum stóð, og kom því aldrei á neinn hátt til hennar meðferðar, fyrr en eftir að það hafði verið lagt fyrir Alþingi.

Í lögum um starfssvið og vald utanríkismálanefndar, sem tekin eru upp í 16. gr. þingskapa Alþingis, er þó svo fyrir mælt:

„Til utanríkismálanefndar skal vísað utanríkismálum. Utanríkismálanefnd starfar einnig milli þinga, og skal ráðuneytið ávallt bera undir hana utanríkismál, sem fyrir koma milli þinga.“

Þetta ákvæði var sett til þess að þeir þingflokkar, er hafa svo mikið fylgi með þjóðinni, að þeir hljóta sæti fyrir þingfulltrúa sína í utanríkismálanefnd, geti fylgt með gangi utanríkismála, enda þótt þeir eigi ekki fulltrúa í ríkisstjórninni. Tilgangurinn var vitanlega sá að reyna að skapa sem mesta þjóðareiningu um utanríkismálin.

Það hafa komið fram raddir um það, til afsökunar þessari málsmeðferð, að hverndarsamningurinn frá 1941 hafi ekki verið lagður fyrir utanríkismálanefnd. En þar var allt öðru máli að gegna. Þá áttu allir þeir þingflokkar, sem fulltrúa áttu í utanríkismálanefnd, einnig fulltrúa í ríkisstjórninni, sem öll, gagnstætt því, sem nú kvað hafa verið, stóð að málsmeðferðinni frá upphafi. Þingflokkarnir hefðu því ekki eins og á stóð fengið nánari vitneskju um málið, þótt það hefði verið lagt fyrir utanríkismálanefnd. Auk þess komu þær sérstöku aðstæður til, að það hlaut að verða strangari leynd og meiri hraði á meðferð hverndarsamningsins, þar sem hann var algert hernaðarleyndarmál í styrjöld og sætti meðferð samkvæmt því, enda var sérstaklega tekið fram af stjórn Bandaríkjanna, að almenn vitneskja um samninginn og liðflutningana gæti haft í för með sér stórkostlega hættu fyrir þá og fyrir höfuðstað Íslands, þar sem herliðið var aðallega sett á land.

Vegna þessarar meðferðar á flugvallarmálinu leiddi vitanlega það, að Framsóknarflokkurinn fékk ekki vitneskju um samninginn fyrr en undirbúningi var lokið og hann lagður fyrir þingið, og ekki var annað að skilja á utanríkismálaráðherra en að um það eitt væri að ræða að greiða atkvæði um hann með jái eða nei eins og hann lægi fyrir. Þessi framkoma gagnvart Framsóknarflokknum er því óafsakanlegri, þar sem það er vitað af opinberum flokkssamþykktum, að hann taldi rétt að taka með velvild á samningnum við Bandaríkin, en hafði jafnframt ákveðin sjónarmið um það, hvernig þeim samningum skyldi háttað — og sennilega eru það skoðanir mikils hluta þjóðarinnar — og það virðist því ekki nema sjálfsagt og eðlilegt, að flokkurinn fengi aðstöðu til þess að koma skoðunum sínum á framfæri og rökstyðja þær við hinn samningsaðilann, meðan á samningnum stóð. Með því var og helzt von til þess, að sjónarmið það, sem flokkurinn hefur og hér er sett fram, yrði tekið til greina og þá jafnframt almennara samkomulag um málið. Það eru jafnvel miklar líkur fyrir því, að þetta hefði tekizt, þegar þess er gætt, sem nú er fram komið, að eftir að samningurinn er lagður fyrir Alþingi og kominn á það stig, að utanríkisráðherrann telur, að ekki sé um annað að ræða en samþykkingu hann óbreyttan eða hafna honum — þá fást þó á honum ekki aðeins orðalagsbreytingar, heldur og efnisbreytingar, sem telja verður allverulegar og eru til bóta. Þrátt fyrir það ná þessar breytingar ekki því takmarki, að um samninginn sé svo örugglega búið af hálfu Íslendinga, sem við teljum bæði rétt og framkvæmanlegt. Við trúum því, að ef varið verður tíma og vinnu í það að útskýra og rökstyðja sjónarmið og mál-

stað okkar Íslendinga, samkvæmt þeirri stefnu Framsóknarflokksins, er við setjum fram, þá mætti enn takast að leiða samninginn þannig til lykta, að Bandaríkin fengju þau afnot af Keflavíkurflugvelli, sem þeim eru nauðsynleg, en íslenska þjóðin þó fá samninga, er veittu henni það öryggi, að öll þjóðin eða meginþorri hennar geti vel við unað. — Þær tillögur, er við setjum fram, eru miðaðar við þetta og það sjónarmið, sem við Íslendingar verðum einatt að hafa ríkt í huga og eins, þó að við skiptum við vinveitta þjóð, sem við viljum hafa sem bróðurlegust samskipti við.

Á fyrsta fundi utanríkismálanefndar bárum við fram í samræmi við þetta viðhorf svo hljóðandi drög að samningsgrundvelli:

„Alþingi ályktar að heimila ríkisstjórninni að semja við stjórn Bandaríkja Norður-Ameríku um rétt til lendingar og afgreiðslu hér á landi fyrir flugför þau, sem rekin eru af Bandaríkjastjórn eða á hennar vegum í sambandi við setulið þeirra í Þýzkalandi, og séu samningar byggðir á því, að flugvallarekstur allur sé í höndum Íslendinga einna, en erlendir sérfróðir starfsmenn ráðnir eftir þörfum af íslenskum stjórnarvöldum, meðan skortur er á sérfróðu innlendu starfsliði.

Nefnd, skipuð einum fulltrúa frá hverjum þeim þingsflokki, er samninga vill á þessum grundvelli, skal falið ásamt ríkisstjórninni að ganga frá samningum þessum.“

Þessum drögum fylgdu einnig þær skýringar um leið og þau voru lögð fram í nefndinni, að jafnframt yrði að semja um tekjuöflun vegna framkvæmda flugvallarsamningsins og að samningurinn yrði að lokum að koma fyrir Alþingi til fullnaðarsamþykkis. Þessari tillögu var hafnað í utanríkismálanefnd, en samninga-umleitanir um breytingar virðast þó hafa farið fram, eins og fram kemur af breytingartillögum meiri hlutans.

Við höfum því valið þá leið, að setja fram efni tillögunnar í breytingartillögum við samninginn sjálfan, eins og meiri hluti nefndarinnar, og eru þær bornar fram á sérstöku þingskjali, eins og fyrr segir.

Skulu nú atriði þessi skýrð grein fyrir grein.

1. gr.

Í breytingartillögum okkar er gr. þannig orðuð, að fram kemur skýlaust sú skoðun, að hverndarsáttmálinn frá 1941 sé úr gildi fallinn án þess, að um það sé gerður nýr samningur.

2. gr.

Þessi gr. er óbreytt frá því, sem hún var í samningnum, með því að við töldum ekki breytinga þörf.

3. gr.

Samkomulag hefur náðst um það að fella niður 3. gr. samningsins, og er það til bóta. 3. gr. í tillögum okkar verður því 4. gr. samningsins þannig breytt, að skýlaust er kveðið á um, hvenær herlið Bandaríkjanna flyzt burt úr landinu í síðasta lagi, einnig úr Reykjavík. Þessu hefur meiri hlutinn einnig fengið breytt.

4. gr.

Þessi gr. var áður 5. gr. samningsins. Þar er sett fram meginbreyting okkar á samningnum, er af leiðir niðurfelling ýmissa annarra greina hans, er þá áttu ekki lengur við. Meginefni gr. er, að rekstur Keflavíkurflugvallarins sé í höndum Íslendinga einna, að Bandaríkin taki á sig þá skyldu að útvega æft starfslið, sem ráðið sé eftir þörfum af íslenskum stjórnarvöldum og sé í þeirra þjónustu á meðan og að svo miklu leyti sem Íslendinga skortir starfslið til öruggs rekstrar flugvallarins samkv. samningnum. Hins vegar fá svo Bandaríkin, eins og þau hafa beðið um, umferðarréttindi og réttindi til lendingar og nauðsynlegrar viðvalar á flugvelli.

6. gr. samningsins fellur að sjálfsögðu niður, með því að hinir erlendu sérfræðingar í þjónustu íslenskra stjórnarvalda mundu þá verða látnir annast kennsluna eftir þörfum.

7. gr. samningsins fellur eðlilega einnig niður, þar sem Íslendingar einir önnuðust þá rekstur vallarins og stjórn og settu sjálfir reglur þar um, er tryggðu meðal annars þau afnot í framkvæmd, sem samið er um.

8. gr. samningsins yrði þá eftir niðurfellingu þriggja gr. efnislega 5. gr. í tillögum okkar. Með ákvæðum hennar á að tryggja Íslendingum greiðslu vegna þess kostnaðar, sem leiðir af framkvæmd samningsins. Er ætlað til, að um þetta sé gerður sérstakur samningur jafnhliða aðalsamningnum.

9. og 10. gr. samningsins, um skattfrelsi til handa hinu erlenda starfsliði og tollfrelsi fyrir nauðsynjar þess, falli niður. Er þetta afleiðing þess, að samkv. tillögum okkar er starfslið þetta á vegum íslenskra stjórnarvalda og lýtur þá í þessu sem öðru sömu lögum og aðrir landsmenn.

11. gr. samningsins, sem fjallar um afhendingu nýrra mannvirkja á flugvellinum, fellur niður, vegna þess að framkvæmdir verða í höndum Íslendinga.

12. gr. samningsins, sem þá yrði 6. gr., breytist þannig eftir tillögum okkar, að Íslendingum væri áskilinn réttur til uppsagnar þegar eftir fyrsta ár í stað 5 ára.

Eins og fram kemur í þessari greinargerð, er mikill efnismunur á samningnum og tillögum okkar. Það, sem við leggjum megináherzlu á, er að byggja samninginn á gagnkvæmri tiltrú tveggja vinveittra þjóða. Við trúum því, að þetta mætti takast, þannig að báðir aðilar geti vel við unað — og máske einmitt með þessu móti. Því að með því móti, að íslenska þjóðin viti það, að hún geti sagt samningnum upp með hæfilegum fyrirvara og finni það, að henni er tryggt allt það öryggi, sem unnt er í samningnum, verður bezt úr vegi rutt þeirri tortryggni, sem naumast verður umflúin í samningsgerðum smáþjóðar við stórþjóð, þótt vinveitt sé, — og einnig er því auðveldara að auka sem fleira kann að vera óljóst og umdeilt í samningnum.

Samkvæmt þessu leggjum við til, að þingsályktunin verði samþykkt með þeim breytingum, sem við berum fram á sérstöku þingskjali.

Alþingi, 2. okt. 1946.

Hermann Jónasson, Bjarni Ásgeirsson.
frsm.

Sp.

40. Breytingartillögur

við tillögu til þingsályktunar um heimild fyrir ríkisstjórnina til að gera samning við Bandaríki Ameríku um niðurfelling hverndarsamningsins frá 1941 o. fl.

Frá fyrsta minni hl. utanríkismálanefndar.

I. Tillgr. orðist svo:

Alþingi ályktar að heimila ríkisstjórninni að gera samning við ríkisstjórn Bandaríkja Norður-Ameríku um afnot Keflavíkurflugvallarins á þeim grundvelli, sem lagður er hér á eftir:

1. Ríkisstjórn Íslands og ríkisstjórn Bandaríkjanna fallast á, að hverndarsamningurinn, sem gerður var 1. júlí 1941, sé úr gildi fallinn.

2. Flugvallahverfið við Keflavík og flugvellirnir, sem hér eftir nefnast flugvöllurinn, ásamt öllum óhreyfanlegum mannvirkjum, er Bandaríkin hafa reist þar og talin verða upp í sameiginlegri skrá, er íslensk og bandarísk yfirvöld skulu gera samtímis afhendingu flugvallarins, skulu afhent íslensku ríkisstjórninni. Skal flugvöllurinn þá verða skýlaus eign íslenska ríkisins samkvæmt þeim skuldbindingum, er Bandaríkin hafa áður tekizt á hendur þar að lútandi.
 3. Stjórn Bandaríkjanna flytur á brott svo fljótt sem auðið er allt herlið, þ. e. landher, sjólið og flugher, sem nú er á Íslandi, og sé brottflutningnum að vallarins.
 4. Umferðarréttindi og réttindi til lendingar og nauðsynlegrar viððvalar á flugvellinum í Keflavík skal veita flugförum þeim, sem rekin eru af Bandaríkjastjórn eða á hennar vegum í sambandi við framkvæmd þeirrar skyldu, er Bandaríkin hafa tekizt á hendur vegna herstjórnar og eftirlits í Þýzkalandi. Skal stjórn Íslands halda uppi þeirri starfsemi, þeim tækjum og því starfsliði, sem nauðsynlegt er í þessu skyni. Á meðan og að svo miklu leyti sem Íslendinga skortir æft starfslið til rekstrar flugvallarins, tekur stjórn Bandaríkjanna á sig þá skyldu að útvega starfslið til viðbótar, eftir því sem íslenska ríkisstjórnin þarfnast, til þess að tryggja öruggan rekstur flugvallarins. Stjórn Bandaríkjanna greiði íslensku ríkisstjórninni allan þann kostnað, sem af þessu leiðir.
 5. Kostnað þann, sem leiðir af framkvæmd þessa samnings, skal stjórn Bandaríkjanna greiða íslensku ríkisstjórninni, og skal um það gerður sérstakur samningur, er öðlist gildi samtímis þessum.
 6. Samningur þessi skal gilda á meðan á stjórn Bandaríkjanna hvílir sú skuldbinding að halda uppi herstjórn og eftirliti í Þýzkalandi; þó má hvor stjórnin um sig hvenær sem er eftir að 1 ár er liðið frá gildistöku samnings þessa, fara fram á endurskoðun hans. Skulu þá stjórnirnar hefja viðræður svo fljótt sem auðið er. Leiði slíkar viðræður eigi til samkomulags innan sex mánaða frá því að fyrst kom fram beiðni um endurskoðun, er hvorri stjórn um sig heimilt, hvenær sem er að þeim tíma liðnum, að tilkynna skriflega þá fyrirætlun sína að segja upp samningnum. Skal samningurinn þá falla úr gildi 12 mánuðum eftir dagsetningu slíkrar uppsagnar.
- Samningur sá, er gerður verður samkvæmt þessari þingsályktun, skal lagður fyrir Alþingi til fullnaðarsamþykkis.
- II. Fyrirsögn tillögunnar orðist svo:
- Tillaga til þingsályktunar um heimild fyrir ríkisstjórnina til að gera samning við Bandaríki Norður-Ameríku um afnot Keflavíkurflugvallarins.

Nd.

41. Nefndarálit

um frv. til l. um breyt. á l. nr. 81 23. júní 1936, um sveitarstjórnarkosningar.

Frá allsherjarnefnd.

Nefndin hefur athugað frv. og leggur einróma til, að það verði samþykkt óbreytt.

Alþingi, 2. okt. 1946.

Garðar Þorsteinsson,
form.

Jóhann Hafstein,
frsm.

Stefán Jóh. Stefánsson,
fundaskr.

Jörundur Brynjólfsson.

Hermann Guðmundsson.

Sp.

42. Breytingartillaga

við tillögu til þingsályktunar um heimild fyrir ríkisstjórnina til að gera samning við Bandaríki Ameríku um niðurfelling hverndarsamningsins frá 1941 o. fl.

Frá Gylfa Þ. Gíslasyni og Hannibal Valdimarssyni.

Tillöugugreinin orðist svo:

Alþingi ályktar að heimila ríkisstjórninni að gera samning við ríkisstjórn Bandaríkja Ameríku á þessum grundvelli:

1. Þar sem hætta sú, sem að Íslandi og meginlandi Ameríku steðjaði á árinu 1941, er nú fyrir nokkru hjá liðin með hernaðaruppgjöf möndulveldanna, fallast ríkisstjórn Íslands og ríkisstjórn Bandaríkjanna á, að hverndarsamningurinn, sem gerður var 1. júlí 1941, sé úr gildi fallinn.
2. Flugvallarhverfið við Keflavík og flugvellirnir, sem hér á eftir nefnast flugvöllurinn, ásamt öllum óhreyfanlegum mannvirkjum, er Bandaríkin hafa reist þar eða annars staðar á Íslandi og talin verða upp í sameiginlegri skrá, er íslensk og bandarísk yfirvöld skulu gera samtímis afhendingu flugvallarins, skulu afhent íslensku ríkisstjórninni. Skal flugvöllurinn og önnur óhreyfanleg mannvirki, er Bandaríkin hafa reist hér á landi, þar á meðal stöðvar hers og flota í Hvalfirði, þá verða skýlaus eign íslenska ríkisins samkvæmt þeim skuldbindingum, er Bandaríkin hafa áður tekizt á hendur þar að lútandi.
3. Stjórn Bandaríkjanna flytur af landi brott innan sex mánaða frá gildistöku samnings þessa allt herlið og sjólið Bandaríkjanna, sem nú er á Íslandi.
4. Umferðarréttindi og réttindi til lendingar og nauðsynlegrar viðdvalar á flugvöllum við Keflavík skal veita flugförum þeim, sem rekin eru af Bandaríkjastjórn eða á hennar vegum í sambandi við framkvæmd þeirrar skyldu, er Bandaríkin hafa tekizt á hendur vegna herstjórnar og eftirlits í Þýskalandi.

Í þessu skyni skal stjórn Íslands halda uppi á eigin ábyrgð þeirri starfsemi, þeim tækjum og því starfsliði, sem nauðsynlegt kann að vera í þessu skyni.

Ef þurfa þykir, tekur íslenska ríkisstjórnin í sína þjónustu erlenda sérfræðinga í flugvallartækni og gerir aðrar þær ráðstafanir, sem nauðsynlegar eru til að tryggja sem bezt öryggi þessarar þjónustu. Stjórn Bandaríkjanna greiði íslensku ríkisstjórninni allan þann kostnað, sem af þessu leiðir.

5. Ríkisstjórn Íslands setur — að fengnum tillögum Bandaríkjastjórnar — reglugerð um rekstur, öryggi og önnur mál, er varða afnot flugfara Bandaríkjastjórnar af flugvöllum. Slík reglugerðarákvæði mega þó í engu raska úrslitayfirráðum Íslands yfir flugvöllum.
6. Stjórnir Íslands og Bandaríkjanna koma sér saman um grundvöll, er báðar geti við unað, að sanngjarnri skiptingu sín á milli á kostnaði þeim, er af viðhaldi og rekstri flugvallarins stafar, þó þannig, að hvorugri ríkisstjórninni skuli skylt að leggja í nokkurn þann kostnað af viðhaldi eða rekstri flugvallarins, sem hún telur sér ekki nauðsynlegan vegna eigin þarfa.
7. Samningur þessi skal gilda, meðan á stjórn Bandaríkjanna hvílir sú skuldbinding að halda uppi herstjórn og eftirliti í Þýskalandi; þó má hvor stjórnin um sig hvenær sem er, eftir að eitt ár er liðið frá gildistöku samnings þessa, fara fram á endurskoðun hans. Skulu þá stjórnirnar hefja viðræður svo fljótt sem auðið er. Leiði slíkar viðræður eigi til samkomulags innan sex mánaða frá því að fyrst kom fram beiðni um endurskoðun, er hvorri stjórninni um sig heimilt, hvenær sem er að þeim tíma liðnum, að tilkynna skriflega þá fyrirætlun sína að segja upp samningnum. Skal samningurinn þá falla úr gildi sex mánuðum eftir dagsetningu slíkrar uppsagnar.

Nd.**43. Lög**

um breyting á lögum nr. 81 23. júní 1936, um sveitarstjórnarkosningar.

(Afgreidd frá Nd. 3. október.)

Samhljóða þskj. 3.

Sp.**44. Nefndarálit**

um tillögu til þingsályktunar um heimild fyrir ríkisstjórnina til að gera samning við Bandaríki Ameríku um niðurfelling hverndarsamningsins frá 1941 o. fl.

Frá 2. minni hluta utanríkismálanefndar.

Utanríkismálanefnd hefur þriklofnað um afstöðuna til samnings þessa. Meiri hlutinn (fulltrúar Alþýðuflokksins og Sjálfstæðisflokksins) og fyrri minni hluti (fulltrúar Framsóknarflokksins) skila hver um sig álit sínu. Ég varð einn í nefndinni um þá skoðun, að fella beri samning þennan, en í öllu falli bera hann undir þjóðina í þjóðaratkvæðagreiðslu, áður en hann hljóti fullnaðarsamþykki, ef Alþingi samþykkir hann að sínu leyti. Fer hér á eftir álit mitt á þessari þingsályktunartillögu:

Samningsuppkast þetta verður fyrst og fremst að skoðast í ljósi þeirrar staðreyndar, að her Bandaríkjanna fæst ekki til þess að fara nú af landi burt, svo sem honum ber þegar að hafa gert, nema þetta samningsuppkast sé samþykkt, að því er fylgjendur þess fullyrða. Hervald Bandaríkjanna er m. ö. o. að neyða Alþingi Íslendinga til þess að samþykkja uppkast þetta í krafti hersetu sinnar í landinu, þvert ofan í lög og rétt. Þessi aðferð jafngildir því, að Bandaríkin hefðu sett her á land og neitað að flytja hann á brott, nema þau fengju svona samning. Samningur þessi, ef samþykktur yrði, er því nauðungarsamningur. Íslenska þjóðin getur ekki álitnið sig siðferðislega við hann bundinn, ef samþykktur yrði. Alþingi ber hins vegar að hafa þá forustu fyrir þjóðinni að hafna slíkum samningi og þola þá heldur þau samningsrof nokkru lengur, að her Bandaríkjanna sitji í landi voru í trássi við lög og rétt. Lengi mundi stjórn Bandaríkjanna vart treysta sér til slíks ofbeldis, sakir almenningsálitsins í heiminum.

Það, sem Bandaríkjunum bar að gera, ef þau vildu gera frjálsan samning við Ísland, var að fara fyrst með her sinn allan burt af landinu og leggja síðan til, að samningur yrði gerður. Þá fyrst gat verið um frjálsa samninga að ræða, og þá hefði heldur ekki verið hægt að færa þau rök fyrir þessum flugvallarsamningi, að með honum væri tryggð brottför hersins, en það er aðalröksemd fylgjenda uppkastsins.

Því hefur verið haldið fram, að það væri vottur um vináttu Íslands gagnvart Bandaríkjunum að samþykkja samningsuppkast þetta, en óvináttu að hafna því. Íslendingar vilja vináttu og ekkert nema vináttu við þjóð Bandaríkjanna. En vináttu verður að vera gagnkvæm og byggjast á virðingu fyrir réttindum hvors annars. Það er ekki vinarbragð af stjórn Bandaríkjanna að halda hér her manns í landi voru þvert ofan í gerða samninga og knýja Ísland síðan til slíks samnings sem þessa. „Sá er vinur, er til vammis segir“ — og þjóð Bandaríkjanna ætti vissulega skilið að hafa stjórn, er ekki setti slíkan smánarblett á skjöld hennar sem þann að knýja Ísland til þessara samninga. Það er ekki í samræmi við frelsisanda George Washingtons, Lincolns og F. D. Roosevelts að beygja þannig smáþjóð gegn vilja sínum undir valdboð. Og þegar þjóð Bandaríkjanna hefur haft ríkisstjórnir, sem beitt hafa slíkri ágengni sem oss Íslendingum nú er sýnd, þá hefur það alltaf farið svo, að þjóðin hefur fyrirorðið sig fyrir stefnu slíkra stjórna nokkru síðar. Og svo

mun fara enn. Beztu menn Bandaríkjanna, svo sem fyrrverandi varaforseti þeirra, Henry Wallace, fordæma nú þegar yfirgang núverandi ríkisstjórnar gagnvart öðrum þjóðum. — Hve miklu fremur ber þá ekki íslenzku þjóðinni að fordæma hann, sem sjálf verður fyrir honum.

Samningsuppkast þetta er sökum hersetu Bandaríkjahers hér og skilyrða þeirra að fá sérréttindi hér, ef hann eigi að fara, móðgun og valdbeiting af hálfu Bandaríkjastjórnar gagnvart íslenzku þjóðinni. Þess vegna í fyrsta lagi á Alþingi Íslendinga að fella það.

Í öðru lagi felast í þessu uppkasti sérréttindi fyrir stjórn Bandaríkjanna fyrir herflugvélar sínar á Keflavíkurflugvælinum. Í krafti þessa réttar gæti stjórn Bandaríkjanna, þegar henni þóknaðist, safnað saman heilum flugher á þennan völl og ráðizt héðan fyrirvaralaust á einhverri ríki Evrópu, án þess að Íslendingar vissu af. Slíkt væri auðvitað misnotkun og samningsrof, en slík árás væri aðeins möguleg vegna þess réttar til lendingar og viðdvalar herflugvéla, sem Bandaríkin fengju með þessum samningi, og þess vegna bæru íslensk yfirvöld ábyrgð á að hafa veitt þeim slíka aðstöðu til þess að hefja árás héðan. Hefðu Bandaríkin ekki haft hana, hefðu þau orðið að taka flugvöllinn fyrst með valdi.

Þessi samningur skapar því Bandaríkjunum tæknilega möguleika til árásar á meginland Evrópu og hefur því gildi fyrir þau sem möguleg og dulbúin herstöð, hvenær sem þau kysu að hagnýta hann þannig. Og Íslendingar fengju vart að þessu gert, ef samningurinn væri samþykktur, nema eftirlitið og yfirstjórn vor á vælinum væri framkvæmd með slíkri tortryggni, kostnaði og forsjálni, að komið gæti til alvarlegra árekstra við starfslið og stjórn Bandaríkjanna.

Hitt er engin röksemd sæmandi sjálfstæðri þjóð, að oss beri að trúa og treysta Bandaríkjunum til þess að virða rétt vörn og misnota ekki vald sitt. Það er álíka viturlegt og ef Íslendingar fyrrum hefðu treyst Dönum, með allri virðingu fyrir þeirri ágætu þjóð, til að virða rétt Íslendinga, eða trúað Ólafi konungi helga til að misnota ekki Grímsey. Að krefjast slíks trúnaðartrausts gagnvart erlendri þjóð eða stjórnendum hennar jafngildir því að fela henni forsjá vors máls.

Vér verðum sem fullvalda þjóð að geta borið ábyrgð á því gagnvart öðrum þjóðum, sem gerist á íslenskri grund. Það væri engin afsökun fyrir oss gagnvart annarri þjóð, ef höfuðborg hennar hefði verið lögð í rústir af amerískum flugher í skyndiárás frá Keflavíkurflugvælinum, að vér hefðum ekki trúað því, að Bandaríkin mundu gera slíkt. Sjálfstæði því, sem vér höfum öðlazið, fylgir ekki aðeins réttur vor gagnvart öðrum þjóðum til þess að heimta, að þær virði það, heldur og skylda vor gagnvart þeim, að vér séum í hvívetna raunverulegir valdhafar í landi voru. Vér stöndum nógu illa að vígi til þess að rækja þá skyldu, fámennir og vopnlausir og því ófærir til þess að verja land vort, þó að vér ekki bættum því ofan á að gera herveldi mögulegt að nota landið til árásarstriðs án þess að þurfa einu sinni að hafa fyrir því að taka það með valdi.

Hinn almenni lendingarréttur fyrir herflugvélar Bandaríkjanna skapar amerískum hernaðarsinum meiri möguleika en þeir ella hefðu til þess að hefja árásarstrið, og eykur þannig striðshættuna. Jafnframt er viðbúið, að undanlát undan kröfum Bandaríkjanna um sérréttindi fyrir herflugvélar hér leiði til krafna annarra stórvelda um svipuð réttindi í öðrum löndum og flýti þannig fyrir striðsundirbúningi.

Ef nýtt strið brytist út, með flugarásir frá Keflavíkurflugvælinum sem upphaf, yrði óhjákvæmilega litið svo á af þeim aðilum, er fyrir árásinni yrðu, að vér Íslendingar hefðum með þeirri aðstöðu, er vér veittum stjórn Bandaríkjanna og starfsliði hennar þar, og með tilliti til erfiðleikanna, sem vér nú vitum, að yrði þá á því fyrir oss að hindra misnotkun flugvallarins á úrslitastund, tekið á oss ábyrgð, sem vér yrðum að taka afleiðingunum af. Mótaðilar Bandaríkjanna mundu skoða sig hafa réttmæta ástæðu til þess að líta á Ísland sem herstöð. Og þar með væri sú hætt

leidd yfir oss, sem öll íslenszk utanríkispólitik verður að miðast við að afstýra: hættan á glötun íslenzks sjálfstæðis og tortímingu mikils hluta þjóðarinnar.

Það má segja, að vér getum ef til vill ekki ráðið því, hvort land vort verði hernaðarvettvangur, ef nýtt stríð yrði, en vér getum ráðið því, hvort vér köllum sjálfir yfir oss hernaðarlættuna. Slíkt mundi Alþingi gera með því að samþykkja svona samning. Þeir þingmenn, er það gerðu, tækju ábyrgð á því að gefa einu stórveldi hernaðaraðstöðu, sem getur kostað tugþúsundir Íslendinga lífið. Slíkt á Alþingi ekki að gera.

Þess vegna á Alþingi Íslendinga að fella þetta samningsuppkast.

Í þriðja lagi ljær samningsuppkast þetta, ef samþykkt verður, erlendri ríkisstjórn fangstaðar á íslenzkri grund, veitir henni þar sérstök réttindi og leyfir borgurum hennar að starfa þar í hennar þjónustu -- og það í hermálum hennar. Þessi erlenda ríkisstjórn fær þar með sérstakra hagsmuna að gæta á íslenzku landi, og getur það gefið tilefni eða átyllu til íhlutunar um íslenzk mál. Smáþjóðir hafa slæma reynslu af því, að einmitt árekstrar við borgara stórveldis eru þrásinnis hagnýttir til íhlutunar um málefni smáþjóðarinnar. Ef t. d. amerískur borgari yrði fyrir áverkum í árekstrum við Íslendinga, þá á að visu íslenzkur dómstóll einn um slíkt að fjalla, en hve títt er það ekki í sögu stórvelda, að þegar slíkt kemur fyrir, þá sjái stórveldið sig „knúið“ til þess að setja her á land í viðkomandi ríki til þess að „vernda líf og eignir borgara sinna“. (Bandaríkin hafa oft sakir slíkra „hagsmuna“ hlutast til um málefni Mið-Ameríkuríkjanna og víðar. Sbr. fskj. nr. 2).

Því meir sem hin erlenda ríkisstjórn leggur upp úr ítökum þessum, því meiri hætta er á, að hún sækir fast að halda þeim og auka þau. Stjórn Bandaríkjanna sýndi það og sannaði með tilmælum sínum 1. okt. 1945 um herstöðvar hér til 99 ára, að hún hefur fullan hug á að öðlast hér varanlega hernaðarstöð. Viðleitni hennar í þessa átt gæti valdið hér árekstrum og deilum, sem Íslendingar vilja komast hjá. Og því betur sem Íslendingar stæðu á rétti sínum, því meira yxi hættan á slíkum árekstrum af hálfu mótaðilans. Og þætti Íslendingum samningurinn svo rofinn af hálfu mótaðilans, að þeir vildu banna honum afnot vallarins í krafti fullveldis síns og taka afleiðingunum fyrir gerðardómi, þá er hætta á, að stjórn Bandaríkjanna mundi ekki sætta sig við slíkt, heldur gripa til annarra ráða. En ef Bandaríkin þverbrytu hins vegar samninginn, svo að þau tækju völinn raunverulega undir sína stjórn, þá eru öll líkindi til, að slíkri staðreynd yrði vart haggð með beitingu íslenzks yfirráðavalds. Svo ójafnt stæðu þessir tveir aðilar að vígi, svo ofurseldir yrðum vér geðþótta og valdi mótaðilans. Svo ójafna samninga gera þjóðir aðeins tilneyddar.

Smáþjóðir hafa þá sorglegu reynslu, að það sé hættulegt vegna frelsis þeirra að ljá stórveldi sérreittindi í landi sínu. Enginn veit, hvar slíkt endar, einkum ef ágengir valdhafar eiga í hlut hjá viðkomandi stórveldi.

Þess vegna ber Alþingi Íslendinga að fella þennan samning.

Heiður, öryggi og frelsi lands og þjóðar krefst þess, að samningur þessi sé felldur.

Þá er að athuga nokkuð undirbúning þessa máls og einstök atriði þess.

Samningurinn er gerður af utanríkismálaráðherra, en ekki af ríkisstjórninni sem heild né af sérfræðinganevnd af henni setti. Þessi málsmeðferð er þverbrot á stjórnvenjum Íslendinga við undirbúning mikilvægra samninga.

Þetta samningsuppkast var ekki lagt fyrir utanríkismálanefnd milli þinga, né henni gefinn kostur á að fylgjast með málinu þá. Þetta er lögbrot.

Í utanríkismálanefnd lagði ég til, er málið nú lá fyrir henni, að kveðja til tvo sérfræðinga um samninga við aðrar þjóðir, Einar Arnórsson, fyrrverandi hæstaréttardómara, og Ólaf Lárússon prófessor. Báðir hafa áður aðstoðað ríkisstjórnina, er svipuð mál lágu fyrir. Ekki fékkst því framgengt. Er það vitaverður undirbúningur að grandskoða eigi samning sem þennan, svo sem bezt er kostur á, áður en hann

er lagður fyrir þingmenn, marga hverja lítt fróða um erfiðar samningsgerðir á utanríkispólitísku sviði.

Þá hefur það komið fram af hálfu utanríkismálaráðherra, að ekki hefði þótt rétt að kveðja neina þá þingmenn til samningsstarfa, sem í júlí greiddu því atkvæði að krefjast þess, að her Bandaríkjanna færi nú þegar af Íslandi. Slík vinnubrögð eru fásinna. Við samninga af Íslands hálfu við önnur ríki verður að velja mennina, sem semja á við, er í senn hlægilegt og háskalegt. Dálitið meiri rök virtust vera fyrir því af Íslands hálfu að útiloka þá, sem grunaðir væru um að vera of vinveittir viðkomandi ríki, og væri það þó heldur ekki skynsamlegt.

Undirbúningur þessa máls hefur verið ógiftusamlegur. Alþingi getur afstýrt þeirri ógæfu, sem samþykkt þessa samnings væri, með því að fella hann nú, jafnvel þótt ýmsir þeirra, er hann felldu, vildu taka upp samninga að nýju.

Nú skal athuga einstök atriði, sem í þessum samningi felast.

1. Ákvörðun um hagnýtingu íslenzku flugvallanna.

Með þessum samningi er lagt til að ákveða stefnu Íslands um aðalflugvöllina og hagnýtingu þeirra. Þetta átti að gerast án þess að leita til íslenzku flugmálastjórnarinnar og án þess að gefa sérfræðingum hennar kost á að rannsaka þessi mál til fullnustu, m. a. sjálfan Keflavíkurflugvöllinn, og leggja til, hvernig þessum málum yrði haganlegast fyrir komið. Alþingi átti síðan að ákveða stefnuna í málum þessum í umræðum um samning við erlent stórveldi, þar sem helzt mátti engum stafkrók breyta, og miða þannig lausn þessa máls við hagsmuni eða nauðsyn þess, en ekki fyrst og fremst með þarfir og hag Íslands fyrir augum.

Það liggur í augum uppi, að við ákvörðun um hagnýtingu aðalflugvallanna í framtíðinni verða Íslendingar að geta farið eftir því, sem þeir að vel athuguðu máli álíta heppilegast fyrir sjálfa sig, en ekki láta herþarfir erlends stórveldis ráða.

Flugmálasérfræðingar íslenzka ríkisins lýsa í skýrslu flugmálastjórnarinnar skoðunum sínum á þessum málum. Sú skýrsla er prentuð hér sem fylgiskjal I. Tilögur þeirra þurfa að ræðast og ákvarðanir að takast með hliðsjón af möguleikum og þörfum Íslands til þátttöku í millilandaflugi. Með samþykkt þessa samnings væri í rauninni erlendu stórveldi falin lausn málsins. Þannig eiga Íslendingar ekki að ákveða um mál sín.

2. Ákvörðun um sérleyfi handa stjórn erlends ríkis til þess að reka almenna flughöfn á Íslandi.

Þá átti enn fremur að ákveða með 3. gr. að veita stjórn erlends ríkis sérleyfi til rekstrar almennrar (civil) flughafnar á Íslandi, og hefur Bandaríkjastjórn þegar gefið út opinbera tilkynningu um slíka flughöfn í Keflavík, án samþykkis Íslendinga. Til slíks sérleyfis mun þurfa lög hér á landi, en eigi hefur verið gert ráð fyrir þeim í þessu sambandi.

Nú hafa fylgjendur uppkastsins fallið frá þessari tillögu. Virðist þó allt á huldu um, hvernig þeir hugsa sér reksturinn. Er þetta enn eitt dæmi um fljótræði það, sem átt hefur sér stað um mál þetta.

3. Ákvörðun um sérleyfi fyrir stjórn Bandaríkjanna til þess að nota Keflavíkurflugvöllinn fyrir herflugvélar.

Það á að ákveða að veita Bandaríkjunum sérleyfi til lendingar og viðvalar fyrir herflugvélar.

Aðspurðir hafa fylgjendur samningsins í nefndinni játað, að hér væri um herflugvélar að ræða.

Nú liggur það í augum uppi, að ef ríkisstjórn Íslands á að geta framkvæmt nokkuð, sem heiti eftirlit með því, að Bandaríkin noti þennan rétt einvörðungu sakir nauðsynja setuliðs síns í Þýzkalandi, þá þyrfti að afla vitneskju um, hve miklar væru eðlilegar þarfir þess vegna, hve margar herpóstflugvélar og hermannaflutningavélar þyrfti að meðaltali að senda á ákveðnu tímabili og hvort nokkur þörf væri þess, að vopnaðar flugvélar, sprengjuflugvélar og aðrar, þyrftu að lenda þarna sökum þessa. Þær upplýsingar, er Bandaríkjastjórn gæfi í þessum efnum, hefði síðan íslenska ríkisstjórnin rannsakað til hlítar.

Ekkert af upplýsingum um þessi mál lágu fyrir utanríkismálanefnd né fengust, þó að farið væri fram á þær. Það er óhæfileg afgreiðsla á samningi þessum að samþykkja hann án allra slíkra upplýsinga og rannsókna. Slíkt mundi jafngilda því í reynd að selja Bandaríkjastjórn sjálfðæmi um hagnýtingu vallarins, en afnema raunveruleg yfirráð Íslendinga yfir honum.

Alveg eins og rétt hefur þótt að fá yfirlýsingu Bandaríkjastjórnar um, að starfslið hennar þurfi ekki að fara upp úr 600 manns, þótt varlegra hefði verið að setja slíkt hámark í samninginn og ákveða, hve ört minnkandi það færi, — eins hefði þurft að fá yfirlýsingar um, hve mikið hún hygðist að nota völlinn, hvaða mannvirki og tæki hún þyrfti þar, svo að Íslendingar vissu fyrirfram, um hvað þeir semdu.

Þar sem allar slíkar upplýsingar vantar, þá er samningurinn, líka frá sjónarmiði þeirra, er kynnu að vilja veita Bandaríkjunum þennan ákveðna rétt, er þau fara fram á, og hann einan, svo ónákvæmur og illa undirbúinn, að ófært er að samþykkja hann og mundi gefa tilefni til endalausra árekstra, deilna og kæra, ef samþykktur yrði, svo óljós sem hann er, og jafnframt gefa stjórn Bandaríkjanna aðstöðu til að færa sig upp á skaftið í krafti óljóss orðalags.

Auk þeirra aðalraka, sem ég áður hef tekið fram um hættuna af því að veita herflugvélum Bandaríkjanna sérréttindi á Keflavíkurflugvælinum, þá ætti því bara vegna frágangsins á þessu aðalatriði að fella samninginn.

4. Skattfrelsi og tollfrelsi fyrir borgara ákveðins ríkis.

Samkvæmt samningnum er ákveðið, að starfslið Bandaríkjanna skuli skattfrjálst og ekki megi leggja tolla á neitt það, er Bandaríkin flytja hér inn í sambandi við framkvæmd samnings þessa. Með þessu ákvæði er höggvið enn eitt skarð í algert fullveldi Íslands og starfslið Bandaríkjanna gert að sérréttindastétt meðal útlendra og innlendra borgara, sem dveljast á íslenskri grund. Er ákvæði þetta að öllu leyti andstætt íslenskum hagsmunum og ber greinilega á sér merki þess, að völdugur aðili knýr fram hagsmunum sína í berhöggi við vora hagsmuni.

Til þess að þetta ákvæði öðlist gildi, þarf lög. Ekki er frumvarp þess efnis enn fram komið.

Þannig mætti lengi telja hvert atriði þessa samnings. Hvert um sig mundi útheimta betri rannsókn í nefnd en málið hefur nú allt fengið. Skal eigi frekar um það fjölyrt.

En með tilliti til þess, að með sérréttindasamningi þessum væri stjórn Bandaríkjanna veittur möguleiki til þess að koma hér upp dulbúinni herstöð eða ígildi herstöðvar, og íslenska þjóðin og Alþingi hefur áður lýst sig algerlega andvíga slíku, þá væri óhæfa að afgreiða þetta mál nú, þvert ofan í margyfirlýstan vilja þingflokka og þjóðar í síðustu kosningum, án þess að gefa þjóðinni kost á að leggja dóm sinn á það með þjóðaratkvæðagreiðslu, jafnvel þótt meiri hluti þingmanna væri uppkastinu fylgjandi. Til þess að halda lýðræði og sjálfsákvörðunarrétti þjóðarinnar í heiðri ber því að láta fram fara þjóðaratkvæðagreiðslu um þetta mál, og mun ég bera fram tillögu þess efnis í þinginu. Tillaga mín um þjóðaratkvæðagreiðslu var hins vegar felld í utanríkismálanefnd.

Um breytingartillögur eða ályktanir, er fram koma í máli þessu, vil ég taka það

fram, að ég mun undir flestum kringumstæðum greiða atkvæði með þeim, þótt ég væri eigi samþykkur efni þeirra, ef þær mega verða til þess, að Alþingi afgreiði eigi þennan samning nú og fái tækifæri til þess að átta sig betur.

Ég legg því til, að Alþingi felli þessa þingsályktunartillögu, en til vara legg ég til, að Alþingi samþykki viðaukatillögu mína um þjóðaratkvæðagreiðslu á öðru þingskjali, ef meiri hluti er með samþykkt uppkasts þessa nú.

Alþingi, 4. okt. 1946.

Einar Olgeirsson.

Fylgiskjal I.

Álitsgerð flugmálastjóra um rekstrarfyrirkomulag og rekstrarafkomu flugvallanna í Reykjavík og Keflavík.

Þrír möguleikar eru fyrir hendi um rekstur Keflavíkurflugvallarins, eftir að hann hafi verið afhentur Íslendingum:

1. Keflavíkurflugvöllurinn verði rekinn sem varaflugvöllur eingöngu. Slitlagi brautanna verði haldið fullkomlega við. Turnþjónusta, slökkvilið og annað öryggis- og gæzlulið verði átið til staðar, enda búi það á vellinum og kalla má til þá, sem frivakt eiga, þegar þess gerist þörf. Ekki verði um hótélhald, fasta viðgerðarmenn, benzínafgreiðslumenn né skrifstofuhald að ræða, en þegar á þarf að halda, yrði hægt að fá menn frá Reykjavíkurflugvellinum til að eftirlita og afgreiða flugvélar, sem á Keflavíkurflugvellinum kynnu að lenda. Starfslið á Keflavíkurflugvellinum þyrfti þá ekki að vera meira en ca. 10 menn. Með þessu móti færi rekstrar- og viðhaldskostnaður vallarins ekki fram úr kr. 800000.00 á ári samkvæmt áliti sérfræðinga flugmálastjórnarinnar.

Að því er stofnkostnað snerti, yrði hann samkvæmt áliti sérfræðinganna innan við 2 millj. króna, þar af 1 millj. til kaupa á vélum, áhöldum og tækjum frá bandaríska setuliðinu við yfirtökuna, en auk þess er gert ráð fyrir, að nokkur viðbótartæki verði að kaupa og einhverjar endurbætur að gera, en þó aldrei fyrir meira en 1 millj. króna, enda er á þessum grundvelli engin minnsta þörf á lengingu, breikkun eða styrkingu brautanna frá því, sem nú er.

Tekjur af vellinum verða með þessu fyrirkomulagi litlar, nema að því leyti, sem alþjóðlegt rekstrartillag kynni að koma til, sem þó er ekki fráleitt að fást mundi, þar sem þessi rekstur er meira í þágu Atlantshafsflugsins almennt en í þágu vora, samanber að flugvélar vorar og Breta hafa að undanförunu aldrei notað Keflavíkurflugvöllinn í millilandaflugi, heldur Reykjavíkurflugvöllinn eingöngu.

Þetta rekstrarfyrirkomulag er algerlega fullnægjandi að því er snertir þarfir Íslendinga til innanlands- og milliríkjaflugs, en það er ekki í fullu samræmi við lög alþjóðaflugmálasamtakanna — sem þó eru á engan hátt bindandi fyrir oss — og ekki í samræmi við gildandi lög um flugvelli og landingarstaða fyrir flugvélar.

2. Keflavíkurflugvöllurinn verði rekinn sem millilandaflugvöllur í anda flugvallalaganna í sambandi við Reykjavíkurflugvöllinn sem aðalflugvöll, en þó fyrst og fremst miðað við hagsmuni og þarfir Íslendinga, en ekki þess alþjóðaflugs, sem að jafnaði leggur ekki leið sína um Ísland. Enda er þetta fyrirkomulag miðað við, að lítið eða jafnvel ekkert alþjóðatillag fengist, að minnsta kosti ekki fyrst í stað. Flugbrautirnar, sem nú eru um 6600 fet á lengd og 200 fet á breidd og gerðar eru fyrir flugvélar, sem eru 125000 lbs. að þyngd, eru svo fullkomnar, að engin þörf er endurbóta á þeim frá hagsmunasjónarmiði Íslands, og reynslan hefur sýnt, að millilandaflugvélar af stærstu gerð, sem nú eru til, og jafnframt af stærstu gerð, sem sérfræðingar telja, að notaðar verði í framtíðinni til flutninga yfir Atlantshaf um Ísland, geta hæglega lent fullfermdar á vellinum og tekið sig upp þaðan án nokkurra erfiðleika og meira að segja án þess að nota nándar nærri alla lengd flugbrautanna, þótt í logni sé. Þess skal og getið, að flugvélar þessar geta líka lent á Reykjavíkur-

flugvellingum og hafið sig þaðan til flugs fullfermdar, þó að brautir hans séu styttri. Þær flugvélar af stærri gerð, sem nú er verið að undirbúa smíði á, hafa enga þýðingu fyrir land vort, þar sem þær eru eingöngu miðaðar við að fljúga á mjög löngum vegalengdum, svo sem frá New York til London, París eða Moskva, án viðkomu.

Flugmálasérfræðingar flugmálastjórnarinnar, þeir Sigfús H. Guðmundsson og Gunnar Sigurðsson, hafa gert áætlun um rekstrarkostnað Keflavíkurflugvallarins á þessum grundvelli fyrir árið 1947, ef til kæmi, og hafa þeir í áætlun sinni gengið út frá, að flugvöllurinn verði rekinn í sambandi við Reykjavíkurflugvöllinn og þannig, að Atlantshafsflugvéllum af þeim gerðum, sem nú eru í notkun og hér á landi kynnu að þurfa að lenda, sé tryggt fullkomið öryggi og viðunandi aðbúnaður. Starfslið turns og slökkviliðs sé fullskipað, en auk þess séu bifreiðastjórar, viðgerðarmenn, rafvirkjar, farþega- og benzínafgreiðslumenn o. fl. til staðar. Samtals er reiknað með 43 manna starfsliði. Ekki er gert ráð fyrir hótelhaldi, en sé um greiðasölu að ræða, er reiknað með, að hún sé rekin sem fjárhagslega sjálfstætt fyrirtæki. Þá er að sjálfsögðu reiknað með fullkomnu viðhaldi flugbrautanna. Samtals gerir kostnaðaráætlunin ráð fyrir, að rekstrar- og viðhaldskostnaður vallarins með þessu fyrirkomulagi nemi kr. 1800000 á ári. Stofnkostnaður nemur samkvæmt áætluninni kr. 2000000, þar af til kaupa á ýmsum tækjum og áhöldum, sem nú eru á flugvellingum, kr. 1000000 og til nýbygginga og endurbóta kr. 1000000, en eins og tekið hefur verið fram, þarf í þessu tilfelli ekki að lengja flugbrautirnar eða endurbæta þær.

Tekjur af vellingum verða að sjálfsögðu mun meiri með þessari tilhögun en með tilhögun I, og það jafnvel þó svo færi, að landingargjöld eða aðrar tekjur fengjust ekki af öðrum flugvéllum en þeim, sem raunverulega lentu á vellingum, en ekki af öllum þeim flugvéllum, sem leyfi hafa til að nota völlinn sem varaflugvöll, en nota hann ekki nema endrum og eins. En ríkisstjórnin hefur áður áskilið sér rétt til að leggja á slík gjöld. Mjög erfitt er því að áætla rekstur vallarins, en með tilliti til þess m. a., að Keflavíkurflugvöllurinn hefur þegar oft tekið á móti meira en 10 millilandaflugvéllum á dag og að Atlantshafsflugið á eftir að aukast mjög mikið á næstu mánuðum, er ekki ósennilegt, að Keflavíkurvöllurinn stæði undir rekstrarkostnaði sínum að verulegu leyti, ef til vill alveg.

3. Keflavíkurvöllurinn verði starfræktur samkvæmt ströngustu reglum PICAO um Atlantshafsflugvelli, en þó því aðeins, að allur kostnaður, stofnkostnaður sem rekstrarkostnaður, verði greiddur af alþjóðafé, að minnsta kosti allur kostnaður umfram tilhögun 2.

Rekstrartilhögun Keflavíkurflugvallarins og öll framtíð hans er að verulegu leyti og á ýmsan hátt tengd Reykjavíkurflugvellingum, stærð hans og gæðum, útbúnaði hans og rekstrartilhögun.

Reykjavíkurflugvöllurinn er þegar aðalflugvöllur fyrir Atlantshafsflug að svo miklu leyti sem politik spilar ekki inn í gjaldfrelsi það, sem flugvélar njóta nú á Keflavíkurflugvellingum, að því er landingargjöld og annað slíkt snertir og tollfrelsi að því er snertir benzinkaup.

Vissulega þarf að gera ýmsar endurbætur á Reykjavíkurflugvellingum, aðrar væri æskilegt að gera, án þess þó að þær séu óhjákvæmilega nauðsynlegar. Vissar endurbætur mundu miða að því að spara kostnað við rekstur Keflavíkurflugvallarins og þannig heildarkostnað flugmála til frambúðar, og loks geta komið til greina endurbætur á Reykjavíkurflugvellingum, sem kostaðar væru að öllu leyti af alþjóðafé, á sama hátt og tekið var fram um Keflavíkurflugvöllinn.

Endurbætur þær, sem nauðsynlegar eru á Reykjavíkurflugvellingum, eru aðallega þessar: lengja þarf eina flugbraut upp í 1500 metra, koma þarf upp blindlandingartækjum á flugvellingum, byggja þarf ofan á turn vallarins og koma upp farþega-afgreiðslumiðstöð. Verið er að vinna að kostnaðaráætlun um þessar endurbætur, en vitað er, að heildarkostnaður við þær fer ekki fram úr 2 millj. króna. Hins

vegar væri æskilegt, að komið væri upp sem fyrst fullkominni afgreiðslumiðstöð fyrir flugvöllinn, þar sem einnig væri rúm fyrir Veðurstofuna, og nýjum fullkomnum flugturni. Ekkert íbúðarhús þarf að rífa til allra þessara framkvæmda, og allar eru þær jafnnauðsynlegar, hvort sem Keflavíkurflugvöllurinn verður endurbættur eða ekki og hvort sem hann verður rekinn af Íslendingum eða útlendingum, en hins vegar mundi framkvæmd þeirra, sérstaklega blindlendingarkerfið, gera oss fært að reka Keflavíkurflugvöllinn með ódýrara sniði en ella, samanber það, sem áður er sagt um rekstrarfyrirkomulag þess vallar. Braut sú, sem auðveldast er að lengja upp í 1500 metra, er N-S-braut vallarins, en nú fer fram rannsókn á öðrum möguleikum, sem sé þeim, að breyta legu NV.-SA-brautarinnar að nokkru, lengja hana upp í 7000 fet eða meira og gera hana svo trausta, að hún fullnægi ströngustu reglum PICAÓ og þá jafnframt að nota hana til blindlendinga. Fullnaðaruppdrættir liggja enn ekki fyrir og engin kostnaðaráætlun, en vist er, að slíkar stórfelldar endurbætur á Reykjavíkurflugvöllinum verða aðeins gerðar, ef alþjóðafé kemur til að verulegu leyti. Flugmálastjórninni hefur heldur aldrei komið annað til hugar, og það vegna þess, að vér Íslendingar erum á engan hátt bundnir af óskum eða tillögum PICAÓ, enda getur það ekkert fyrirskipað oss í þessum efnum, og getum vér komið af með Keflavíkurvöllinn í því ástandi, sem hann er, og með Reykjavíkurflugvöllinn án síðastnefndra endurbóta.

Þá kem ég að rekstrarkostnaði Reykjavíkurflugvallarins. Því hefur verið haldið fram, að rekstrarkostnaður hans fyrir 3½ mánuð frá yfirtöku hans hafi numið 2½ millj. króna. Hér er sýnilega bætt ofan á rekstrarkostnaðinn stofnkostnaði þeim, sem falinn er í nauðsynlegum kaupum á tækjum, vélum og áhöldum frá setuliðinu í sambandi við yfirtökuna, samanber skýlaus ákvæði í hinum upprunalega samningi um flugvöllinn. Mun þessi stofnkostnaður nema alls ca. kr. 2050000. En alls mun rekstrarkostnaður yfirstandandi árs, þar með talinn kostnaður vegna undirbúnings að yfirtökunni og þjálfun starfslíðs, nema kr. 1720000 samkvæmt sundurliðaðri áætlun flugvallarstjórans, Gunnars Sigurðssonar, og er sú áætlun byggð á fenginni reynslu um nauðsynlegt starfsmannahald og annan kostnað. Á móti þessu koma áætlaðar tekjur, kr. 305000, miðaðar við gjaldskrá þá fyrir flugvöllinn, sem ráðuneytið hefur samþykkt.

Þá liggur fyrir sundurliðuð áætlun flugvallarstjórans fyrir fjárhagsárið 1947. Reiknað er með 96 manna starfslíði, og sýnir áætlunin rekstrar- og viðhaldskostnað að upphæð kr. 3150000. Þar frá dragast áætlaðar tekjur, samkvæmt gjaldskránni, kr. 600000. Nemur þá tekjuhalli Reykjavíkurflugvallarins árið 1947 kr. 2550000 samkvæmt áætluninni. Rétt er að benda á, að í þessu er innifalinn kostnaður við rekstur sjó-flughafnarinnar á Skerjafirði og fluggæzludeilda, þ. e. stjórn umferðar á gæzlusvæði Íslands, yfir landinu og umhverfis það, allt til Shetlandseyja og Grænlands.

Áætlun útgjöld á næsta ári, önnur en rekstrarútgjöld, áætlar flugmálastjórnin svo: Til véla- og áhaldakaupa kr. 450000, til nýbygginga og endurbóta kr. 250000.

Að því er tekjurnar snertir, verður að hafa það hugfast, sem áður var dregið á, að Reykjavíkurflugvöllurinn missir af miklum tekjum, vegna þess að margar flugvélar kjósa heldur að lenda á Keflavíkurflugvöllinum, meðan það óeðlilega ástand helst, að hægt er að lenda þar ókeypis og fá ótollað benzín og sennilega þá einnig aðrar nauðsynjar. Eru ýmis dæmi þess, að amerískar flugvélar hafi lent í Reykjavík á leið til Evrópu og fengið hér fullkominn aðbúnað og afgreiðslu, en lent svo í baka-leið á Keflavíkurflugvöllinum, af því að þær höfðu fengið vitneskju um það, að þar yrðu engin gjöld af þeim tekin. Ef þessu yrði kippt í lag, mundi umferðin um Reykjavíkurflugvöllinn aukast mikið og þar með tekjur hans.

Þá er ástæða til að ætla, að gistihús flugvallarins verði drjúgur tekjustofn, þó enn sé vart nægileg undirstaða fengin til að ætla þær tekjur með neinni nákvæmni, þar sem gistihúsið er rétt nýskeð tekið til starfa. Starfslíð þess og rekstrar-

kostnaður er ekki talinn í ofangreindum áætlunum, en gert ráð fyrir, að tekjur og gjöld standist á.

Ýmsar aðrar tekjur flugvallarins á næsta ári eru einnig mjög varlega áætlaðar, eins og vera ber.

Hér koma á eftir sundurliðaðar rekstraráætlanir beggja flugvallanna:

I. Áætlun um rekstur Keflavíkurflugvallarins.

Í áætlun þessari er gengið út frá því, að flugvöllurinn sé rekinn í sambandi við Reykjavíkurflugvöllinn sem aðalflugvöll.

Fast starfslið skal vera sem hér segir:

- 1 umsjónarmaður.
- 7 flugumferðarstjórar og aðstoðarmenn.
- 7 slökkviliðsmenn (einnig til varðgæzlu).
- 10 verkamenn.
- 2 rafvirkjar.
- 2 menn við eldsneytisafgreiðslu.
- 2 bílstjórar.
- 5 viðgerðarmenn.
- 2 skrifstofumenn.
- 5 ýmis störf, móttaka farþega o. s. frv.

—
43 starfsmenn alls.

Stofnkostnaður:

Ýmis tæki og áhöld á flugvöllinum	kr. 1 000 000.00
Nýbyggingar og endurbætur	— 1 000 000.00
	Kr. 2 000 000.00

Árlegur rekstrar- og viðhaldskostnaður:

Laun starfsmanna	kr. 900 000.00
Skrifstofukostnaður	— 10 000.00
Eldsneyti fyrir bíla, vélar og til hitunar	— 30 000.00
Rafmagn, vatn o. fl.	— 35 000.00
Ýmislegt efni til viðhalds húsa og tækja	— 75 000.00
Kostnaður við viðhald flugbrauta	— 600 000.00
Vátryggingargjöld	— 15 000.00
Ýmislegt og ófyrirséð	— 135 000.00

Samtals kr. 1 800 000.00

Gert er ráð fyrir, að greiðasala á flugvöllinum sé rekin sem fjárhagslega sjálfstætt fyrirtæki.

Í sambandi við þessa áætlun skal þess getið, að ameríska herstjórnin á Keflavíkurflugvöllinum hefur ætíð neitað flugmálastjórninni um það að setja menn á völlinn til þess að kynnast rekstri hans, og verður því þessi áætlun að skoðast með hliðsjón af þeim erfiðleikum, sem það bann hefur valdið.

II. Áætlun um kostnað við Reykjavíkurflugvöllinn fyrir árið 1947.

Tekjur:

Flugskýlisleiga og stæðisgjöld	kr. 295 000.00
Lendingargjöld	— 75 000.00
Benzíngjald	— 150 000.00
Önnur leiga	— 50 000.00
Ýmsar aðrar tekjur	— 50 000.00

Tekjur samtals kr. 600 000.00

Gjöld :

1. Véla- og áhaldakaup	kr. 450 000.00
2. Nýbyggingar og endurbætur	— 250 000.00
3. Rekstrar- og viðhaldskostnaður:	
Laun starfsmanna	kr. 2 100 000.00
Til viðhalds bifreiða, báta og tækja	— 150 000.00
Eldsneyti fyrir bíla, tæki og byggingar	— 80 000.00
Rafmagn, vatn o. fl.	— 90 000.00
Ýmislegt efni til viðhalds bygginga	— 200 000.00
Efni til viðhalds flugbrauta og vega	— 290 000.00
Vátryggingagjöld	— 50 000.00
Ýmis óviss útgjöld	— 240 000.00
	— 3 150 000.00
Gjöld samtals	kr. 3 850 000.00

III. Yfirlit.

Samtals er þá áætlaður kostnaður vegna beggja flugvallanna á næsta ári, 1947, sem hér segir miðað við, að flugvellirnir verði reknir í samræmi við raunverulegar þarfir landsins og þó tekið fyllsta tillit til friðsamlegra þarfa annarra ríkja og fullt eins mikið tillit og nú er til þeirra tekið:

	Keflavík millj. kr.	Reykjavík millj. kr.	Alls millj. kr.
Stofnkostnaður	1.00	2.05 (1946)	3.05
Eignaaukning	1.00	0.70	1.70
Á eignareikn. alls	2.00	2.75	4.75
Rekstrar- og viðhaldskostnaður	1.80	3.15	4.95

Að því er snertir tekjur flugvallanna, verður að vísa til framanskráðs varðandi mat á þeim.

Fylgiskjal 2.

Nokkur dæmi um afskipti Bandaríkjustjórnar af smárikjum, þar sem þau hafa talið sig eiga hagsmuna að gæta.

Undir margvislegu yfirsíni hafa Bandaríkin náð tangarhaldi á smárikjum, t. d. grannríkjum sínum í suðri og hafa þar raunverulega yfirráð, enda þótt enn teljist sjálfstæð ríki í eyjum Karibahafs í Mið-Ameríku. Þetta er viðurkennt af bandarískum sagnfræðingum. „Kúba er ekki fremur sjálfstæð en Long Island. Eyjan Santo Domingo með lýðveldum sínum, að nafninu til sjálfstæðum ... er ekki fremur sjálfstæð en ríkið New York ... Vér verðum að venja oss við þá hugmynd að þurfa að ná á vald vort nær allri Mið-Ameríku“, (Hart, A. B. and Wicker, C. F.: The Carribbean Question.) Þessi stefna virðist hafa ráðið um langa hrið í utanríkismálum Bandaríkjanna, er náð hafa, eins og fyrr er sagt, raunverulegum yfirráðum í þessum löndum.

Flest grannríki Bandaríkjanna hafa orðið fyrir alvarlegri ágengni af þeirra hálfu. Lítilfjörleg tilefni hafa verið notuð til að ráðast með herlið inn í Mexíkó og stöðug ihlutun höfð um innanríkismál þess lands á árunum 1911—1917. Sandvíkur-eyjar eru lagðar undir Bandaríkin 1893 á þann hátt, að „bandarískir hagsmunir“ eru „verndaðir“ með því að stofna til „byltingar“, og fyrsta verk „byltingarstjórnarinnar“ er að biðja um innlimun í Bandaríkin. Í Panama er stofnað til „byltingar“ 1903 og landið skilið frá Kolumbíu, en tafarlaust viðurkennt af Bandaríkjunum, sem þannig „útveguðu“ sér landræmu til eilífrar eignar þvert yfir hið nýja „ríki“ fyrir Panamaskurðinn. — Í innanríkismál Kúbu hafa Bandaríkin blandað sér bæði með „friðsamlegum“ hætti og herinnrásum. Eyjan er að nafni til sjálfstætt ríki, en bandarískt auðvald hefur fast tak á atvinnulífi landsins og stjórnárum.

Hér skulu nefnd, í nokkuð ýtarlegri máli, þrjú dæmi um viðskipti Bandaríkjanna og varnarlausra smárikja.

Fyrsta dæmið: Santo Domingo (Dominican-lýðveldið).

Smárikinu Santo Domingo (Dominican-lýðveldinu) náðu Bandaríkin valdi á með því að hlutast til um innanríkismál þess hvað eftir annað, taka upp tolltekjur ríkisins og senda herskip og sjólið til eyjarinnar. Þessi ihlutun náði hámarki í maí 1916, er bandaríska sjóliðið undir forustu H. N. Knapps kapteins var látið taka stjórn landsins með ofbeldi í sínar hendur og setja upp hernaðareinræði. Yfirlýst var, að þetta væri gert samkvæmt skipun frá Washington, vegna þess að „stjórn Bandaríkjanna hefði lagt ríkt á við stjórn Santo Domingos að gera vissar nauðsynlegar ráðstafanir er Santo Domingostjórnin hafi annað hvort ekki viljað skilja eða getað skilið.“ (Blakeslee, G. H.: Mexico and the Carribean). Þessi hernaðar-einræðisstjórn stóð til 1924. „Bandarískur flotaforingi var landstjóri og hafði allt framkvæmdar- og löggjafarvald, þingið starfaði ekki. Ráðherrasætin voru fyllt með liðsforingjum bandaríska flotans og flotaliðsins.“ (Blakeslee, sama rit). Herstjórn landsins var haldið fram, þar til lýðveldið Santo Domingo taldi sig tilneytt að gera samning við Bandaríkin, er gaf „lagaheimild“ til að framkvæma það, sem herstjórnin framkvæmdi með valdi. Það var ekki fyrr en á dögum Roosevelt forseta, að línað var á kverkatökum Bandaríkjastjórnar á þessu smáriki.

Annað dæmið: Lýðveldið Haiti.

Smárikið Haiti var sjálfstætt lýðveldi frá 1804 og til 1915, er Bandaríkin neyddu upp á það samningi, sem fór álika eða verr með raunverulegt sjálfstæði landsins en nauðungarsamningurinn við Santo Domingo. Þar er það bandaríski stórbankinn National City Bank, sem beitt er til að ná áhrifum. Fyrir heimsstyrjöldina fyrri notuðu Bandaríkin ýmis tilefni til að krefjast þess að fá tolltekjur landsins undir sín yfirráð. Þegar því er neitað, gerist einn furðulegasti atburðurinn í viðskiptum hins völduga lýðræðisríkis við smáriki, er hafði unnið það eitt til „saka“, að bandarískt auðvald og bandarískir hernaðarhagsmunir höfðu á því augastað:

Í desember 1914 lenti bandarískur sjóliðsflokkur í Port au Prince, höfuðborg landsins, hélt til þjóðbanka Haiti og tók þar um hábjartan dag 500000 dollara virði í gulli og fór með það um borð í herskipið „Machias“.

Gullið var flutt til New York og varðveitt í hvelvingum National City Bank. Það var eign Haitíríkis, og geymt til seðlainslausnar. Haiti mótmælti þegar þessu broti á fullveldis- og eignarrétti lýðveldisins og krafðist skýringar af Bandaríkjunum. En engin „skýring“ var gefin. Roger L. Farnhams, varaforseti National City Bank, skýrði öldungadeildarnefnd svo frá 1921, að utanríkismálaráðuneytið og National City Bank hafi saman skipulagt þessa aðför. (Current History Magazine, 15. bindi. — U. S. „Foreign Relations“. 1915.)

Sumarið 1915 nota Bandaríkin byltingu á Haiti sem tilefni til að senda herskip og sjólið þangað undir stjórn Capertons flotaforingja, er gerist þegar umsvifamikill í innanlandsmálum. Er stjórn landsins þybbast við ágengniskröfum Bandaríkjanna, fær Caperton fyrirskipun um að hernema tollstöðvar landsins, og var það gert milli 21. ágúst og 2. sept. 1915. Þar sem tolltekjurnar voru langmestur hluti ríkistekna, tók bandaríska sjóliðið raunverulega stjórn landsins í sínar hendur, — og 9. sept. 1915 varð ríkisstjórn Haiti að undirrita nauðungarsamninginn, sem Bandaríkin héldu að þeim. Því, sem Haitibúar hafa síðan mátt þola af völdum bandarískra sjóliða og sendimanna, verður ekki lýst í stuttu máli, en ber flest einkenni stjórnar „herrapjóðar“ yfir kúgaðri smáþjóð. (Johnson, J. W.: Self Determining Haiti).

Þriðja dæmið: Lýðveldið Nicaragua.

Nokkur atriði úr viðskiptum Bandaríkjanna og smárikisins Nicaragua í Mið-Ameríku:

Saga þeirra viðskipta má telja að hefjist með því, að nokkru eftir aldamót fara Bandaríkin að reyna að fá flotastöð í Fonsecaflóa í Nicaragua og leyfi til að byggja

skipaskurð um landið. Fyrirætlanir Bandaríkjanna vöktu mikla ólgu í Mið-Ameríku, og sumarið 1907 var svo komið, að styrjöld virtist yfirvofandi milli allra smárikjanna þar. Roosevelt Bandaríkjaforseti (eldri) og Diaz Mexíkóforseti neyddu þau til að leggja málið í gerð. Fulltrúar hinna fimm smárikja komu til Washington 1907 og gerðu þar samninga, sem miðuðu að því að efla einingu Mið-Ameríku. Mikilvægast í þeirri samningagerð var stofnun gerðardómstóls fimm manna, skipuðum einum frá hverju ríkjanna, er átti að hafa æðsta dómaravald í öllum ágreiningsmálum þeirra.

Enda þótt Bandaríkin undirrituðu enga þessara samninga, tóku þau brátt aðalhlutverkið í öllum málum, sem af þeim risu. Taft Bandaríkjaforseti lét svo ummælt í boðskap sínum til þingsins 1909, að frá samningsgerðinni 1907 hafi Mið-Ameríkuríkin hvað eftir annað snúið sér til Bandaríkjanna til að fá þau til að tryggja, að samningunum væri framfylgt, en „nær allar umkvartanir snúast gegn Zelaya-stjórninni í Nicaragua, sem stöðugt heldur Mið-Ameríku í spennings- og öryggisleysi“.

Stjórn Nicaragua-forsetans José Sambos Zelaya hafði beitt sér gegn fyrirætlunum Bandaríkjanna um flotastöð í Fonsecaflóanum og tilraunum bandarískra auðhringa að ná fótfestu í landinu.

En Bandaríkin taka til sinna ráða:

Bylting brýzt út gegn Zelaya 1909. Hún var kostuð af manni að nafni Adolfo Diaz, starfsmanni hjá bandarísku félagi í Bluefields, La Luz and Los Angeles Mining Company. Diaz þessi hafði 1000 dollara í árslaun, en þótt ekki sé vitað um aðrar tekjur hans, gat hann eytt í byltinguna 600 000 dollurum, er hann síðan borgaði sjálfum sér.

Bandaríski konsúllinn í Bluefields, Thomas C. Moffat, vissi um byltinguna fyrirfram, því að hann símaði utanríkisráðuneyti Bandaríkjanna 1. okt., að daginn eftir brytist byltingin út, og nýja stjórnin mundi tafarlaust sækja um viðurkenningu Bandaríkjastjórnar. Hann virtist einnig vita um fyrirætlanir og leynilega herflutninga byltingarmanna. Fimm dögum síðar gat Moffat tilkynnt Bandaríkjastjórn, að ný stjórn væri mynduð í Nicaragua undir forsæti Estrada hershöfðingja, og sé hún „hlýnt bandarískum hagsmunum“. Er baráttan milli Zelaya og uppreisnarmanna harðnaði, varð íhlutun Bandaríkjanna enn opinskárri. Skip United States Fruit Company og önnur bandarísk skip, er sigldu undir fána Nicaragua, fluttu hermenn og vopn fyrir byltingarmenn með vitund og aðstoð fulltrúa utanríkisráðuneytisins í Washington.

Tilefni til opinberra stjórn máslita milli Bandaríkjastjórnar og Zelaya fékkst undir árslok 1909, er tveir bandarískir ævintýramenn reyndu að sprengja í loft upp herflutningaskip Zelaya-stjórnar, en voru handteknir, dæmdir af herraðtti til dauða, er þeir höfðu játað sök sína, og teknir af lífi. Enda þótt ævintýramenn þessir hefðu gengið í byltingarherinn og því tekið á sig alla stríðsáhættu, sendi bandaríski utanríkisráðherrann, Knox, sendifulltrúa Nicaragua í Washington harðort skjal 1. des. 1909 ásamt vegabréfi hans og yfirlýsingu um, að „Bandaríkin stæðu með byltingarmönnum“.

Zelaya var neyddur til að segja af sér og fara úr landi. Þing Nicaragua kaus sem forseta dr. José Madriz. En Bandaríkin héldu áfram að styðja byltingu Estradas gegn Madriz-stjórninni.

Madriz forseti mótmælti við Taft Bandaríkjaforseta íhlutun Bandaríkjanna um innanlandsmál Nicaragua, en Bandaríkin kröfðust þess, að bandarískum skipum með hergögn handa uppreisnarmönnum yrði hleypt gegnum hafnbannið, sem hin löglega stjórn landsins hafði komið á.

En stjórnarherinn sigraði uppreisnarherinn, neyddi Estrada á undanhald til Bluefields og reyndi þar að framfylgja hafnbanni. Jafnskjótt voru sendar þangað sveitir bandarískra sjóliða, er hindruðu stjórnarherinn í því að halda Bluefields í herkví eða ráðast á bæinn. Þannig gat uppreisnarherinn safnað kröftum að nýju og náð völdum með hjálp bandarískra byssustingja. Hinn 20. ágúst 1910 sagði Madriz

af sér, er her hans hafði beðið ósigur fyrir her Estrada. Viku síðar hélt Estrada inn í höfuðborg landsins, Managua, sigri hrósandi.

Ög nú var leiðin opin fyrir bandaríska auðvaldið, sem í náinni samvinnu við Bandaríkjastjórn fer að ráðsmennskast í Nicaragua líkt og um sigrað óvinaland væri að ræða. Fulltrúar Bandaríkjastjórnar segja fyrir um stjórnsmál og fjármál landsins. Undirlægjuháttur Estradastjórnarinnar gerði hana svo óvinsæla, að 27. marz 1911 símar bandaríski sendiherrann í Nicaragua stjórn sinni: „Estrada forseti helzt einungis við í embætti sínu vegna stuðnings vors og vegna þeirrar skoðunar, að hann hafi oss að baki, ef í hart fer.“

Estrada varð að fara frá, og annar þægur Bandaríkjaþjónn, Diaz, settist í forsetastól. Næstu árin stendur í stöðugu þófi, þar sem þing Nicaragua reynir að andæfa ásælni Bandaríkjanna, en bandaríski sendiherrann ásamt Bandaríkjaþéppunum í stjórn landsins reyna að þvinga upp á Nicaragua miklum bandarískum lánum, sem bundin eru því skilyrði, að Nicaragua afhendi Bandaríkjunum tolltekjur sínar og raunverulega yfirráð alls fjármálalífs landsins. Þegar líkindi voru til, að smáþjóðin ætlaði að verða Bandaríkjunum of óþæg, pantaði bandaríski sendiherrann herskip að heiman frá sér, og varð Bandaríkjastjórn hvað eftir annað við þeim tilmælum, og dugði ógnun Bandaríkjaflotans oftast til þess, sem á vantaði, þegar sannfæringarmáttur bandarískra sendimanna þraut.

En Diaz forseti varð stöðugt óvinsælli, hann hékk í völdum einungis vegna stuðnings Bandaríkjanna. Andstæðingar hans á þingi kröfðust nýrra kosninga. Bandaríski sendiherrann tilkynnti, að fyrirskipun utanríkisráðuneytisins, að áður en hægt væri að koma stjórnsmálum landsins í lag, yrði að stofna þjóðbanka og koma fjármálum landsins á heilbrigðan grundvöll.

Frjálslyndu öflin í landinu neituðu að biða. Hinn 29. júlí 1912 hófu þau byltingu, tóku á vald sitt mikið af hergögnum, nokkuð af járnbrautum og skipum og margar tollstöðvar. Hinn bandaríski bankastjóri Nicaragua-bankans, Bundy Cole, símaði til Brown Brothers & Co. bankans í New York um hjálp. Bankinn svaraði um hæl, að utanríkisráðuneytið hefði tilkynnt, að majór Butler væri á leiðinni frá Panama með bandarískt herlið. — 15. ágúst kom majórinn með 412 hermenn, og var helmingur liðsins látinn hafa aðsetur sitt í bankanum. — 4. sept. tilkynnti utanríkisráðuneyti Bandaríkjanna sendiherranum í Managua, að „bandarískir bankar, sem fjármagn eiga í járnbrautum og skipafélögum í Nicaragua og jafnframt hafi verið að koma lagi á fjármál landsins, hafi beðið um vernd“.

Bandarískt herlið snerist brátt af alefli gegn uppreisnarmönnum. Samkvæmt skýrslu utanríkisráðherra Bandaríkjanna um árið 1913 tóku þessi herskip með um 125 foringjum og 2600 sjóliðum þátt í því að berja niður byltinguna: „California“, „Colorado“, „Cleveland“, „Annapolis“, „Tacoma“, „Glacier“, „Denver“ og „Buffalo“. Foringjar og sjóliðar tóku þátt í stórskotahrið á Managua, næturárásunum á Massaya, voru við uppgjöf Mena hershöfðingja og byltingarhers hans í Granada, við uppgjöf fallbyssubáta uppreisnarmanna („Viktoria“ og „39“), í árásinni á Coyotepe, í vörn Poso-Cabello-brúarinnar; bandarískt lið var einnig í setuliðsþjónustu í Chinandego og víðar“. Aðalviðburður herferðarinnar var árásin á Coyotepe, er molaði byltingarherinn. Foringi byltingarmanna gafst upp fyrir Sutherland flotaforingja og var fluttur til Panama á herskipinu Cleveland og fékk ekki að fara þaðan aftur.

Í upphafi var minnzt á beiðni Bandaríkjamanna til Nicaragua á árunum 1905—06, um flotastöð í Fonseca-flóanum og leyfi til að grafa skipaskurð um landið.

Með þeim aðförum, sem nú hefur verið lýst, tókst að beygja og kúga þetta litla ríki svo undir Bandaríkin, að tíu árum síðar, í „samningi“ milli ríkjanna 18. febrúar 1916, fær stórveldið vilja sínum framgengt til fulls. Samkv. þeim samningi, Bryan-Chamorrossamningnum, greiddu Bandaríkin 3 milljónir dollara fyrir þessi fríðindi af hálfu Nicaragua:

1. Rétt til að grafa skipaskurð um landið.
2. Leiga til 99 ára á Corneyjum og flotastöð í Fonseca-flóa.
3. Bandaríkjunum sé heimilt að framlengja samninginn um flotastöðina í önnur 99 ár.

Ákvæðið um flotastöð í Fonseca-flóa vakti áhyggjur grannríkjanna, og tvö þeirra, Costa Rica og Salvador, kærðu það ákvæði samningsins fyrir gerðardóminum í Mið-Ameríkumálum, sem Bandaríkin höfðu átt mestan þátt í að koma á fót. Féll dómur hans á þá leið, að samningsákvæðin um flotahöfnina skyldu ógild, en þá brá svo við, að bæði Bandaríkin og Nicaragua neituðu að hlíta úrskurðinum, og var dómstóllinn leystur upp 1918.

Bandaríska bankaauðvaldið, utanríkisráðuneyti Bandaríkjanna og Bandaríkjaflotinn hafa síðan mátt heita einráð í þessu „sjálfstæða“ ríki.

Mótspyrnan gegn leppstjórnnum Bandaríkjanna hélt áfram. Sumarið 1921 var enn gerð uppreisn, og leppstjórnin lýsti yfir hernaðarástandi. Bandaríkjastjórn sendi 10 þúsund riffa og nóg af vélbyssum til þess að leppstjórnin gæti haldið völdum. Vorið 1932 átti leppstjórn Chamorros enn í vök að verjast, en lét þá fangelsa 300 leiðtoga frjálslyndra, og er það dugði ekki, hótaði bandaríski flotinn að láta til sín taka.

Dvöl bandaríska sjóliðsins í landinu hefur hvað eftir annað leitt til árekstra. Í febrúar 1921 eyðilögðu bandarískir sjóliðar hús Nicaragua-blaðsins „Tribuna“, en það hafði gagnrýnt Bandaríkjaliðið. Þá og eftir árekstra síðar fengu illræðismennirnir væga dóma. Í ágúst 1925 var látið heita svo, að herinn færi úr landi, en við starfi hans tóku lögreglusveitir, sem kennt var og stjórnað af Bandaríkjamönnum.

Sp.

45. Viðaukatillaga

við brtt. á þskj. 38 [Niðurfelling hverndarsamningsins frá 1941 o. fl.].

Frá Einari Olgeirssyni.

Aftan við tillgr. bætist: enda hafi samningsuppkastið áður verið lagt undir þjóðardóm í þjóðaratkvæðagreiðslu og hlotið meiri hluta greiddra atkvæða.

Nd.

46. Nefndarálit

um frv. til laga um tilraunastöð á Keldum.

Frá menntamálanefnd.

Nefndin hefur athugað frv. og rætt það við landbúnaðarráðherra og forseta læknadeildar háskólans, dr. Júlíus Sigurjónsson. Telur nefndin, að greinilegar þurfi að kveða á í frv. um tengsl rannsóknarstöðvarinnar við háskólann, og leggur því til, að við 1. gr. þess sé bætt ákvæði, þar sem skýrt sé fram tekið, að hún lúti læknadeildinni svo sem gert var ráð fyrir í frv. upphaflega. Enn fremur telur nefndin, að eðlilegt sé, að launakjör forstöðumanns stofnunarinnar séu meira í samræmi við launakjör annarra starfsmanna háskólans, og leggur því til, að hann taki laun eftir 5. fl. launalaga, þ. e. a. s. eftir sama launaflokki og prófessorar.

Samkvæmt framansögðu leggur nefndin til, að frumvarpið verði samþykkt með svofelldum

BREYTINGUM.

1. Við 1. gr. Við síðasta málslið gr. bætist: og skal hún lúta læknadeild háskólans.
2. Við 4. gr. Upphaf fyrri másl. gr. orðist svo:
Forstöðumaður tekur laun eftir 5. fl. launalaga o. s. frv.
3. Fyrirsögn frv. verði:
Frumvarp til laga um rannsóknarstofnun háskólans í búfjármeinafræði.

Alþingi, 4. okt. 1946.

Sigfús Sigurhjartarson,
form.

Sigurður Bjarnason,
frsm.

Gunnar Thoroddsen,
fundaskr.

Páll Þorsteinsson, Barði Guðmundsson.
með fyrirvara.

Sp.

47. Rökstudd dagskrá

við till. til þál. á þskj. 18, um heimild fyrir ríkisstjórnina til að gera samning við Bandaríki Ameríku um niðurfelling hverndarsamningsins frá 1941 o. fl.

Flm.: Sigfús Sigurhjartarson, Hannibal Valdimarsson.

Þar sem allur undirbúningur að samningsgerð þeirri, er tillagan fjallar um, hefur í senn verið mjög óvenjulegur og ófullnægjandi, telur Alþingi ekki fært að taka afstöðu til málsins að svo stöddu, og tekur fyrir næsta mál á dagskrá.

Nd.

48. Nefndarálit

um frv. til laga um heimild fyrir ríkisstjórnina til að framlengja fiskveiða- og atvinnuréttindi Dana á Íslandi.

Frá allsherjarnefnd.

Þegar það kom í ljós, að ekki yrði unnt að halda áfram samningaumleitunum á milli Íslendinga og Dana út af niðurfellingu dansk-íslensku sambandslagasamningsins 30. nóv. 1918, fyrr en síðara hluta sumars, þar nauðsyn til þess að gefa út bráðabirgðalög þau, er hér liggja fyrir. Samningaumleitunir þessar fóru fram síðari hluta ágúst og fyrri hluta september s. l., og var þar endanlega samið um, með hvaða hætti féllu niður til fullnustu gagnkvæm réttindi Íslendinga og Dana í löndunum. Hins vegar var ekki endanlega gengið frá nokkrum öðrum atriðum, svo sem kröfu Íslendinga til fornríta og forngripa í Danmörku, óskum Íslendinga um fiskveiðarétt við Grænland og óskum Færeyinga og Dana til ákveðinna fiskveiðaréttinda Færeyinga við Ísland. Af hálfu íslensku nefndarinnar var því lýst yfir, í samráði við ríkisstjórnina, að áfram skyldi haldast fyrst um sinn, að minnsta kosti til ársloka, takmörkuð réttindi Færeyinga til fiskveiða við Ísland. Gert var og ráð fyrir að til endanlegra samninga og úrslita kæmi síðar um öll hin óleystu atriði.

Í sambandi við bráðabirgðalög þau, er hér liggja fyrir, þykir nefndinni rétt að afgreiða í lagaformi samkomulagið um gagnkvæm réttindi Íslendinga og Dana og um framlengingu fyrst um sinn, þar til samningum er endanlega lokið, um takmarkaðan fiskveiðarétt Færeyinga við Ísland.

Leggur nefndin því til að frv. verði samþykkt með eftirfarandi

BREYTINGUM.

1. Á undan 1. gr. komi ný gr. svo hljóðandi:

1. gr. l. nr. 18 24. marz 1944 verði svolátandi:

Þeir, er danskan ríkisborgararétt hafa öðlzt samkvæmt þeim reglum, er giltu fyrir 9. apríl 1940, eða öðlast hann síðar eftir sömu reglum og búsettir voru á Íslandi 5. marz 1946 eða hafa verið þar búsettir einhvern tíma á síðustu 10 árunum fyrir þann tíma, skulu, þegar þeir dvelja hér á landi, njóta þess jafnréttis við íslenska ríkisborgara, er þeim var áskilið í 6. gr. sambandslaga Íslands og Danmerkur 30. nóv. 1918.

2. Við 1. gr. frv., er verði 2. gr.:

Í stað „danskra ríkisborgara“ o. s. frv. til enda greinarinnar komi: Færeyingar halda þeim rétti, er þeir hafa haft til fiskveiða með handfæri á þilskipum með eða án gangvéla og opnum bátum hér við land fyrst um sinn, þar til samningum er lokið.

3. 2. gr. verði 3. gr.

4. Fyrirsögn frv. verði:

Frumvarp til laga um ráðstafanir í sambandi við skilnað Íslands og Danmerkur.

Alþingi, 5. okt. 1946.

Garðar Þorsteinsson,
form.

Stefán Jóh. Stefánsson,
fundaskr., frsm.

Jóhann Hafstein.

Hermann Guðmundsson,
með fyrirvara hvað snertir 2. gr.

Jörundur Brynjólfsson.

Sp.

49. Þingsályktun

um heimild fyrir ríkisstjórnina til að gera samning við Bandaríki Ameríku um niðurfelling herverndarsamningsins frá 1941 o. fl.

(Afgreidd frá Sp. 5. okt.).

Alþingi ályktar að heimila ríkisstjórninni að gera samning við ríkisstjórn Bandaríkja Ameríku, samhljóða samningsfrumvarpi því, sem prentað er sem fylgiskjal með þessari ályktun.

Fylgiskjal.

1. Ríkisstjórn Íslands og ríkisstjórn Bandaríkjanna fallast á, að herverndarsamningurinn, sem gerður var 1. júlí 1941, skuli niður falla, og falli hann úr gildi með gildistöku samnings þessa.

2. Flugvallarhverfið við Keflavík og flugvöllirnir, sem hér eftir nefnast flugvöllurinn, ásamt öllum óhreyfanlegum mannvirkjum, er Bandaríkin hafa reist þar og talin verða upp í sameiginlegri skrá, er íslensk og bandarísk yfirvöld

1. The Government of Iceland and the Government of the United States agree to the abrogation of the defense agreement of July 1, 1941, which shall terminate upon the coming into force of the present agreement.

2. The Keflavík area and the airfields, hereinafter referred to as the airport, and the immovable installations constructed thereon by the United States which will be listed in a joint Icelandic-United States inventory to be prepared concurrently

skulu gera samtímis afhendingu flugvallarins, skulu afhent íslenzku stjórninni. Skal flugvöllurinn þá verða skýlaus eign íslenska ríkisins, samkvæmt þeim skuldbindingum, er Bandaríkin hafa áður tekið á hendur þar að lútandi.

3. Stjórn Bandaríkjanna mun svo fljótt sem auðið er flytja á brott það herlið og sjólið Bandaríkjanna, sem nú er í Reykjavík, og innan 180 daga frá gildistöku samnings þessa mun hún smátt og smátt flytja á brott allt herlið og sjólið Bandaríkjanna, sem nú er á Íslandi.

4. Flugförum þeim, sem rekin eru af Bandaríkjastjórn eða á hennar vegum í sambandi við framkvæmd þeirrar skyldu, er Bandaríkin hafa tekið á hendur, að hafa á hendi herstjórn og eftirlit í Þýskalandi, skulu áfram heimil afnot af Keflavíkurflugvælinum. Í þessu skyni skal stjórn Bandaríkjanna heimilt að halda uppi á flugvælinum á eigin kostnað, beinlínis eða á eigin ábyrgð, þeirri starfsemi, þeim tækjum og því starfsliði, sem nauðsynlegt kann að vera til slíkra afnota. Taka skal tillit til sérstöðu slíkra flugfara og áhafna þeirra að því er varðar tolla, landvistarleyfi og önnur formsatriði. Engin landingargjöld skal greiða af slíkum flugförum.

5. Hvorki ákvæðin í næstu grein á undan né nein önnur ákvæði í samningi þessum raska fullveldisrétti né úrslita yfirráðum lýðveldisins Íslands varðandi umráð og rekstur flugvallarins, mannvirkja-gerð eða athafnir þar.

6. Í sambandi við rekstur flugvallarins munu Bandaríkin þjálfa íslenska starfsmenn í tækni flugvallarekstrar, svo að Ísland geti í vaxandi mæli tekið að sér rekstur flugvallarins.

7. Ríkisstjórn Íslands setur, að höfðu samráði við ríkisstjórn Bandaríkjanna, reglur um rekstur, öryggi og því líkt, er varðar not allra flugfara af flugvælinum.

with the transfer of the airport, will be transferred to the Government of Iceland. The airport shall then become the undisputed property of the Icelandic State in fulfilment of the undertakings of the Government of the United States with respect thereto.

3. The Government of the United States will withdraw as promptly as possible United States military and naval personnel now in the city of Reykjavík and during a period of 180 days commencing upon the coming into force of the present agreement will progressively withdraw all United States military and naval personnel now in Iceland.

4. The Keflavík airport will continue to be available for use by aircraft operated by or on behalf of the Government of the United States in connection with the fulfilment of United States obligations to maintain control agencies in Germany. To this end the Government of the United States shall have the right to and may, at its expense, maintain at the airport either directly or under its responsibility the services, facilities and personnel necessary to such use. The special character of these aircraft and their personnel will be respected as far as customs, immigration and other formalities are concerned. No landing fees shall be charged such aircraft.

5. Neither the stipulations in the foregoing paragraph nor any other stipulations in this agreement shall impair the sovereign rights or the ultimate authority of the Republic of Iceland with regard to the control and operation of the airport or any construction or activities there.

6. In connection with the operation of the airport the United States will train Icelandic personnel in airport techniques to enable Iceland to assume progressively the operation of the airport.

7. The Government of Iceland after having consulted the Government of the United States will place in effect operational, safety, and similar rules to govern use of the airport by all aircraft.

8. Stjórnir Íslands og Bandaríkjanna koma sér saman um grundvöll, er báðar geti við unað, að sanngjarnri skiptingu sín á milli á kostnaði þeim, er af viðhaldi og rekstri flugvallarins stafar, þó þannig, að hvorugri ríkisstjórninni skuli skylt að leggja í nokkurn þann kostnað af viðhaldi og rekstri flugvallarins, sem hún telur sér ekki nauðsynlegan vegna eigin þarfa.

9. Eigi skal leggja neina tolla eða önnur gjöld á efni það, útbúnað, nauðsynjar eða vörur, sem inn er flutt til afnota fyrir stjórn Bandaríkjanna eða umboðsmenn hennar samkvæmt þessum samningi eða til afnota fyrir starfslið það, sem dvelur á Íslandi vegna starfa, sem leiðir af framkvæmd samnings þessa. Útflutningsgjalda skal heldur eigi krefjast af útflutningi téðra vara.

10. Eigi skal leggja tekjuskatt á þær tekjur þess starfsliðs Bandaríkjanna, sem á Íslandi dvelur við störf, er leiðir af framkvæmd samnings þessa, er koma frá aðilum utan Íslands.

11. Þegar samningi þessum lýkur, skal stjórn Bandaríkjanna heimilt að flytja af flugvellinum öll hreyfanleg mannvirki og útbúnað, sem þau eða umboðsmenn þeirra hafa látið gera eða lagt til eftir gildistöku samnings þessa, nema svo semjast, að ríkisstjórn Íslands kaupi mannvirki þessi og útbúnað.

12. Samningur þessi skal gilda á meðan á stjórn Bandaríkjanna hvílir sú skuldbinding að halda uppi herstjórn og eftirliti í Þýskalandi; þó má hvor stjórnin um sig hvenær sem er, eftir að fimm ár eru liðin frá gildistöku samnings þessa, fara fram á endurskoðun hans. Skulu þá stjórnirnar hefja viðræður svo fljótt sem auðið er. Leiði slíkar viðræður eigi til samkomulags innan sex mánaða frá því að fyrst kom fram beiðni um endurskoðun, er hvorri stjórninni um sig heimilt, hvenær sem er að þeim tíma liðnum, að

8. The Government of Iceland and the Government of the United States will determine a mutually satisfactory formula for the equitable distribution between them of the cost of maintenance and operation of the airport, provided, however, that neither Government shall be obligated to incur any expense with regard to the maintenance and operation of the airport which it does not deem necessary to meet its own needs.

9. No duty or other taxes shall be charged on material, equipment, supplies or goods imported for the use of the Government of the United States, or its agents, under the agreement or for the use of personnel in Iceland by reason of employment pursuant to the agreement. No export tax shall be charged on the removal of such articles.

10. No personnel of the United States resident on the territory of Iceland by reason of employment pursuant to the agreement shall be liable to pay income tax on income derived from sources outside of Iceland.

11. Upon the termination of the present agreement the Government of the United States shall have the right to remove from the airport all movable installations and equipment which have been constructed or provided by the United States or its agents after the date of the agreement unless by agreement such installations and equipment are bought by the Government of Iceland.

12. The agreement shall continue in effect until the obligations of the Government of the United States to maintain control agencies in Germany shall have been fulfilled; provided, however, that at any time after the lapse of five years from the coming into force of the present agreement, either Government may propose a review of the agreement. In such case the two Governments shall consult as soon as possible. If no agreement is reached as a result of such consultation within a period of six months from the

tilkynna skriflega þá fyrirætlun sína að segja upp samningnum. Skal samningurinn þá falla úr gildi tólf mánuðum eftir dagsetningu slíkrar uppsagnar.

date of original notification, either Government may at any time thereafter give notice in writing of intention to denounce the agreement which shall then terminate twelve months from the date of such notice.

Ed.

50. Breytingartillaga

við frv. til 1. um breyt. og viðauka við 1. nr. 65 11. júní 1938, um skatt- og útsvars-greiðslu útlendinga o. fl.

Frá Páli Zóphóníassyni.

Við 2. gr. Eftir orðunum „3 mánuðir eða lengur“ komi: eða unnið sér inn hér á landi kr. 10000, þó á skemmri tíma sé, skapar það o. s. frv.

Nd.

51. Frumvarp til laga

um rannsóknarstofnun háskólans í búfjármeinafræði.

(Eftir 2. umr. í Nd.)

1. gr.

Að Keldum í Mosfellssveit skal stofna rannsóknarstöð, er vinni að rannsóknum á búfjársjúkdómum og öðrum skyldum verkefnum, eftir því sem nánar verður ákveðið í reglugerð. Stofnun þessi nefnist: Rannsóknarstofnun háskólans í búfjármeinafræði, og skal hún lúta læknadeild háskólans.

2. gr.

Forstöðumaður Rannsóknarstofnunar háskólans í búfjármeinafræði skal skipaður af menntamálaráðherra, að fengnum tillögum yfirdýralæknis Íslands og læknadeildar háskólans.

3. gr.

Menntamálaráðherra ákveður, að fengnum tillögum læknadeildar háskólans, hversu margir dýralæknar og aðrir sérfræðingar vinni við stofnunina og skipar þá, að fengnum tillögum forstöðumanns og yfirdýralæknis.

4. gr.

Forstöðumaður tekur laun eftir 5. flokki launalaga, en aðrir sérfræðingar samkvæmt 6. flokki. Laun annarra starfsmanna ákveðast af forstöðumanni, að fengnu samþykki fjármálaráðuneytisins.

5. gr.

Menntamálaráðherra setur, að fengnum tillögum læknadeildar háskólans og tilraunaráðs búfjárræktar, reglugerð um starfsemi og starfssvið rannsóknarstofnunarinnar, sbr. 1. gr.

6. gr.

Þau ákvæði laga nr. 64 frá 7. maí 1940, sem koma í bága við þessi lög, eru úr gildi fallin.

7. gr.

Lög þessi öðlast þegar gildi.

Nd. 52. Frumvarp til laga

um ráðstafanir í sambandi við skilnað Íslands og Danmerkur.

(Eftir 2. umr. í Nd.)

1. gr.

1. gr. l. nr. 18 24. marz 1944 verði svolátandi:

Þeir, er danskan ríkisborgararétt hafa öðlast samkvæmt þeim reglum, er giltu fyrir 9. apríl 1940, eða öðlast hann síðar eftir sömu reglum og búsettir voru á Íslandi 5. marz 1946 eða hafa verið þar búsettir einhvern tíma á síðustu 10 árunum fyrir þann tíma, skulu, þegar þeir dvelja hér á landi, njóta þess jafnréttis við íslenska ríkisborgara, er þeim var áskilið í 6. gr. sambandslaga Íslands og Danmerkur 30. nóv. 1918.

2. gr.

Meðan eigi er lokið samningum þeim, er nú standa yfir vegna niðurfellingar dansk-íslenska sambandslagasamningsins 30. nóvember 1918, heimilast ríkisstjórn Íslands að gera þær ráðstafanir, sem þörf er á til að láta Færeyinga halda þeim rétti, er þeir hafa haft til fiskveiða með handfæri á þilskipum með eða án gangvéla og opnum bátum hér við land fyrst um sinn, þar til samningum er lokið.

3. gr.

Lög þessi öðlast þegar gildi.

Nd. 53. Breytingartillaga

við frv. til l. um ráðstafanir í sambandi við skilnað Íslands og Danmerkur.

Flm.: Pétur Ottesen.

Við 2. gr. í stað „fyrst um sinn, þar til samningum er lokið“ kemur: til 31. desember 1946.

Nd. 54. Breytingartillaga

við frv. til l. um ráðstafanir í sambandi við skilnað Íslands og Danmerkur.

Frá Stefáni Jóh. Stefánssyni og Gunnari Thoroddsen.

Við 2. gr. Niðurlagsorðin: „þar til samningum er lokið“ falli niður.

Nd. 55. Breytingartillaga

við frv. til l. um ráðstafanir í sambandi við skilnað Íslands og Danmerkur.

Frá forsætisráðherra.

Við 2. gr. í stað „þar til samningum er lokið“ komi: þó eigi lengur en til ársloka 1947.

Ed.**56. Frumvarp til laga**

um ráðstafanir í sambandi við skilnað Íslands og Danmerkur.

(Eftir 3. umr. í Nd.)

1. gr.

1. gr. l. nr. 18 24. marz 1944 verði svolátandi:

Þeir, er danskan ríkisborgararétt hafa öðlast samkvæmt þeim reglum, er giltu fyrir 9. apríl 1940, eða öðlast hann síðar eftir sömu reglum og búsettir voru á Íslandi 5. marz 1946 eða hafa verið þar búsettir einhvern tíma á síðustu 10 árunum fyrir þann tíma, skulu, þegar þeir dvelja hér á landi, njóta þess jafnréttis við íslenska ríkisborgara, er þeim var áskilið í 6. gr. sambandslaga Íslands og Danmerkur 30. nóv. 1918.

2. gr.

Meðan eigi er lokið samningum þeim, er nú standa yfir vegna niðurfellingar dansk-íslenska sambandslagasamningsins 30. nóvember 1918, heimilast ríkisstjórn Íslands að gera þær ráðstafanir, sem þörf er á til að láta Færeyinga halda þeim rétti, er þeir hafa haft til fiskveiða með handfæri á þilskipum með eða án gangvéla og opnum bátum hér við land fyrst um sinn, þó eigi lengur en til ársloka 1947.

3. gr.

Lög þessi öðlast þegar gildi.

Ed.**57. Lög**

um breyting og viðauka við lög nr. 65 11. júní 1938, um skatt- og útsvarsgreiðslu útlendinga o. fl.

(Afgreidd frá Ed. 8. okt.)

Samhljóða þskj. 20.

Ed.**58. Breytingartillaga**

við frv. til l. um rannsóknarstofnun háskólans í búfjármeinafræði.

Frá Bjarna Benediktssyni.

Við 3. gr. Greinin orðist svo:

Menntamálaráðherra heimilast, að fengnum tillögum læknadeildar, forstöðumanns og yfirdýralæknis, að ráða til stofnunarinnar dýralækna og sérfræðinga, eftir því sem fé er veitt til í fjárlögum hverju sinni.

Ed.**59. Breytingartillaga**

við brtt. á þskj. 58 [Rannsóknarstofnun í búfjármeinafræði].

Frá Bjarna Benediktssyni.

Varatillaga:

Meginmál till. orðist svo:

Menntamálaráðherra skipar, að fengnum tillögum forstöðumanns og yfirdýralæknis, dýralækni og efnafræðing til að vinna við stofnunina.

Nd.**60. Frumvarp til laga**

um rannsóknarstofnun háskólans í búfjármeinafræði.

(Eftir eina umr. í Ed.)

1. gr.

Að Keldum í Mosfellssveit skal stofna rannsóknarstöð, er vinni að rannsóknum á búfjársjúkdómum og öðrum skyldum verkefnum, eftir því sem nánar verður ákveðið í reglugerð. Stofnun þessi nefnist: Rannsóknarstofnun háskólans í búfjármeinafræði, og skal hún lúta læknadeild háskólans.

2. gr.

Forstöðumaður Rannsóknarstofnunar háskólans í búfjármeinafræði skal skipaður af menntamálaráðherra, að fengnum tillögum yfirdýralæknis Íslands og læknadeildar háskólans.

3. gr.

Menntamálaráðherra heimilast, að fengnum tillögum læknadeildar, forstöðumanns og yfirdýralæknis, að ráða til stofnunarinnar dýralækna og sérfræðinga, eftir því sem fé er veitt til í fjárlögum hverju sinni.

4. gr.

Forstöðumaður tekur laun eftir 5. flokki launalaga, en aðrir sérfræðingar samkvæmt 6. flokki. Laun annarra starfsmanna ákveðast af forstöðumanni, að fengnu samþykki fjármálaráðuneytisins.

5. gr.

Menntamálaráðherra setur, að fengnum tillögum læknadeildar háskólans og tilraunaráðs búfjárræktar, reglugerð um starfsemi og starfssvið rannsóknarstofnunarinnar, sbr. 1. gr.

6. gr.

Þau ákvæði laga nr. 64 frá 7. maí 1940, sem koma í bága við þessi lög, eru úr gildi fallin.

7. gr.

Lög þessi öðlast þegar gildi.

Ed.**61. Nefndarálit**

um frv. til 1. um ráðstafanir í sambandi við skilnað Íslands og Danmerkur.

Frá allsherjarnefnd.

Svo sem kunnugt er, voru á s. l. ári skipaðar nefndir af hálfu Íslands og Danmerkur til að semja um ráðstafanir í sambandi við skilnað ríkjanna. Störfum nefndanna lauk í september s. l. með því að þær gáfu út tilkynningu, þar sem m. a. segir:

„Samningaumleitarnar hafa leitt til endanlegrar niðurstöðu um ýmis atriði og skulu þar einkum talin eftirfarandi: Áframhaldandi jafnréttisstaða til handa þeim, sem hinn 6. marz þ. á. voru búsettir í hinu landinu eða höfðu verið það ein-

hvern tíma á síðustu 10 árunum áður; endanleg skipan ríkisborgararéttar þeirra Dana, sem búsettir voru á Íslandi 1918; byrjun umleítana um nýjan verzlunar- og siglingasamning; endurgreiðsla útgjalda samkv. félagsmálalöggjöf annars landsins vegna ríkisborgara hins, og afhending þeirra samninga, sem danska utanríkisráðu-neytið hefur gert fyrir Íslands hönd.

Frestað var umræðum um áframhald nokkurra fiskveiðiréttinda Færeyinga við Ísland og rétt islenzkra fiskimanna við Grænland, þar eð í því efni var talin þörf nánari ihugana af hálfu islenzkra og danskra stjórnarvalda.“

Frv. það, sem nú er komið til Ed. frá háttv. Nd., er í samræmi við þetta samkomulag, svo langt sem frv. nær. Um 1. gr. frv. er það að segja, að hún er í höfuðatriðum í samræmi við það, sem islenzk stjórnarvöld ætíð hafa ráðgert, sbr. 1. gr. l. um réttindi danskra ríkisborgara á Íslandi, nr. 18 24. marz 1944, og 2. mgr. ákv. um stundarsakir í stjórnarskrá lýðveldisins Íslands frá 17. júní 1944. Ákvæðin í stjórnarskránni um kosningarrétt og kjörgengi til Alþingis og embættisgengi halda auðvitað gildi sínu, hvað sem um frv. þetta verður, og fær frv. ekki haggð þeim, hvorki til né frá. En 1. gr. frv. á að koma í stað 1. gr. l. nr. 18 1944. Má raunar segja, að viðfelldnara hefði verið að setja þessi fyrirmæli, sem eiga að gilda í framtíðinni, í öðru formi, en það skiptir ekki máli. Aðalatriðið er, að ákv. er í samræmi við það samkomulag, sem komið hefur á, og er auk þess í eðli sínu sanngjarnt.

Um hin mjög takmörkuðu fiskveiðaréttindi Færeyinga er það að segja, að um þau stendur til að semja nánar, og þarf þá að setja um þau nýja löggjöf, ef til kemur.

Þau takmörkuðu réttindi, sem 2. gr. frv. segir fyrir um, haldast einungis þangað til nýir samningar komast á, og verður það ekki talið varhugavert, eftir að búið er að setja ákveðinn tímafrest í þessum efnum, þ. e. til ársloka 1947.

Að þessu athuguðu mælir nefndin með samþykkt frv.

Alþingi, 8. okt. 1946.

Bjarni Benediktsson,
form., frsm.

Ásmundur Sigurðsson,
fundaskr.

Lárus Jóhannesson.

Sigurjón Á. Ólafsson.

Hermann Jónasson.

Nd.

62. Nefndarálit

um frv. til l. um heimild fyrir ríkisstjórnina til að taka leigunámi barnaheimilið Sólheima í Hverakoti í Grímsnesi.

Frá minni hl. allsherjarnefndar.

Allsherjarnefnd hefur eigi orðið sammála um afgreiðslu þessa frv., og eigi hefur enn verið lagt fram álit meiri hl., en komið er að þinglokum. Vil ég hér með leggja fram mitt álit í þessu máli.

Þótt viðurkennt sé, að forstöðukona barnaheimilisins Sólheima í Grímsnesi, Sesselja H. Sigmundsdóttir, hafi sýnt dugnað og fórnarlund í starfi sínu, verður ekki fram hjá því gengið, að alvarlegar misfellur hafa átt sér stað í rekstri barnaheimilisins undir hennar stjórn, svo alvarlegar, að barnaverndarráð neyddist til, eftir undangengnar sáttatilraunir, að svipta Sesselju Sigmundsdóttur réttindum til að veita ofangreindu barnaheimili forstöðu. Er þar með útilokað, að stofnun þessi verði notuð áfram sem barnaheimili undir núverandi forstöðu, þar sem úrskurði barnaverndarráðs verður ekki áfrýjað. Hins vegar er aðkallandi nauðsyn, að Sólheimar verði reknir áfram sem barnaheimili.

En þar sem hér er um sjálfseignarstofnun að ræða, er eigi unnt að skipta um forstöðukonu, vegna ákvæða í skipulagsskrá, á annan hátt en þann, að taka stofnunina leigunámi.

Ég legg því eindregið til, að frumvarpið verði samþykkt óbreytt.

Alþingi, 8. okt. 1946.

Hermann Guðmundsson.

Ed.

63. Lög

um ráðstafanir í sambandi við skilnað Íslands og Danmerkur.

(Afgreidd frá Ed. 9. okt.)

Samhljóða þskj. 56.

Nd.

64. Lög

um rannsóknarstofnun háskólans í húfjármeinafræði.

(Afgreidd frá Nd. 9. okt.)

Samhljóða þskj. 60.

Sp.

65. Nefndaskipun.

(65. löggjafarþing).

A.

Í sameinuðu þingi.

1. Utanríkismálanefnd:

Bjarni Benediktsson, formaður,
 Hermann Jónasson,
 Einar Olgeirsson, varaformaður,
 Jóhann Jósefsson,
 Stefán Jóh. Stefánsson, fundaskrifari,
 Bjarni Ásgeirsson,
 Garðar Þorsteinsson.

Varamenn:

Ólafur Thors,
 Páll Zóphóníasson,
 Sigfús Sigurhjártarson,
 Pétur Magnússon,
 Ásgeir Ásgeirsson,
 Steingrímur Steinþórsson,
 Gunnar Thoroddsen.

Til hennar vísað:

1. Till. til þál. um inntökubeiðni Íslands í bandalag hinna sameinuðu þjóða (1, n. 11).

Frsm.: Stefán Jóh. Stefánsson.

2. Till. til þál. um heimild fyrir ríkisstjórnina til að gera samning við Bandaríki Ameríku um niðurfelling herverndarsamningsins frá 1941 o. fl. (18, n. 38 (meiri hl.), n. 39 (1. minni hl.), n. 44 (2. minni hl.).

Frsm. meiri hl.: Bjarni Benediktsson.

Frsm. 1. minni hl.: Hermann Jónasson.

Frsm. 2. minni hl.: Einar Olgeirsson.

2. Kjörbréfanefnd:

Þorsteinn Þorsteinsson,
 Hermann Jónasson,
 Sigurður Guðnason, fundaskrifari,
 Lárus Jóhannesson, formaður,
 Ásgeir Ásgeirsson.

- Nefndin rannsakaði kjörbréf 4. varaþm. Reykv., Haralds Guðmundssonar, og 1. varaþm. S.-M., Eysteins Jónssonar, og lét uppi um þau munnlegt álit.

3. Þingfararkauþsnefnd:

Sigurður Kristjánsson, formaður,
 Páll Zóphóníasson, fundaskrifari,
 Sigfús Sigurhjártarson,
 Sigurður E. Hlíðar,
 Hannibal Valdimarsson.

B.

Í efri deild.

1. Fjárhagsnefnd:

Jóhann Jósefsson, formaður,
 Bernharð Stefánsson, fundaskrifari,
 Lárus Jóhannesson,
 Ásmundur Sigurðsson,
 Guðmundur Í. Guðmundsson.

Fastanefndir Ed.: Fjárhags-, samgm., landb., sjútv., iðnaðar-, heilbr.- og félms. og menntamn.

Til hennar vísað:

1. Frv. til l. um heimild fyrir ríkisstjórnina til að ábyrgjast rekstrarlán fyrir Landssmiðjuna (5, n. 29).

Frsm.: Jóhann Jósefsson.

2. Frv. til l. um lántökuheimild fyrir ríkisstjórnina til að reisa lýsisherzluverk-smiðju (6, n. 30).

Frsm.: Jóhann Jósefsson.

2. *Samgöngumálanefnd:*

Eiríkur Einarsson,
Björn Kristjánsson,
Þorsteinn Þorsteinsson,
Steingrímur Aðalsteinsson,
Hannibal Valdimarsson.

3. *Landbúnaðarnefnd:*

Þorsteinn Þorsteinsson,
Páll Zóphóníasson,
Eiríkur Einarsson,
Ásmundur Sigurðsson,
Guðmundur Í. Guðmundsson.

4. *Sjávarútvegsnefnd:*

Gísli Jónsson,
Björn Kristjánsson,
Jóhann Jósefsson,
Steingrímur Aðalsteinsson,
Sigurjón Á. Ólafsson.

5. *Iðnaðarnefnd:*

Gísli Jónsson,
Páll Zóphóníasson,
Bjarni Benediktsson,
Steingrímur Aðalsteinsson,
Hannibal Valdimarsson.

6. *Heilbrigðis- og félagsmálanefnd:*

Lárus Jóhannesson,
Hermann Jónasson,
Bjarni Benediktsson,
Steingrímur Aðalsteinsson,
Sigurjón Á. Ólafsson.

7. *Menntamálanefnd:*

Eiríkur Einarsson, formaður,
Bernharð Stefánsson,
Jóhann Jósefsson,
Ásmundur Sigurðsson,
Hannibal Valdimarsson, fundaskrifari.

Til hennar vísað:

- Frv. til l. um tilraunastöð á Keldum (4, n. 26).

Frsm.: Bernharð Stefánsson.

8. Allsherjarnefnd:

Lárus Jóhannesson,
Hermann Jónasson,
Bjarni Benediktsson, formaður,
Ásmundur Sigurðsson, fundaskrifari,
Sigurjón Á. Ólafsson.

Til hennar vísað:

1. Frv. til l. um breyt. á l. nr. 81 23. júní 1936, um sveitarstjórnarkosningar (3, n. 22).

Frsm.: Lárus Jóhannesson.

2. Frv. til l. um breyt. og viðauka við l. nr. 65 11. júní 1938, um skatt- og útsvars-greiðslu útlendinga o. fl. (20, n. 35).

Frsm.: Lárus Jóhannesson.

3. Frv. til l. um ráðstafanir í sambandi við skilnað Íslands og Danmerkur (56, n. 61).

Frsm.: Bjarni Benediktsson.

C.**Í neðri deild.****1. Fjárhagsnefnd:**

Hallgrímur Benediktsson,
Skúli Guðmundsson,
Einar Olgeirsson,
Ingólfur Jónsson, fundaskrifari,
Ásgeir Ásgeirsson, formaður.

Til hennar vísað:

1. Frv. til l. um heimild fyrir ríkisstjórnina til að ábyrgjast rekstrarlán fyrir Landssmiðjuna (5, n. 23).

Frsm.: Einar Olgeirsson.

2. Frv. til l. um breyt. og viðauka við l. nr. 65 11. júní 1938, um skatt- og útsvars-greiðslu útlendinga o. fl. (20, n. 24).

Frsm.: Hallgrímur Benediktsson.

2. Samgöngumálanefnd:

Gísli Sveinsson,
Halldór Ásgrímsson,
Lúðvík Jósefsson,
Sigurður Bjarnason,
Barði Guðmundsson.

3. Landbúnaðarnefnd:

Jón Pálmason,
Steingrímur Steinþórsson,
Sigurður Guðnason,
Jón Sigurðsson,
Gylfi P. Gíslason.

4. Sjávarútvegsnefnd:

Sigurður Kristjánsson, formaður,
Eysteinn Jónsson,
Lúðvík Jósefsson, fundaskrifari,
Pétur Ottesen,
Ásgeir Ásgeirsson.

Fastanefndir Nd.: Sjútv.-, iðn.-, heilbr.- og félm.-, menntam.- og allsherjarn. – Vinnun. beggja d.

Til hennar vísað:

Frv. til l. um lántökuheimild fyrir ríkisstjórnina til að reisa lýsisherzluverk-smiðju (6, n. 25).

Frsm.: Sigurður Kristjánsson.

5. Iðnaðarnefnd:

Sigurður E. Hlíðar,
Bjarni Ásgeirsson,
Hermann Guðmundsson,
Jóhann Hafstein,
Stefán Jóh. Stefánsson.

6. Heilbrigðis- og félagsmálanefnd:

Sigurður E. Hlíðar,
Helgi Jónasson,
Katrín Thoroddsen,
Garðar Þorsteinsson,
Gylfi Þ. Gíslason.

7. Menntamálanefnd:

Gunnar Thoroddsen, fundaskrifari,
Páll Þorsteinsson,
Sigfús Sigurhjartarson, formaður,
Sigurður Bjarnason,
Barði Guðmundsson.

Til hennar vísað:

Frv. til l. um tilraunastöð á Keldum (34, n. 46).

Frsm.: Sigurður Bjarnason.

8. Allsherjarnefnd:

Garðar Þorsteinsson, formaður,
Jörundur Brynjólfsson,
Hermann Guðmundsson,
Jóhann Hafstein,
Stefán Jóh. Stefánsson, fundaskrifari.

Til hennar vísað:

1. Frv. til l. um heimild fyrir ríkisstjórnina til að framlengja fiskveiða- og atvinnuréttindi Dana á Íslandi (2, n. 48).

Frsm.: Stefán Jóh. Stefánsson.

2. Frv. til l. um heimild fyrir ríkisstjórnina til að taka leigunámi barnaheimilið Sólheima í Hverakoti í Grímsnesi (21, n. 62 (minni hl.)).

Frsm. minni hl.: Hermann Guðmundsson.

Nefndarálit kom ekki frá meiri hl.

3. Frv. til l. um breyt. á l. nr. 81 23. júní 1936, um sveitarstjórnarkosningar (3, n. 41).

Frsm.: Jóhann Hafstein.

D.

Vinnunefndir.

Auk framantalinna nefnda skipuðu formenn fastanefnda, forseti og fyrri varaforseti eina nefnd í hvorri deild, *vinnunefnd*.

Sp.

66. Erindaskrá.

— Raðað eftir stafrófsröð. —

Afhending handrita, sjá Samningar við Dani 2.

Alþýðusamband Íslands, sjá Niðurfelling hverndarsamnings 2—4.

Atvinnumálaráðherra, sjá Landssmiðjan, Lýsisherzluverksmiðja.

Bandalag isl. listamanna, sjá Niðurfelling hverndarsamnings 7.

Bandalag starfsmanna ríkis og bæja, sjá Niðurfelling hverndarsamnings 5, 16.

Barnaheimilið Sólheimar, sjá Leigunám.

Bjarni S. Hólm, sjá Námsstyrkur.

Brottflytingur herliðs, sjá Niðurfelling hverndarsamnings.

Bæjarstjórn Akraness, sjá Niðurfelling hverndarsamnings 8.

Félagsmála- og dómsmálaráðherra, sjá: Samningar við Dani, Sveitarstjórnarkosningar.

Fiskveiða- og atvinnuréttindi Dana á Íslandi, sjá Samningar við Dani 1.

Fjármálaráðherra, sjá Skatt- og útsvarsgreiðsla útlendinga.

Fjórðungsráð Norðlendingafjórðungs, sjá Jarðhitarannsóknir.

Flugmálastjóri, sjá Flugvellirnir í Reykjavík og Keflavík.

Flugvellirnir í Reykjavík og Keflavík. Atvmrn. sendir utanrmn. álitserð flugmálastjóra um rekstrarfyrirkomulag flugvallanna í Reykjavík og Keflavík. — Bréflaust. (Db. 44.)

Forföll þingmanns. Ingvar Pálmason, 1. þm. S.-M., tilkynnir, að hann sökum lasleika geti ekki setið fundi Alþingis að svo stöddu og óskar, að varamaður taki sæti sitt á Alþingi fyrst um sinn. — Símskeyti 18. sept. (Db. 22.)

Fulltrúaráð verkafélagsfélaganna á Akureyri, sjá Niðurfelling hverndarsamnings 15.

Fundur isl. stúdenta í Kaupmannahöfn, sjá Niðurfelling hverndarsamnings 13.

Iðja, félag verksmiðjufólks, sjá Niðurfelling hverndarsamnings 11.

Iðnnemasamband Íslands, sjá Niðurfelling hverndarsamnings 9.

Ingvar Pálmason, 1. þm. S.-M., sjá Forföll þingmanns.

Íþróttafulltrúi, sjá Íþróttasjóður 1.

Íþróttanefnd ríkisins, sjá Íþróttasjóður 2.

Íþróttasjóður.

1. Íþróttafulltrúi sendir fjvn. greinargerð um fjárbörf til íþróttamála 1947. — Bréf 31. júlí. (Db. 14.)

2. Íþróttanefnd ríkisins sendir fjvn. greinargerð um fjárbörf íþróttasjóðs 1947. — Bréf 31. júlí. (Db. 13.)

Jarðhitarannsóknir. Samgmrn. sendir afrit af erindi fjórðungsráðs Norðlendingafjórðungs, dags. 31. júlí, þar sem þess er farið á leit, að Alþingi og ríkisstjórn láti fram fara og kosti rækilegar athuganir á hitaveituskilyrðum í Norðlendingafjórðungi alls staðar þar sem jarðhita verður vart í byggðum. — Bréf. 20. ág. (Db. 17.)

Kvenfélagasamband N.-Þ., sjá Takmörkun áfengissölu 1.

Landbúnaðarráðherra, sjá Tilraunastöð að Keldum.

Landssmiðjan. Atvmrh. sendir forseta Nd. frv. til l. um heimild fyrir ríkisstjórnina til að ábyrgjast rekstrarlán fyrir landssmiðjuna, sem hann hyggst að leggja fyrir deildina. — Bréf 22. júlí. (Db. 8.)

Leigunám.

1. Menntmrh. tilkynnir, að hann hafi í hyggju að leggja fyrir Nd. frv. til l. um heimild fyrir ríkisstjórnina til að taka leigunámi barnaheimilið Sólheima í Hverakoti í Grímsnesi. — Bréf 23. sept. (Db. 32 og 33.)
2. Menntmrn. sendir allshn. Nd., samkv. beiðni, ýmis gögn varðandi barnaheimilið Sólheima í Hverakoti í Grímsnesi. — Bréf 27. sept. (Db. 47.)
3. Sesselja H. Sigmundsdóttir skrifar um leigunám barnaheimilisins Sólheima. — Bréf 27. sept. (Db. 43.)
4. Umsögn Sesselju H. Sigmundsdóttur um frv. til l. um heimild fyrir ríkisstjórnina til að taka leigunámi barnaheimilið Sólheima í Hverakoti í Grímsnesi. — Bréf 25. sept. (Db. 45—46.)

Lýsisherzluverksmiðja. Atvmrh. sendir forseta Nd. frv. til l. um lántökuheimild fyrir ríkisstjórnina til að reisa lýsisherzluverksmiðju, sem hann hefur í hyggju að leggja fyrir deildina. — Bréf 22. júlí. (Db. 7.)

Læknisbústaður á Patreksfirði. Oddviti Patrekshrepps sækir um styrk úr ríkissjóði til byggingar læknisbústaðar á Patreksfirði. — Bréf 14. júní. (Db. 4.)

Menntamálaráðherra, sjá Leigunám 1.

Námsstyrkur. Nýbyggingarráð fer þess á leit, að Bjarna S. Hólm verði í fjárl. 1947 veittur 11 þús. kr. styrkur til að ljúka námi í ullariðnaði. — Bréf 23. ágúst. (Db. 19.)

Niðurfelling hverndarsamnings.

1. Almennur fundur ísl. starfsmanna við Andakílsárvirkjun mótmælir samningstilboði Bandaríkja Ameríku, sem nú liggur fyrir Alþingi, og skorar á þing og stjórn að samþykkja það ekki né nokkra há samninga, er skerða sjálfstæði þjóðarinnar. Fundurinn telur, að þjóðaratkvæðagreiðsla eigi að ráða úrslitum slíkra mála. — Bréf 27. sept. (Db. 52.)
2. Alþýðusamband Íslands sendir ályktanir nokkurra verkalýðsfélaga um samningstilboð Bandaríkjanna, sem nú liggur fyrir Alþingi: 1) Verkamannafélagið Ægir í Þverárhreppi telur, að engu stórveldi eigi að leyfa her-setu hér á landi, og skorar á ríkisstjórnina að heita sér fyrir því, að ameriski herinn hverfi á brott nú þegar, eins og lofað hefur verið af stjórn Bandaríkjanna. 2) Þvottakvennafélagið Freyja mótmælir því, að gerður verði nokkur samningur við Bandaríkin um afsal landsréttinda, og skorar á Alþingi að afgreiða ekki samningstilboð það, sem nú liggur fyrir Alþingi, án þess að áður hafi farið fram þjóðaratkvæðagreiðsla um það. 3) Verkalýðsfélag Dyrhólahrepps telur, að af kynnum við Bandaríkin verði að treysta þeim til að flytja héðan leifar af setuliði sínu, og að vinna beri að því, að fá því sem fyrst framgengt. 4) Verkamannafélag Glæsibæjarhrepps lýsir sig eindregið andvígð því, að nokkru erlendu ríki verði veittar hernaðarbækistöðvar hér á landi, og skorar á Alþingi og ríkisstjórn að gera enga samninga við önnur ríki, er skerði frelsi og sjálfstæði landsins. — Bréf 25. sept. (Db. 40.)
3. Alþýðusamband Íslands sendir ályktun verkalýðsfélags Bolungavíkur, þar sem mótmælt er samningstilboði Bandaríkja N.-Ameríku, sem lagt hefur verið fyrir Alþingi, og talið, að þingi og stjórn sé skylt að krefjast þess af stjórn Bandaríkjanna, að hún standi í einu og öllu við gefin loforð og hverfi nú þegar með allt herlið sitt af landi burt. — Bréf 23. sept. (Db. 35.)
4. Alþýðusamband Íslands sendir ályktun verkalýðsfélags Norðfirðinga, þar sem samningsuppkasti Bandaríkja Ameríku, sem nú liggur fyrir Alþingi, er harðlega mótmælt og skorað á Alþingi að efna til þjóðaratkvæðagreiðslu um samningstilboðið. — Bréf 3. okt. (Db. 51.)

5. Aukaping bandalags starfsmanna ríkis og bæja telur samningstilboð Bandaríkja N.-Ameríku, sem nú liggur fyrir Alþingi, svo örlagaríkt stórmál, að ekki hæfi annað en leita álits þjóðarinnar áður en það er afgreitt. — Bréf 25. sept. (Db. 38.)
6. 8369 menn og konur skora á Alþingi að láta fram fara þjóðaratkvæðagreiðslu um samningsuppkast það, sem nú liggur fyrir Alþingi. Talningu undirskrifta votta: Kjartan Helgason og Þorsteinn Pétursson. — Bréf 5. okt. (Db. 54.)
7. Bandalag ísl. listamanna varar Alþingi við því að gera, að íslenzku þjóðinni forspurðri, nokkra samninga um að veita erlendu ríki sérréttindi á Íslandi vegna hernaðarrekkstrar þess ríkis, og telur slíkt afsal óskoraðs umráðaréttar þjóðarinnar yfir landinu stofna sjálfstæði Íslands í beinan voða. — Bréf 20. sept. (Db. 25.)
8. Bæjarstjórn Akraness skorar á Alþingi og ríkisstjórn: a) að krefjast þess, að allt erlent herlið hverfi tafarlaust úr landinu, b) að veita engu erlendu herveldi bækistöðvar hér á landi, og c) að athuga hverjum skilyrðum þátttaka Íslands í bandalagi hinna sameinuðu þjóða verður bundin, og taka ekki ákvörðun um það mál, nema að undangenginni þjóðaratkvæðagreiðslu. — Bréf 17. júlí. (Db. 1.)
9. Fjórdá þing iðnnemasambands Íslands mótmælir samningstilboði því, sem Bandaríkin hafa sent ríkisstjórninni og nú liggur fyrir Alþingi, sem ósamrímalegu og hættulegu sjálfstæði þjóðarinnar og heitir á alþingismenn að efna gefin loforð og vísa samningstilboði þessu og hverri annarri tilraun til ásælni eftir íslenzkum landsréttindum afdráttarlaust á bug. — Bréf 21. sept. (Db. 29.)
10. 14 nafnkenndir rithöfundar og listamenn skora á Alþingi að gera enga samþykkt um samningstilboð Bandaríkja N.-Ameríku, sem nú liggur fyrir Alþingi, nema að undangenginni þjóðaratkvæðagreiðslu, þar sem: 1) samningstilboðið hafi sætt almennri gagnrýni bæði utan þings og innan, 2) því hafi verið haldið fram, að það feli í sér skerðingu íslenzkra landsréttinda, 3) augljóst sé, að á Alþingi fáiast mjög tæpur meiri hluti fyrir samþykkt þess eða höfnun. — Bréf 23. sept. (Db. 37.)
11. Fundur í Iðju, félagi verksmiðjufólks, skorar á Alþingi að samþykkja ekki samningstilboð Bandaríkja Ameríku, eins og það nú liggur fyrir Alþingi, án þjóðaratkvæðagreiðslu. Þá lýsir fundurinn megnustu andúð á orðsendingu ríkisstjórnar Bretlands um sama efni. — Bréf 3. okt. (Db. 50.)
12. Fundur í stéttarfélagi barnakennara í Reykjavík skorar á Alþingi og ríkisstjórn að samþykkja ekki samningstilboð það, sem nú liggur fyrir Alþingi frá Bandaríkjunum N.-Ameríku, að minnsta kosti ekki án þjóðaratkvæðagreiðslu. — Bréf 24. sept. (Db. 36.)
13. Fundur ísl. stúdenta í Kaupmannahöfn skorar eindregið á Alþingi að þverneita ameríska samningstilboðinu í þeirri mynd, sem það kom fram í, þar sem það tefli sjálfstæði landsins í háska. Enn fremur lýsir fundurinn fullkomnu vantrausti á utanríkisráðherra fyrir undirbúning og meðferð uppkastsins. — Simskeyti 1. okt. (Db. 48.)
14. Guðgeir Jónsson og Björn Bjarnason tilkynna, að fjölmennur útifundur, haldinn 23. sept. 1946 í Reykjavík, hafi ályktað að skora á Alþingi að samþykkja ekki án þjóðaratkvæðagreiðslu samningstilboð það, er nú liggur fyrir Alþingi frá stjórn Bandaríkjanna. — Bréf 23. sept. (Db. 31.)
15. Sameiginlegur fundur stjórnar fulltrúaráðs verkalyðsfélaganna á Akureyri og stjórna verkamannafélagsins Einingar, verkamannafélags Akureyrarkaupstaðar, Iðju, félags verksmiðjufólks, og sjómannafélags Akureyrar mótmælir harðlega samningstilboði því af hálfu Bandaríkjanna, sem nú liggur fyrir Alþingi, telur slíkan samning beina skerðingu á sjálfstæði lands-

ins og að Alþingi hafi enga heimild til að gera hann að þjóðinni forspurðri. — Símskeyti 23. sept. (Db. 28.)

16. Stjórn bandalags starfsmanna ríkis og bæja sendir utanrnm. afrit af ályktun aukabings bandalagsins um samningstilboð Bandaríkja N.-Ameríku, sem nú liggur fyrir þinginu. — Bréf 25. sept. (Db. 39.)
17. Stjórn stúdentafélags Reykjavíkur telur, að hægt sé að ganga þannig frá samningum við Bandaríkin, að gengið sé til móts við eðlileg tilmæli þeirra um afnot Keflavíkurflugvallarins vegna herasetunnar í Þýzkalandi, án þess að réttindi Íslands séu skert og sjálfstæði þess stefnt í hættu, og skorar því á Alþingi að samþykkja ekki tillögur meiri hluta utanrnm. til samnings við Bandaríkin. — Bréf 4. okt. (Db. 53.)
18. Stjórn sama félags telur: 1) að samningstilboð það, er nú liggur fyrir Alþingi, um framhaldandi forréttindi Bandaríkjanna umfram önnur ríki á Íslandi, sé algerlega óviðunandi, 2) að ekki þurfi að semja um brottflutning herliðsins af Íslandi, þar eð það ætti þegar fyrir löngu að vera farið samkv. fyrri samningi, 3) að eðlilegt sé, að ríkisstjórn og Alþingi geti samið við Bandaríkin um lendingu flugvéla þeirra á íslenskum flugvöllum, en að sá samningur megi ekki skerða réttindi vor og sjálfstæði, og 4) skorar á Alþingi að samþykkja ekki samningstilboðið eins og það nú liggur fyrir. — Bréf ódags. (Db. 26.)
19. Stjórnir sama félags og stúdentaráðs Háskóla Íslands senda Alþingi ályktun, sem samþykkt var einróma á almennum stúdentafundi 23. þ. m., þar sem ítrekaðar eru fyrri áskoranir stjórnar stúdentafélagsins og stúdentaráðsins, skorað á Alþingi að samþykkja ekki án þjóðaratkvæðagreiðslu samning við Bandaríki N.-Ameríku svipaðan og samningstilboð það, sem nú liggur fyrir Alþingi, og talið nauðsynlegt, að fullnægjandi greinargerð þjóðréttarfræðinga sé fyrir hendi áður en gengið er endanlega frá jafnmikilvægum samningi. — Bréflaust.
20. Stúdentaráð Háskóla Íslands lítur svo á: 1) að í samningstilboði því, sem nú liggur fyrir Alþingi, um réttindi Bandaríkjanna á Íslandi, sé Íslendingum ekki nægilega tryggður sá réttur, sem fullvalda þjóð hlýtur að krefjast, 2) að betur verði að tryggja brottflutning heraflla Bandaríkjanna í Reykjavík og óskoraðan umráðarétt þjóðarinnar yfir öllu landi hennar en gert er í nefndu samningstilboði, 3) að slíkan samning sé ekki rétt að gera til lengri tíma en eins árs, og 4) skorar á Alþingi að samþykkja ekki samningstilboðið eins og það nú liggur fyrir. — Bréf 22. sept. (Db. 27.)
21. Verkakvinnafélagið Framsókn skorar á Alþingi að gera engan samning við Bandaríkin nema þann, sem yfirgnæfandi meiri hluti þingmanna telur sæma íslenzku þjóðinni, en telur óviðunandi, að samningstilboð Bandaríkjanna, sem nú liggur fyrir Alþingi, verði samþykkt án þjóðaratkvæðagreiðslu. — Bréf 2. okt. (Db. 49.)
22. Verkalýðsfélag Stykkishólms ítrekar fyrri áskorun um brottflutning Bandaríkjahers, skorar á Alþingi það, er nú situr, að fella tillögu til þingsályktunar um samning við Bandaríki Norður-Ameríku og gera engan samning við erlend ríki um hernaðarleg sérreittindi á Íslandi. — Bréf 23. sept. (Db. 30.)
23. Verkamannafélagið Hlíf skorar á Alþingi að ganga ekki endanlega frá samningi við Bandaríki N.-Ameríku svipuðum samningstilboði því, sem nú liggur fyrir Alþingi, án þess að leita úrskurðar þjóðarinnar með þjóðaratkvæðagreiðslu. — Bréf 29. sept. (Db. 41.)

Norska stórþingið, sjá Nóbelsverðlaunanevnd.

Nóbelsverðlaunanevnd norska stórþingsins sendir dreifibréf um veitingu Nóbelsverðlauna árið 1947. — Bréf 30. ágúst. (Db. 42.)

Oddviti Patrekshrepps, sjá Læknisbústaður á Patreksfirði.

Petersen, Aage Laurits, sjá Ríkisborgararéttur.

Rannsóknarstofnun í búfjármeinafræði, sjá Tilraunastöð að Keldum.

Ríkisábyrgð, sjá: Landssmiðjan.

Ríkisborgararéttur. Umsóknir um islenzkan ríkisborgararétt frá Petersen, Aage Laurits (Db. 21); Steini Dofra Jónassyni (Db. 20).

Samningar við Dani.

1. Félagsmála- og dómsmálaráðherra sendir forseta Nd. frv. til l. um heimild fyrir ríkisstjórnina til að framlengja fiskveiða- og atvinnuréttindi Dana á Íslandi, er hann hyggst að leggja fyrir deildina. — Bréf 20. júlí. (Db. 5.)
2. Stúdentasamband Íslands telur kröfu Íslendinga um afhendingu allra islenzkra handrita, skjala og forngripa úr söfnum í Danmörku sjálfsagt réttlæismál og skorar á Alþingi og ríkisstjórn að ganga ekki til samninga við Dani nema þeir skili þeim. — Bréf 22. júní. (Db. 2.)

Samningstilboð frá Bandaríkjunum, sjá Niðurfelling hverndarsamnings.

Sesselja H. Sigmundsdóttir, sjá Barnaheimilið Sólheimar.

Skatt- og útsvarsgreiðsla útlendinga. Fjmrh. tilkynnir, að hann hafi í hyggju að leggja fyrir Nd. frv. til l. um breyt. og viðauka við l. nr. 65 1938, um skatt- og útsvarsgreiðslu útlendinga o. fl. — Bréf 21. sept. (Db. 23 og 24.)

Starfsmenn við Andakilsárverkjun, sjá Niðurfelling hverndarsamnings 1.

Steinn Dofri Jónasson, sjá Ríkisborgararéttur.

Stéttarfélag barnakennara í Reykjavík, sjá Niðurfelling hverndarsamnings 12.

Stjórn stúdentafélags Reykjavíkur, sjá Niðurfelling hverndarsamnings 17—19.

Stjórnir verkamannafélaganna á Akureyrri, sjá Niðurfelling hverndarsamnings 15.

Stúdentaráð háskólans, sjá Niðurfelling hverndarsamnings 19—20.

Stúdentasamband Íslands, sjá Samningar við Dani 2.

Sveitarstjórnarkosningar. Félagsmálaráðherra sendir forseta Ed. frv. til l. um breyt. á l. nr. 81 23. júní 1936, um sveitarstjórnarkosningar, sem hann hyggst að leggja fyrir deildina. — Bréf 22. júlí. (Db. 6.)

Sýslunefnd Snæfellsness- og Hnappadalssýslu, sjá Þjóðvegir.

Takmörkun áfengissölu.

1. Kvenfélagasamband N.-Þ. sendir ályktun þess, þar sem skorað er á Alþingi og ríkisstjórn að takmarka sem mest sölu áfengis, sem sé nú orðið stærsta þjóðarbölið. — Bréflaust. (Db. 11.)
2. Umdæmisstúkan nr. 6, Ísafirði, skorar á Alþingi og ríkisstjórn: 1) að láta loka áfengisútsölu ríkisins á Siglufirði um sildveiðitímann, 2) að láta lögin um héraðabönn koma tafarlaust til framkvæmda, 3) að banna áfengisútsölu til fólks innan 20 ára aldurs, 4) að vinna að stöðvun áfengisflóðsins með öðrum róttækum aðgerðum. Loks telur umdæmisstúkan, að algert innflutnings- og framleiðslubann væri eina ráðið gegn ofdrykkju áfengis og afleiðingum hennar. — Bréflaust. (Db. 15.)

Tilraunastöð að Keldum. Landbrh. sendir forseta Ed. frv. til l. um tilraunastöð að Keldum, sem hann hefur í hyggju að leggja fyrir deildina. — Bréf 22. júlí. (Db. 9.)

Ullariðnaður, sjá Námsstyrkur.

Umdæmisstúkan nr. 6, Ísafirði, sjá Takmörkun áfengissölu.

- Verkakvennafélagið Framsókn, sjá Niðurfelling hverndarsamnings 21.
Verkalýðsfélag Bolungavíkur, sjá Niðurfelling hverndarsamnings 3.
Verkalýðsfélag Dyrhólahrepps, sjá Niðurfelling hverndarsamnings 2.
Verkalýðsfélag Norðfirðinga, sjá Niðurfelling hverndarsamnings 4.
Verkalýðsfélag Stykkishólms, sjá Niðurfelling hverndarsamnings 22.
Verkamannafélag Glæsibæjarhrepps, sjá Niðurfelling hverndarsamnings 2.
Verkamannafélagið Hlíf, sjá Niðurfelling hverndarsamnings 23.
Verkamannafélagið Ægir í Þverárhreppi, sjá Niðurfelling hverndarsamnings 2.
- Þjóðaratkvæðagreiðsla, sjá Niðurfelling hverndarsamnings 1—2, 4—6, 8, 10—12, 14—15, 19, 21, 23.
- Þjóðvegir.* Sýslunefnd Snæfellsness- og Hnappadalssýslu skorar á Alþingi að taka í þjóðvegatölu veginn frá Höfða í Eyjahreppi um Ytri-Rauðamel, Gerðuberg, Hrossholt, Akurholt, Kolviðarneslaug og að Kolviðarnesi. — Bréf 5. júlí. (Db. 3.)
- Þvottakvennafélagið Freyja, sjá Niðurfelling hverndarsamnings 2.

Sp.

67. Þingmannaskrá

Skammstafanir: a. = allsherjarnefnd, fjh. = fjárhagsnefnd, fjv. = fjárveitinganefnd, hf. = heilbrigðis- og félagsgöngumálanefnd, sj. = sjávarútvegsnefnd, u. = utanríkismálanefnd, þ. = þingfararkaupsnefnd, A = Alþýðu

Tala	Nöfn þingmanna og staða	Kjördæmi	Fæðingardagur og ár
1	Áki Jakobsson, atvinnumálaráðherra	Siglufjarðarkaupstaður	1/7 '11
2	Ásgeir Ásgeirsson, bankastjóri	Vestur-Ísafjarðarsýsla	18/8 '94
3	Ásmundur Sigurðsson, kennari	8. landskjörinn þm.	28/8 '03
4	Barði Guðmundsson, þjóðskjalavörður, forseti neðri deildar	9. landskjörinn þm.	12/10 '00
5	Bernharð Stefánsson, útibússtjóri, skrifari í Ed.	Eyjafjarðarsýsla, 1. þm.	8/1 '89
6	Bjarni Ásgeirsson, bóndi	Mýrasýsla	1/8 '91
7	Bjarni Benediktsson, borgarstjóri	10. landskjörinn þm.	30/4 '08
8	Björn Kristjánsson, kaupfélagsstjóri	Norður-Pingeyjarsýsla	22/2 '80
9	Brynjólfur Bjarnason, menntamálaráðherra	4. landskjörinn þm.	28/8 '98
10	Einar Olgeirsson, ritstjóri	Reykjavík, 2. þm.	14/8 '02
11	Eiríkur Einarsson, lögfræðingur, skrifari í Ed.	Árnessýsla, 2. þm.	2/8 '85
12	Emil Jónsson, samgöngumálaráðherra	Hafnarfjarðarkaupstaður	27/10 '02
13	Finnur Jónsson, félags- og dómsmálaráðherra	Ísafjarðarkaupstaður	28/8 '94
14	Garðar Þorsteinsson, hestaréttarmálaflm., 1. varaforseti Nd.	Eyjafjarðarsýsla, 2. þm.	29/10 '98
15	Gísli Jónsson, forstjóri	Barðastrandarsýsla	17/8 '89
16	Gísli Sveinsson, sýslumaður	Vestur-Skaftafellssýsla	7/12 '80
17	Guðm. Í. Guðmundsson, bæjarfógeti, 2. varaforseti Ed.	7. landskjörinn þm.	17/7 '09
18	Gunnar Thoroddsen, prófessor, skrifari í Nd.	Snæfellsnes- og Hnappadalss.	29/12 '10
19	Gylfi P. Gíslason, prófessor	Reykjavík, 4. þm.	7/2 '17
	Í fjarveru GPG fyrri hluta þings tók sæti hans:		
	Haraldur Guðmundsson		26/7 '92
20	Halldór Ásgrímsson, kaupfélagsstjóri	Norður-Múlasýsla, 2. þm.	17/4 '96
21	Hallgrímur Benediktsson, stórkaupmaður	Reykjavík, 3. þm.	20/7 '85
22	Hannibal Valdimarsson, skólastjóri	3. landskjörinn þm.	13/1 '03
23	Helgi Jónasson, héraðslæknir	Rangárvallasýsla, 1. þm.	18/4 '94
24	Hermann Guðmundsson, verkamaður	11. landskjörinn þm.	14/8 '14
25	Hermann Jónasson, hestaréttarmálaflutningsmaður	Strandasýsla	26/12 '96
26	Ingólfur Jónsson, kaupfélagsstjóri	Rangárvallasýsla, 2. þm.	15/8 '09
27	Ingvar Pálmason, bóndi	Suður-Múlasýsla, 1. þm.	26/7 '73
	Í forföllum IngP tók sæti hans 19/8 til þingloka:		
	Eysteinn Jónsson, framkvæmdastjóri		18/11 '06
28	Jóhann Hafstein, lögfræðingur	Reykjavík, 7. þm.	19/8 '15
29	Jóhann P. Jósefsson, kaupmaður, útgerðarmaður	Vestmannaeyjar	17/8 '86
30	Jón Pálmason, bóndi, forseti sameinaðs Alþingis	Austur-Húnavatnssýsla	28/11 '88
31	Jón Sigurðsson, bóndi	Skagafjarðarsýsla, 2. þm.	13/3 '88
32	Jónas Jónsson, skólastjóri	Suður-Pingeyjarsýsla	1/8 '85
33	Jörundur Brynjólfsson, bóndi	Árnessýsla, 1. þm.	21/3 '84
34	Katrín Thoroddsen, læknir, 2. varaforseti Sp.	2. landskjörinn þm.	7/7 '96
35	Lárus Jóhannesson, hestaréttarmálaflutningsmaður	Seyðisfjarðarkaupstaður	21/10 '98
36	Lúðvik Jósefsson, kennari	Suður-Múlasýsla, 2. þm.	18/8 '14
37	Ólafur Thors, forsætisráðherra	Gullbringu- og Kjósarsýsla	18/1 '92
38	Páll Zóphóníasson, ráðunautur	Norður-Múlasýsla, 1. þm.	18/11 '86
39	Páll Þorsteinsson, kennari, skrifari í Nd.	Austur-Skaftafellssýsla	22/10 '09
40	Pétur Magnússon, fjármálaráðherra	Reykjavík, 1. þm.	10/1 '88
41	Pétur Ottesen, bóndi	Borgarfjarðarsýsla	2/8 '88
42	Sigfús Sigurhjartarson, ritstjóri, 2. varaforseti Nd.	Reykjavík, 6. þm.	6/2 '02
43	Sigurður Bjarnason, lögfræðingur	Norður-Ísafjarðarsýsla	18/12 '15
44	Sigurður Guðnason, verkamaður	Reykjavík, 8. þm.	21/8 '88
45	Sigurður E. Hlíðar, dýralæknir	Akureyri	4/4 '85
46	Sigurður Kristjánsson, forstjóri, skrifari í Sp.	Reykjavík, 5. þm.	14/4 '85
47	Sigurjón Á. Ólafsson, afgreiðslumaður	1. landskjörinn þm.	29/10 '84
48	Skúli Guðmundsson, kaupfélagsstjóri, skrifari í Sp.	Vestur-Húnavatnssýsla	10/10 '00
49	Stefán Jóh. Stefánsson, hestaréttarmálaflm., 1. varaforseti Sp.	5. landskjörinn þm.	20/7 '94
50	Steingrímur Aðalsteinsson, verkamaður, forseti efri deildar	6. landskjörinn þm.	13/1 '03
51	Steingrímur Steinþórsson, búnaðarmálastjóri	Skagafjarðarsýsla, 1. þm.	12/2 '93
52	Þorsteinn Þorsteinsson, sýslumaður, 1. varaforseti Ed.	Dalassýsla	28/12 '84

með bústöðum o. fl.

álánefnd, i. = iðnaðarnefnd, k. = kjörbréfanefnd, l. = landbúnaðarnefnd, m. = menntamálanefnd, sa. = sam-
 okkur, F = Framsóknarflokkur, S = Sjálfstæðisflokkur, SAS = Sameiningarflokkur alþýðu, Sósíalistaflokkur.

Heimili	Dvalarstaður um þingtimann (og sími)	Í hverjum fasta- nefndum	Tala áður setinna þinga	Stjórn- mála- flokkur	Þing- deild	Tala
Reykjavík	Hrísateigur 12, 5939		5	SAS	Nd.	1
Reykjavík	Hávallagata 32, 4300, 7060	fjh, sj, k.	29	A	Nd.	2
Reyðará í Lóni	Fjólugata 5, 3654	fjh, l. m, a.	2	SAS	Ed.	3
Reykjavík	Ásvallagata 64, 3924	sa, m.	4	A	Nd.	4
Akureyri	Hótel Borg	fjh, m.	29	F	Ed.	5
Reykjavík	Vesturgata 27, 3723	i, u.	25	F	Nd.	6
Reykjavík	Eiríksgata 19, 2261, 1200	i, hf, a, u.	5	S	Ed.	7
Kópasker	Grenimelur 13, 5213	sa, sj.	5	F	Ed.	8
Reykjavík	Brekkestigur 14 B, 5938		13	SAS	Ed.	9
Reykjavík	Njálsgata 85, 1489	fjh, u.	13	SAS	Nd.	10
Reykjavík	Njálsgata 87, 5819	sa, l, m.	19	S	Ed.	11
Hafnarfjörður	Hafnarfjörður, 9181, 1144		17	A	Nd.	12
Ísafjörður	Reynimelur 49, 5849		18	A	Nd.	13
Reykjavík	Vesturgata 19, 3442, 4400	hf, a, u.	17	S	Nd.	14
Reykjavík	Bárugata 2, 4084, 1744	sj, i.	5	S	Ed.	15
Vík í Mýrdal	Hótel Borg	sa.	25	S	Nd.	16
Reykjavík	Hringbraut 87, 1108	fjh, l.	4	A	Ed.	17
Reykjavík	Frikkirkjuvegur 3, 2822	m.	8	S	Nd.	18
Reykjavík	Garðastræti 13 A, 5804	l, hf.		A	Nd.	19
Reykjavík	Hávallagata 33, 4521		25			
Vopnafjörður	Sóleyjargata 7, 2278	sa.		F	Nd.	20
Reykjavík	Fjólugata 1, 3284	fjh.	1	S	Nd.	21
Ísafjörður	Hótel Borg	sa, i, m, þ.		A	Ed.	22
Stórólshvoll	Hótel Borg	hf.	13	F	Nd.	23
Hafnarfjörður	Hafnarfjörður	i, a.		SAS	Nd.	24
Reykjavík	Tjarnargata 42, 4810, 4718	hf, a, u, k.	17	F	Ed.	25
Hella á Rangárvöllum	Hótel Borg	fjh.	5	S	Nd.	26
Neskaupstaður	Garðastræti 35, 2828		29	F	Ed.	27
Reykjavík	Ásvallagata 67, 3277	sj.	18			
Reykjavík	Smáragata 5, 5433	i, a.		S	Nd.	28
Reykjavík	Bergstaðastræti 86, 4884	fjh, sj, m, u.	29	S	Ed.	29
Akur í Torfalækjarhreppi	Ránargata 34, 6472	l.	18	S	Nd.	30
Reynistaður í Skagafirði	Stýrimannastigur 9, 3033	l.	21	S	Nd.	31
Reykjavík	Hávallagata 24, 3603		30	F	Nd.	32
Skálholt í Biskupstungum	Rauðarárstigur 43, 4854	a.	34	F	Nd.	33
Reykjavík	Egilsgata 12, 4561	hf.	1	SAS	Nd.	34
Reykjavík	Suðurgata 4, 2324, 4314	fjh, hf, a, k.	4	S	Ed.	35
Neskaupstaður	Hótel Borg	sa, sj.	4	SAS	Nd.	36
Reykjavík	Garðastræti 41, 3551		27	S	Nd.	37
Reykjavík	Sóleyjargata 7, 2278, 2151, 5717	l, i, þ.	17	F	Ed.	38
Hnappavellir í Örafum	Hótel Borg	m.	5	F	Nd.	39
Reykjavík	Suðurgata 20, 3533		13	S	Ed.	40
Ytriðhólmur á Akranesi	Stýrimannastigur 9, 3033	sj.	38	S	Nd.	41
Reykjavík	Miðstræti 6, 4606	m, þ.	5	SAS	Nd.	42
Ísafjörður	Skóthúsvegur 15, 7610	sa, m.	5	S	Nd.	43
Reykjavík	Hringbraut 188, 6425	l, k.	4	SAS	Nd.	44
Reykjavík	Bollagata 2, 5432	i, hf, þ.	13	S	Nd.	45
Reykjavík	Vonarstræti 2, 4020, 3945	sj, þ.	17	S	Nd.	46
Reykjavík	Hringbraut 148, 5998	sj, hf, a.	18	A	Ed.	47
Hvammstangi	Hávallagata 47, 7845	fjh.	13	F	Nd.	48
Reykjavík	Ásvallagata 54, 2077, 4917	i, a, u.	9	A	Nd.	49
Akureyri	Hótel Borg	sa, sj, i, hf.	5	SAS	Ed.	50
Reykjavík	Ásvallagata 60, 5494, 3110	l.	12	F	Nd.	51
Búðardalur	Suðurgata 18, 3106	sa, l, k.	18	S	Ed.	52

